

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**“YENİ SAĞ POLİTİKALAR EKSENİNDE TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE
YENİDEN YAPILANMA ARAYIŞLARI VE BU YENİ YAPININ BEKLENTİLERE
CEVAP VEREBİLME DÜZEYİ”**

Hazırlayan:

Dilek KÜP

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARAMAN – 2012

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**“YENİ SAĞ POLİTİKALAR EKSENİNDE TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE
YENİDEN YAPILANMA ARAYIŞLARI VE BU YENİ YAPININ BEKLENTİLERE
CEVAP VEREBİLME DÜZEYİ”**

Hazırlayan:

Dilek KÜP

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman:

Doç. Dr. Ercan OKTAY

KARAMAN – 2012

YENİ SAĞ POLİTİKALAR EKSENİNDE TÜRK KAMU
YÖNETİMİNDE YENİDEN YAPILANMA ARAYIŞLARI VE BU YENİ
YAPININ BEKLENTİLERE CEVAP VEREBİLME DÜZEYİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 28/12/2012

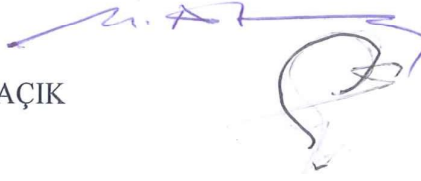
Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan :Doç. Dr. Ercan OKTAY

Üye :Doç. Dr. Mehmet ALAGÖZ

Üye :Yrd. Doç. Dr. Sinem YAPAR SAÇIK

İmzası

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 12/12/2012 tarih ve 31/165 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Zülfi GÜLER

Mühür
İmza

ÖNSÖZ

21. yy değişim ve dönüşümün hızlandığı bir dönem olmakla birlikte, bu yüzyıl sadece bilgi ve teknolojiye değil aynı zamanda yönetim anlayışında da değişim ve gelişmenin yaşandığı ve de yaşanmaya devam ettiği bir çağ olarak kabul edilmektedir. Bilgi toplumu, sanayi ötesi toplum ve post modern toplum gibi isimlerle anılan bu dönemde klasik yapının eksiklikleri yeniden yapılanma çerçevesinde yeniliklere ve çağa uygun olarak dönüştürülmüştür. İlgili tezde, 1980’lerde yeni sağ politikaların egemen olmaya başlamasıyla birlikte bu politikalar çerçevesinde yapılan yeniden yapılanma çalışmalarının incelenerek yeni yapının vatandaşın beklentilerine ne kadar cevap verebildiği değerlendirilecektir.

Bu tezin, planlanmasında ve oluşturulmasında tecrübesinden ve engin bilgisinden çokça yararlandığım Saygı Değer Danışman Hocam Doç. Dr. Ercan OKTAY’a destekleri ve yardımlarından dolayı sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca, Arş. Gör. Mahmut Sami İŞLEK’ e ve Değerli Arkadaşım Şeyma Gül’e ve de eğitim hayatım boyunca üzerimde hakkı olan ve bugünlere gelmeme yardımcı olan tüm hocalarıma da teşekkürü bir borç bilirim. Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen, beni bugünlere getiren ve benim için birçok sıkıntıya göğüs geren, Annem; Hatice KÜP ve Babam; İsmail KÜP’e sonsuz teşekkür ederim ve de bu sıkıntılı süreçte kaprislerimi çeken Canım Kardeşim Kübra KÜP’e de ayrıca teşekkür ederim. Tezime eleştirileri ve fikirleri ile katkıda bulunan ve manevi desteğini her daim hissettiğim çok kıymetli arkadaşım Ferhat ATEŞ’e de müteşekkirim.

Dilek KÜP

KARAMAN, 2012

ÖZET

Günümüzde tüm dünyada neredeyse her alanda çok yönlü bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Tarihsel sürece bakıldığında, tarım toplumundan sanayi toplumuna, sanayi toplumundan bilgi toplumuna, ithal ikameci ekonominin mimarları sayılan ulus devletler dünyasından küreselleşmiş dünyaya doğru geçiş yaşanmaktadır.

Dünyadaki değişim, 1980 sonrasında ülkemizde ithal ikameci ve içe dönük bir kalkınma stratejisinden ihracata dayalı dışa dönük bir stratejiye geçilmesini sağlamıştır. Bu durum piyasa ekonomisini geliştirmeye dönük politikaları gündeme getirirken, aynı zamanda bu politikalar kamu yönetimi alanında da değişimi uyaran önemli bir faktör olmuştur. Bu çerçevede her alanda olduğu gibi yönetim anlayışında da değişime gerek duyulmuştur. Bilim ve teknoloji alanındaki yenilikler karşısında kamu yönetimi yetersiz kalmıştır ve bu anlamda gerek yetersizliği giderebilmek, gerekse de vatandaşların beklentilerine cevap verebilmek adına yeniden yapılanma kapsamında değişimler başlamıştır.

Yeniden yapılanma kavramı yeni ortaya çıkmış bir kavram olmamakla birlikte özellikle 1980'li yıllardan itibaren yeni sağ politikalar çerçevesinde tekrar gündeme gelmiş, 1990'larda önemi daha da artmış ve 2000'li yıllara gelindiğinde ertelenmemesi gereken bir ihtiyaç olarak gündeme oturmuştur. İlgili tez de, yeni sağ politikalar çerçevesinde kamu yönetiminde yeniden yapılanma konusu açıklanarak bu yapının vatandaşın beklentilere ne kadar katkıda bulunduğu sorusunun cevabı da yeni sağ yeniden yapılanma çalışmaları çerçevesinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yönetim, Kamu Yönetimi, Yeni Sağ, Yeniden Yapılanma

ABSTRACT

Today, it is being experienced a versatile change and transformation in almost every fields in all over the world. Looking at the historical process, from agricultural society to industrial society, from industrial society to information society, there is a transition from the world of nation states which are considered as the architects of import substitution economy, towards a globalized world.

Alteration in the world, provide making a transition from an import substitution and inward-looking development strategy to export oriented, outward strategy. This status not only brings policies towards developments for market economy to agenda, but also these policies become an important factor stimulating changes in the field of public administration. In this context, as in all areas, change is needed in the approach of administration as well. Public Administration has been insufficient against innovations in the field of science and technology and in this sense; changes within the scope of restructuring began on behalf of responding to the expectations of citizens as well as resolving the insufficiency.

Although the concept of restructuring was not a concept that newly emerged, it came up again within the framework of the new right policies especially at the beginning of 1980s. Its importance increased more in 1990s, and by the year 2000s it sat on the agenda as a need which must not be delayed. In anent of the thesis, the topic about restructuring of the public administration will be explained within the framework of the new right policies; and the answer of the question “How much does this structure contribute to the expectations of citizens?” will also be evaluated within the framework of restructuring missions of the new right.

Key Words: Management, Public Administration, New Right, Restructuring.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	xi
TABLolar.....	xv
GİRİŞ	1
I.BÖLÜM: KAVRAMSAL BİR TANIM OLARAK YENİ SAĞ VE YENİ SAĞ POLİTİKALARIN GELİŞİMİ	5
I.1. KAVRAMSAL TANIMLAMALAR.....	5
I.1.1. Yönetim.....	5
I.1.2. Kamu Yönetimi	6
I.1.3. Yeniden Yapılanma	7
I.1.4. Yeni Sağ.....	9
I.1.5. Liberalizm	17
I.1.5.1. Liberalizmin Unsurları	20
I.1.5.1.1. Bireycilik.....	20
I.1.5.1.2. Özgürlük.....	21
I.1.5.1.3. Akıl.....	21
I.1.5.1.4. Eşitlik	21
I.1.5.1.5. Hoşgörü	22
I.1.5.1.6. Rıza	22

I.1.5.1.7. Anayasacılık	22
I.1.5.2. Liberalizmin Çeşitleri.....	23
I.1.5.2.1. Klasik Liberalizm.....	23
I.1.5.2.2. Modern Liberalizm	25
I.1.5.2.3. Neo- Liberalizm.....	26
I.1.6. Muhafazakârlık	27
I.1.6.1. Muhafazakârlığın Unsurları.....	30
I.1.6.1.1. Gelenek.....	30
I.1.6.1.2. Pragmatizm.....	30
I.1.6.1.3. Beşeri Mükemmel Olmayış.....	30
I.1.6.1.4. Organizmacılık	31
I.1.6.1.5. Hiyerarşi.....	31
I.1.6.1.6. Otorite.....	31
I.1.6.1.7. Mülkiyet	31
I.1.6.2. Muhafazakârlığın Çeşitleri.....	32
I.1.6.2.1. Klasik Muhafazakârlık	32
I.1.6.2.2. Modern Muhafazakârlık- Neo Muhafazakârlık.....	33
I.2. Yeni Sağ Düşüncenin Oluşumu	34
I.2.1. Yeni Sağ Düşüncenin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	34
I.2.1.1. Yeni Sağ Politikaların Dünya’da Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	36
I.2.1.1.1. Thatcherizm.....	43
I.2.1.1.2. Reaganizm	45

I.2.1.2. Yeni Sağ Politikaların Türkiye’de Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	47
I.2.1.2.1. Yeni Sağ Politikaların 1980’li Yıllardan 2000’li Yıllara Gelişimi....	49
I.2.1.2.2. Yeni Sağ Politikaların 2000’li Yıllardan Günümüze Gelişimi.....	54
I.3. Yeni Sağ Politikaların Kamu Yönetimine Yansıması.....	57
I.4. Yeni Sağ Politikalar Ekseninde Yapılan Reformlar.....	59
I.4.1. Serbestleşme (Deregülasyon)	59
I.4.2. Özelleştirme.....	61
I.4.3. Hizmette Yerellik (Subsidiarite)	65
I.4.4. Yeni Kamu Hizmeti.....	68
I.5. Yeni Sağın Kamu Yönetimine İlişkin Savunduğu Değerler.....	70
I.5.1. Performans Değerleme.....	72
I.5.2. Hesap Verebilirlik.....	74
I.5.3. Müşteri Odaklılık.....	75
I.5.4. Rekabet Odaklılık	76
II. BÖLÜM: TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE YENİDEN YAPILANMA ARAYIŞLARI VE BU YENİ YAPININ BEKLENTİLERE CEVAP VEREBİLME DÜZEYİ.....	79
II.1. Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma.....	79
II.1.1. Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanmayı Gerektiren Nedenler.....	81
II.1.1.1. Geleneksel (Klasik) Kamu Yönetiminin Yetersizliği.....	84
II.1.1.1.1. Geleneksel Kamu Yönetimi Anlayışı.....	84
II.1.1.1.2. Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı	91
II.1.1.1.2.1. Yeni Kamu Yönetiminin Ortaya Çıkış Nedenleri	91
II.1.1.1.2.1.1. Ekonomik Nedenler.....	94

II.1.1.1.2.1.2. Sosyal Nedenler.....	95
II.1.1.1.2.1.3. Siyasal Nedenler.....	97
II.1.1.1.2.2. Yeni Kamu Yönetiminin Temel Özellikleri.....	98
II.1.1.1.2.3. Yeni Kamu Yönetimine Yapılan Eleştiriler	99
II.1.1.1.2.4. Geleneksel Kamu Yönetimi ve YKY Anlayışının Karşılaştırılması	101
II.1.1.1.3. Yönetişim.....	103
II.1.1.2. Küreselleşmenin Kamu Yönetiminde Yarattığı Değişim	109
II.1.1.3. Özelleştirme Uygulamalarının Yaygınlaşması.....	113
II.1.1.4. Teknolojik Yeniliklerin Artması	114
II.1.1.5. Ekonomik Koşulların Değişimi.....	115
II.1.2. Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanmanın Amaçları	115
II.1.3. Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanmanın Özellikleri.....	116
II.1.4. Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Süreci	117
II.2. Türkiye’de Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma.....	118
II.2.1. Türk Kamu Yönetimi’nde Yeniden Yapılanmayı Gerektiren Nedenler	123
II.2.2. Türk Kamu Yönetimi’nde Yeniden Yapılanmanın Temel İlkeleri.....	126
II.2.2.1. İhtiyaçlara Uygunluk	126
II.2.2.2. Katılımcılık ve Çok Ortaklılık.....	127
II.2.2.3. Halk Odaklılık	127
II.2.2.4. Stratejik Yönetime Geçiş	127
II.2.2.5. Performansa Dayalı Oluş	128

II.2.2.6. Denetimde Etkililik.....	128
II.2.2.7. Etik Kurallar ve İnsana Güven.....	128
II.2.2.8. Hizmetlerin Yürütülmesinde Yerindelik.....	128
II.2.3. Türk Kamu Yönetimi'nde Yeniden Yapılanmanın Amaçları.....	129
II.2.4. Türk Kamu Yönetimi'nde Yeniden Yapılanma Çalışmaları.....	131
II.2.4.1. Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA).....	132
II.2.4.2. Yerel Yönetimler Araştırması.....	133
II.2.4.3. Kalkınma Planlarında Yeniden Yapılanma Çalışmaları.....	133
II.2.4.3.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	134
II.2.4.3.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	134
II.2.4.3.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	135
II.2.4.3.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	135
II.2.4.3.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	135
II.2.4.3.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	136
II.2.4.3.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	136
II.2.4.3.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	136
II.2.4.3.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	138
II.2.4.4. Hükümet Programlarında Yeniden Yapılanma Çalışmaları.....	138
II.2.4.4.1. 45. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma.....	139
II.2.4.4.2. 46. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma.....	139
II.2.4.4.3. 47. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma.....	140
II.2.4.4.4. 48. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma.....	140

II.2.4.4.5. 49. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma.....	140
II.2.4.4.6. 50. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma.....	141
II.2.4.4.7. 51. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma.....	142
II.2.4.4.8. 52. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma.....	142
II.2.4.4.9. 53. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma.....	142
II.2.4.4. 10. 54. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma	143
II.2.4.4. 11. 55. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma	143
II.2.4.4. 12. 56. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma	144
II.2.4.4. 13. 57. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma	144
II.2.4.4. 14. 58. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma	144
II.2.4.4. 15. 59. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma	145
II.2.4.4. 16. 60. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma	145
II.2.4.4. 17. 61. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma	146
II.2.4.5. Yasalar Çerçevesinde Günümüzde Yeniden Yapılanma Çalışmaları	147
II.2.4.5.1. Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı.....	147
II.2.4.5.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu	151
II.2.4.5.3. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu.....	152
II.2.4.5.4. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu.....	152
II.3. Yeni Sağ Politikalar Ekseninde Türk Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanmanın Beklentilere Cevap Verebilme Düzeyi	153
SONUÇ	165
KAYNAKÇA	169

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AET: Avrupa Ekonomi Topluluğu

a.g.e.: adı geçen eser

a.g.m.: adı geçen makale

a.g.k.: adı geçen kaynak

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

ANAP: Anavatan Partisi

AP: Adalet Partisi

AT: Avrupa Topluluğu

AÜ: Ankara Üniversitesi

AÜSBFD: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi

BD: Bilim Dalı

BM: Birleşmiş Milletler

BYKP: Beş Yıllık Kalkınma Planı

C.: Cilt

CÜ: Cumhuriyet Üniversitesi

Çev.: Çeviren

Der.: Derleyen

DP: Demokrat Parti

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DYP: Doğru Yol Partisi

Ed.: Editör

G.Ü.: Gazi Üniversitesi

H.Ü.S.B.E.: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

IMF: Uluslar arası Para Fonu

İİBF: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi

İÜ: İstanbul Üniversitesi

KAYA: Kamu Yönetimi Araştırma Projesi

KİT: Kamu İktisadi Teşebbüsü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MEHTAP: Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi

NAFTA: Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması

No: Numara

NPR: Ulusal Kamu Radyosu

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

ÖİD: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı

S.: Sayı

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

s.: Sayfa

s.s.: sayfa sayısı

S.Ü.: Selçuk Üniversitesi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TC: Türkiye Cumhuriyeti

TESEV: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı

TİD: Türk İdare Dergisi

TKY: Türk Kamu Yönetimi

TODAİE: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü

TÜGİAD: Türkiye İş Adamları Derneği

TÜSİAD: Türkiye Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Ünv.: Üniversitesi

vb.: ve benzeri

vd.: ve diğerleri

ve diğ.: ve diğerleri

yay.: yayınları

Y: Yıl

YERYÖN: Yerel Yönetimler Araştırması

YKİ: Yeni Kamu İşletmeciliği

YKY: Yeni Kamu Yönetimi

WB: World Bank

Yy: Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ**TABLO ADI:****SAYFA NO:****TABLO I:** Geleneksel Yönetim ve Yeni Yönetimin Karşılaştırılması.....102**TABLO II:** Yeni Kamu Yönetimi ve Yönetişim Arasındaki Benzerlikler.....106**TABLO III:** Yeni Kamu Yönetimi ve Yönetişim Arasındaki Farklılıklar.....106-107

GİRİŞ

İlgili tez; Türk Kamu Yönetiminde yeniden yapılanma arayışlarının yeni sağ politikalar ekseninde ele alınarak, kamu kurum ve kuruluşlarında yeniden yapılanma ile sunulan hizmetin halkın beklentilerine cevap verip vermeme düzeyinin değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.

21. yy dünyada çok yönlü değişimlerin ve dönüşümlerin yaşandığı bir dönemdir. Dünya ölçeğinde meydana gelen değişimler özellikle 1980'li yıllarda hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde daha da hız kazanmıştır. 1980'li yıllardan sonra dünyada yaşanan değişim ülkemizi de etkisi altına almıştır. Bilindiği üzere, 1929 yılında yaşanan Dünya Ekonomik Buhranının çözüm yolu Keynesyen iktisat anlayışından geçmektedir. Keynesyen iktisat anlayışının ürünü olan Refah devleti, 1972 yılında yaşanan petrol krizi ile maliyetleri artırmış ve bu durumdan refah devleti sorumlu tutulmuştur. Refah devleti devletin maliyetlerinin artmasına neden olmuştur. Çözüm yolu olarak da devletin mal ve hizmet sunumundan çekilerek piyasaya daha fazla önem vermesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Yeni sağ düşünce devletin bu durumunu sorgularken çözüm yolları önererek devleti daha fazla etkin ve verimli kılmayı amaçlamaktadır.

Türk kamu yönetiminde yeniden yapılanma ihtiyacı eskiden beri kabul edilen bir unsur olmasına rağmen ekonomik alanda yapılan reformlar kamu yönetimi alanında yapılamamış ve arzu edilen kaliteye ulaşılamamıştır. Ekonominin dışa açılması sürecinde ortaya çıkan rekabet etme zorunluluğu, ekonomik alanda yeniliği ve gelişmeleri zorlarken, kamu yönetimi alanındaki yeniden yapılanma ihtiyacı göz ardı edilmiştir. Ekonomik alanda yaşanan dönüşümler sonucunda ortaya çıkan kamu yönetiminde yeniden yapılanma ihtiyacı uzun süre kamu yönetimini genişleten ve hantallaşmasına yol açan yeni birimlerin

kurulması olarak algılanmıştır. Böylece 1980’li yıllarda dünyada başlayan ve 1990’lı yıllarda hızlanan yeniden yapılanma çalışmaları ülkemiz tarafından takip edilememiş, bu alanda oldukça geri kalmıştır. Böylece kamu yönetiminde yeniden yapılanma, 1990’lı yıllardan sonra acil ve ertelenemez bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunun sonucunda, kamu yönetiminin hantal, bürokratik, aşırı merkeziyetçi yapısının, şeffaf, hesap verilebilir bir yapıya dönüşmesi adına çalışmalar yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Yeniden yapılanma arayışlarının yeni sağ politikalar ekseninde değerlendirilerek incelenmesi eski yapıya oranla günümüzde ne kadar ilerlendiği ve ne kadar başarılı olunduğu ve de eksiklikler varsa bunların neler olduğunu görmek adına önemlidir.

Günümüzde tüm dünyada neredeyse her alanda çok yönlü bir değişim, dönüşüm yaşanmaktadır. Tarihsel sürece bakıldığında: Tarım toplumundan sanayi toplumuna, sanayi toplumundan bilgi toplumuna; ithal ikameci ekonominin mimarları sayılan ulus devletler dünyasından küreselleşmiş dünyaya; pozitivist bilim felsefesinin, deney ve gözleme dayalı bilimsel bilgisinin “yegâne gerçeklik” olarak kabul edildiği modernist düşüncesinden, bu düşünce sistematığının eleştirisi üzerine bina edilmiş, “çok gerçekli” postmodernist düşünceye geçişin olduğu genel bir tablo ile karşılaşılmaktadır.

Küreselleşme sürecinde uluslar arası ekonomik ve siyasi bütünleşme eğiliminin güçlenmesi, ulus-devleti çeşitli boyutlarıyla dönüşüme uğrattığı gibi, ulusal kamu yönetimleri üzerinde de ciddi bir değişim baskısı yaratmaktadır. Küreselleşme ile birlikte bilginin yaygınlaşması ve “bilgi çağı”nın tüm dünyayı derinden etkilemesi de, kamu yönetiminde yeni yapı ve süreçlerin geliştirilmesi için uygun bir ortam oluşturmuştur. Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması alanında dünyada gözlenen

gelişmeler, kaçınılmaz olarak Türk kamu yönetiminde de köklü etkiler bırakmaktadır. Türk kamu yönetiminde değişim ihtiyacı geçmişten günümüze varlığını sürekli olarak korumuştur. Kamu yönetimi sisteminin gelişme sürecini irdelendiğinde, cumhuriyetin kuruluşundan bu yana belki her on yılda bir yeniden yapılanma ya da reform dalgasının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu reform dalgaları çeşitli nedenlerin oluşturduğu sorunlara cevap olabilmek amacıyla ortaya çıkmıştır.

19. yüzyıl liberal düşüncesinin çağdaş yorumu olarak belirtilen, yeni sağ; özgürlüğün, demokrasinin ve demokratikleşmenin güvencesinin piyasa ekonomisi olduğunu savunarak, özgürlüklerin kısıtlayıcısı hatta yer yer yok edicisi olan devlete karşı serbest piyasanın temel unsurlarını kabul ederek bu unsurlar üzerine inşa edilmiştir. 20. yüzyılda devletin, gereğinden fazla büyüdüğü ve hem toplumsal hem de bireysel özgürlükleri kısıtladığı düşüncesi hâkimken, piyasa sisteminde var olan rekabet ve uyumun toplumsal refahı kendiliğinden düzenleyecek öz güçlere sahip olduğu düşüncesinin çokça vurgulandığı yeni sağa göre ise; rasyonel karar alma yetisine sahip olan birey, kendisi için en rasyonel olanı tercih edecektir, bunun için devletin yol göstermesine veya müdahale etmesine gerek yoktur. Üstelik devlet, bürokratikleşmiş yapısı ile var olan kaynakların büyük bölümünü yutmakta veya verimsiz bir şekilde kullanmaktadır, böylece refah sağlama adına bireysel ve toplumsal zenginleşmenin yolunu tıkamaktadır. Yeni sağ anlayışın hâkim olduğu devletin ekonomiye müdahale etmemesi anlayışı çerçevesinde kamu yönetiminde geleneksel hantal, bürokratik yapının yerini şirket mantığında işleyecek bir yapılanma alacaktır. Böylece yeni sağ politikalar ekseninde (özelleştirme, deregülasyon vb.) kamu yönetiminde yeniden yapılanmaya gidilerek iyileştirmeler yapılmıştır.

Çalışma temel olarak, yeni sağ politikalar çerçevesinde yeniden yapılanma ile ortaya çıkan yeni kamu yönetimi anlayışının geleneksel kamu yönetimi anlayışına göre daha iyi olduğu düşüncesi ekseninde şekillenerek, geleneksel kamu yönetimi anlayışının eksikliklerinin tam olarak giderilemese de yeni yapının eskiye oranla daha başarılı olduğu varsayımına dayanmaktadır.

İlgili tez, yeni sağ politikalar ekseninde Türk kamu yönetiminde yeniden yapılanma arayışları üzerinden şekillenecektir. Çalışma teorik olarak ana hatlarıyla iki bölümden oluşmaktadır. Konuya teorik olarak bir giriş niteliğinde olan birinci bölümde, tezin özünü oluşturan bazı kavramların tanımlanmasından yola çıkılarak devamında yeni sağ düşüncenin ilk nerede ortaya çıktığı ve Türkiye'ye ne zaman sıçradığı ve de bunun Türkiye açısından değerlendirilmesi yapıldıktan sonra yeni sağ politikaların kamu yönetimine yansımaları, yönetime ilişkin savunulan değerler ve de yeni sağ politikalar ekseninde yapılan reformlar incelenmiştir.

İkinci bölümde ise, kamu yönetiminde yeniden yapılanmayı gerektiren nedenler, yapılanmanın amaçları, özellikler ve yeniden yapılanma süreci değerlendirilmiştir. Sonrasında bu durum Türkiye açısından değerlendirildikten sonra Türkiye'de yeniden yapılanma adına yapılan çalışmalar, projeler, planlar, hükümet programları ve yasalar incelenmiştir. Son olarak da yeni sağ politikalar ekseninde kamu yönetiminde yeniden yapılanmanın vatandaşların beklentilerini ne ölçüde karşıladığı bu çalışmalar çerçevesinde değerlendirilerek sonuçlandırılmıştır.

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL BİR TANIM OLARAK YENİ SAĞ VE YENİ SAĞ POLİTİKALARIN GELİŞİMİ

I.1. Kavramsal Çerçeve

Birinci bölümün bu başlığı altında tezin daha anlaşılabilir olabilmesi adına önemli olduğu düşünülen bazı kavramların tanımlamaları yapılacaktır. Bu kavramlar; yönetim, kamu yönetimi, yeniden yapılanma, yeni sağ ve yeni sağın oluşumunda etkili olan liberalizm ve muhafazakârlıktır.

I.1.1. Yönetim

Yönetim, sözlük anlamı olarak; *“idare”, “mevcut kaynakları ortak bir amacı gerçekleştirmek için kullanılan insanların etkinliklerinin, söz konusu amacın en kısa zamanda ve en verimli biçimde elde edilmesini sağlamak amacıyla koordine edilmesi”* (Demir ve Acar, 2005: 442-443) şeklinde tanımlanmaktadır.

Geniş anlamda ise yönetim, başkalarını sevk ve idare etme faaliyeti ya da süreci olarak tanımlanmaktadır. Başkaları üzerinde otorite kurma ve başkalarına iş yaptırma faaliyettir. Yönetim, *“belirli bir amacı gerçekleştirmek için yapılan kararlı bir eylem”* (Eryılmaz, 2009: 3) olarak da tanımlanmaktadır.

Yönetim, devletin işlevlerini yerine getirmek üzere üstlendiği eylem ile yaptığı işlemlerin tümüne denir. Çağdaş devletin amacı kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi işlevini gerçekleştirmektir (Sencer, 1992: 31–32).

Yönetimin her bilim dalının açıkladığı farklı tanımları bulunmaktadır. Yönetim ilke olarak belli bir süreklilik, düzenlilik ve önceden tahmin edilebilirlik ihtiyacı olarak ele alınmaktadır. Ancak, bu ihtiyaç yönetimin hiç değişmemesi anlamına gelmemektedir. Açık

bir sistem olarak kabul edilen yönetim, çevresi ile sürekli bir etkileşim halindedir. Bunun sonunda çevresindeki değişime bağlı olarak, yönetim de sürekli bir değişim içerisinde (Sezer, 1992: 3).

I.1.2. Kamu Yönetimi

Kelime olarak “kamu”, halk, amme, bir ülkedeki halkın bütünü anlamına gelmektedir. Kamu kavramı, “resmiyeti”, “genelliği”, “halka ait oluşu” ve “görünürlüğü” ifade etmektedir. Kamu yönetimi, bütün bir toplumun iç içe geçmiş ve çoğu kere de birbirleriyle çelişen sorunları arasında işleyen bir idari mekanizmadır. Toplumlar, hacim ve ilişkilerdeki yoğunluk bakımından genişledikçe devletler de yapı ve işlevleri bakımından büyümekte; kurumlar uzmanlaşmakta ve farklılaşmaktadır. Buna bağlı olarak, yönetim faaliyetlerini yürüten kamu kurumları da, yapısal görünüm ve işleyiş bakımından daha karmaşık ve teknik hale gelmektedir. Kamu yönetimi ile ilgili faaliyetlerin çoğalması kavramın çeşitli tanımlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu tanımlar geniş bir olgu olan kamu yönetiminin çeşitli görüntülerini yansıtmaktadır. Bu da kamu yönetiminin çok kapsamlı ve güçlü bir alan olduğunu göstermektedir (Eryılmaz, 2009: 6).

Genel olarak kamu yönetiminin üç anlamı olduğu söylenebilir. Birincisi, kamu yönetiminin; devlete ya da ona bağlı kuruluşlarda eylemde bulunan kişilerin ve kümelerin davranışlarıyla ilgili alan olduğu, ikincisinin, devletin amaçlarını gerçekleştirecek biçimde örgütlenmiş insan gücü ve araç-gereç ile bunların yönetimi olduğu, üçüncüsünün ise kamusal siyasaların oluşturulmasında, siyasal karar organlarına teknik destek sağlayan ve bu siyasaları uygulayan örgütler bütünü (Tortop ve diğ., 2010: 365) olduğu şeklinde tanımlamaktadır.

Kamu yönetiminin en belli başlı fonksiyonu, hükümetin günlük işlerini yürütmesidir. Bilindiği gibi devletin temel fonksiyonları yasama, yürütme ve yargıdır.

Yürütmenin bir bölümünü oluşturan kamu yönetimi, daha çok hükümetin günlük ve rutin işlerini yerine getirmekle görevlendirilmiştir. Hükümet siyasal kararları aldığı ve başlattığı halde, kamu yönetimi, yasama ve yürütmenin almış olduğu temel siyasal kararları uygulamak zorundadır (Kılavuz, 2003: 121). Dolayısıyla devlet, üstlenmiş olduğu görevleri gerektiği şekilde yerine getirebilmek için, hem hükümetten hem de kamu yönetiminden yararlanmak durumundadır.

Fonksiyonel ve yapısal yönleri bulunan kamu yönetimi, fonksiyonel bir kavram olarak; genel kuralları ve kamu politikası kararlarını uygulama süreci olarak görülmektedir. Bu açıdan kamu politikalarının belirlenmesi ve yürütülmesi sürecidir. Yapısal kavram olarak kamu yönetimi ise; devletin örgütsel yönünü temsil etmektedir (Tortop ve diğ., 2010: 267).

Kamu yönetiminin temel unsurları insan, örgüt, yönetim, kamu politikası, norm düzeni ve mali kaynak olarak belirtilmektedir (Güler, 2005: 139). Esasen temelde kamu yönetimi, kamu yararının gözetilerek kamusal faaliyetlerin yerine getirilmesinden ibarettir. Burada yönetim faaliyetinin amacı, faaliyetleri olabildiğince ekonomik ve siyasalara en uygun bir şekilde yürütmektir.

I.1.3. Yeniden Yapılanma

Türkçe literatürde bu kavram son dönemlerde kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı döneminde devlet yönetimi veya idari teşkilat alanında yapılan çalışmalar daha çok “ıslahat” sözcüğüyle ifade edilmiştir. Cumhuriyet döneminde ise, “rasyonalizasyon”, “reorganizasyon”, “reform” gibi yabancı kökenli terimler yanında “idareyi geliştirme”, “yeniden düzenleme”, “idari reform” gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Ancak bunlardan kamu yönetiminde yapılan köklü değişimi ifade etmek üzere “idari reform” kavramı ön plana çıkmıştır. Günümüzde kullanılan “yeniden yapılanma” kavramını Tutum’un da ifade

ettiği gibi, “idari reform” kavramıyla eş anlamlı olarak kullanmak mümkündür (Tutum, 1994: 4). Kamu Yönetimi Sözlüğü’nde de, “idari ıslahat”, “yönetim reformu”, “idarenin yeniden düzenlenmesi” sözcüklerinin “idari reform” ile eş anlamlı olduğu ifade edilmektedir (Kamu Yönetimi Sözlüğü, 1998: 104).

KAYA Raporunda yönetimde reorganizasyon, yeniden düzenleme, yeniden yapılanma ve idari reform gibi kavramlar birbirine yakın kavramlar olarak ifade edilmektedir. Rapora göre, bu kavramlarla gerçekleştirilmeye çalışılan amaç öz olarak, daha hızlı, daha etkili ve daha verimli bir kamu yönetimi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda kamu yönetiminde yeniden yapılanma gereksinimi var olan sistemdeki sorunlardan doğmaktadır. Amaçlanan hedef ise, var olan sistemi sorunlardan temizleyip daha etkili, etkin ve ussal hale getirmektir (KAYA Genel Rapor, 1991: 1).

Sürgit için idari reform; *“idarenin, ulusal amaçların gerçekleştirilmesine yardımcı olacak, süratli, tasarruf sağlayıcı, verimli ve kaliteli hizmet görülmesini sağlayacak bir düzene kavuşturulmasını, böyle bir düzen içinde iş görmesini sağlayacak çabaların tümü”* (Sürgit, 1972: 128) olarak ifade edilmektedir.

Şaylan ise genel olarak reformu, *“bir üst toplumsal sistem ve kurumda, alt sistemlerdeki değişmeye bağlı olarak ortaya çıkan yeni alternatif durum”* olarak tanımlamaktadır. Buna dayanarak; *“İdari reform, toplumsal yapıdaki değişikliklere paralel olarak idari yapı, kurum, ilişki ve davranışlarda ortaya çıkan değişme gereksinimidir.”* (Şaylan, 1973: 16-17) şeklinde tanımlanabilir.

Tutum yeniden yapılanma kavramını politik alanı da kapsayacak biçimde *“siyasal ve yönetsel kurumların amaçlarına, görevlerine, yapısına ve işleyişine ilişkin kapsamlı düzenlemeler”* (Tutum, 1995: 135) olarak tanımlamaktadır. Yönetimde yeniden

yapılanma temelde iki alanda yapılan düzenlemeleri kapsamaktadır. Bunlar (Tortop ve diğ., 2007: 447);

- İdarenin yapısında, kuruluşunda yeniden yapılanmaya gidilmesi,
- İdarenin işleyiş ve yönetim biçiminin yeniden yapılandırılmasıdır.

Yönetimde yeniden yapılanmanın temelinde statükoya ya da yönetsel sisteme her zaman daha iyi alternatif vardır varsayımı yatmaktadır. Bu çerçevede yönetsel reformun amacı yönetim sisteminde aksayan, işlevini yerine getirmeyen öğeleri çıkarıp atmak ve kusurlu işlemleri önleyecek, etkililiği artıracak yeni yöntemler ve mekanizmaları yönetsel sisteme dâhil etmektir (Polatoğlu, 2001: 149-150).

I.1.4. Yeni Sağ

Yeni sağ kavramının tanımı yapılmadan önce bu kavramla aralarında symbiosis bir ilişki bulunan neo-liberal politika yerine neden yeni sağ terimi kullanıldı? Sorusunun yanıtını vermek konunun işleyişi bakımından önem taşımaktadır. Aşağıda ayrıntılı olarak tanımlanan yeni sağ, birbirlerinden çok çok farklı gibi gözükken neo-liberalizm ve neo-muhafazakârlığın bir barış antlaşması olarak nitelendirilmektedir. Bu politikalar esasen tarihsel ve düşünsel olarak birbiriyle paralellik göstermektedir. Bazı yazarlar tarafından neo-liberal politikalar bazı yazarlarca da yeni sağ politikalar olarak ifade edilen terim genel olarak ekonomik anlamda neo-liberalizm; politik ve yönetsel anlamda yeni sağ olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde ifade edilse de her iki kavramda ekonomik vurgularıyla ön plana çıkmışlardır ve refah devletinin krizi olarak adlandırılan dönemle paralel süreçlerde uygulanma alanı bulmuşlardır. İlgili tez de, konu yönetsel açıdan değerlendirileceğinden, neo-liberalizm yerine yeni sağ kavramı kullanılacaktır.

Yeni sağ; çıkarlarını azami oranda realize isteyen özgür birey anlayışı üzerine kurulan ondokuzuncu yüzyıl liberalizmi ile otorite ve gelenekler tarafından kontrol edilen toplum anlayışını temel alan muhafazakârlığı bir araya getiren bir projenin adıdır (Gamble, 1988; King 1987; Harris, 1998.'den akt., Topal, 2002: 66). Bu bağlamda yeni sağ, yüzyıllardır rakip olarak kabul edilen liberalizm ve muhafazakârlık arasında imzalanan bir barış anlaşması olarak nitelendirilmektedir. Bir yandan devletin iktisadi alandan bir noktaya kadar geri çekilmesi, daha açık bir dille makro-iktisadi istikrarı sağlamak amacıyla sosyal devlet harcamalarının kesilmesi ve devletin bir işveren olmaktan çıkarılması gerektiği iddia edilirken; diğer yandan, bu değişimin yol açacağı boşlukların ve toplumsal tepkilerin aile, din, milli kimlik gibi muhafazakâr kurum ve değerlerle örtülmesi amaçlanmıştır. Bir diğer ifadeyle, piyasanın önceliği ve asgari devlet gereği korunurken; geleneğin, dinin, ailenin ve milli kimliğin önemi ve bu kurumların yapılandırılması ve muhafaza edilmesi için güçlü bir devlet fikri yeni sağ ideolojisinin temelini oluşturmaktadır. Güçlü devlet, yeni sağ projenin önemli bir unsurudur, çünkü sendikal hareketler ve emekçi kesimlerden gelen talepler karşısında “kararlı” ve iktisadi alandaki müdahaleleri için “sınıf niteliği olmayan” bir devlet olmalıdır (Topal, 2002: 66-67).

Atilla Yayla “Siyasi Düşünce Sözlüğü”nde yeni sağ kavramını şu şekilde tanımlamıştır (Yayla, 2003: 253-254) :

“Yeni sağ hem yeni sağ içinde yer aldığı düşünülen kişilerce/yazarlarca ve hem de sosyalist yazarlarca farklı anlam ve çağrışımları olacak şekilde kullanılan bir kavramdır. Genel olarak terim 1960’lardan itibaren Avrupa ve ABD’de beliren muhafazakâr ve neo-liberal düşünce akımlarının tamamını kapsayan bir terim olarak istihdam edilir. Siyasi alanda yeni sağ R. Reagan (ABD) ve M. Thatcher’ın (İngiltere) politikalarıyla özdeşleştirilir. Sosyalist yazarlar yeni sağı gerek politikada gerek ekonomik

düşüncede gerekse felsefede Yirminci Yüzyılın son çeyreğinde gelişen ve sola karşı ciddi bir üstünlük sağlayan bütün anti-sosyalist hareketleri kapsayan geniş bir etiket olarak kullanılmaktadır. Bunun sebebi bütün bu hareketlerin ideolojik olarak ortak bir temele sahip olduklarına inanmalarındır. Bu, doğru olmayan, kolaycı bir genellemedir. Aceleci bir tavırla “yeni sağ” etiketi içinde toplanan birçok hareketin aralarında mühim farklılıklar vardır. Belki en büyük ortaklıkları sosyalizme karşı olmalarındır...” diye ifade etmektedir.

Yeni sağ, Acar ve Demir’in Sosyal Bilimler Sözlüğü’nde de; *“Gelişmiş kapitalist ülkelerin 70’li yıllar boyunca içine düştüğü krizi aşmak için geliştirilen; ekonomide devletin yükümlülüklerini azaltmak ve kısa vadedeki sosyal maliyetinin çok üzerinde durmadan özelleştirme yoluyla devleti küçültüp kamu harcamalarını azaltmayı, bu yolla iktisadi liberalizmi tam olarak uygulamayı amaçlayan; R. Reagan yönetimindeki ABD ve M. Thatcher yönetimindeki İngiltere’de öne çıkmakla birlikte 1980’li yıllar boyunca Avrupa ve Japonya’da sağ iktidarların benimsemiş olduğu ideoloji”* (Acar ve Demir, 2005: 438) olarak tanımlanmaktadır.

Özkazanç’a göre, yeni sağ kavramı Batı’da İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurumsallaşan refah devletinin, Batı modernliğinin karmaşık çelişki ve ikilemlerini derinleştirilmesiyle birlikte ortaya çıkan iktisadi, toplumsal, kültürel ve siyasi sorunlarına karşı oluşan bir tepkidir. Bu anlamda, sorunları çözme vaadi olarak düşünsel ve siyasi düzeylerde beliren bir dizi sağ dönüşümü ifade etmektedir (Özkazanç, 1996: 1218). Özkazanç, yeni sağın refah devletine yönelik bir saldırı olmanın ötesine geçerek, bazı modern tarihsel eğilimleri de frenlemeye ve tersine çevirmeye kalkıştığına vurgu yapmıştır. Yani, 1980’li yılların başlarında döneme damgasını vuran bu radikal dönüşümler, siyasal güç dengelerini sarsan çok boyutlu bir yeniden yapılanma sürecini başlatmıştır. Özkazanç’ın yeni sağın niteliği konusunda bir diğer belirlemesi de, yeni sağın

19.yy'dan beri gelişen ve refah devletinde en olgun haline ulaşan liberalizm-demokrasi sentezine karşılık, liberalizmi muhafazakârlıkla eklemlenmeye girişmiş olduğudur. Böylece, Keynesyenci ekonomi, sosyal güvenlik hizmetleri, sosyal adalet ve eşitlikçilik gibi ideolojik pratikler, bir yandan liberalizmin; serbest piyasacılık, çıkarıcı ve rekabetçi bireycilik, öte yandan da muhafazakârlığın; gelenek, düzen, otorite ve disiplin gibi değerleri karşısında gerilemiştir (Özkazanç, 1996: 1218).

Yeni sağ, kamu yönetimi anlayışındaki değişikliğe ve yeni kamu yönetimi anlayışının ortaya çıkışındaki tarihsel arka plana önemli etkide bulunmuştur. Yeni sağ terimi oldukça geniş anlamı olan bir terimdir ve devletin küçültülmesi, piyasa mekanizmalarının tercih edilmesi ve de vergilerin düşürülmesinden, televizyon ve filmlerde daha fazla sansüre, göç karşıtı kampanyalardan, göçmenleri geri göndermeye kadar birçok farklı fikri ve politikayı içerisinde barındırmaktadır (Heywood, 2007: 113-114).

Yeni sağ düşüncenin yaygınlık kazanmasında Avusturyalı filozof ve iktisatçı Von Hayek¹'in etkisi bulunmaktadır. Hayek, yeni sağ akımın temelini ikinci dünya savaşı sonrasında atmıştır. 1970'lerin sonlarına doğru 76.Nobel ödülünü alan Milton Friedman bu ideolojinin devamını sağlamıştır (Işıklı, 2001: 42-43). Diğer bir ifade ile yeni sağın, refah devleti ve ona dayanan kamu yönetimi üzerindeki eleştirileri Friedrich Von Hayek ve

---

¹**Friedrich Von Hayek;** (1899-1992). Avusturyalı iktisatçı ve siyaset felsefecisidir. London School of Economics'de ve Chicago, Freiburg ve Salzburg Üniversitelerinde ders veren bir akademisyen olarak 1974'te Nobel İktisat Ödülü almıştır. Avusturya Okulunun bir taraftarı olarak, bireyciliğin ve piyasa düzeninin samimi bir inananı ve sosyalizmin amansız bir eleştiricisidir. Kölelik Yolu, iktisadi müdahalecilğe saldırdığı öncü bir eseridir; Özgürlüğün Temel Yapısı ile Hukuk, Yasama ve Özgürlük gibi sonraki çalışmalarında siyaset felsefesinde çeşitli temalar geliştirmiştir. Hayek'in eserleri, yeni sağın yükselişine önemli derecede katkı sağlamıştır (Heywood, 2006: 70).

Milton Friedman² gibi liberal iktisatçılara, Robert Nozick³ gibi siyaset felsefecileri ile Niskanen, Buchanan ve Mueller gibi “kamu tercihi” teorisyenlerinin görüşlerine dayanmaktadır. Kamu tercihi teorisyenleri dikkatleri, kamu yönetiminin, bürokrat, siyasetçi ve seçmenler arasındaki, kamunun büyümesi, kamu harcamalarının rasyonel olmayan biçimde artması ve kaynakların popülist amaçlarla kullandıkları ve bürokratların da prestij, statü, maaş ve diğer yan faydalar sağlamak için kurum bütçelerini büyütmeğe yana bir tavır içerisinde olduklarını vurgulamışlardır. Seçmenlerin daha çok kamu hizmeti talebi ve buna bağlı fayda maksimizasyonu ile bürokratların bütçeyi büyütme güdüsü ve siyasetçilerin oy maksimizasyonu hedefi birbiriyle uyum sağlamaktadır. Böylece meydana gelen karşılıklı fayda-çıkarcılık ilişkisi, sonuç itibarıyla kamu hizmetlerinde arz fazlasına ve kaynak israfına neden olmuş ve bu durumda gereksiz borçlanmaları meydana getirmiştir (Aktan, 1997: 18-53; Aksoy, 1995: 165-166).

Kamu tercihi teorisyenleri, çıkış yolu olarak siyasal iktidarın yetkilerinin vergi koyma ve borçlanma konularında sınırlandırılmasını, devletin küçültülmesini ve piyasa mekanizmasına dönülmesini önermişlerdir. Bunların görüşleri öncelerde fazla itibar

---

²**Milton Friedman;** 1912 doğumlu Amerikan akademisyen ve iktisatçıdır. 1948 yılından bu yana Chicago Üniversitesi’nde iktisat profesörü ve Chicago Okulu’nun kurucusudur. Friedman aynı zamanda Newsweek dergisinde köşe yazarı ve Amerika Başkanlık danışmanı olarak görev yapmıştır. 1976 yılında iktisat alanında Nobel ödülü kazanmıştır. monetarizm ve serbest piyasa ekonomisinin önde gelen savunucusu olan Friedman, Keynezyen teorinin ve “vergilendir ve harca” siyasalarının güçlü bir eleştirmenidir. En önemli eseri Capitalism and Freedom ve eşi ile birlikte yazdığı Free to Chose, yeni sağın iktisadi düşüncesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Heywood, 2006: 269).

³**Robert Nozick;** (1938-2002). ABD’li akademisyen ve siyaset felsefecisidir. Nozick’in başlıca eseri Anarşi, Devlet ve Ütopya, siyaset felsefesi alanındaki en önemli eserlerden biri olarak görülmektedir ve yeni sağ teori ve de inançları üzerinde derin bir etki yapmıştır. Nozick, malların ilk olarak adil bir biçimde elde edilmiş veya adil bir biçimde transfer edilmiş olması şartıyla, mülkiyet hakkının tam anlamıyla desteklenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bu yaklaşım minimal hükümet ve minimal vergilendirme yönünde bir desteği ifade etmektedir v refah devleti veya yeniden dağıtım politikasının altını oymaktadır (Heywood, 2006: 139).

görmemişse de, 1980’li yıllarda Batı toplumlarında, devletin ekonomiye müdahalesini sınırlandırmak anlamında ve onu küçültmek isteyenler arasında geniş yankı uyandırmıştır (Eryılmaz, 2009: 20). Bu anlamda yeni sağı oluşturan etmenler arasına neo-liberalizm ve neo-muhafazakârlıktan sonra üçüncü bir etmen olarak da kamu tercihi teorisyenleri de yerleştirilebilir.

Yeni sağ, Keynesci⁴ sermaye birikim modelinin 1970’lerden itibaren krize girmesi ile birlikte özellikle ileri kapitalist ülkelerde egemen ideoloji haline gelmiştir. Jessop’a göre ise yeni sağ, 1980’lerin “birikim stratejisi” olan yeni liberalizmin “hegemonya projesidir”. Birikim stratejileri öncelikle üretim ilişkilerini açıkça sermaye

---

⁴**John Maynard Keynes (1883-1946)**; İngiliz iktisatçı. Keynes ününü, *The Economic Consequences of the Peace*’de Versailles Anlaşması’na getirdiği eleştirisi ile elde etmiştir. En önemli çalışması *The General Theory of Employment, Interest and Money*, neo-klasik iktisadi kurumlardan belirgin bir biçimde ayrıldı ve günümüzde makro-iktisat olarak bilinen disiplinin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Laissez-faire ilkelerine meydan okuyarak İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemde batılı devletlerce yaygın olarak uygulanan talep yönetimi siyasasının kavramsal temelini oluşturdu. Keynes, devlet ve ekonomi arasında kesin bir ayırım yaratan laissez faire anlayışının kesin olarak istikrarsızlık ve işsizlik yarattığını savunmaktadır ki bunun 1930’larda yaşanan buhranla açığa çıktığını iddia etmektedir. Keynes kapitalist ülkelerin büyük buhrana düşme nedeni olarak işsizliğin artmasıyla birlikte piyasa güçlerinin ücretlerde kesintilere gitmesi, daha sonra mal ve hizmetlere olan talebin azalmasını göstermektedir. Keynes iktisadi faaliyet düzeyinin toplam talebi yürüttüğü vergi ve kamu harcamaları faaliyetleri vasıtasıyla hükümetin yönlendirme kapasitesine sahip olduğundan ve ekonomide toplam talep seviyesini belirlediğinden dolayı serbest piyasa geleneğine karşı çıkmaktadır. İşsizlik oranı arttığında devlet ya kamu harcamalarını keserek ya da vergileri keserek ekonomiyi düze çıkarmalıdır. Ortaya çıkacak olan bütçe açığının katlanabilir olacağını, çünkü meydana gelen büyümenin vergi gelirlerini artıracığını ve devletin borçlanma ihtiyacını azaltacağını ileri sürmektedir. Bunun yanında ekonomiyi canlandıracak bu tip her uyarıcının çarpan etkisiyle yoğunlaştırılacağını belirtmektedir. (Çarpan etkisi, toplam talepte gerçekleştirilen değişimin, ekonomi içinde dolaşımı sırasında milli gelir üzerinde artan etkiye sahip olmasını sağlayan mekanizmadır). Keynesyen talep yönetiminin İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ortaya çıkması, ekonomi siyasasını kökünden değiştirmiştir ve hükümetlere sürdürülebilir büyümeyi ve sürekli yayılan bir refahı temin etmek için güvenilir araçlar sağlamıştır. (Heywood, 2006: 267-268).

sınıfının yararına düzenlemeyi hedeflerken, hegemonya projeleri⁵ yalnızca iktisadi ilişkiler temelinde değil, sivil toplum ve devlet gibi daha geniş bir düzlemde örgütlenme çabasıdır (Baratav, 1990: 196-220).

Genel olarak özetlenecek olursa, yeni sağ teorisyenleri, özgürlüğün güvencesinin piyasa ekonomisi olduğunu ve demokrasinin “özgürlük” olarak nitelendirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Böyle nitelendirilirse piyasa ekonomisi demokratikleşmenin başlıca koşulu sayılacaktır (Tortop ve diğ., 2007: 571). Yeni sağ düşünceyi ortaya atanlar, bu düşüncenin ortaya çıkışını 20. yüzyılda devletin aşırı büyümesinden ve hem bireysel hem toplumsal özgürlüklerin kısıtlayıcısı hatta yer yer yok edicisi haline gelmesinden kaynaklandığını belirtmektedirler. Bu zaman içerisinde devlet bürokratikleşmiş hantal yapısı ile var olan kaynakların büyük bir bölümünün israf olmasına neden olmuştur ve refah sağlama adına zenginleşmenin önu tıkanmıştır (Güler, 1996: 51). Bundan dolayı yeni sağ düşünce ekonomik, siyasal, sosyal ve yönetsel boyutları olan bir dönüşümü ifade etmektedir. Kamusal faaliyet alanının küçültülmesini ve küçültülen alanın

---

⁵ **Hegemonya** kavramı, “lider” anlamındaki Yunanca hegemonia kelimesinden gelmektedir. En basit anlamıyla bir sistem içindeki herhangi bir unsurun diğerleri üzerindeki üstünlüğü veya hâkimiyetidir. Marksist teoride, bu kavram daha teknik ve belirgin bir anlamda kullanılmaktadır. Antonio Gramsci’in yazılarında hegemonya, egemen sınıfın baskı kullanımına alternatif bir yöntem olarak hâkimiyeti altındakilerin rızasını kazanmak suretiyle gücünü kullanma becerisi olarak tanımlanmaktadır. Zorlayıcı olmayan sınıfsal bir yönetim biçimi olarak toplumun geneline burjuvazinin değerlerinin ve inançlarının yayılması vasıtasıyla işlevini yerine getiren kültürel ve ideolojik bir süreç olarak tanımlanabilir. Ayrıca, hegemonyanın siyasi ve iktisadi bir yönü de bulunmaktadır: İnsanların sisteme gösterdiği rıza, ücret artışları veya siyasi ve sosyal reformlarla manipüle edilebilir. Gramsci, tarihin her döneminde yükselen sınıflar kendi ideolojilerini topluma yayarak hegemonya sağlamaya çalıştıklarını söylemektedir. Gramsci hegemonyayı, sınıflar arasındaki ilişkilerden öte, sınıfların içindeki ilişkileri de düzenleyen ve en geniş anlamıyla siyasal alandaki eylemlerin temelini oluşturan bir kavram olarak kullanmaktadır. Gramsci’nin hegemonya kavramsallaştırması, politik ve kültürel alana verdiği önemle anti-ekonomist olan, kolektif iradeye yaptığı vurguyla sınıf indirgemeciliğinden kaçınan, sınıfın basit ekonomik çıkarları ve belli bir sınıf egemenliği ötesinde bir hedefe yönelen bir içeriğe sahiptir (Heywood, 2006: 292-293).

da özel kesim yönetim anlayışı doğrultusunda yeniden yapılandırılmasını öngörmektedir (Al, 2002: 91).

Yeni sağ akımın temelinde yer alan tartışma ve görüşler, laissez faire⁶ anlayışı içerisinde rekabetçi piyasa ekonomisini bireysel özgürlüklerin gelişmesi için yeni sağ çerçevesinde gerekli bir ön koşul olarak göstermektedir. Devlet ve kamu girişimi alanının yapısal-işlevsel özelliği nedeniyle kaynakların verimsiz kullanılması ve israfa sebep olması nedeniyle küçültülmesi önerilmektedir (Aksoy, 2003: 551).

Yeni sağ düşüncesi yaşanan ekonomik krizler çerçevesinde şekillenmiştir ve bu düşünce devletlerin küreselleşme karşısındaki değişimlerine ideolojik destek sağlamaktadır. Bireysel özgürlüklerin önündeki engel olarak görülen devlet mekanizması kötülenmekte, piyasa şartlarının erdemleri övülmektedir. Sosyal devlet, refah devleti anlayışı devleti aşırı bir şekilde büyütmüş ve devlet bireysel özgürlüklerin önünde önemli bir engel haline gelmiştir. Refah devleti aslında uyumlu bir şekilde çalışan piyasa

---

⁶ **Laissez-faire** (Fransızca'da "bırakınız yapsınlar" anlamı taşımaktadır) devletin ekonomiye müdahil olmaması ilkesidir. Devletin ekonomiyi kendi haline bıraktığında, ekonominin en iyi şekilde işleyeceği yönündeki doktrinin kalbini oluşturmaktadır. Bu kavram, on sekizinci yüzyıl Fransa'sında "Laissez faire est Laissez passer" (bireyleri kendi haline bırakın, malların serbestçe dolaşmasına izin verin\ bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) sloganını ortaya atan Fیزیokratlar tarafından yaratılmıştır. David Ricardo ve Alfred Marshall gibi klasik iktisatçılar, bu kavramı Adam Smith'ten almışlardır. Laissez faire'nin temel varsayımı, engellenememiş piyasa ekonomisinin doğal olarak bir denge yaratacağıdır. Bu husus genellikle "tam rekabet" kuramıyla açıklanmaktadır. Bu bakış açısından, kartelleri denetlemek ve istikrarlı fiyatları korumak gibi piyasa rekabetini teşvik etme faaliyetleriyle sınırlandırılmadıkça devlet müdahalesi zararlıdır (Heywood, 2006: 265). **Adam Smith;** İskoç iktisatçı ve filozoftur. Genellikle "İktisat Bilimi"'nin kurucusu olarak görülmektedir. Glasgow Üniversitesi'nde mantık ve ahlak felsefesi dersi verdikten sonra Smith, Fransa ve Cenevre'ye gitmesini ve iktisadi teorilerini geliştirmesini sağlayan Buccleuch Dükü'nün özel hocası olmuştur. Ahlaki Duygular Kuramı, bireyin öz çıkarılığını regüle edilmemiş bir toplumsal düzenle uzlaştırmaya çalışan bir motivasyon teorisi geliştirdi. Smith'in en önemli eseri, Milletlerin Zenginliği işbölümünün önemine vurgu yaparak, iktisadın çalışma mantığını piyasa kavramıyla açıklama yönündeki ilk sistematik girişimidir. Çoğunlukla serbest piyasa kuramcısı olarak görülse de Smith aynı zamanda piyasanın sınırlılıklarının da farkındaydı (Heywood, 2006: 261).

sayesinde mümkündür. Devletin müdahalesi piyasanın uyumlu işleyişini bozup rasyonel tercihleri engelleyecektir. Mevcut hantallaşmış bürokrasi zaten kaynakların israfına neden olmaktadır. Yeni sağ düşüncesi bu meseleleri “devletin geleneksel görevler ile yetinen ölçüler içine çekilmesi ya da küçültülmesi sağlanarak ekonomik alanda doğrudan üretici, dağıtıcı ve düzenleyici olmaktan çıkarılması” (Güler, 2005: 97) sayesinde çözüleceğini savunmaktadır.

I.1.5. Liberalizm

Bireysel özgürlüğü merkeze koyan “liberalizm” ile İspanyolca kökenli “liberty” kelimeleri arasında etimolojik olarak bir bağlantı vardır. Liberal kelimesi Latince “liber” den gelmektedir ve siyaset literatürüne İtalyanca’dan geçmiştir. İspanyollar bu kelimeyi İngiliz kökenli siyasi politikaları nitelendirirken kullanmışlardır ve 19. yüzyılda mutlak monarşiye karşı meşruti monarşiyi savunanlara “liberales” demişlerdir. Sonraları bu terim, siyaset literatürüne yerleşerek ifade özgürlüğünü ve üretim araçlarının özel mülkiyetini savunanlar için kullanılmıştır (Yayla, 2002: 15).

Günümüzde liberalizm, hem bir ekonomik kuram ya da düşünce biçimini hem de genel felsefi bir bakış ya da düşünme türünü ifade eden bir sözcük olarak kullanılmaktadır (Şaylan, 1994: 27). Kavram ilk kez Fransız sözlük yazarı Boiste tarafından 1823 yılında kullanılmıştır. Bu andan itibaren de ekonomik ve politik alanda özgürlük için savaşım anlamına gelmektedir. Liberalizm, insanın gelişmesini ve refaha kavuşmasını, kendi özel çıkarları uğrunda engelleyen siyasal iktidarları ve sistemleri ortadan kaldırmak istemiştir (Özer, 2005: 140).

Liberalizmin tek bir anlamının yapılması mümkün değildir. Fakat birbirinden farklı noktalardan hareket edilse bile liberal düşünürler daima aynı noktalara varmaktadırlar (Yayla, 1992: 193). Liberal düşüncüyü Erdoğan genel olarak, bireyi esas

olarak onun ihtiyaçları ve eğilimleri üzerine inşa edilen, devletin faaliyet ve yetki alanlarını sınırlayarak/daraltarak serbest piyasa koşulları üzerinde düzen ve denge oluşturmaya çalışan bir düşünce olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2005: 28-30).

Liberalizm, bireyciliğe dayalı, rasyonel bireylerin siyasal ve ekonomik alandaki hak ve özgürlüklerini güvence altına alan piyasa ekonomisinin doğal işleyişine bırakılarak, devletin ekonomiye müdahalelerinin en az düzeye indirilmesini savunmaktadır (Aktan, 1995: 4). Bu aşamada topluma en önemli katkısı ekonomi alanında olmaktadır. Rekabete dayalı piyasada sürece katılan her bireye elde etmesi düşünülen en yüksek doyumu sağlama imkânı verilerek toplumda en yüksek sosyal verimin sağlanılacağı düşünülmektedir. Çünkü bireylerin özel çıkarlarının toplamı, genel yarara eşit olmaktadır. Bundan dolayı da liberalizm bireysel yarar- toplumsal yarar ayrımına karşı çıkmaktadır. Toplum bireylerden oluşmaktadır dolayısıyla da bireysel çıkarlar ve çıkarların kabulü toplumsal çıkarların da gerçekleşmesi anlamına gelmektedir (Aksoy, 1998: 5).

Liberalizmin savunduğu girişim özgürlüğü sayesinde iyiler ve seçkinler kendilerini gösterebilme fırsatı bularak yeteneklerinin gelişmesi fırsatını yakalayacaktır. Bu şekilde oluşan seçkinler, her alanda, yeni ve etkin organizasyonlarla gelişme sürecini sürdürmektedirler. Liberalizm, piyasa mekanizmasının ve serbest rekabet şartlarının gerçekleştirilmesi için sermayenin ve işgücünün kısıtlanmadan şartların gerçekleştirilmesini zorunlu olarak görmektedir (Yalçın, 1991: 237). Diğer taraftan da liberalizmin dayandığı rekabet ortamı, ekonomik yönden en güçlü olanın ya da olanların zaferine ortam hazırlamaktadır. Artan tekeller, rakiplerini aşabilmek için maliyet altında satış yapmakta, böylece diğer girişimcilerin rekabet gücü kırılmakta ve yaşanan çatışmalar, birbirlerini ortadan kaldırmaya doğru devam etmektedir. Bu durumda da liberalizm, kendini yıkacak güçleri kendisi doğurmuş olacaktır (Hamitoğulları, 1978: 190).

Liberalizm göre, devletin görevi güvenliği ve adaleti sağlamaktır. Yani bir trafik polisi gibi kuralların konulmasından sonra bu kurallara uyulup uyulmadığını kontrol ederek dış tehlikelere karşı güvenliği sağlamalı ve toplum içerisinde düzeni korumalıdır.

Liberalizm düşüncesi ya da akımı feodaliteye, onun akıl dışı, bireyciliğe karşı, dine bağlı ideolojisine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu ideoloji öncelikle burjuva ya da kapitalist sınıfın ideolojisi olmuş, İngiliz devrimiyle başlamış, Fransız devrimi ile evrenselliğe ulaşmıştır (Akşin, 2000: 264). Liberalizmin ilkelerini de Lordoğlu'nun ifadesi ile özetlemek gerekirse; kişisel çıkar, toplumsal hareketliliğin asıl gücüdür. Genel çıkarlar özel çıkarların toplamına eşittir. Ekonomik etkinliğin özendiricisi mülkiyet ve kârlılıktır. Bunlara gerekli saygının gösterilmesi için devletin gerekli önlemleri alması gerekmektedir. İktisadi ve toplumsal yaşamda bireycilik en önemli işleve sahiptir. Liberal iktisat ideolojisi kuramsal olarak devletin ve yönetimin yerini ikinci planda tutmaktadır (Lordoğlu, 1996: 24).

Liberalizm, ortaya çıktığı dönemden günümüze kadar gelişiminde bazı farklılıklar yaşamıştır. Yaşadığı çağın gerekliliklerine göre farklı liberal anlayışlar türemiştir. Bu farklılıkların bazıları uzun vadede gerçekleşirken bazıları da kısa vadeli cevap arayışları sonucu ortaya çıkmıştır. Liberaller kendi aralarında ortaya çıkan bu çok çeşitlilik içinde teorilerini açıklamaya çalışmışlardır. Genel itibarıyla liberallerin çoğu kendi inandıkları ve doğru olduğunu düşündükleri bir liberalizm türünü meşrulaştırıp sunarken diğerinin yanlışlığını ortaya koymaya çalışmışlar ve böylece ortaya bir liberal teori kaosu çıkmıştır. Yine aynı şekilde liberalizmin bazı çeşitliliklerine farklı düşünürler kendi durdukları noktalardan farklı açılarla yaklaşp muhtelif açıklamalarda bulunmuşlardır. Liberalizmin bu farklılaşmasında, ilk olarak liberal değerlerin uygulandığı ülkelerdeki farklı koşullar etkili olmuştur (Köroğlu, 2011: 12).

Liberalizmin türleri konusunda birçok sınıflandırma mevcuttur. Bazı yazarlar siyasi ve ekonomik liberalizm olarak iki kısma ayırırken, bazı yazarlar ahlaki, siyasi, iktisadi ve sosyal liberalizm diye dört bölüme ayırmakta bazıları da bunlara neo-liberalizm de ekleyerek kendi içerisinde türlere ayırmaktadır. Burada Heywood'un kullandığı ayırım dikkate alınacaktır. Heywood, liberalizmin iki türüne işaret etmektedir. Bunlar; klasik liberalizm ve modern liberalizmdir. Son olarak Heywood, 20. yy'ın son çeyreğiyle beraber “Yeni Sağ” siyaseti çerçevesinde ortaya çıkan neo-liberalizm de buna eklemektedir (Heywood, 2006: 60-65).

I.1.5.1. Liberalizmin Unsurları⁷

Liberal felsefeyi ve liberal politikaları birtakım şablonlar içerisinde sunmak yeteri kadar açıklayıcı olmamakla birlikte liberalizmi ifade eden birtakım unsurlar diğer bir ifade ile ilkeler vardır.

I.1.5.1.1. Bireycilik

Liberal ideolojinin temel ilkesidir. Herhangi bir sosyal gruba ya da kolektif bütüne karşı olarak, bireysel insanın en yüksek derecede önemli olduğunu belirtmektedirler. Beşeri varlıklar herşeyden önce bireydirler ve bireyler eşit ahlaki değerlerde ayrı ve biricik şahsiyetler olarak görülmektedirler. Bu bağlamda liberalizmin amacı, içinde bireyin gelişebileceği, her birinin yeteneği doğrultusunda yapabileceğinin en iyisini yaparak, kendi tanımladığı “iyi” çerçevesinde ilerleyebileceği bir toplum inşa etmektir. Böylece bireylerin kendi ahlaki kararlarını kendilerinin alması için ortam oluşmuş olur.

---

⁷ Liberalizmin unsurları, Andrew Heywood'un “Siyaset” kitabından alıntı yapılarak oluşturulmuştur. (Heywood, 2006: 61-62).

I.1.5.1.2. Özgürlük

Liberalizmin merkezi değeridir. Ona eşitlik, adalet veya otoriteye göre öncelik tanılmaktadır. Bu, bireye duyulan inançtan ve herkesin kendi seçtiği veya beğendiği şekilde davranmasını sağlama arzusundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca liberaller, bir bireyin özgürlüğünün diğerlerinin özgürlüğünü tehdit edebileceğini ve özgürlüğün kurallara riayetsizlik haline gelebileceğini düşünerek “hukuka bağlı özgürlük” ü savunmaktadırlar. Dolayısıyla liberaller “herkes için aynı özgürlük” ilkesine uygun bir maksimum özgürlükten yararlanmaları gerektiği düşüncesini savunmaktadırlar.

I.1.5.1.3. Akıl

Liberaller dünyanın rasyonel bir yapısı olduğuna ve bunun insan akli ve eleştirel bir muhakeme yoluyla keşfedileceğine inanmaktadırlar. Bireylerin kendileri için en doğru kararı vereceklerini savunmaktadırlar. Liberaller aynı zamanda ilerlemeye ve beşeri varlıkların anlaşmazlıklarını kan dökme veya savaş yerine tartışma ve ikna yoluyla çözmek gerektiğine inanmaya teşvik etmektedirler.

I.1.5.1.4. Eşitlik

Bireycilik öze ilişkin bir eşitliği ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile bireylerin en azından ahlaki değerler manasında “eşit doğdukları” inancını yansıtmaktadırlar. Bu ilke, eşit haklara ve yetkilere ilişkin liberal bağlılıkta, özellikle de hukuki eşitlikte yani kanun önünde eşitlikte ve siyasi eşitlikte belirginleşmektedir. Ancak bireyler aynı seviyede çalışma yeteneğine sahip olmadıklarından liberaller sosyal eşitliği ya da gelir eşitliğini desteklememektedirler. Liberallerin bireylere sunduğu eşitlik her bireyin kendi yeteneğini gerçekleştirebilmesi için eşit şans tanıyan fırsat eşitliğidir. Kısaca, bireyler eşit doğdular ve kanun önünde eşittirler.

I.1.5.1.5. Hoşgörü

Liberaller hoşgörünün hem bireysel özgürlüğün, hem de sosyal zenginleşmenin garantisini olduğuna inanmaktadırlar. Ahlaki, kültürel ve siyasi çeşitlilik şeklindeki plüralizmin⁸ olumlu ve sağlıklı olduğuna, bütün inançların, fikirlerin serbest piyasasında test edilmesini sağlayarak tartışmayı ve entelektüel gelişmeyi desteklediğine inanmaktadırlar. Aynı zamanda liberaller rakip fikirler ve çıkarlar arasında doğal bir ahenk veya denge olduğuna ve dolayısıyla uzlaşmaz çelişki fikrinin genellikle geçerli olmadığına da inanmaktadırlar.

I.1.5.1.6. Rıza

Liberalizmde otorite ve sosyal ilişkiler daima rızaya ve gönüllü anlaşmaya dayanmaktadır. Dolayısıyla yönetim de “yönetilenlerin rızasına” dayanmalıdır. Bu doktrin, liberalleri temsilden ve demokrasiden yana olmaya teşvik etmektedir.

I.1.5.1.7. Anayasacılık

Liberaller, hükümeti bir toplumda düzen ve istikrarın hayati öneme sahip teminatı olarak görmekle birlikte, hükümetin bireye karşı bir tiranlığa dönüşebilme tehlikesi arzettiğinin sürekli farkındadırlar. Bundan dolayı da sınırlı yönetime inanırlar. Bu hedefe ise, çeşitli yönetim kurumları arasında bir denge ve kontrol yaratılmasıyla, devletle

---

⁸ **Plüralizm;** birisi dar diğeri geniş olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. Geniş anlamda plüralizm farklılığa ve çokluluğa (pek çok şeyin mevcut olmasına) duyulan bir inanç ya da bağlılıktır. Tanımlayıcı bir kavram olarak plüralizm partilerin rekabetinin etik değerlerin çokluluğunu veya kültürel normların seçilirliğini ifade etmek için kullanılmaktadır. Normatif bir kavram olarak, farklılığın sağlıklı ve arzuya şayan bir durum olduğunu, genellikle bireysel özgürlüğü koruduğu ve tartışmayı, fikir geliştirmeyi ve anlamayı teşvik ettiğini ileri sürer. Daha dar anlamda plüralizm, siyasi iktidarın dağılmasının teorisidir. İktidarın elit veya yönetici bir sınıfın elinde yoğunlaşmasının yerine, toplumda geniş ve eşit bir biçimde dağıtılmasını öngörür. Bu anlamda plüralizm, bireylerin genellikle üyesi oldukları örgütlü gruplar aracılığıyla temsil edildikleri ve bu türden tüm grupların siyasi sürece dâhil oldukları genellikle “grup siyaseti” nin bir teorisi olarak görülür (Heywood, 2006: 112).

birey arasındaki ilişkileri tanımlayan “yazılı” bir anayasanın oluşturulmasıyla ulaşılmaktadır.

I.1.5.2. Liberalizmin Çeşitleri

Liberalizm, klasik liberalizm, modern liberalizm ve neo liberalizm olarak üç başlık altında incelenecektir. Bahsi geçen liberalizm çeşitleri temel dinamikleri açısından birbiriyle tezatlık oluşturacak politikaları içerisinde barındırmamaktadır. Bu ayırım daha çok tarihsel gelişim süreci göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

I.1.5.2.1. Klasik Liberalizm

Klasik liberalizmin merkezi teması, onun bireyciliğin en uçtaki biçimine duyulan bağlılıktır. İnsanlar, bencildirler bundan dolayı da yalnızca kendi çıkarlarını gözeten ve kendine güvenen yaratıklar olarak görülmektedirler. Macpherson’un “sahiplenici bireycilik” olarak kavramsallaştırdığı bu yaklaşımda bireyler, kendi kişiliklerinin ve kapasitelerinin sahibi olan ve topluma veya diğer bireylere hiçbir şey borçlu olmayan varlıklar olarak görülmektedirler (Heywood, 2006: 62-63).

Liberalilere göre, Tom Paine’nin de ifade ettiği gibi, devlet “zorunlu bir kötülük” tür. Yani devlet, düzeni ve güvenliği sağlamak adına bir zorunluluktur. Fakat bireysel özgürlüklerin önünde de bir engel olarak görülmektedir. Bundan dolayı da klasik liberalilere göre devlet, vatandaşın diğer vatandaşın alanına girmesini engellemesiyle sınırlı bir “gece bekçisi” olarak görülmektedir (Heywood, 2006: 63).

Geleneksel bir liberal olan Herbert Spencer, devletin kötücü ve baskıcı olduğunu, yoksulların durumunun ise kendilerinden kaynaklandığını söylemektedir. Spencer, bu yüzden dolayı da reformculuğa karşı çıkmaktadırlar. Spencer’in yaklaşımının

ardında, sosyal Darwinist⁹ görüşler yatmaktadır; yoksullar yeteneksiz, zayıf, basiretsiz ve tembeldir, dolayısıyla hayatta kalma mücadelesinde yenik düşmeye mahkûmdurlar. Spencer'e göre bu durum doğanın yasasından kaynaklanmaktadır. Devlet müdahalesi her zaman zararlıdır (Örs, 2009: 85).

Klasik liberalizmde temel amaç; toplum mekanizmasını iyi anlayarak ve doğal düzene uygun hareketlerde bulunarak, kalkınmayı ve gelişmeyi hızlandırmaktır (Yalçın, 1991: 238).

Klasik liberalizm, tüm faaliyetlerin temelinde bireysel çıkarı gördüğünden, serbest rekabetin hâkimiyetini de öngörmektedir. İnsanların ve toplumun isteklerinin en iyi biçimde gerçekleşebilmesi için, özel girişimciliğin serbest olarak işlemlerini sağlamak gerekmektedir (Özer, 2005: 146).

Klasik liberalizm uzun süre gündemde kalmıştır. Fakat krizlerin etkisiyle yaşananlar teorisinin olumsuzluğu olarak tartışma konusu haline gelmiştir. 1920'li yıllarda ortaya çıkan ve 1929 yılında zirveye ulaşan büyük bunalım, tüm dünyada önce ekonomik sistemi işlevsiz kılmış, sonra da sosyo-politik alanı etkilemiştir. Kriz mevcut ekonomi kuramının değişimi ile gündeme gelmiştir. Bu kuramın temel öğelerinden olan “görünmeyen el” kuram dışına itilmiş ve bu durum Keynes tarafından yeniden yorumlanmıştır. Böylece, devlet ekonomik alana müdahale edecektir (Şaylan, 1995: 9).

---

⁹**Sosyal Darwinizm**, Charles Robert Darwin'in işlevselci açıklamayı biyolojiye uygulayan evrim teorisinin, toplumsal ilişkilere aktarılmasını içermektedir. Sosyal Darwinizm ile ilişkilendirilen Herbert Spencer, insanlık tarihinde toplumun, daima en uygun olanın hayatta kaldığı, uygun olmayanların sayısının arttığını öne sürmektedir. Bu süreç acımasız da olsa, uzun vadede yararlıydı çünkü insanlık bir bütün olarak daha sağlıklı ve barışçı bir topluma doğru evrilmektedir. Ama Spencer'e göre, bu yavaş sürece müdahale edilmemesi gerekiyordu; dolayısıyla, toplumsal koşulları iyileştirmek için herhangi bir şey yapılmamalıydı.. 19.yy sonunda özellikle Avrupa'nın elitist çevrelerinde etkili olan sosyal Darwinizm, insan toplumunun da, tıpkı diğer türler gibi, doğal ayıklanma yasasına tabi olduğunu öne sürer ve çoğu zaman hem toplumlar arasında hem de toplumların kendi içinde var olan eşitsiz ve adaletsiz bölünmeleri meşrulaştırmak için kullanılır (Berkday, 2009: 75-76).

Kriz, temelinde klasik liberal düşünce kapitalist sistemi etkilemeye başlamıştır. Bu süreçte, devletin de ekonomik yaşamda etkisinin olacağı sistem sayesinde Keynes’ci akım kapitalist sistemi çöküşten kurtarmıştır (Talas, 1993: 8).

Keynes sayesinde liberalizmin en sadık tarafları dahi devlet müdahalesini istemeye başlamışlardır. Çünkü kriz öncesinde klasik liberalizmin müdahaleyi önleyen görünmez eli, üretim ve tüketimi düzenleyememiştir. Çözüm olarak görülen para dengesini sağlamak, enflasyonu düşürmek, istihdamı artırmak, ekonomik durgunluğu ortadan kaldırmak gibi fonksiyonlar yerine getirilememiştir. Teknolojik gelişme üretim birimlerinin yeni bir biçime girmelerini zorunlu hale getirmiştir (Özer, 2005: 148).

I.1.5.2.2. Modern Liberalizm

Modern liberalizm, devlet müdahalesine daha sempatik bakmaktadır. Modern liberalizm de özgürlük, aç kalma özgürlüğünden daha fazla bir şeyi ifade etmeyebilecek olan, sadece kendi haline bırakılma anlamına gelmemektedir. Daha çok, kişisel gelişimle ve bireyin başarılı olmasıyla bağlantılıdır. Yani bireyin kendine yeterli hale gelmesini sağlamasıyla ve kendisinin gerçekleştirilmesiyle ilgilidir (Heywood, 2006: 64).

Heywood, modern liberalizmin, sosyal liberalizm veya refah liberalizmine temel oluşturduğunu belirtmektedir. Bunu da bireysel varoluşu çürüten sosyal kötülüklerden bireyin korunmasıyla özgürlüğü genişletebilecek olan sosyal refah biçimindeki müdahalelerin tanınmasıyla tasvir etmektedir. Bu kötülükler İngiltere’de 1942 yılında Beveridge Raporunda “beş dev” olarak ifade edilmektedir. Bunlar (Heywood, 2006: 65) ;

- ✓ Fakirlik
- ✓ Cehalet
- ✓ İşsizlik

✓ Bakımsızlık

✓ Hastalık

Modern liberallerin kolektif önlemlere ve hükümet müdahalesine verdikleri destek şartlı bir şekilde olmuştur. Onların hedefi, herşeyden önce bireyleri içinde buldukları durumun gerektirdiği sorumlulukları almaya çalıştırmak ve kendi ahlaki tercihlerini yapacak noktaya yükseltmektir (Heywood, 2006: 64).

I.1.5.2.3. Neo-Liberalizm

Neo liberalizm, 19. Yy'n sonlarına doğru ortaya çıkan ve İngiliz liberallerin radikal kanadı tarafından temsil edilen bir düşüncedir. Günümüzde Friedmancı iktisat politikası ile bunun genel çerçevesini oluşturan öğretinin adı olarak ifade edilen terim, 1890'ların İngiltere'sinde ise, tam Friedmancı politikaların genel özelliklerine ters düşen bir düşünce tarzını ifade etmek için kullanılmıştır (Köker, 1988: 106).

Neo-liberalizm, Friedrich Hayek ve Milton Friedman gibi serbest piyasa iktisatçıların ve Robert Nozick gibi filozofların yazılarında geliştirilen klasik siyasi iktisadın güncelleştirilmiş bir türüdür. Neoliberalizmin merkezi ilkeleri piyasa ve bireydir. Amaçları ise, regüle edilmeyen piyasa kapitalizminin verimliliği, büyümeyi ve yaygın refahı beraberinde getirebileceği inancından hareket ederek "devletin sınırlarını geri itmektir". Hükümet ne kadar iyi niyetli olursa olsun, beşeri işlerde zarar vermektedir (Heywood, 2006: 70).

Neo liberalizm, serbest piyasa ekonomisinin mümkün olduğu ölçüde kendi dinamiklerine göre işleyeceğine ve sosyal yapının kendi kendini düzenleyeceğine inanmaktadır. Bundan dolayı devlet müdahaleciliğinin en aza indirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar (Eren, 2001: 76).

İlk ortaya çıkan neo-liberaller, bireyi toplumun bir parçası olarak görmektedirler. Bireysel faydacılığı reddetmişlerdir ve tek tek bireysel faydalardan ayrı ve üstün bir ortak fayda kavramının olduğunu belirtmektedirler. Neo-liberaller Locke¹⁰'un doğal haklar öğretisini de reddetmişlerdir. Hak ve özgürlük toplum içerisinde toplum sayesinde vardır. Bu görüşler çerçevesinde neo liberalizm, iktisadi alanda müdahaleci politikaları, refah devleti ölçülerini, özellikle de dönemin temel sorunu olan işsizlik ve mülkiyet dağılımındaki eşitsizliği giderici önlemleri savunmaktadırlar (Köker, 1988: 108).

I.1.6. Muhafazakarlık

Latince'de “conservare” ve “conservatismus” kelimelerinden gelen muhafazakârlık sözlük anlamı olarak; “Mevcut yapıya hayat veren geleneksel değer ve normları koruma taraftarlığı ya da hızlı değişimle geleneklerden kopulmasına karşı çıkmak anlamlarına gelen muhafazakârlık” (Demir ve Acar, 2005: 129), günlük dilde “muhafaza etmek” ya da “korumak” anlamlarına gelmektedir (Güngörmez, 2004: 12).

Bir “düşünce stili” ve bir “tutum” olarak muhafazakârlığın başlangıcı insanlık tarihinin başlangıcına kadar götürülmektedir. Fakat bir siyasi doktrin ve spesifik bir ideoloji olarak muhafazakarlığın tarihi oldukça yenidir. Bu tarz muhafazakârlık miladı aydınlanma çağı olarak bilinen 18. yüzyıldır. Fransız Devrimi'ne duyulan tepki ve bu devrimin fikri ve felsefi temellerini hazırlayanlara yöneltilen eleştiri muhafazakâr ideolojinin doğmasını sağlamıştır (Özipek, 2004: 66).

---

¹⁰**John Locke**, İngiliz filozof ve siyasetçidir. Locke İngiltere'de, Somerset'te dünyaya geldi. Locke'un siyasi görüşleri İngiliz Devrimini hazırlayan ortamda gelişti ve genellikle İngiltere'de William of Orange yönetiminde mutlakiyetçi yönetime son verilip anayasal bir monarşinin kurulduğu 1688'deki “Şanlı Devrim”e meşruluk sağlayan fikirler olarak görüldü. Hayat, hürriyet ve mülkiyet olarak belirlediği “doğal” veya Tanrı vergisi haklar üzerinde özel bir vurgu yapan Locke, erken dönem liberalizminin gelişiminde anahtar bir düşünürdür (Heywood, 2006: 63).

Doğuşu itibariyle aristokratik bir kökene sahip olan muhafazakâr ideoloji, devrimlere öncelik eden Fransız İhtilaline ve geleneğın, her alandaki geleneksel otoritenin bilinçli reddine karşı “akla” dayalı “ütopik” devletler kurmanın peşinde olan düşünürlerine ve radikal güçlere karşı bir argüman geliştirmek amacıyla doğmuştur. “Eski rejim” ve onun Aydınlanma çağındaki Muhafazakâr temsilcileri, devrimci başkaldırıya karşıydılar. Muhafazakâr ideoloji değışime karşı olmayıp “korumak için değışmeyi savunuyordu” (Helvacı, 2004: 194 -195).

Muhafazakâr düşüncenin kendini oluşturduğu dönemde Edmund Burke¹¹ ve Joseph de Maistre gibi ilk temsilciler muhafazakâr kelimesini hiç kullanmadılar, ancak daha sonra Tocqueville gibi düşünürleri derinden etkileyen çerçeveyi oluşturdular. Muhafazakârlara göre siyasetin kendiliğinden işleyen bir devlet işleyişi tekniğı çıkartılacak bilimi ve evrensel ölçekte uygulanabilecek bir ideal ya da soyut insan hakları bütünü yoktur (Güler, 2009: 125).

Karl Manheim, muhafazakârlığın bir başka yönüne dikkat çekmektedir. Fransız İhtilali’yle birlikte geleneğın kopuşundan ve onu yeniden düzeltmenin ve savunmanın bir ürünü olarak doğan, siyasal ve toplumsal bir tepki olan muhafazakârlık, “bilinçli hale gelmiş gelenekçiliktir” (Beneton, 1991: 113).

---

¹¹**Edmund Burke**, kendinden sonraki düşünürleri derinden etkileyen, muhafazakârlığın ilk ve en önemli düşünürüdür. Burke’ün 1790’da, Fransız Devrimi henüz devam ederken kaleme aldığı Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler isimli ünlü çalışmasında muhafazakâr düşüncenin tüm genel öğelerini bulmak mümkündür. Hatta muhafazakârlığın bu formülasyonu Weberci anlamda bir ideal tip olarak da değerlendirilebilir. Burke göre toplumun 18. Yy’ın ikinci yarısında hala var olan doğal güzelliğı ve gelişimi sadece saplantılı ve deli fikirleri olanların bozacağını söylemektedir. Devlet adamının yapması gereken toplum yapısını olduğu gibi almak, zaman zaman doğal gelişmenin ortaya çıkardığı koşullara uygun olarak gene biçimini ve çeşitli parçalar arasındaki ilişkileri dikkatli ve nazik biçimde uyumlulaştırmaktan ibarettir. Burke, Adam Smith’in klasik ekonomi görüşlerini benimsemiş, pazarın işleyişini doğal yasa olarak görmüştür (Örs, 2009: 120-121).

Kirk'e (2005: 18) göre, *“Dünyanın hemen her yerinde muhafazakârların çoğunluğu yetersiz servete ve gösterişsiz mevkilere sahip bireylerdir. Bu muhafazakârlar kendilerini öncelikle ekonomik rekabete veya yaşam standartlarına adamamışlardır... Sıkıntı zamanında muhafazakâr kişiye gücünü veren özellik, bütün sosyal sınıfları ortak bir amaç için birleştiren bir düzene ve düzen vasıtasıyla toplumun adalet ve özgürlük için yaşayabileceğine olan inancıdır. Gelenek, basiret ve devamlılık muhafazakârların düsturlarındandır.”* Yine ona göre, Muhafazakârlar, tarihsel geçmişten beslenerek süreklilik arayanlardır (Kirk, 2005: 11). Ayrıca, muhafazakârlık dar anlamda bir parti ya da grupla sınırlandırılabilir bir siyasi hareketin adı olmaktan öte, herhangi bir ülkedeki bütün fikir atmosferlerini etkileyen Viereck'in “muhafazakâr mizaç” olarak tanımladığı “düşünme stili” olarak bir siyaset tarzını ifade etmektedir (Özipek, 2004: 7).

Türkiye gibi ülkelerde köklü bir felsefi geleneğe sahip olan muhafazakârlığın yeterince tanınmamasının ya da pejoratif bir kullanıma sahip olmasının nedenlerinden söz edilebilir. Özellikle modernleşme ideolojisinin ve ilerleme düşüncesinin egemen olduğu, radikal dönüşüm projelerinin geçmişin ve şimdinin muhafaza edilmesine veya var olanın korunmasına tercih edildiği veya edilmesinin zorunluluğunun neredeyse genel bir mutabakatı ifade ettiği ülkelerin entelektüelleri ve/veya politikacıları arasında muhafazakârlıktan çok devrimci siyasi ideolojilerin çekici bir alternatifi ifade ettiği görülmektedir. Türkiye’de geleneksel kurum ve değerlerin muhafaza edilmesi duyarlılığıyla ilgili bir dünya görüşü olarak anlaşılan muhafazakârlık yerine, toplum olarak geri kalınmasına neden olan bu kurum ve değerlerin aşılmasını, devlet aracılığıyla toplumun şu ya da bu yönde dönüştürülmesini hedefleyen sağ ve sol ideolojilerin revaçta olduğu görülmektedir (Özipek, 2004: 2-3).

I.1.6.1. Muhafazakârlığın Unsurları¹²

Muhafazakârlık, Avrupa’da 18.yy sonlarında yoğunlaşan hızlı değişime karşı güçlü bir tepki hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlamda yeni ve modern olduğu söylenebilir. Ancak bu gerçek muhafazakâr düşüncenin temellerinin geçmişte, geleneksel toplumda içkin olarak bulunduğu gerçeğini değiştirmez. Bu özellikler aile, din, gelenek, cemaat vb kavramlara tekabül etmektedir (Örs, 2009: 126-127).

I.1.6.1.1. Gelenek

Muhafazakâr düşüncenin merkezi ögesidir. Gelenek, geçmişin birikmiş bilgeliğini ve “zamanın testisinden geçmiş” kurum ve uygulamaları yansıtmaktadır. Bu unsur hem bugün yaşayanlar için hem de gelecek neslin yararı için korunmalıdır. Gelenek bireylere sosyal ve tarihsel bir aidiyet duygusu vererek, istikrar ve güveni sağlamaktadır.

I.1.6.1.2. Pragmatizm

Muhafazakârlar, yaşadığımız dünyanın sonsuz karmaşıklığından dolayı, insanın rasyonelliğinin sınırlılığına vurgu yapmaktadırlar. Bundan dolayı soyut ilkelere ve düşünce sistemlerine güvenilemeyeceğini söylemektedirler. Onların yerini tecrübeye, tarihe ve her şeyin ötesinde pragmatizme duyulan inanç almaktadır. Bu çerçevede muhafazakârlar, kendi inançlarını bir ideoloji olarak tanımlamak yerine bir “hayat görüşü” olarak tanımlamaktadırlar.

I.1.6.1.3. Beşeri Mükemmel Olmayış

Bu yaklaşımda insanlar, daha önce denenmiş olana yönelen, istikrarlı ve düzenli topluluklar içerisinde yaşama ihtiyacı hisseden, sınırlı, bağımlı ve güvenlik arayan varlıklar olarak nitelendirilmektedirler. Ayrıca bireyler ahlaki bakımdan bozukturlar; bencillikle, açgözlülükle ve iktidar hırsıyla lekelenmişlerdir. Bu çerçevede suçun ve

---

¹² Muhafazakârlığın unsurları, Andrew Heywood’un Siyaset kitabından alıntı yapılarak oluşturulmuştur (Heywood, 2006: 66-68).

düzensizliğin kökleri toplumdaki ziyade beşeri bireydedir. Dolayısıyla düzenin sağlanması güçlü bir devlet, sağlam kanunlar ve katı cezaların varlığı ile olacağını düşünmektedirler.

I.1.6.1.4. Organizmacılık

Muhafazakârlar, toplumu geleneksel olarak organik bir bütün olarak görmektedirler. Böylece toplum, çeşitli kurumlarıyla veya toplumun sağlığına ve istikrarına katkıda bulunan toplumun dokusuyla doğal bir gereklilik olarak inşa edilmiştir. Paylaşılan değerler ile ortak kültür, topluluğun idamesi bakımından önemlidir.

I.1.6.1.5. Hiyerarşi

Muhafazakâr yaklaşımda sosyal konum ve statülerin derecelendirilmesi, organik bir toplumda doğal ve kaçınılmaz olarak görülmektedir. Bunlar, örneğin memurların ve işçilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin, ailelerin ve çocuklarının farklılaşan rollerini ve sorumluluklarını yansıtmaktadır. Ancak bu yaklaşımda hiyerarşi ve eşitsizlik çatışmaya sebep olmamaktadır. Çünkü toplum karşılıklı yükümlülüklerle birbirine bağlıdır. Bunlara göre mevki bakımından daha iyi konumda olanlar doğumdan gelen bir şansa sahip olduklarından daha az talihli olanlara karşı bazı sorumluluk taşımaktadırlar.

I.1.6.1.6. Otorite

Muhafazakârlar, otoritenin daima “yukarıdan aşağıya” uygulandığını ve bunun bilgi, tecrübe veya eğitimden yoksun olanlara kendi çıkarlarını doğru olarak izleyebilmeleri için liderlik, rehberlik ve destek sağladığını düşünmektedirler. Bunlara göre özgürlük sorumlulukla birlikte vardır; dolayısıyla da genel olarak ödev ve yükümlülüklerin gönüllü kabulünden oluşmaktadır.

I.1.6.1.7. Mülkiyet

Muhafazakârlar mülk sahipliğini, insanlara güvenlik ve hükümetten bağımsızlık düzeyi vermesi, onları kanunlara ve başkalarının mülkiyetine saygı göstermeye

teşvik etmesi bakımından hayati öneme sahip olduğunu düşünmektedirler. Aynı zamanda mülkiyeti, insanların kişiliklerinin dışsallaştırmış hali olarak görmektedirler.

I.1.6.2. Muhafazakârlığın Çeşitleri

Muhafazakârlık uzun bir tarihsel dönem içinde farklılaşan ve çeşitlenen bir ideolojidir. Bu anlamda liberal ideoloji tarzı bir evrenselliğe sahip olduğu söylenemez. Muhafazakârlık milliyetçiliğe benzer bir şekilde her toplumda o yerelliğin farklı kültürel ve tarihsel yönlerine vurgu yapmış, güncel siyasal anlamda farklı konumlanışlar sergilemiş, farklı gelenekler, kurumları ve kültürel özellikleri muhafaza etmeyi önermiştir (Örs, 2009: 140). Genel olarak muhafazakârlık, klasik muhafazakârlık ve modern muhafazakârlık olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

I.1.6.2.1. Klasik Muhafazakârlık

Muhafazakâr düşüncenin kendini oluşturduğu dönemde Edmund Burke ve Joseph de Maistre gibi ilk temsilciler muhafazakâr kelimesini hiç kullanmadılar. Muhafazakâr düşünüşüne göre akılcılık geleneksel temelleri, dini, alışkanlıkları ve adetlere olan saygıyı yıpratmıştır. Modernitenin getirdiği, hızlandırdığı değişim, organizmacı dünya görüşüne ve Tanrı'nın insanı içine soktuğu çocukluk, olgunlaşma, yaşlanma ve ölme gibi değişmez döngü anlayışına karşıdır. Muhafazakârlar modernitenin bu dünyaya dair açıklanamaz ve sabırsız seküler hazcılığına ve değişim hırsına kızgınlık duymaktadır (Örs, 2009: 127).

Muhafazakâr düşünce, bütün toplumsal unsuların birbiriyle ilişkili olduğu bir organizmacı düşüncedir. Muhafazakâr düşüncede toplumların uzun tarihleri içerisinde ortaya çıkan önyargılar ve kurumların altında yatan unsurlara sorgulanamayacak biçimde inanç duymaktadırlar (Örs, 2009: 135).

Klasik muhafazakâr düşünce organik ve feodal bir toplum yapısına dayandığından, eşitliğe olumlu bakılmamaktadır. Klasik dinlerin mükemmelleştirdiği evrenin Batı düşüncesine aktardığı, evrende var olan en küçük organizmadan her şeye gücü yeten ve her yerde bulunan Tanrı'ya kadar yükselen hiyerarşik “büyük varlık zinciri” olduğudur. Muhafazakâr düşüncede bireysel ya da toplumsal eşitlikten söz edilmediği gibi “aynı düzeye getirilmeye çalışanlar, asla eşitlenemezler” inancı hâkimdir. Eşitlik olmayacağından dolayı da toplumun farklı kısımlara ya da zümrelere ayrılmasının da normal olduğunu düşünmektedirler. Özgürlük ve eşitlik muhafazakâr düşüncede birbiri ile uyum içerisinde değildir (Örs, 2006: 135-136).

Klasik muhafazakârlar, özellikle “tarihin hızla aktığı” değişim ve devrim dönemlerinde süreci yavaşlatmaktan, gereksiz gördükleri müdahaleleri engellemekten yanadırlar. Reformcu muhafazakârlara göre eskide kalmış olanlar, yeniden kurgulanmalıdır. Toplumsal yaşamda ve kurumlarda süreklilik sağlanmalı, ağaç budanarak yenilenmelidir. Eski kurumlar düzeltilmeli ve güçlendirilmelidir. Eğer başka seçenek yoksa yeni şarap eski şişelere doldurulmalı, ama bütünüyle yeni bir şey yapılmamalıdır. Unutulmaması gereken, toplumun yapısının insanın istemi üzerine değil, Tanrı tarafından şekillendirilmesi gerektiğidir. Yani reformcu muhafazakârlar süreklilikten yanadırlar. Bir kurum yetersiz kalıyorsa yeniden yapmak yerine onu düzeltmek fikrinin daha iyi olduğu inancına sahiptirler (Örs, 2006: 136-138).

I.1.6.2.2. Modern Muhafazakârlık- Neo Muhafazakârlık

Muhafazakârlık, 19. Yüzyılın muhafazakâr sosyal ilkelerini yeniden canlandırmıştır. Neo muhafazakârlık her şeyden önce otoriteyi düzenlemeyi ve geleneksel değerlere dönmeyi arzulamaktadır. Paylaşılan değerlerin ve ortak bir kültürün sosyal bağlılık ortaya çıkardığına ve medeni varoluşu mümkün kıldığına inanılırken, otorite de,

disiplin ve saygı ürettiği temelinden yola çıkılarak, sosyal istikrarın güvencesi olarak görülmektedir. Neo muhafazakârlığın diğer bir boyutu ise, çok kültürlü ve çok dinli toplumların ortaya çıkışını, bunların çatışma doğurucu ve doğası gereği istikrarsız oldukları gerekçesiyle, kaygıyla gerçekleştirme eğilimidir (Heywood, 2006: 71).

20. yüzyılda muhafazakârlık, liberalizmle ve diğer ideolojik unsurlarla ilişkilerinde klasik muhafazakârlığa göre farklı yollar izlemiştir. Özellikle 20. yy'm son çeyreğinde, yeni sağın ekonomik alanda savunduğu neo-liberalizm ile sosyal alandaki muhafazakârlığı iki ayrı ideolojinin bir arada gelişmesine neden olmuştur. Neo muhafazakârlık, neo liberalizmin ekonomik alandan devlet gücünü ve müdahalesini geri çekme siyasetine karşılık sosyal alanda eksikliğini hissettirdiği otorite ve sosyal disiplinin, din ve aile gibi ideolojik motiflerin öne çıkarılmasını savunmaktadır (Örs, 2006: 147).

Neo muhafazakârlık özellikle ekonomik liberalizmle muhafazakârlığı sıkı bir şekilde birleştirmiştir. Diğer yandan, modern liberal toplumların değerlerden arınmış, kültürel kimlikten yoksun toplumlar olamayacaklarını, olursa yozlaşıp çökecekleri endişesini dile getirmiştir. Bu durumda muhafazakârlık, modern liberal toplumu korumak üzere kendini yeniden şekillendirmiştir. Devlet meselesi, muhafazakârlıkla liberalizmin yeni muhafazakâr bileşiminin hassas bir noktasını oluşturmaktadır. Neo muhafazakârlık, neo liberal siyaset doğrultusunda devletin sosyal işlevlerinden arındırılmasına destek vermektedir (Bora, 2003: 69-70).

I.2. Yeni Sağ Düşüncenin Oluşumu

I.2.1. Yeni Sağ Düşüncenin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Yeni sağ, 1980'li yıllarda önemle savunulan, 1990'lı yıllarda yerini küreselleşme söylemine bırakan 2000'lerde ise küreselleşme ile birlikte sorgulanan bir kavram olmuştur (Özalp, 2008: 113). Sanayi devrimi sonrası meydana gelen gelişmeler,

ekonomik ve politik bakış açılarındaki değişimler, devleti oldukça büyütmiştir. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan büyük ekonomik krizin sonucu olarak liberal anlayıştan uzaklaşılmasıyla birlikte bu durum, Keynesyen politikaların egemen olmasını meydana getirmiştir (Çoşkun, 2008: 51). 1940'larda bu yeni anlayış klasik görevlerle donatılmış kamu kesimini yeni işlevlerle donatarak genişletmiştir. Böylece, devletin klasik görevleri olarak kabul edilen ve özel kesimin giremediği alanlarda üretimi sürdürmeye çalışan kamu kesimine ilave olarak makro alanlarda da görevler verilmiştir. Bu yeni görev ise, özel kesim işleyişinin ortaya çıkardığı makro dengesizlikleri düzeltmek biçiminde olmuştur (Önder, 1998: 293). II. Dünya Savaşı'ndan sonra sanayileşmiş, gelişmiş ülkelerde çalışan kesimler iş dünyası ya da işverenlerin ve devletin arasında varılan bir uzlaşmaya bağlı olarak refah devleti olgusunu ortaya çıkarmıştır. Böylece devletin işlevinde ve rolünde değişiklikler başlamıştır (Şaylan, 1995: 60). Daha sonra 1970'lerde yaşanan ekonomik krizle birlikte Keynesyen anlayış ve refah devleti anlayışı terk edilmeye başlanmış ve yerine liberal yaklaşım benimsenmiştir. Böylece, her şeyi bizzat üstlenen ve yapan devlet anlayışından, her şeyi denetleyen ve yapılmasının önündeki engelleri kaldıran devlet anlayışına doğru hareket edilen bir sürece girilmiştir (Parlak ve Sobacı, 2010: 325). Yeni sağ politikaların ortaya çıkışı ve gelişimi her ülke tarafından farklı farklı olmuştur. İlgili tezde Türkiye açısından yeni sağ politikalar inceleneceğinden ve dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak ülkemizin de bundan etkilenmesinden dolayı öncelikle dünya'da ilk ortaya çıktığı yerler olarak bilinen İngiltere ve Amerika'da nasıl ortaya çıktığı incelenecek daha sonra da yeni sağın ülkemizde nasıl ve ne zaman ortaya çıktığı hakkında bilgi verilecektir. Bundan dolayı da tezin bu kısmı dünya'da yeni sağ politikaların ortaya çıkışı ve Türkiye'de yeni sağ politikaların ortaya çıkışı olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenecektir.

I.2.1.1. Yeni Sağ Politikaların Dünya’da Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Yeni sağ düşüncesinin oluşumu İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna denk gelmektedir. Yeni sağ düşüncesi yaşanan ekonomik krizler çerçevesinde şekillenmiştir (Aksoy, 2003: 547). 19. yüzyıl liberal düşüncesinin çağdaş yorumu olarak belirtilen, yeni sağ; özgürlüğün, demokrasinin ve demokratikleşmenin güvencesinin piyasa ekonomisi olduğunu savunarak, özgürlüklerin kısıtlayıcısı hatta yer yer yok edicisi olan devlete karşı serbest piyasanın temel unsurları üzerine inşa edilmiştir (Güler, 2005: 97). Yeni sağa göre, “liberal ilke, her yerde ve her koşulda devlet karşısında, insana ayrıcalık tanımaktadır” (Sönmez, 1998: 511).

Tarihsel sürece bakıldığında; tarım toplumundan sanayi toplumuna, sanayi toplumundan bilgi toplumuna (Tortop ve diğ., 2010: 337); ithal ikameci ekonominin mimarları sayılan ulus devletler dünyasından küreselleşmiş dünyaya; pozitivist bilim felsefesinin, deney ve gözleme dayalı bilimsel bilgisinin “yegane gerçeklik” olarak kabul edildiği modernist düşüncesinden, bu düşünce sistematığının eleştirisi üzerine inşa edilmiş, “çok gerçekli” postmodernist düşünceye geçişin olduğu genel bir tablo ile karşılaşılmaktadır. 1929 dünya ekonomik krizi ile birlikte klasik liberal ekonomiye kesilen fatura diğer bir ifade ile “geçici ceza”; devletin ekonomiye müdahalesi olmuştur. Bu cezanın geçici olmasından kasıt şüphesiz, 20. yüzyılın son çeyreğinde, yaşanan ekonomik ve siyasal gelişmelerin kamu yönetimini en çok tartışılan konular arasında ön sıralara getirmesi dolayısıyla liberal felsefenin gerekliliğine vurgu yapılmasıdır. 1929 yılında yaşanan ekonomik krizden dolayı, 1930’lardan itibaren egemen olmaya başlayan Keynesyen ekonomi modelleri ile devlet ekonomide aktif rol almaya başlamıştır. Bu politikalar, kapsamlı sağlık ve eğitim programları yoluyla; sosyal güvenlik harcamaları, yaşlılara, ailelere, öğrencilere, çocuklara ve konuta yönelik sosyal hizmetler ile devletin

yapı ve faaliyetlerini genişletmiş ve refah devletini ortaya çıkarmıştır (Tortop ve diğ., 2010: 354).

1929 dünya ekonomi krizi sonrası dünya ekonomisinde Amerikan dolarının egemenliği artmıştır. Bretton Woods Konferansı¹³ doların uluslar arası ticaretteki üstünlüğünün resmi ifadesi olarak kabul edilmektedir. Doların egemenliği, ulusal paraların tek bir merkezden değişim parametrelerinin belirlenmesi gibi düzenlemelerle, sermayenin küresel düzeyde hareketinin denetlenmesini amaçlamaktadır. Dünya ticaretinin hızla artması ve bunun için gerekli yapısal değişiklikler, yeni pazarlar ve kar maksimizasyonu güdüsü, küresel çapta düzenlemeleri ve denetimi gerekli kılmaktadır. 1970'lerde yaşanmaya başlanan ekonomik durgunluk, işsizliğin artması, yüksek enflasyon vb. pek çok sorun artmaya başlamıştır. Artık Keynesci politika cevap veremez duruma gelmiştir (Çubukçu, 2009: 289). 1970'li yıllara gelindiğinde patlak veren petrol krizinin kamu harcamaları üzerinde ve küresel ekonomide meydana getirdiği olumsuz etkiler, bütçe açıkları ve bunların kapatılması için yapılan borçlanmalar, hükümetleri radikal önlemler almaya sevk etmiştir. Yaşanan bu krizle birlikte, devletin ya ekonomik ve ticari alandan

---

¹³ New Hampshire'daki küçük bir bölge olan **Bretton Woods'da** 1944 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Para ve Finans Konferansı ardından imzalanan Bretton Woods Anlaşması ve bu anlaşma ile ortaya çıkan Bretton Woods sistemi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ticaretin yeniden başlaması ve Dünya Savaşları döneminin parçalarca ettiği uluslararası para sisteminin hızlı bir şekilde yeniden oluşturulması düşüncesini amaçlamaktadır. Bu konferans sonucunda oluşan sistemde neo-liberalizm için çok önemli iki ideolojik ve siyasi-ekonomik alanlarda işlevsel aygıtı olan Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund-IMF) ve Dünya Bankası (World Bank-WB) gibi kuruluşlar oluşturulmuştur. Bretton Woods sistemi ile altın ABD dolarına sabitlenmiştir. Yeni sağın ekonomik alanını temsil eden neo-liberalizmin kökeni bu anlaşmaya dayanmaktadır. Daha sonraları Bretton Woods sisteminde, II. Dünya Savaşının yaşanması dolayısıyla ABD'nin soğuk savaş döneminde yaptığı silahlanma harcamaları ve Vietnam Savaşı'nın da etkisiyle doların değerinin korunmasının zorlaşmaya başlamasıyla ciddi sorunlar baş göstermeye başlamıştır. ABD ekonomisinde bunalımlar başlamış ve bu sistem çökmüştür. Bunun etkisiyle de 1973 ve 1978 yıllarında petrol fiyatlarında aşırı yükselişler başlamıştır ve dolayısıyla keynesyen ekonomi politikaları çöküntüye uğramıştır (Sabuktay, 2009: 92).

çekilmesi, mevcut kamu hizmetlerinin bir kısmından vazgeçmesi, ya da eğer kamu hizmetleri mevcut haliyle devam ettirilecekse, bunların finansmanı için hizmetlere zam yapılması ve vergi oranlarının yükseltilmesi gibi seçenekler üzerinde tartışmalar başlamıştır. Batılı ülkelerde bu alanda yaşanan gelişmeler özellikle akademik alanda çeşitli şekillerde değerlendirilmiş, 1970'lerin ekonomik krizi, Keynesyen ekonomik yönetimine ve evrensel refah devleti anlayışına karşı eleştirileri yoğunlaştırmıştır (Tortop ve diğ., 2010: 311). Refah devletinde, sosyal hizmetlere yönelik taleplerin artması ve bunun sonucunda sık sık mali krizlerin görülmesi, ekonomiyi geliştirmek için en uygun kurum ve tekniklerin araştırılması, hantal, bürokratik, zorlayıcı idari yapılar içinde etkinlik ve verimliliğin artırılması çabaları, bu dönemde üzerinde yoğun olarak tartışılan başlıca konular olmuştur.

1970'li yılların sonunda, İngiltere ve ABD'de, devleti küçültmek ve yeniden yapılandırmak isteyen ve "Yeni Sağ" olarak nitelendirilen partiler ve liderler iktidara geldiler. Bu liderler ve iktidarlar, kamu sektörünün yapısını, devletin faaliyet alanını ve kamunun iş görme yöntemlerini ele almaya başladılar ve yeni sağ politikalar programlarını hayata geçirmeye başladılar. Bu program ve politikalar, devletin yapı ve işleyişinde radikal değişimi başlatmış ve refah devletinin sonunu ilan etmiştir. Bu liderler, İngiltere'de Margaret Thatcher ve ABD'de Ronald Reagan¹⁴ dır.

---

¹⁴**Ronald Reagan**, 6 Şubat 1911'de, Nellie ve John Reagan'ın ikinci oğlu olarak Tampico'da (Illinois) dünyaya geldi. Eureka College'den 1932 yılında mezun olan Reagan, 5 yıl boyunca radyoda spiker olarak çalıştı ve 1937 yılında ilk filmi "Love Is on the Air"de rol aldı. Hollywood'da siyasete gireceğinin işaretlerini veren Reagan, hep Demokrat Parti'ye yakınlığıyla bilindi. Ancak 1962'de Cumhuriyetçi Parti'ye geçti ve ünlü Hollywood yıldızlarının aleyhteki propagandasına rağmen 1966'da Kaliforniya valisi seçildi. Daha o dönemde gözünü diktiği ABD başkanlık koltuğuna, karşılaştığı zorluklar karşısında pes etmeyerek 1980'de oturdu. Yemin ettiği gün, İran rehine krizinin çözülmesi, iki ay sonra ise bir suikast girişiminden kurtulması, Hollywood'dan kalma 'kahraman' imajını pekiştirmesine neden oldu. 1984'te büyük bir oy farkıyla ikinci kez

Yeni sağ anlayışının devlet-kamu yönetimi örgütlenmesine ve işleyişine yansımaları olarak, “devletin\ kamu yönetiminin ve kamu faaliyet alanının özellikle ekonomik nitelikli olanlardan başlayarak küçültülmesi, daraltılması”; “daraltılan bu alanda kamu faaliyetlerinin ve kamu örgütlerinin kamu işletmeciliği anlayışı etrafında yapılandırılması ve işletilmesi” olarak iki temel nokta etrafında toplanmaktadır (Aksoy, 2003: 553).

20. yüzyılda devletin, gereğinden fazla büyüdüğü ve hem toplumsal hem de bireysel özgürlükleri kısıtladığı oysa piyasa sisteminde var olan rekabet ve uyumun toplumsal refahı kendiliğinden düzenleyecek öz güçlere sahip olduğu düşüncesinin çokça vurgulandığı yeni sağa göre; rasyonel karar alma yetisine sahip olan birey, kendisi için en rasyonel olanı tercih edecektir, bunun için devletin yol göstermesine veya müdahale etmesine gerek yoktur. Üstelik devlet, bürokratikleşmiş yapısı ile var olan kaynakların

---

başkan seçilen Reagan rotasını bu kez, komünizm ve SSCB'ye çevirdi. Silahlanma harcamalarını artırdı ve SSCB'nin rekabet edemeyeceği maliyetteki 'Yıldız Savaşları' projesini geliştirdi. Bir yandan da 1985'te iktidara gelen SSCB lideri Mihail Gorbaçov'la beklenmedik bir yakınlık kurmuştur. SSCB'de reform çabalarına destek verir göründü, Orta Menzilli Nükleer Silahlar anlaşmasını imzaladı ve Soğuk Savaş'ın Washington lehine sonuçlanması ona 'SSCB'yi dağıtan lider' ünvanını kazandı. Birçok siyasetçiye göre Reagan, Gorbaçov'a, Sovyetler'in sonunun gelmesi için yardımcı olmuştu. Reagan'ın savunma proje ve harcamalarına 'nefesi yetmeyen' SSCB'nin 'oyundan çekildiği' yorumları yapılmaya başladı. Reagan, 1989'da görevden ayrılırken, seçimi dönemin Başkan Yardımcısı George Bush kazandı. Uzmanlara göre 'selefi'nin Sovyet politikasını aynen uygulayan Bush da 'Reagan'ın ektiğini biçti' ve SSCB Aralık 1991'de resmen dağıldı. 'Sovyetler'i dağıtan adam' sıfatı alan Reagan'ın iki dönemlik başkanlık döneminde, dünya siyasetinde 'baş ağrıları' da oldu. Lübnan iç savaşına müdahale etmesinin karşılığını Ekim 1983 yılında 250 deniz piyadesinin öldürüldüğü bombalı saldırıyla aldı. Dünya tarihinde sağ politikalara yeni bir nefes getiren Ronald Reagan, bu özelliğini, Arjantin'le yaşanan Falkland Adaları savaşında destek verdiği dönemin Britanya Başbakanı Margaret Thatcher ile de paylaştı. Reagan, ikinci başkanlık döneminin dolmasının ardından Şubat 1989'da, anayasaya göre tekrar başkan adayı olamadığı için emekliye ayrıldı. Yerine, kendisinin Başkan Yardımcılığı'nı yapan Cumhuriyetçi Parti adayı George H. W. Bush Başkan seçildi. Böylece, 2. Dünya Savaşının bitmesinden bu yana ilk defa (ve şimdiye kadar tek defa) ABD'de aynı partinin adayı üç defa üst üste Başkan seçilmiş oldu. 5 Kasım 1994'de Alzheimer teşhisi konulan Ronald Reagan, 5 Haziran 2004 tarihinde ölmüştür (Vikipedi, 2012).

büyük bölümünü yutmakta veya verimsiz bir şekilde kullanmaktadır, böylece refah sağlama adına bireysel ve toplumsal zenginleşmenin yolunu tıkamaktadır (Güler, 1996: 51). Dolayısıyla bu sorunun da, devletin geleneksel görevler ile yetinen bekçi devlet anlayışına geri dönmesi ve küçültülmesi yoluyla çözüme kavuşacağı inancı hâkimdir.

Devleti içine girdiği mali krizden kurtarmayı amaçlayan neo-liberal politikaların siyasal alandaki söylemi olan yeni sağ ekonomik, sosyal, siyasal ve yönetsel boyutlarıyla kapsamlı bir dönüşümü ifade etmektedir (Aksoy, 1998: 4). Kamusal faaliyet alanının küçültülmesini ve küçültülen alanın da özel kesim yönetim anlayışı doğrultusunda yeniden yapılandırılmasını öngörmektedir (Al, 2002: 91).

David Held, yeni sağ'ın programını, *“Pazarın, hayatın birçok alanına girerek yayılması, fırsatların yatırımında ve ekonomide devletin aşırı bir şekilde müdahalesinin sınırlandırılması, devlet yönetiminde belirli grupların (işveren ve sendikalar) amaç ve baskılarının azaltılması ve kanun ve düzen için güçlü bir hükümetin kurulması”* şeklinde açıklamaktadır. Yeni sağ düşüncesi devlet ve kamu yönetiminin faaliyet alanlarında özellikle ekonomik nitelikli olanların bırakılmasını savunmaktadır. Daraltılan kamu faaliyetlerinin de kamu işletmeciliği mantığı çerçevesinde sunulmasını önermektedir (Arslan, 2010: 25).

Yeni sağ anlayışa göre, kamu yönetimi doğası gereği kaynakları verimsiz olarak kullanmaktadır. Özel kesim ise, serbest piyasa koşullarında yine doğası gereği kaynağı, verimli, rasyonel ve ekonomik kullanmaktadır. Bundan dolayı, verimsiz çalışacağı önceden de belli olan kamu yönetiminin faaliyet alanının küçültülmesi ve daraltılması gerekmektedir. Özelleştirme yöntemleri, bu küçültmeye katkıda bulunmak üzere geliştirilmiş unsurlardır. Satış yöntemi, yönetimin devri, ihale yöntemi, imtiyaz

yöntemi, deregülasyon, tüketiciye mali yardım gibi bütün bu yöntemlerin ortak hareket noktası, daha önce devlet tarafından yerine getirilen bir hizmetin, kamu uygulama alanından tamamen ya da kısmen çıkarılması, özel sektöre devredilmesiyle kamu küçültülmekte ve kamunun faaliyet alanı daraltılmaya çalışılmaktadır (Aksoy, 2003: 553-555).

Güçlü ve özgür birey, özgür piyasa ve sınırlandırılmış bir devletten yana olan yeni sağ, kapitalizmin girdiği bunalımın en önemli sorumlusu olarak devleti görmekte ve yaşanan krizi onun işlevsel ve kurumsal olarak büyümesinin kaçınılmaz bir sonucu olarak görmektedir ve refah devletine şu eleştirilerde bulunmaktadır (Sezen, 1999: 55):

1. Devletin ekonomik yaşama doğrudan (üretici olarak) ya da dolaylı (piyasaları düzenleyici olarak) müdahalesi kamu tekellerine yol açarak bireysel girişim özgürlüğünü sınırlandırmakta, özel girişimler için haksız rekabet yaratmaktadır.

2. Yeni sağa göre, kamu niteliği gereği ve pahalı çalışmakta ve kaynak israfına yol açmaktadır. Temel politika araçları olarak piyasanın koşulsuz egemenliği, minimal, gece bekçisi, regüle edici, katalizör gibi adlarla tanımlanan asli fonksiyonlarına çekilmiş bir devlet, özelleştirme ve deregülasyon (merkezi gücün yerel birimlere dağıtımı) öngörülmektedir.

3. Yeni sağa göre, kamusal hizmetlerini tüketen taraf vatandaş olarak değil, müşteri gibi kabul edilmeli, hizmetler fiyatlandırılmalı ve sadece hizmeti satın alma gücünden yoksun yurttaşlar kupon vb. yöntemlerle desteklenmeli, kamu yönetimi işletmeci bir anlayışla yönetilmelidir.

4. Yeni sağın ayrıca refah devletinin sosyal harcamalarının haksız gelir transferine yol açtığını savunmaktadır. Görüldüğü üzere yeni sağın savları, özgürlüklerin kısıtlayıcısı, hatta yer yer yok edicisi devlete karşı serbest piyasanın erdemleri üzerinde

yükselmektedir. Çünkü zaten piyasa sisteminde var olan rekabet ve uyum, toplumsal refahı kendiliğinden düzenleyecek öz güçlere sahiptir (Güler, 1996: 51). Yeni sağ 1970'lerin sonunda devlet ile sivil toplum arasındaki sınırları yeniden biçimlendirmeye koyulmuştur. Bunu yaparken sivil toplumu devlet karşısında önclemiştir (Eryılmaz, 2001: 211-212).

Yeni sağa geçiş sürecinde devlet ekonomik ve sosyal yapılanmanın anahtar rolünü oynamak ve yeniden yapılanmanın yönlendirmesini, yasal düzenlemelerini yapıp uygulamaya koymayı üstlenmek durumundadır. Bu durum mevcut bazı örgütleri ortadan kaldırsa bile yeni işlevlerle yenilerinin oluşmasını kaçınılmaz kılmakta, kamu personeli sayısında bir yönden azalma, diğer yönden artırma çabası içerisine girilmektedir (Aksoy, 2003: 565).

Yeni sağ akımına yöneltilen bir diğer eleştiri ise, geniş halk kitlelerinin devletten beklentilerinin piyasadan beklenti şekline çevrilememesi, pazarın her zaman etkin olduğu varsayımının da yanlışlığının gerek sosyal bilimciler gerek uygulayıcılar tarafından gittikçe artan oranda kabul edilmesiyle 1980'lerin mali krizinin aslında bir devlet krizi olduğu yönündedir (Ateş, 2001: 46). Tüm bu eleştirilere rağmen yeni sağın ve onun ekonomik dar boğazlara karşı sunduğu minimal devlet modelinin uluslararası kamu yönetimi reformlarında etkisini gösterdiği görülmektedir (Demirel, 2009: 111).

Tüm dünyaya 1980'li yıllarda damgalarını vurmuş olan Thatcher ve Reagan'ın, ekonomik olarak küçültülmüş ve siyasal olarak güçlenmiş bir devlet yapısına dayanan yeni sağ politikalarının neler olduğunun incelenmesinin konunun ilerleyişi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü yeni sağ politikaların dünyaya yayılışı, Thatcher ve Reagan ile olmuştur. Aşağıda, Thatcher ve Reagan hakkında bilgiler ve savundukları politikalar ile ilgili ayrıntılı olarak bilgi verilmiştir.

I.2.1.1.1. Thatcherizm¹⁵

İngiltere, 1975 yılına kadar Keynesci politikaları benimseyen ve uygulayan, refah devletinin kapsamını genişleten ve refah devletini büyük ölçüde ‘millileştiren’ bir ülke olmuştur. *“Kapitalizmin üçüncü bunalım döneminde ise, refah devleti ihtiyaç içinde olanlar için bir güvenlik ağı olmaktan çıkmış, gerçekte orta sınıflı kollayan karışık bir yeniden dağıtım organizasyonu haline dönüşmüştür. Bunun sonucunda, İngiltere’de Keynesci görüşler reddedilmiş ve enflasyonun önlenmesi yegâne amaç haline gelmiştir”*

¹⁵**Margaret Hilda Thatcher**, Doğu İngiltere Lincolnshire'daki Grantham kasabasında doğmuştur. Annesi Lincolnshire'lı Beatrice Ethel'dir. Babası Alfred Roberts'dir ve kendisi bakkaldı, aynı zamanda yerel siyasette aktifti ve Metodist kiliselerinde vaaz veriyordu. Margaret da inançlı bir Metodist Hıristiyan olarak yetiştirilmiştir. Çocukluğu babasının bakkal dükkânının üzerindeki evlerinde geçmiştir. Huntingtower Road İlkokulu'na gitmiştir, ilerleyen yıllarda Kesteven and Grantham Kız Okulu'ndan burs kazanmıştır. Okul kayıtlarına göre çalışkan ve sürekli kendisini geliştiren bir öğrenci imiş. Dersler dışında piyano, hokey, şiir okuma, yüzme ve yürüyüşle ilgilenmiştir. Altıncı sınıfta Oxford Üniversitesi'ne bağlı Somerville Koleji'nde Kimya okumak için burs başvurusu yapmıştır. Önce reddedildi, ancak başka bir adayın çekilmesi üzerine kabul edilmiştir. Oxford'a 1943'te geldi, 1947'de ikinci sınıf onur derecesiyle Kimya bölümünden mezun olmuştur. 1946'da Oxford Üniversitesi Muhafazakârlar Derneği Başkanı seçilmiştir. Mezun olduktan sonra Kimya sektöründe çalışmak üzere Essex'te Colchester'e yerleşmiştir. Burada yerel Muhafazakârlar Derneği'ne katılmış ve Llundadno'daki Muhafazakâr Parti kongresinde derneği temsil etmiştir. Oxford'daki arkadaşlarından biri onu Muhafazakârlar Derneği başkanıyla tanıştırmıştır. Dernek yöneticileri o sırada milletvekili aday adayları arıyorlardı, ondan o kadar etkilenmişler ki, Muhafazakâr Parti'nin onayladığı listede bulunmamasına rağmen Ocak 1951'de onu aday seçmişlerdir. 1950- 1951 seçimlerine Muhafazakâr Parti'nin en genç adayı olarak katılmıştır. Thatcher 1975- 1990 arasında Muhafazakâr Parti başkanlığı, 1979- 1990 arasında da başbakanlık yapmıştır. Genel siyasi çizgisi liberal- muhafazakâr doğrultudadır. 1980'li yıllarda batılı ülkelerinde devletin iktisadi yatırımlarından çekilmesi, serbest pazar ekonomisinin desteklenmesi ve işçi haklarının törpülenmesi ile kendini gösteren neo-liberal siyasetin Birleşik Krallık'daki uygulayıcısı olmuştur. Ülkesi içerisinde sol muhalefetle, uluslar arası alanda ise Soğuk Savaş kapsamında Doğu Bloğu ülkeleriyle mücadele yürütmüştür. O dönem için radikal sayılabilecek sağ politikaları taviz vermeden uygulamasından dolayı kendisine Demir Leydi lakabı takılmıştır ki bu lakabını severek benimsemiştir. Thatcher'ın en bilinen sözü; *“Çoğu kişinin bir sorunla karşılaştığında hükümetin bunu çözmesi gerektiğini düşündüğü bir devirdeyiz bence. "Bir sorunum var, yardım almalıyım." veya "Evsizim, hükümet bana ev versin." diyerek kişisel sorunlarını topluma mal ediyorlar. Biliyor musunuz **toplum diye bir şey yoktur** aslında. Erkek ve kadın bireyler ve aileler vardır. Hiçbir hükümet bireyler olmadan bir şey yapamaz. Bu sebepten insanlar önce kendi başlarının çaresine bakmalıdır”* (Vikipedi, 2012).

(Barry, 1989: 116-155). 1975 yılında Muhafazakâr Partinin başına geçen ve 1979'daki seçimlerde büyük bir zafer kazanarak iktidara gelen Margaret Thatcher'la birlikte İngiltere, Keynesci anlayışı terk etmiş ve Thatcher hükümetinin uyguladığı yeni sağ politikalar doğrultusunda, üç dönem boyunca yönetilmiştir (Köksal, 2006: 38-39).

Thatcher'ın izlediği politikaları adlandırmak için kullanılan 'Thatcherizm' kavramı, "*güçlü liderlik ve her tür uzlaşmaya muhalefet olma; serbest piyasa ekonomisi, özelleştirme, kamu harcamalarının ve vergilerin azaltılması gibi yeni liberal öğeler ile geleneksel değerlerin savunucusu olma ve sendikal düşmanlık*" (Gül, 2004: 215) gibi unsurları içermektedir. Thatcher'cı anlayışa göre devletin amacı, "*iş gücünü de içeren serbest piyasaya, kendi kendini düzenleyebileceği bir kurallar ve tüzükler çerçevesi sağlamaktır. Buna göre, işçiler ve piyasa arasında duran aracı kurumlar olan sendikaların rolünün değiştirilmesi ve zayıflatılması gerekmektedir*" (Gray, 1999: 35-79). Bu dönemde, eğitim, basın yayın organları ve toplu konut projelerine verilen devlet desteğini geri çekmeye başlayan Thatcher, ekonomik politikalarıyla uyumlu bir biçimde, "*fakirliğin ve işsizliğin bireylerin sorumsuzluğundan kaynaklandığını ve bu bireysel konumdan dolayı, kişilerin utanç duyması gerektiğini ileri sürmüştür*" (Helvacıoğlu, 2002: 44). Bu çerçevede, Thatcherizm'in bireyciliği yalnızca bir ekonomik ideoloji değil, aynı zamanda toplumun nasıl örgütlenmesi gerektiğine ilişkin ahlaki bir yaklaşımı da ifade etmektedir (Leadbeater, 1995: 132). Bireyciliğin, gerek piyasa ekonomisini gerekse toplumun piyasalaştırılmasını haklılaştıran bir olgu olması, Thatcherizm'in bu kavrama verdiği önemin başlıca nedenidir. Thatcher'cı anlayışa göre, "*ekonomik etkinliğin örgütlenmesine yön veren piyasa tercihleri, kaynakların verimli dağıtımını sağlamanın bir koşulu olarak, yüksek verimliliğin yakalanması adına yaşamsal bir öneme sahiptir. Bireylerin, tüketme fırsatları genişletildiğinde daha sıkı çalışacaklarına vurgu yapan Thatcher, girişimcilerin*

üretimi nasıl örgütleyeceklerini seçmekte özgür olmaları halinde de, işletmelerin daha verimli çalışacağını savunmuştur” (Leadbeater, 1995: 133-134).

Gül’e göre Thatcher dönemi, İngiliz refah devletinde çok köklü bir değişime neden olmamıştır. Yani, yeni sağ projenin tam olarak başarıya ulaştığını söylemek güçtür. Ancak Thatcher, serbest piyasanın egemenliğini kurma yolunda ve girişimciyi desteklemeye yönelik politikalarda önemli adımlar atmıştır. “Bu dönemde İngiltere’de, kamu sektörünü küçültme ve kamu harcamalarını kısma girişimlerine rağmen, sosyal güvenlik harcamaları artmıştır. Yeni liberal politikalar da genelde, özelleştirme dâhilinde uygulanmıştır.” (Gül, 2004: 217-225).

I.2.1.1.2. Reaganizm

İngiltere’ye benzer şekilde, Amerika’da da 1970’lerin sonlarına kadar refah devleti anlayışı sosyal yardım programları yoluyla sürekli geliştirilmiş ve belirleyici rol oynamıştır. Bu politikaların gözden düşüşüyle birlikte gelişen yeni sağ akımın Amerika’daki temsilcisi ise, Ronald Reagan’dır. 1981 yılında, Cumhuriyetçi Partinin başkanı olarak girdiği seçimlerde yüksek oy farkıyla başa gelen Reagan’ın iktidarı, iki dönem boyunca sürmüştür. Başkan Reagan’ın uyguladığı yeni sağ politikaların ekonomik boyutuna ‘Reaganomiks’; felsefesine ise, ‘Reaganizm’ adı verilmiştir (Gül, 2004: 244).

Reagan, içerde gelişmeyi dışarıda yayılmayı öngören bir siyasal platformda, hem hızlı değişim sağlamayı, hem de gelenekleri korumayı hedeflemiştir (Wolff, 1985: 158). Yeni liberal politikalar doğrultusunda serbest piyasa sistemini geliştirmek, ihracat ve sermaye birikimini teşvik etmek ve girişimci sınıfı destekleyici önlemleri almak, Reagan döneminde uygulanan yeni sağ projenin temel unsurlarını oluşturmuştur. Federal devletin harcamalarını kısmak içinse, kamuyu küçültme, sosyal güvenlik harcamalarını ve programlarını azaltma yoluna gidilmiştir (Gül, 2004: 244). Mike Davis’e göre, Reagan

yönetimi, Amerikan toplumundaki bütün ayrıcalıklı tabakaların çıkarlarını birleştirmek gibi bir hayalin peşinde koşmuştur. Reagan ekonomisi, sıkıntı ve zorluğu ayrıcalıklı olmayanların sırtına biraz daha yükleyerek, ayrıcalıklı olanların ihtiyaçlarını zahmetsizce karşılamak gibi bir hayale kapılmıştır. Buna göre Davis, Reaganizm’i, orta sınıfa bir süre sıkıntıdan sonra refah vaat eden Thatcherizm’in tersine, ‘irrasyonel’ olarak tanımlamaktadır (Davis, 1985: 132).

Thatcher ve Reagan iktidarlarının ortak noktalarından en önemlisi, ikisinin de ekonominin ötesinde, toplum politikasının da değişimini hedefleyen bir eğilim içinde olmasıdır. İki ülke politikasının da ardında, yeni sağ yaklaşımının ana unsurlarından olan; esnekleştirme, düzensizleştirme, özelleştirme ve piyasalaştırma stratejileri yatmaktadır (Barry, 1989: 163). Soyut terimler içinde ele alındığında, Thatcher ve Reagan’cı anlayışın ‘süper-sömürü’ stratejisine dayandığı söylenebilir. Her iki politika da, “yedek işçi gücünün yeniden biçimlendirilmesini, sendikaların belirli bölgelerdeki geleneksel güçlerinin kırılmasını, toplumsal harcamaların kısıtlanmasını ve kısıtlayıcı düzenlemelerin azaltılmasını amaç edinmiştir” (Davis, 1985: 133). Ancak, Thatcher ve Reagan bu hedeflere varmak için, ayrı yollar ve değişik baskılar uygulamıştır (Davis, 1985: 133-134):

“Thatcherizm’in karşısında, son on yılda hakları ile kurumları karşısındaki saldırıları püskürtmüş bir işçi sınıfı vardır. Bu nedenle, İngiltere’deki Muhafazakâr Parti, ekonomik bunalımı uzatmak ve işsizlik oranını yükseltmek yoluyla, işçi sınıfının gücünü tüketmek ve örgütlenmesini parçalamak stratejisini uygulamıştır. Oysa Amerikan işçi sınıfı son on yıl içinde, Avrupa’dakine oranla büyük bir suskunluğa gömülmüştür. Böylece Reaganizm, işçi sınıfının en az örgütlü ve en az para alan kesimlerine planlı saldırılar düzenleyerek, ekonominin sektörlerine devlet yardımı sağlama, aşırı militarizasyonun mali

yüküne aktarma yapma ve işçilerin gelecekteki eylemlerine karşı önlem alma çabasına girişmiştir.”

Diğer yandan, Thatcher’a benzer bir politika sunan Reagan’ın, bu politikaları uygularken yok etmeyi hedeflediği kesim İngiltere’de ki gibi gücünü işçi sınıfından ve kamu kuruluşlarından alanlar değil, tarihsel olarak ilericiyi temsil eden liberal demokratlardır (Helvacıoğlu, 2002: 45). Bu iki ülkenin yaşadığı bir diğer farklılık ise, Amerika’da sendikaların önemi, İngiltere’ye oranla daha azdır. Irk sorunu da İngiltere’de çok önemsiz değilse de, Amerika’da farklı bir önemdedir (Barry, 1989: 163-164).

Reagan başkan olur olmaz “Sokağa atmayalım da besleyelim mi?” diyerek tüm darülaceze ve tımarhane türü bakımevlerini boşalttırmıştır. Gerekçe olarak ise içindekilerin birer asalak olarak görülmesidir. Böylece, büyük kentlerin belli başlı caddelerinde evsiz insanlar ortaya çıkmıştır (Işıklı, 1992: 71-72). Liberal devlet bu tür yaşamsal sorunları yardımseverlere ya da tanrıya havale etmektedir. Onun görev alanına bu tür sorunlar girmemektedir.

I.2.1.2. Yeni Sağ Politikaların Türkiye’de Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

1970’li yıllarda Dünya’da yeni sağ politikaların etkin olmaya başlaması ile birlikte bu olgu Türkiye’de de yansımaları bulmuştur. 1970’lerin sonunda ithal ikameci kalkınma modelinin çöküşü ile Türkiye 1980’de önemli bir iktisadi reform dönemi başlatmıştır. Bu reform sürecinin amacı önceki dönemdeki içe dönük ekonomik yapıyı düzeltmek ve ekonomiyi dünya piyasaları ile rekabete açık hale getirmektir. 1990’larda reform süreci krizlerle kesintiler oluşsa da devam etmiştir ve devletin yeni sağ yeniden yapılandırılmasında önemli sayılabilecek adımlar atılmıştır. Bu adımın öncüsü de Turgut Özal’dır. 2000 yılı sonrasında ise Türkiye’de yeni sağ yeniden yapılanma yeni bir biçim almıştır. Özellikle 2001 ekonomik krizi sonrası başlayan yapısal uyum ve reform

programları ile devletin düzenleyici kapasitesini artırmayı ve piyasalaşmayı teşvik etmeyi amaçlayan ve bu açıdan daha önceki dönemlerden oldukça farklı bir reform dönemine geçilmiştir (Temizel, 2007: 95-96).

1980’li yıllar Türkiye açısından bir dönüm noktası niteliğindedir. Bu yıllarda İngiltere’de Thatcherizm, Amerika’da Reaganizm ve Türkiye’de Özalizm¹⁶ olarak isimlendirilen ve yeni kamu yönetimi anlayışı doğrultusunda hareket edilen yeni sağ politikalar çerçevesinde gelişmeler yaşanmıştır. Yaşanan ekonomik krizler doğrultusunda refah devleti anlayışı terk edilerek yeni sağ anlayış çerçevesinde yeniden yapılanmaya doğru gidilmiştir. Hâkim olan düşünce ise, devletin sınırlandırılması ve devletin müdahalesinin bireyin özgürlüklerini sınırladığı varsayımdır. Ekonomik alanda bireye serbestlik sağlanmalı devlet bireyin faaliyet alanından elini çekmelidir (Yayman, 2000: 144). Konunun daha düzenli olacağı düşüncesiyle, Türkiye’de yeni sağ’ın ortaya çıkış ve

---

¹⁶**Turgut Özal**; Malatya’da doğdu. 1950 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi’nden Elektrik Mühendisi olarak mezun oldu. 1952 yılında A.B.D’ ne giderek ekonomi tahsili gördü. Türkiye’ye döndükten sonra Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdür Yardımcısı oldu ve Türkiye’nin elektrifikasyonu ile ilgili projelerde çalıştı. 1961-62 yılları arasında askerlik hizmetini Milli Savunma Bakanlığı Bilimsel Danışma Kurulu üyesi olarak ifa etti ve Devlet Planlama Teşkilatı’nın kurulmasına katkıda bulundu. Bu sırada, Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde ders de verdi. Bir süre Başbakanlık Teknik Uzmanlar Kurulu Üyesi olarak çalıştı ve 1967-71 yılları arasında da Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı görevini yürüttü. Ekonomik Koordinasyon Kurulu, Para ve Kredi Kurulu, RCD Koordinasyon Kurulu ve AET Koordinasyon Kurulu başkanlıklarında bulundu. 1971-1973 tarihleri arasında Dünya Bankası’nda danışman olarak çalıştı. Türkiye’ye döndükten sonra çeşitli sınaî kuruluşlarda çalıştı ve 1979 yılı sonlarına doğru Başbakanlık Müsteşarı olarak atandı. Aynı dönemde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı görevini de vekâleten yürüttü. 12 Eylül 1980 müdahalesinden sonra kurulan hükümete ekonomik işlerden sorumlu Başbakan Yardımcısı olarak atandı. 1982 yılında bu görevinden istifa etti. 1983 yılında Anavatan Partisi’ni kurdu ve aynı yıl yapılan genel seçimlerde partisinin başarılı olması üzerine hükümeti kurmakla görevlendirildi ve böylece Türkiye’nin 19. Başbakanı oldu. 1987 yılında yapılan seçimler sonrasında tekrar hükümet kurdu ve başbakan olarak görev yaptı. 31 Ekim 1989’da TBMM tarafından Türkiye Cumhuriyeti’nin 8.Cumhurbaşkanı olarak seçildi ve 9 Kasım 1989 tarihinde bu görevine başladı. 17 Nisan 1993 tarihinde geçirdiği bir rahatsızlık sebebiyle görevi sırasında vefat etti (Vikipedi, 2012).

gelişim süreci 1980'li yıllardan 2000'li yıllara ve 2000'li yıllardan günümüze olmak üzere iki kısma ayrılarak incelenecektir.

I.2.1.2.1. Türkiye'de Yeni Sağ Politikaların 1980'li Yıllardan 2000'li Yıllara Gelişimi

Türkiye için 1970'li yıllar ekonomik krizlerin ve yoklukların yaşandığı, demokratik süreçlerin işletilememesi nedeniyle siyasal krizler ve terör olaylarının olduğu sıkıntılı yıllar olmuştur (Eştürk, 2006: 28).

1973 yılında dünyada yaşanan petrol krizinden diğer ülkeler gibi Türkiye'de nasibini almıştır. Bunun üzerine bir de Kıbrıs Harekâtı ve bu harekât nedeniyle ABD'nin 5 Şubat 1975'te Türkiye'ye silah ambargosu koyması ekonomiyi olumsuz etkilemiştir (Kalaycıoğlu, 2000: 270). Bu süreç içerisinde Avrupa'nın Kıbrıs konusunda bir ilerleme sağlanamadığı için ekonomik yaptırımlar uygulayarak her türlü yardım ve krediyi engellemesi ekonomiyi daha da kötüleştirmiştir. Türkiye bu dönemde, uzun vadeli borçlanma yerine nakit ödemelerle askeri donanım satın almak zorunda kalmıştır (Ahmad, 1995: 209).

1979 yılının Aralık ayındaki Kısmi Senato ve beş milletvekilliği için yapılan ara seçimi Adalet Partisi kazanmıştır. Bu durum üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bülent Ecevit'in partisi en büyük parti olmasına rağmen hükümetten istifa etmiştir. 3. Milliyetçi Cephe'yi kurmayacağını söyleyen Süleyman Demirel, daha önce Milliyetçi Cephe'yi oluşturan sağ partilerin desteğiyle Adalet Partisi azınlık hükümetini kurmuştur (Çavdar, 2004: 258). Azınlık hükümetinin önünde üç büyük ekonomik sorun vardır. Bunlardan birincisi, enflasyon aylık %10'lara ulaşmıştır. İkincisi, yokluklar nedeniyle uzayan kuyruklar günlük hayatın bir parçası olmuş, ekonomik sıkıntılar nedeniyle

fabrikalar kapanmış, ülkede yatırımlar durma noktasına gelmiştir. Üçüncüsü ise, Merkez Bankası ve Hazine ödeme yapamaz duruma gelmiştir (Eştürk, 2006: 28-29). Demirel bu dönemde Özal'ı başbakanlık müsteşarı yaparak, kötü giden ekonomiyi düzeltmek için 24 Ocak Kararları¹⁷ diye geçen bir dizi önlemi almıştır (Kongar, 2001: 187).

Dünya'da Thatcher ve Reagan ile ortaya çıkan yeni sağ politikalar, Türkiye'de ilk olarak 24 Ocak Kararları ile gündeme gelmiştir. 24 Ocak Kararlarının temel amaçları ekonominin dış rekabete açılması, yabancı sermayenin özendirilmesi, ihracatın artırılması, ekonomide kamu kesiminin daraltılması, devlet müdahalelerinin asgariye indirilmesi, özel

---

¹⁷**24 Ocak 1980** tarihinde uygulamaya konulan ekonomik istikrar programı ile getirilen tedbirler, verimliliğin artırılması, kaynak dağılımının iyileştirilmesi ve dolayısı ile sürekli bir ekonomik büyümenin sağlanabilmesi amacı ile ekonomik politikanın yoğun hükümet düzenleme ve kontrolünden ziyade daha etkin piyasa güçlerine, dış rekabete ve dış yatırımlara ağırlık verecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymuş, bu durum ise kendi kendine yeterlilik düzeyine erişmek için koruma duvarlarının arkasında yerel endüstrilerin hızla gelişmesini öngören geçmiş ekonomik politikalarından kesin bir dönüş olmuştur. Kısa dönemde ekonomiyi içerisinde bulunduğu darboğazdan çıkarmayı, orta dönemde ise mal ve hizmet ihracatını geliştirmek ve özel yabancı sermaye akışını canlandırmak suretiyle ekonomideki yapısal zayıflığı gidermeyi amaçlayan bu istikrar programının kapsamında olan ana hususlar şunlardır (Danışman, 1986: 24-25).

- ✓ İç pazara dönük ithal ikamesi modeli yerine ihracata yönelik sanayileşme modelinin benimsenmesi,
- ✓ Aşırı değerlenmiş döviz kuru yerine gerçekçi kur politikasının benimsenmesi ve bunu sağlamak için radikal devalüasyonlardan kaçınılması,
- ✓ Faiz hadlerinin devletin değil, piyasada ki fon arz ve talebinin belirlemesi,
- ✓ Yüksek faizin yanı sıra sınırlı para-kredi politikasının da iç talebi, dolayısıyla enflasyonu denetleyici bir araç olarak kullanılması,
- ✓ Fiyat denetimlerinin mümkün mertebe kaldırılması ve fiyatların arz-talebe göre piyasada belirlenmesinin sağlanması,
- ✓ Kamu kesimince üretilen temel mallarda sübvansiyonların kaldırılması ya da azaltılması, böylece bu mallarda hatırı sayılır zamların çekinmeden yapılması,
- ✓ KİT reformu yapılarak bu kuruluşların karsız istihdam depoları olmaktan kurtarılması,
- ✓ Bir yandan kamu harcamaları kısılrken, diğer yandan kapsamlı bir vergi reformuyla bütçe denkliliğinin sağlanması,
- ✓ Yabancı sermayeyi özendirmek için yeni önlemler alınması, bu arada devlet tekelindeki kimi üretim alanlarının da yerli ve yabancı özel sermayeye açılması (Ulugay, 1984: 21).

kesimin sermaye birikiminin özendirilmesi ve desteklenmesi, sonuçta piyasa mekanizmasının serbestçe işleminin sağlanması olarak görülmüştür. Bu amaçlarla tasarlanan önlemler ise şu şekilde sıralanmaktadır (Çavdar, 1992: 228):

1. Çifte Kur'un yarattığı sorunların çözümlenmesi için büyük oranlı bir devalüasyon¹⁸ yapılması ve bundan sonra da kurların piyasa koşullarına uygun olarak Merkez Bankası tarafından her gün belirlenmesi, Mevduat ve dolayısıyla kredi faizlerinin piyasa koşullarının öngördüğü düzeye çıkarılması,

2. Türk Parasını Koruma Kararnamesinde uygun değişiklikler yapılarak sıkı kambiyo rejiminden serbest kambiyo rejimine geçilmesi,

3. Kamu iktisadi kurumlarınca üretilen mal ve hizmetlerin piyasa koşullarına göre fiyatlarının yeniden düzenlenmesi,

4. Gerçek ücret ve maaşların düşmesi nedeniyle iç talepte daralmanın oluşturulması, sanayici ve üreticileri ihracata yöneltecek tedbirlerin alınması.

1980 yılında yaşanan 12 Eylül Askeri Darbesi, 24 Ocak 1980 tarihinde kabul edilen ve ulusal ekonomiyi dış rekabete açmayı hedefleyen iktisat politikalarının uygulanması için olumlu bir atmosfer yaratmıştır. Özellikle, sendikaların kapatılması, tüm partilerin yasaklanması ekonomik anlamda da muhalefeti yok etmiş, 24 Ocak Kararlarının toplumsal muhalefetle karşılaşmadan yürürlüğe geçirilmesi sağlanmıştır (Erdem, 2009: 178).

Özkazanç'ın da belirttiği şekilde, dünya çapında kapitalizmin ve buna bağlı olarak refah devletinin yaşadığı krizin ardından ekonomi, yeni liberal politikalar

---

¹⁸**Devalüasyon;** Bir ülkenin parasının, yabancı ülkelerin paraları karşısında değerinin düşürülmesidir. Genel olarak ödemeler dengesi açıklarının kapatılması amacıyla başvurulan bir politika aracı olan devalüasyonun, ithal malların fiyatını yükseltip ihraç malların fiyatını görece olarak düşürmesi, bunun sonucu olarak ihracatın canlanıp ithalatın azalmasında, dolayısıyla da ödemeler dengesi açıklarının daraltılmasında etkili olması beklenir (Acar ve Demir, 2005: 92).

çerçevesinde yeniden yapılandırılmış, devlet ve siyasal sistem ise bu yeni düzene otoriter bir niteliğe bürünerek ayak uydurmuştur. Bu çerçevede yaşanan değişimler beraberinde, toplumsal rızanın sağlanmasında otoriter-popülist ideolojilerin önem kazandığı yeni bir projeyi gündeme getirmiştir (Özkazanç, 1996: 1218). Diğer taraftan Özkazanç yine, yeni sağın oluşumunu inceleme noktasında, Batı dünyasında ve Türkiye gibi çevre ülkelerde yaşanan değişik süreçleri ve farklılıkları ortaya koymak gerektiğini belirtmektedir. Türkiye gibi çevre ülkelerin, kapitalizmin üçüncü krizini çok daha şiddetli şekilde yaşadığını ve yeni sağcı partilerin iktidarında otoriter popülist bir yöne doğru kayma eğilimi gösterdiğini söylemektedir. Bu noktada, Batı dünyası ve çevre ülkeler arasındaki temel bir farklılığa işaret eden Özkazanç, Batılı ülkelerin temel burjuva demokratik kurumların yok edilmediği bir yeni sağ dönüşüm süreci yaşarken, çevre ülkelerin bu dönemde askeri darbeler yoluyla, otoriter-faşizan rejimlerle karşılaştığını vurgulamıştır. Bu bağlamda, çevre ülkelerde kriz, ideolojik boyuttaki şiddetli toplumsal çatışmaları beraberinde getirmiştir (Özkazanç, 1996: 1219). Sol ideoloji çerçevesindeki toplumsal canlanışı sona erdirmek ve ekonomiyi yeniden yapılandırmak görevlerini üstlenen askeri rejimler ise, yeni sağın ortaya çıkış koşullarını belirlemiştir. Denilebilir ki, “1980’lerde Latin Amerika, Asya ve Türkiye gibi çevre ülkelerdeki yeni sağ dönüşümün ortak noktalarını, yeni sağ ile askeri rejimler arasındaki bu süreklilik ve kopuş diyalektiği oluşturmuştur” (Özkazanç, 1996: 1219). Yani denilebilir ki, Türkiye’de de yeni sağın ortaya çıkışı ve yükselmesi, 12 Eylül 1980 askeri darbesi ve onu izleyen sürece tekabül etmektedir.

1980-1990 döneminde Türkiye’de devletin rolünü azaltmak ne kadar yeni sağın reform gündeminde önemli bir yer tutmuşsa da uygulama olarak ekonomide devletin rolünü azaltmaya yetmemiştir ve hatta devlet oldukça aktif kalmaya devam etmiştir (Temizel, 2007: 100).

24 Ocak Kararlarının kur ve dövizle ilgili serbestleşme ve devlet müdahalesini sınırlandırma yönlü hedeflerinin ötesinde devletin küçültülmesi yönünde yapılan yeni sağ politikalarından en önemlisi özelleştirme değildir. Türkiye’de özelleştirme 1983 yılından itibaren gündeme gelmeye başlamıştır (Barışık ve Barlas, 1994: 107-136).

1990’lar derin siyasal istikrarsızlık ve ekonomik krizlerle geçmiştir ve Ağustos 1989’daki Türk parasının tam konvertibilitesini¹⁹ sağlayan karar ile Türkiye finansal küreselleşmenin tüm risklerine maruz kalmıştır. Ağır makro ekonomik istikrarsızlık ve finansal sistemin yeterince düzenlenmemiş olması dolayısıyla kırılmalı bir kalkınma yapısı olduğu gibi büyüme de yüksek derecede spekülasyon, kısa vadeli sermaye akımlarına bağlı duruma gelmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki, 1990’lı yıllarda sadece Türkiye’de değil tüm dünyada yeni sağ politikalara dayalı reformlarda genel bir kriz eğilimi izlenebilir. Özellikle gelişmekte olan dünyada arka arkaya yaşanan krizler, işsizlik ve yoksullukta yaşanan artışlar yeni sağ reformların kısa sürede hızlı gelişme sağlayacağı yönünde beklentileri sarsıntıya uğratmış ve yeni sağ yeniden yapılandırmanın olumsuz etkilerine ilişkin eleştiriler de oluşmaya başlamıştır (Baratav, 2000: 28).

24 Ocak 1980 ekonomik istikrar programının aradan geçen süredeki uygulamasının sonucu iç ve dış istikrarsızlık olmuş, bunu giderecek yeni istikrar tedbirlerinin açıklanması yerel seçimler nedeniyle ertelenmesine rağmen 5 Nisan 1994’te “İstikrar Programı” ve “Yapısal Düzenlemeler” olmak üzere iki bölümden oluşan “Ekonomik Önlemler Uygulama Planı” yürürlüğe konmuştur (Tecer, 2003: 92).

---

¹⁹**Konvertibilite**; paranın uluslararasılaşmasıdır. Bir ülkenin parasının resmi döviz piyasasında diğer ülke paralarıyla serbestçe değiştirilebilmesidir. Uluslararası düzeyde talep edilebilirlik, istikrarlı bir değere sahip olma ve uluslararası ticaretin finansmanında bir ödeme aracı olarak kabul edilme, konvertibilitenin gerek şartlarından biridir (Acar ve Demir, 2005: 250).

1995 yılından sonra hem IMF hem de Dünya Bankasının devletin idari yapılanmasına yöneldiği görülmektedir. Bu çerçevede, planlama sistemi, kamu harcama sistemi, bütçe sistemi, personel yönetimi ve vergi idaresi ve sistemi yapısal uyarlama politikalarının temel amaçları olarak öne çıkmaya başlamıştır (Güler, 1996: 186-193).

Görüldüğü üzere yeni sağ politikaların Türkiye’de ortaya çıkışı 1980’lere dayanmaktadır. Bu çerçevede de 2000’li yıllara gelene kadar yeni sağ politikalar çerçevesinde yeniden yapılanma özellikle özelleştirme çerçevesinde şekillenmiş ve bu alanda devletin küçültülmesi yönünde birçok adım atılmıştır. 1990’lı yıllarda yeni sağ politikalar çerçevesinde yapılan yeniden yapılandırma krizlerle kesintiye uğrasa da devam etmiştir ve bu alanda önemli sayılabilecek adımlar atılmıştır. Denilebilir ki 1990 sonrası dönem yeni sağ reformların kökleşmesini sağlamıştır. 2000’li yıllarda yeni sağ yeniden yapılanma yeni bir biçim almıştır. Bundan dolayı da 2000’li yıllardan günümüze yeni sağın gelişimi ayrı başlık altında aşağıda incelenecektir.

I.2.1.2.2. Türkiye’de Yeni Sağ Politikaların 2000’li Yıllardan Günümüze Gelişimi

Türkiye’de 2000 yılından özellikle 2001 ekonomik krizinden sonra, daha önceki dönemlerden farklı bir yeni sağ yeniden yapılanma sürecine girilmiştir. 1980’li yıllarda dışı açılmaya paralel olarak kamu yönetimi örgütlenmeye çalışılmış ve devletin üretim alanından çekilmesi ve de piyasaya müdahale araçlarının terk edilmesi düşüncesi hâkim olmuştur. Ancak 1990 yılının sonundan itibaren devlete yönelik söylemlerde değişiklik olmaya başlamıştır. Bu dönemde kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında yönetim temel unsur olarak kabul edilmiş, devletin küçültülmesi söyleminin yerini

düzenleyici olarak devlet ve regülasyon²⁰ yapılarının geliştirilmesi almıştır. Yine bu dönemde dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak devlet- piyasa ilişkilerinin belirlenmesinde devletin piyasadan tamamen çekildiği ve sadece düzenleyici olarak piyasayla ilişkilerini kuracak kurumsal yapıların inşa edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu açıdan devletin düzenleyici işlevleri yeniden ön plana çıkmaya başlamıştır (Ercan, 2003: 6).

2000 sonrasında Türkiye’de devletin ve siyasal iktidarın dönüşümünü temsil eden temel yapısal reformlar yapılmıştır. Kamu kesiminin işleyişini hedef alan yapısal reformların başında mali yönetimi ve bütçeyi dolayısıyla kamu kaynaklarının tahsis yönetimini hedef alan 2003 yılında çıkarılan Kamu Mali Yönetimi ve Kontrolü Kanunu yer almaktadır. Bu kanunlar, iki kanun tasarısı ile bir arada düşünülmektedir. Birincisi, 2003 yılında hazırlanan Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, ikincisi ise 2001 yılında hazırlanan Yerel Yönetimler Kanunu Tasarısıdır. Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı temelde devlet örgütlenmesinde sosyal devleti tasfiye ederek düzenleyici devlet esaslarını kurumsallaştırmaktadır. Bunun yanı sıra tasarı yönetişimcilik ilkesini içermektedir. Buna göre, kamu karar sisteminin yapısına müdahale edilmekte ve katılımcılık ilkesi sayesinde özel sektör doğrudan doğruya ve açık bir şekilde siyasal iktidara ortak olmaktadır. Tasarı son olarak devlet örgütlenmesinde yerellik ilkesine göre idari yapılanmanın yerelleştirilmesini içermektedir (Güler, 2005: 32). Kamu Mali Yönetimi ve Kontrolü yasasının bir arada değerlendirilmesi gereken bir başka yasa 2005 yılında yasalaşan Gelir İdaresi Yasasıdır. Gelir İdaresi Yasası da yerel idari birimlerin otonomisini artırmayı

---

²⁰**Regülasyon;** başta sosyal adaleti ve piyasada istikrarı sağlamak olmak üzere, çeşitli amaçlarla devlet tarafından iktisadi faaliyetleri kontrol etme ve denetlemeye yönelik olarak konan kurallar, kısıtlamalar ve yasal düzenlemeler bütünüdür (Acar ve Demir, 2005: 347).

hedeflemekte bu anlamda gelir idaresinin etkin çalışabilmesinin önkoşulu olarak otonomisini ve yetkisini artırmayı amaçlamaktadır (Temizel, 2007: 117).

2001 krizi sonrasında yeni sağ politikalar çerçevesinde yapılan yeniden yapılanmanın bir kısmı eski tip yapıları kaldırıp düzenleyici kurumların geliştirilmesi yani regülasyon şeklinde yapılırken bir kısmı da piyasada bazı yapıların tamamen kuralsızlaştırılması ve var olan düzenleme ve müdahale biçimlerinin kaldırılması yani deregülasyon şeklinde olmuştur. Regülasyonla birlikte bütçe sürecinde şeffaflık ve hesap verilebilirliği arttırmak, vergi sisteminin reforme edilmesi ve kamuda mali disiplinin sağlanması amaçlanmaktadır. Deregülasyonla birlikte, elektrik ve tütün gibi sektörlerde devlet tekeli kaldırılarak ekonomi daha serbest hale getirilmeye çalışılmış, kurumlar vergisinin oranı indirilerek yabancı sermayeyi engeller nitelikteki düzenlemeler azaltılmaya çalışılmıştır. Böylece, tarımsal destekler azaltılmış ve özelleştirme programı yeniden hayata geçirilmiştir (Temizel, 2007: 119-120).

Yeni sağ politikalar çerçevesinde kamu yönetiminde yeniden yapılanma 2000’li yıllarda daha da önemli hale gelmiştir. Değişen ve gelişen dünyada bilim ve teknolojinin hızla ilerlemesi ve bu çerçevede öne çıkan yeni ihtiyaçlar ve de bu ihtiyaçların giderilmesi için yapılan yenilikler, yeni buluşlar her alanda olduğu gibi kamu yönetimini de değişime zorlamıştır. 2000’li yıllara kadar kamu yönetiminin eksiklikleri ve bu eksikliklerin giderilmesi için yapılacaklar tartışılırken bu yıllardan itibaren toplumu da içerisine alacak şekilde kamu yönetiminde işletme mantığı ile hareket edilerek vatandaşların önemsendiği, performansa dayalı ve çalışanların denetlendiği ayrıca insanların işlemlerini kuyruklarda beklemeden kolayca yapabileceği ki buna elektronik devlet denilmektedir, bir sisteme doğru giden bir yeniden yapılanma süreci için tartışılmaya başlanmıştır.

Genel olarak değerlendirilecek olursa, yeni sağ politikalar ve bu çerçevede ön plana çıkan yeniden yapılanma 1980'lerde ortaya çıkmaya başlarken ve 2000'li yıllara kadar üzerinde çalışılarak çeşitli projeler oluşturulan bir unsur iken 2000'li yıllardan sonra kanunlarla desteklenerek gerçekleştirilen ve her an ihtiyaç duyulan bir unsur olmuştur. Bu alanda diğer ülkelere göre biraz geri kalmış olsak da çok yol katedildiğinin de altını çizmek gerekmektedir. Bu çerçevede yapılan yeniden yapılanmalarla ne kadar başarılı olundu sorusuna, bazı eksiklikler olsa da eskiye oranla birçok değişimlerin yaşandığını ve dolayısıyla birçok alanda ilerlemeler sağlandığını fakat üzerinde yine de yoğun olarak çalışmalar yapılması gerektiği cevabı uygun düşmektedir.

İlgili tez de, buraya kadar yeni sağ politikaların ortaya çıkışı hem Türkiye hem de Dünya açısından değerlendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır. İlerleyen kısımlarda kamu yönetimi için önemli bir unsur olan bu yeni sağ politikaların neler olduğu ve kamu yönetimine yansması değerlendirilecektir.

I.3. Yeni Sağ Politikaların Kamu Yönetimine Yansması

Yeni sağ, neo-liberalizm ve neo-muhafazakârlık çerçevesinde oluşturduğu politikaları uygulamaya aktarabilmenin en iyi yolunun kamu yönetimi olduğu düşüncesindedir. 1980'lerde ortaya çıkan yaklaşım, Thatcher'ın İngiliz Muhafazakâr Parti lideri olarak 1979 yılında iktidara gelmesi ve ABD'de ise 1980'de Reagan'ın seçimleri kazanmasıyla birlikte kamu yönetimlerinde etkin olmaya başlamıştır (Esman, 1991: 458). Türkiye'de ise yeni sağın kamu yönetimindeki yansması Turgut Özal'ın aldığı 24 Ocak Kararları ile olmuştur.

Yeni sağ politikaların oluşmaya başladığı bu ülkelerde öncelikli olarak müdahaleci refah devletine geri dönmek öngörölmüş, bunu da yüksek gelirlilerden yüksek vergiler alınarak ve makro ekonomik yönetimin mümkün olduğunca piyasa güçlerine

dayandırılarak yapılması planlanmıştır (Esman, 1991: 458). Bu çerçevede öncelikle kamu yönetiminin ve kamunun faaliyet alanının özellikle ekonomik olanlardan başlanarak küçültülmesi, daraltılması ve daraltılan bu alanda da genel olarak kamunun faaliyetlerinin özelde de kamu örgütlerinin kamu işletmeciliği anlayışı ekseninde yapılandırılması için çalışmalar yapılmıştır (Aksoy, 1995: 166-167). Yeni sağ anlayış, güçlü refah devletinin zayıflatılması ve rekabet gücüne sahip çoğulcu sektörlerle yer değiştirmesi gerektiğini savunmaktadır. Belirli hizmetlerin kamu sektörü tarafından finansmanı sürdürülürken, bunların üretimi ve arzının piyasalara ve rekabete açılması öngörülmektedir. Bu anlayış piyasalar üzerinde yoğunlaşmasını ve beraberinde özelleştirme programının uygulamaya konulmasını gerektirmiştir. Bu durum kapsamlı bir yeniden yapılanma sürecini ortaya çıkarmıştır (Özer, 2005: 400).

Yeni sağ düşünceyi savunanlara göre, devlet özelleşmiş kuruluşlarla yeniden yapılandırılacağını ve piyasaya daha etkin yardımlar yapılacağını ve de kamu kuruluşlarının piyasanın rekabetine her zaman açık olacağını savunmaktadırlar (Heeks, 2001: 11).

Yeni sağ, kendisine göre rasyonel bir kamu yönetiminin, kamu faaliyet alanının ve kamu hizmeti tanımının öğelerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bir taraftan verimsiz olacağı önceden belli olan kamunun faaliyet alanı küçültülerek kaynak israfının önlenmesi sağlanacak, diğer taraftan da işletmecilik anlayışını temsil eden özel sektör devreye koyulacaktır. Böylece kaynaklar daha verimli kullanılmış olacaktır (Aksoy, 1998: 11).

Yeni sağ politikalarda hâkim olan farklı anlayışlar olsa da temel olarak üzerinde durulan unsur, piyasanın koşulsuz egemenliği, devletin küçültülmesi, özelleştirme ve yeniden düzenlemedir. *“Daha az devlet, daha çok piyasa”* anlayışının söz konusu

olduğu bu dönemde piyasaya tam olarak güven duyulmaktadır ve piyasa, ekonomik ve siyasal özgürlüklerin temelini oluşturmaktadır (Al, 2002: 92).

I.4. Yeni Sağ Politikalar Ekseninde Yapılan Reformlar

Yeni sağ görüş, devletin ekonomiden çekilmesini, sosyal fonksiyonlarından arındırılmasını, kamu harcamalarının kısılmasını, klasik devlet fonksiyonları yerine getirilirken de etkinlik ve verimliliğin sağlanması için kamu yönetiminin özel sektöre benzetilmesini kendisine hedef olarak belirlemiştir. Ayrıca nihai amaç olarak da, özelleştirmeden geriye kalan devleti, hantallaşmaktan kurtarmak olarak belirlemiştir (Emre, 2002: 301).

Kamu yönetiminde meydana gelen sorunlar çerçevesinde reformlar yapılarak bu sorunların aşılması planlanmıştır. Reformun yapılacağı alanın belirlenmesi için de, öncelikle performans ölçümlerinin yapılması gerekmektedir. Bu süreç içerisinde hangi alan kamu yönetiminin parçasıdır ve kamu yönetiminin buralarda ne kadar etkin olduğunun da değerlendirilmesi gerekmektedir (Özer, 2005: 407). Ayrıca yine reformlar yapılırken, kamu yöneticilerinin konumlarının da dikkate alınması gerekmektedir.

Yeni sağ düşünce çerçevesinde gerçekleştirilen reformlar serbestleştirme (deregülasyon), özelleştirme, hizmette yerellik ve yeni kamu hizmeti anlayışı doğrultusunda tanımlanmaktadır. Bu reformlar aşağıda ayrı başlıklar altında değerlendirilecektir.

I.4.1. Serbestleştirme (Deregülasyon)

Sözlük anlamı olarak; kuralsızlaştırma. Serbest piyasa ekonomisine geçiş çerçevesinde, iktisadi faaliyetleri kamunun koyduğu kuralların sınırlayıcı etkisinden kurtarmak amacıyla yasal düzenlemelerin azaltılması veya ortadan kaldırılması (Acar ve Demir, 2005: 91-92) anlamına gelmektedir.

Kamu yönetiminde reformların yapılmasında temel amaç, kamu yönetiminde daha az maliyetle daha iyi nasıl çalışılabilir düşüncesidir (Al, 2002: 126). Bu süreç içerisinde verimlilik ve kalite geliştirme programları, birleşmeler, özelleştirme, fazla yatırımları azaltma hatta iptal etme gibi unsurlardan yararlanmaktadır (Özer, 2005: 410).

Serbestleştirme, yeni sağ düşüncenin kamu yönetimi reformlarında maliyetlerinin en aza indirilmesi sürecine katkıda bulunan en önemli unsurdur. Kamu gücünün ekonomik yaşam başta olmak üzere çeşitli sektörlerdeki hukuksal düzenleme ve denetleme yetkilerinin sınırlanması, kamu kurumlarının ayrıcalıklarının kaldırılması, kamu tekellerine son verilerek özel kesim rekabetine açılması gibi çeşitli uygulamaları kapsayan bu unsur, kamu sektörünün tek yanlı ve emredici düzenlemelerinin yerini piyasa ekonomisinin kurallarına bırakmasını öngörmektedir (Bozkurt ve diğ., 1998: 218).

Serbestleştirme, genel olarak devletin sektörler üzerindeki hukuki düzenleme, kısıtlama ve kontrol etme yetkisinin kısıtlanması ve de bazı alanlardan kaldırılmasını içermektedir. Ayrıca kamu tekellerinin tekel olma niteliğinin kaldırılarak, kamunun girdiği alana kamunun yanında özelinde girebilmesini sağlayarak rekabet ortamının oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Aksoy, 1995: 168). Bunlara ek olarak serbestleştirmenin alanına, fiyat ve ücret kontrolleri, faiz oranının ve döviz kurunun kontrolü, kira kontrolleri, piyasaya girişlerin engellenmesi ve sınırlandırılması, devlet monopolleri, imtiyaz hakkı, kotalar, tarifeler, çeşitli teşvikler ve destekler de girmektedir (Al, 2002: 121).

Kısaca serbestleştirme, devletin sektörler üzerindeki hukuki düzenleme yetkisinin kısıtlanması ya da tamamen ortadan kaldırılmasıyla devletin bazı faaliyetlerinden fiyat veya ücret denetiminden vazgeçerek kamu tekellerinin tekel olma niteliğine son vermektedir (Al, 2002: 121). Fakat şunu da belirtmek gerekir ki, serbestleştirme tamamen kuralsızlaştırma anlamına gelmemektedir. Yeni düzenleme

biçimleri ve kaynakları ortaya çıkardığı da kabul edilmektedir (Bozkurt ve diğ., 1998: 218). Serbestleştirme politikalarının temel nedeni kamu hizmetlerinde etkinliği ve verimliliği sağlamaktır. Daha önce devletin faaliyet alanında bulunan fonksiyonların özel sektör rekabetine açılarak performansının artırılması hedeflenmektedir (Al, 2002: 122).

Serbestleştirme sonucunda kamu yönetiminde (Özer, 2005: 412);

1. Âdem-i merkeziyetçilik ve yetki devri ile görev ve yetkilerinin kurumsal otonomi ve yönetsel bağımsızlık şeklinde dağıtılması,
2. Performans aracılığıyla etkinliğin ve verimliliğin değerlendirilmesi,
3. Yönetim sürecinde kullanıcıların da yer almasıyla, karar verme mekanizmalarında kullanıcıların etkinliklerinin artırılması
4. Üreticilerle hizmet sağlayıcılar arasında ayrımın yapılması ve bunun sonucunda hizmetlerin sözleşme aracılığı ile gördürülmesi,
5. Kamu kuruluşlarında şirketleşme sürecinin başlatılması,
6. Özel ve kamu kuruluşları arasında rekabet sağlanması, kamu-özel işbirliğine gidilmesi ve geleneksel kamu-özel sınırlarının kaldırılması gibi gelişmeler görülmüştür.

I.4.2. Özelleştirme

Sözlük anlamı olarak özelleştirme, kamu sektörüne ait bir işletmeyi, özel sektöre açma; kamuya ait işletmelerin hisselerinin halka (ve özel hukuk şirketlerine) satılması yoluyla, hem (kamu kuruluşlarının satışı suretiyle) devlete fon sağlanması, hem bu kuruluşların özel sektör zihniyetiyle çalıştırılması, hem de halkın tasarruflarının değerlendirilmesi yöntemi (Yılmaz, 2005: 964) anlamına gelmektedir.

Sözcük ilk defa 1983 yılında Wester's New Collegiate Dictionary'in 9. baskısında yer almış ve "özel hale getirmek, sınaî veya ticari hayattaki denetim ve mülkiyeti kamu kesiminden özel kesime aktarmak olarak tanımlanmıştır. Sözcüğün ilk

kullanılışı ise Peter F.Drucker'in 1969 yılında basılan "The age of Discountinuity" isimli eserinde "rapivatization" şeklinde olmuş 1976 yılında ise Robert W. Poole bu terimi "privatization" olarak kısaltmış ve "Reason Foundation" isimli çalışmasında kullanılmıştır (Öztürk, 2005:1). Artık günümüzde evrensel bir nitelik haline gelen özelleştirme, gelişmiş ülkelerin olduğu kadar gelişmekte olan ülkelerinde iktisat politikalarının odak noktası haline gelmiştir (Baytan, 1999: 5).

Genel olarak özelleştirme terimi sosyal faaliyetlerde hükümetin etkinliğinin azalmasını, özelde ise mal ve hizmetlerin mülkiyetinin kamu sektöründen özel sektöre transferini ifade etmektedir (Denkhaus-Schneider, 1997: 70). Geniş anlamda ise, özellikle ekonomik etkinlikleri bakımından küçültülmüş bir devletin; serbest piyasa ekonomisi uygulamasının önündeki tüm engellerin kaldırıldığı bir ekonomik ve toplumsal düzen yaratmaya yönelik karar, eylem ve işlemlerin bütünüdür. Dar anlamda ise, sermayenin kısmen ya da tamamen devlete ait olduğu girişimlerle, devlete ait payların kısmen ya da tamamen özel kişi veya kurullara satılması (Moussions-Legge, 1991: 42) anlamına gelmektedir.

En basit anlamıyla özelleştirme, devletin ekonomi içindeki varlığının azaltılması ya da ortadan kaldırılması için sadece kamu iktisadi teşekkül değil ayrıca diğer kamu kurumu kuruluşlarının ürettikleri mal ve hizmetlerinin de özel kesime devredilmesi anlamına gelmektedir (Yasin, 2006: 2). Diğer bir ifade ile özelleştirme; devletin ekonomideki faaliyetlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak Kamu İktisadi Teşebbüslerinin(KİT) mülkiyetinin özel kesime devrini ifade etmektedir (Cevizoğlu, 1989: 11).

Özelleştirme teorik olarak mülkiyet teorisine dayanmaktadır. Mülkiyet hakkı teorisi, ifadesini Adam Smith'de bulmaktadır. "Ulusların Zenginliği" isimli kitabında şu

ifadeyi kullanarak bunu anlatmak istemektedir; “böyle birbirine zıt iki karakter göremezsiniz: Tüccar ve Hükümdar”. Adam Smith, insanların bir başkasının malını kendi malından daha savurgan kullandığını gözlemiştir. Bu nedenle Smith kamu arazilerinin özel mülkiyete devrini savunmaktadır (Yaşar, 1997: 34).

Türkiye’de özelleştirme olgusu kamu iktisadi teşebbüslerinin kuruluş yıllarından itibaren gündemde olmaya başlamıştır. 1960’lı yıllardan itibaren hükümet programlarında devleti küçültmeye yönelik ifadelere yer verilerek özelleştirmeden söz edilmiştir. Liberal ekonomik politikaların 1980’li yıllardan itibaren uygulamaya konulmasıyla beraber devletin ekonomiden çekilmesi öngörülmüştür ve ağırlıklı olarak özelleştirme gündeme gelmeye başlamıştır. Ancak kamu hizmetlerinin fiyatlandırılması, özel kesime ihale edilmesi, kamu iktisadi teşebbüslerinin yönetim ve mülkiyetinin özel kesime devredilmesi ve kurumsal serbestleşmenin sağlanması gibi geniş bir alanı kapsayan özelleştirme olgusu yalnızca KİT’lerin satılması biçiminde algılanmıştır. Bu şekilde yanlış anlamalardan dolayı özelleştirme tam olarak amacına ulaşamamıştır. Fakat 1999 yılında özelleştirme anayasaya dâhil edilmiştir ve uygulamaya konulan istikrar programında özelleştirmeye önemli olarak yer verilmiştir (Peker, 2008: 33).

Yeni sağ düşüncenin önem verdiği konulardan olan özelleştirme ile kamu kesimi küçültülerek serbest piyasanın gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Yeni sağ düşüncenin uygulayıcılarından olan Bayan Thatcher’ın İngiliz hükümetini devralmasıyla İngiltere’de özelleştirme hareketi başlamıştır. Daha sonra Amerikan Başkanı Reagan’ın da konuyu sahiplenmesi özelleştirme politikalarına küresel bir boyut kazandırmıştır (Kutlu, 2006: 211). Özelleştirme devletin serbest piyasanın işlemesi için gerekli tüm faaliyetlerinin kaldırıldığı bir uygulamadır. Özelleştirme düşüncesinin temelinde ekonomik, mali ve ideolojik gerekçeler yer almaktadır. Ekonomik gerekçede özel sektör kuruluşlarının kamu

kuruluşlarından ekonomik açıdan daha rasyonel çalıştıkları düşüncesi yer almaktadır. Verimsiz çalışan kamu kuruluşlarının borçlanmalarla karşılanması özelleştirmenin mali gerekçeleri arasındadır. Böylece özelleştirme yapılarak kamunun finansman yükü azalmış olacaktır. Özelleştirmenin ideolojik gerekçesinde ise devletin küçülerek bireysel özgürlüklerin alanının genişlemesi sağlanacaktır. Böylece bireyin özgürlüğünün önündeki engel olarak devlet müdahalesi azalmış olacaktır (Arslan, 2010: 26).

Özelleştirme konusunda önemle vurgulanması gereken bir kavramda ombudsmanlık ²¹ kurumudur. Özelleştirmelerin yaygınlaştığı günümüzde bunları denetleyecek bir mekanizmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bilindiği gibi özel sektör karını

---

²¹ **Ombudsman**, kelimesi İsviçre dilinde aracı anlamına gelen ‘ombuds’ ve kişi anlamına gelen ‘man’ kelimelerinden oluşmuştur ve aracı kişi anlamına gelmektedir. Bu bileşik sözcükteki “man” sözcüğünün kadınlar aleyhine yorumlanmaması için “ombudsperson” veya doğrudan doğruya “ombuds” olarak da adlandırılmaktadır. Ombudsman birçok değişik şekilde tanımlanabilir, çünkü Ombudsmanı uyarlayan her ülke, kurumu kendi sistemine göre uyarlamıştır. Ombudsman kelimesi İsveç dilinde genellikle delege, avukat, vekil veya bir diğer kişi veya kişiler tarafından o kişi veya kişiler adına hareket etmeye ve onların haklarını korumaya yetkili kılınmış kimseyi ifade etmek için kullanılır. Kurum olarak ise Ombudsman terimi, Parlamento tarafından halkın şikâyetlerini dinleyip, çözümlere ulaştırmak üzere seçilmiş kimse veya kimseleri simgelemektedir. Ombudsman’ın Türkçe karşılığı olarak; arabulucu, kamu hakemi, medeni hakların savunucusu, parlamento komiseri gibi tanımlamalar kullanılmaktadır. “Ombudsmanlık hak ve özgürlüklerin korunması ve kötü yönetimin önlenmesi amacıyla bireyleri korumak amaçlı yapılmaktadır. Kötü yönetim iddialarını incelemek üzere kurulan ombudsmanların en belirgin örneği İngiltere ombudsmanıdır. İngiliz ombudsmanı, merkezi idarenin “kötü yönetim” ya da idari hatası sonucu kişilerin uğradığı haksızlıklara dayalı olarak yapılan şikâyetleri inceleme ve soruşturmaya yetkilidir” (Erdunlu, 1994: 206). Ombudsman ilke olarak vatandaşların eylem ve işlemler hakkındaki şikâyetlerini hiçbir formalite ya da şekil şartına bağlı olmadan inceleyip sonuçlandırmaktadır (Akın, 1998: 528). İdarenin yüksek makamlar hâkimiyetinden kurtularak küçük memurlar elinde tefessüh etmemesi için, icraatın zincirlemesine ihtiyaç duymaktadırlar. Dolayısıyla ombudsmanlık kurumu yaptırımı olan bir kurumdan çok bir ikna kurumu niteliğindedir. Başvuru dosyasını incelerken her türlü idari birimdeki dosyalara erişim mümkündür. Çok dikkatli hareket etmek ve çok dikkatli bir şekilde karar vermek zorundadır. Ombudsmanın görev alanı günümüzde yalnızca kamu sektörüyle sınırlı değildir; özel sektör kuruluşları da bu mekanizmadan yararlanmakta ticari ya da sınaî alanlardan tüketicinin haklarını korumak amacıyla kurulan bu ombudsmanlar başta bankacılık ve sigortacılık olmak üzere değişik sektörlerde görev yapmaktadırlar (Sezen, 2001: 71).

maksimize etmek ister. Dolayısıyla özelleştirilen yerlerin denetlenmesi gerekmektedir. Sağlık koşulları nasıl, vergiler veriliyor mu, hizmet kaliteli mi vb birçok açıdan denetlenmenin yapılması gerekmektedir. Burada ombudsmanlık kurumu devreye girmeli ve her açıdan denetlemeyi sağlamalıdır. Ombudsmanlığın Türkiye'deki adı Kamu Denetçisidir. Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu adı altında, 5521 sayılı kanunla, 2006 yılında kabul edilmiştir ve o dönemlerde yürürlüğe girmemişti ve nihayetinde Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu 14 Haziran 2012'de kabul edilmiştir. Kamu denetçiliği kurumunun oluşturulmasında amaç, gerçek ve tüzel kişilerin idarenin işleyişi ile ilgili şikâyetlerini, Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasada belirtilen nitelikleri çerçevesinde, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygı, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmaktır (Eryılmaz, 2004: 194).

I.4.3. Hizmette Yerellik (Subsidiarite)

Subsidiarite, hizmetin, prensip olarak vatandaşa en yakın idari birim tarafından yerine getirilmesini ve de sadece bu birim tarafından ya hiç ya da yeterince etkin bir biçimde yerine getirilemeyen hizmetlerin bir üst birim tarafından üstlenilmesini gerektirmektedir (Kaya, 2003: 44).

Hizmette yerellik (subsidiarite) kamu hizmetlerinin sadece sunulmasını değil aynı zamanda hizmetlerin en büyük ölçekte gerçekleştirilmesini öngörmektedir. Hizmette yerellik yeni yasal ve idari düzenlemeleri gerekli kılmaktadır. Hizmette yerellik gücün sadece yukarıda toplanması değil aşağı doğru dağıtılması prensibidir. Genel bir bakış açısı ile değerlendirildiğinde, hizmette yerellik toplumdaki sorumlulukların en verimli düzeyde ele alınması ve karar verilmesi ile ilgilidir. Hizmette yerelliğin anlamı kamu servislerinin sorumluluğunun bölgesel otorite ya da yerel otorite düzeyinde halka en yakın duruşla ele

alınmasıdır. Eğer herhangi bir kamu hizmetinin belirlenen düzeyde ve kurumda yerine getirilemediği görülürse bu hizmetin bir üst düzeyde başka bir kurumsal yapı içinde çözümlenmesi gerekmektedir. Bunun için yetkilerin bir üst düzeye aktarılması gerekmektedir. Böylece bir başka düzeydeki otorite belirlenerek bu hizmeti vermek üzere çalışmalarına başlamaktadır. Daha da önemlisi hizmette yerellik ilkesi optimizasyon ve verimliliği kapsamaktadır. Optimizasyon ve verimlilik ortak görüş oluşturma- oйдаşıma- ve demokrasi için önemlidir. Hizmette yerellik ilkesi yerel demokrasiyi ve yerel özerkliği desteklemektedir (Yılmaz, 2005: 138).

Bu kavram, özü itibariyle *“bir hizmeti en yakın birim yürütsün”* anlayışına dayanmaktadır. Kavramın altında yatan temel düşünce bireylerin ya da alt idari birimlerin kendi girişimleri ve olanakları ile uygulayabilecekleri yetkilerin, kural olarak onlardan alınıp üst gruplara veya üst idari birimlere verilmemesidir. Söz konusu ilke, bireyin tek başına güç yetirebileceği işlere devletin müdahalede bulunmaması olarak da yorumlanmaktadır. Bu da ilkenin liberal devlet anlayışına yakın olduğunu göstermektedir (Eryılmaz, 2003: 79-80).

Hizmette yerellik ilkesi, geniş bir anlamı içermekle birlikte daha çok merkezi yönetimle yerel yönetimler arasındaki yetki ve görevlerin paylaşımında uygulanmaktadır. Buna göre, merkezi yönetim, hizmetleri, yerel düzeyde hiç yerine getirilemiyor ya da etkin bir biçimde yürütüleliyorsa üstlenebilir. Hizmette yerellik ilkesinin amacı, karar verme mekanizmasını mümkün olabildiği ölçüde yaklaştırmak olduğu için temelde siyasi bir nitelik taşımaktadır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda bu ilke şu şekilde yer almaktadır: *“Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihen vatandaşı en yakın olan makamlar tarafından kullanılacaktır.”* (Eryılmaz, 2003: 80).

Hizmette yerellik ilkesi, çeşitli nedenlerden dolayı Avrupa Birliği'nin gündeminde önemli bir yer tutmaktadır. Bir yandan Birliğin merkeziyetçi eğilimlerinden, diğer yandan da ulusal devletlerin egemenlik haklarını korumak istemelerinden kaynaklanan sorunlardan korkulmaktadır. Birlik çerçevesinde, yerellik ilkesinden beklenen temel amaç, birlik ile üye devletlerarasında yetki ve görev paylaşımını belirlemektir. Bu bağlamda, mümkün olduğu ölçüde karar mekanizmalarını vatandaşa yakınlaştırmak; üye devletlerin ulusal kimliklerini güvence altına almak ve haklarını korumak, yurttaşlara Avrupa'nın bütünleşme sürecinin benimsenmesini sağlamaktır. Bir yönetim basamağı bir görevi, “yeterli derecede” yerine getiremiyorsa ya da başka bir yönetim basamağı aynı görevi daha iyi yerine getirebilecekse, o yönetim basamağı tarafından üstlenilecektir. Avrupa Birliği'nin kurucu unsuru olan Maastricht Antlaşması'nda (1992), yerellik ilkesine vurgu yapılmıştır. Subsidiarite ilkesi ulus-altı birimlerin yetkilerinin korunmasının temelini oluşturmakta, yerel özerkliğin de garantisi sayılmaktadır (Eryılmaz, 2003: 80).

Türkiye'de “hizmetlerde halka yakınlık” olarak çevrilen subsidiarite kavramı, devlet örgütlenmesinin aşağıdan yukarıya kurulmasını öngören bir kavramdır. Yetkiler önce en alt kademeye bırakılacak, bu kademenin taşıyamadığını bir üste çekmek biçiminde bir yapılanma süreci söz konusudur. Yerellik kavramı 1992 Maastricht Anlaşmasıyla ilkeye dönüştürülmüştür (Keleş, 1995: 3). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın (Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı 21 Kasım 1988 tarihinde imzalamıştır. 1 Nisan 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir.) 4/3'ü maddesinde subsidiarite ilkesine yer verilerek kamusal görevlerin, tercihen ve genel olarak halka en yakın olan yönetimlerce yerine getirileceği ifadesine yer verilmiştir (Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı).

Kısaca, kamu yönetiminde yeni sağ politikalar ekseninde yapılan reformlardan biri olan yerelleşme ile kamu yönetimini aşırı merkezileşmiş niteliğinden kurtararak, bölgesel ya da yerel kamu hizmetlerinin yerinden yönetilmesini, yerel toplumların özerk, demokratik, şeffaf ve verimli bir yönetime sahip olmasını sağlamak amaçlanmaktadır (Geray, 2001: 8). Yeni sağ politikaların uygulama alanı olan kamu yönetimleri bu dönem itibariyle yeniden yapılanmayla, eksiklikleri giderilerek reformlar yapılmaya başlanmıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışı da bu reformlar çerçevesinde öne çıkan unsurlardan birisidir. Bilindiği üzere geleneksel kamu yönetimi birçok açıdan eleştirilmeye başlanmış ve yeniden yapılanma kapsamında yeni bir kamu yönetimi anlayışı ile kamu yönetiminin eksiklikleri giderilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede geleneksel kamu yönetiminin aşırı merkeziyetçi yapısından dolayı merkezle yerel yönetim arasında iletişimsizlik vb gibi birçok sorununu beraberinde getiriyordu. Bu sorunlar çerçevesinde kamu yönetiminde hizmette yerellik ilkesi kabul edilerek, yerel yönetimlerin merkezden değil yerinden yönetilmesi anlayışı getirilerek, vatandaşa en yakın birimler tarafından hizmet yerine getirilerek daha başarılı bir kamu yönetimi anlayışı sağlanmaya çalışılmıştır.

I.4.4. Yeni Kamu Hizmeti

Son zamanlarda özellikle yeni sağ yaklaşımlarla gündeme gelen ve yeni kamu yönetimi anlayışı ile zirveye çıkan yeni kamu hizmeti uygulamaları birçok ülkede ilgi görmektedir. Kamu hizmeti, devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri tarafından veya bunların gözetim ve denetimi altında genel kolektif ihtiyaçları karşılamak ve kamu yararını sağlamak için yürütülen, kamuya sunulmuş olan sürekli ve düzenli faaliyetlerin adıdır (Versan, 1990: 72). Bir hizmetin kamu hizmeti sayılabilmesi için; hizmetin kamuya yöneltilmesi ve kamuya yararlı olması, hizmetin kamu kuruluşlarınca ya da ilgili kamu

kuruluşunun sıkı denetimi altında özel hukuk kişilerince yürütülmesi gerekmektedir (Bozkurt ve diğ., 1998: 128).

Kamu hizmeti anlayışında son yıllarda ortaya çıkan değişimle birlikte hizmetin kalitesinin arttırılması ve verimliliğe önem veren amaçlara öncelik verilecek şekilde olması gerektiği belirtilmektedir. Gerekirse bu süreçte özelleştirme aracılığıyla ve hizmetlerin rasyonel dağılımının da yapılması suretiyle üreticilerin bürokratik gücü ele geçirmelerinin sağlanması önerilmektedir (Thompson, 2000: 202).

Yeni kamu hizmetinin bu çerçevede ortaya çıkan ilkeleri aşağıda belirtildiği üzere şunlardır (Özer, 2005: 429).

1. Yeni anlayışa göre kamu görevlisinin temel görevinin vatandaşa yardım etmekten, toplumu yeni gelişmeler doğrultusunda yönlendirmekten ve denetlemekten çok onların çıkarlarına cevap vermek olmalıdır.

2. Kamu yöneticisi paylaşılmış kamu çıkarı olgusunu ortaya çıkarabilmelidir. Hedef bireysel tercihlere göre hızlı çözümler bulmak olmamalı, çıkarların ve sorumlulukların paylaşılması sağlanmalıdır.

3. Politikalar ve programlar kamu ihtiyaçlarını karşılamalı ve bu toplu çaba ve süreçler aracılığıyla gerçekleştirilmelidir.

4. Kamu çıkarı paylaşılmış değerlerle ilgili bireysel çıkarların bir araya getirilmesinden çok, diyalogun bir sonucu olmalıdır. Bundan dolayı kamu görevlileri tüketicilerin taleplerini karşılamaktan çok onlarla aralarında görülen ve işbirliğine dayalı ilişkiler kurma çabasında olmalıdırlar.

5. Kamu görevlileri özel sektör yöneticilerine göre çok daha dikkatli olmalıdırlar. Yazılı kanuna ve anayasaya karşı hata yapmamalıdırlar. Toplumsal değerlere, politik normlara, profesyonel standartlara ve vatandaş çıkarlarına dikkat etmelidirler.

6. Kamu kuruluşları ve bağlı oldukları birimler uzun dönemde başarılı olabilirler. Ancak bu süreçte herkesin birbirine saygı duyduğu, paylaşılmış liderliğe dayanılırsa ve işbirliği süreci gerçekleştirilirse, bu mümkün olabilir.

7. Kamu çıkarı, kamu görevlileri ve vatandaşlar, topluma, “halkın parasını kendisinin gibi kullanan” girişimci yöneticilerin yaptığından daha fazla anlamlı katkı sağlarsa daha iyi gelişir.

Bilgi çağının gereğinden olan yeni kamu hizmeti müşteri odaklılık unsuru çerçevesinde yaygınlaşmıştır. Küreselleşme ile birlikte görülen bireycilik, girişimcilik, rekabetçilik gibi piyasa eksenli değerler çevresindeki yeniden yapılanma arayışları, giderek büyüyen kamu kesiminin savurganlığının ve kaynak kullanımındaki verimsizliğin ekonomi için bir yük haline gelmesi, bundan ülkelerin rekabet gücünün olumsuz yönde etkilenmeleri nedeniyle yönetiminin yeniden düzenlenmesinde ve kamu hizmetlerinin sunulmasında özel sektör kuruluşlarındaki gibi esnek ve yalın örgütlenmenin gerekliliği, karlılık ve verimlilik gibi piyasa temelli ve insan kaynaklı ilke ve uygulamalarından dolayı bu anlayış günümüzdeki konumuna ulaşmıştır (Saran, 2001: 43).

I.5. Yeni Sağ Politikaların Kamu Yönetimine İlişkin Savunduğu Değerler

Yeni sağ düşünce bilindiği üzere yaşanan ekonomik krizler çerçevesinde şekillenmiştir. Yeni sağ ideolojinin yükselmesi ile birlikte kamu yönetiminde yeni arayışlar başlamıştır ve bu çerçevede “kamu işletmeciliği” modeli yaşanan krize bir cevap olarak oluşturulmaya başlanmıştır. Kamu yönetiminin geleneksel kurumları yeni sağ projenin hedefi olmuştur (Gray ve Jenkins, 1995: 80). Kamu yönetiminde meydana gelen bu değişim, hem işlevsel hem de kurumsal açıdan önemli yenilikleri getirmiştir. Bu yenilik ile birlikte devletin rolü yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Yeni sağ politikalar çerçevesinde yapılan yeniden yapılanma süreci aslında kamu yönetiminde işletmecilik mantığı ile

hareket edilmesinin düşünüldüğü döneme tekabül etmektedir (Güzelsarı, 2004: 92). 1990 sonrasında kamu yönetimi alanında devletin rolü üzerine yürüyen tartışma sadece devletin işlevlerinin sınırlandırılması yani devletin ekonomiden çekilmesi üzerine yapılmamıştır, ayrıca, devletin kurumsal yapısı da önem kazanmıştır. Yani, devlet sadece küçültülmemeli buna ek olarak farklı bir rol üstlenmelidir; girişimcilik ruhu ile hareket ederek devlet piyasa yönelimli olmalıdır (Wash, 1995: 3).

1980'lerden bu yana, yeni sağ politikalarla amaçlanan kamu hizmetlerinin bedelsiz olmaktan çıkarılması, "kullanan ya da yararlanan öder" ilkesinin uygulanması, devlet/ yurttaş ilişkilerinin yöneten/ yönetilen ilişkisinden üretici/ tüketici ilişkisine dönüştürülmesi gerektiğidir. Bunu da yeni kamu yönetimi anlayışı ile yaparak, özel sektör ile benzer çözüm yolları geliştirmeyi amaçlamışlardır (Güzelsarı, 2004: 93).

Yeni sağ politikaları çerçevesinde yapılan yeniden yapılanma doğrultusunda oluşmaya başlayan yeni kamu yönetimi anlayışı kamu yönetimine yapılan yenilikler ekseninde bazı değerler kazandırmıştır. Bunlardan belli başlı olanlar diğer bir ifade ile kamu yönetimi açısından önemli olduğu düşünülenler aşağıda belirtildiği üzere şunlardır:

- ✓ Performans Değerleme
- ✓ Hesap Verebilirlik
- ✓ Müşteri Odaklılık
- ✓ Rekabet Odaklılık

Görüldüğü üzere yeni sağ politikalar çerçevesinde oluşan bu unsurlar aynı zamanda yeni kamu yönetiminin dolayısıyla da özel sektör işletmelerinin kullandığı değerlerdir. Yeni sağ bu değerleri kamu yönetimine entegre ederek krizlerden devleti kurtarmayı planlayarak aynı zamanda devleti özelleştirmeler yoluyla asli fonksiyonlarına

kavuşturmayı hedeflemektedir. Yukarıda maddelerle gösterilen kamu yönetimi için önemli bazı değerler aşağıda ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

1.5.1. Performans Değerleme

Performans değerlendirme, işletmedeki görevleri her ne olursa olsun, çalışanların etkinliklerinin, eksikliklerinin, yeterliliklerinin ve fazlalıklarının, bir bütün olarak tüm yönleri ile gözden geçirilmesidir. Başka bir tanıma göre, çalışanların iş performanslarının nitel ve nicel yönlerinin değerlendirilmesi sürecidir. Kısacası, çalışanın yapacağı işe ve bu iş için sahip olduğu potansiyel özelliklere göre, bireysel olarak analiz edilmesi ve işini başarma derecesinin belirlenmesidir (Çiftçi ve diğ., 2007: 167-168).

Performans değerlemesine temel teşkil eden iş analizleri, işletmelerde ilk defa 1871 yılında ABD’de uygulanmaya başlanan “iş değerlendirme” yoluyla iş yaşamına girmiştir. Ve o tarihten itibaren hem teorik hem de uygulamalı olarak işletmelerde uygulanmaktadır. Örgütlerde çalışanların performanslarının sistematik ve formal olarak değerlendirilmesinin ilk örnekleri, 1900’lü yılların başlarında ABD’de kamu hizmeti veren kurumlarda ortaya çıkmıştır. Daha sonraları, Taylor’un iş ölçümü uygulamaları aracılığıyla çalışanların verimliliklerinin ölçülmesi sonucu, performans değerlendirme kavramı örgütlerde bilimsel olarak ele alınmaya ve kullanılmaya başlamıştır. Birinci Dünya Savaşını izleyen yıllarda, kişilik özelliklerini ölçüt olarak alan çeşitli performans değerlendirme teknikleri geliştirilmiş, ancak 1950’li yıllardan sonra, kişinin ürettiği iş ya da sonuçlara yönelik ölçütleri temel alan teknikler ABD’deki örgütlerde daha yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Türkiye’deki uygulamalarda ilk kez kamu kesiminde başlamış, özel sektörün gelişmesi ve konuya olan ilgisinin artmasıyla da yaygınlaşmıştır (Uyargil, 2000: 206).

Günümüzde kamu hizmetleri, devletin görevlerine bağlı olarak, gerek sayı ve gerekse nitelik bakımından çeşitlenerek artmaktadır. Dolayısıyla kamu kurumları,

uzmanlaşmaya dayalı karmaşık bir yapı kazanmıştır. Bu olgu ister istemez kamu görevlilerinin beceri düzeyinin yükseltilmesi ve artan ölçüde yeterli ve ehliyetli kişilerin kamu hizmetine çekilmesi ve hizmette kalmalarının sağlanması sorununu gündeme getirmektedir (Tutum, 1990: 41).

Değişen dünyada Türk kamu yönetiminin bu değişikliklere ayak uydurması, gerekli değişiklikleri yapması ve yeni gereksinimlere uyum sağlaması gerekmektedir. Performans değerlendirme, kamu örgütlerinin ve kamu adına hareket eden kişilerin sorumluluğu ve de yöneticilerin daha iyi, kaliteli kamu hizmeti üretip sunmaları açısından son derece önemli bir kavramdır. Dolayısıyla kamu yönetiminin daha da işlerlik kazanması ve kamu hizmetlerinde verimlilik sağlanması noktasında performans kavramı ön plana çıkmaktadır (Çevik, 2004: 251).

Kamu yönetiminde performans değerlemesinin yapılması etkinliğin, verimliliğin ve başarının sağlanması için son derece önemli bir kavram olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Yeni sağ politikalar çerçevesinde gerçekleştirilen yeniden yapılandırma ile birlikte yeni kamu yönetimi anlayışının hâkim olmaya başlamasıyla benimsenen işletme modeli ile çalışanların performansları ölçülerek kamu yönetiminde daha etkili çalışan personel ve daha verimli hizmet alan vatandaş unsuru yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Böylece klasik kamu yönetiminin eleştirisi olan hantallık ve verimsizlik gibi birçok olumsuz öğeden kamu yönetimi sıyrılmış olacaktır. Eskiden performans değerlendirilmesine tabi tutulmayan çalışanlar denetlenmediklerinden verimsiz çalışıyorlardı dolayısıyla bu durumda kamu yönetiminde hizmetin iyi verilmemesine neden olmaktadır. Performans değerlendirilmesiyle birlikte denetleneceğini bilen kamu personeli daha iyi hizmet verebilmek için çalışacak bu da kamu yönetiminin daha verimli olmasını

sağlayacaktır. Görüldüğü üzere performans değerlendirme kavramı yeni sağ politikaların kamu yönetimine kazandırdığı önemli değerlerden bir tanesidir.

I.5.2. Hesap Verebilirlik

Hesap verebilirlik, kısaca bir kişinin veya kurumun yaptıklarından dolayı başka bir otoriteye açıklamada bulunması olarak tanımlanmaktadır. Bu genellikle yasal, yönetsel veya yargısal bir başka kuruma açıklamada bulunmak şeklinde olmaktadır. Hesap verilebilirlik ilişkisi vatandaşlar ile kamusal görevleri yerine getirenler ile kamu örgütlerinin içerisinde bulunan hiyerarşik kademeler arasında ve politikacılarla bürokratlar arasında olduğu söylenebilir (Balcı, 2003: 275).

Kamu örgütlerinde hesap verebilirlik ile amaçlananlar şu şekildedir. Birincisi, kamusal yetkinin yanlış kullanılmasının kontrol altına alınması, ikincisi, kamusal kaynakların hukuka ve kamusal değerlere uygun olarak kullanılmasının güvence altına alınması ve üçüncüsü de, yönetim ve kamu işletmeciliği alanında sürekli olarak vurgulanan öğrenmenin teşvik edilmesidir. Tüm bunlar genel olarak özetlenecek olursa, hesap verilebilirliğin amacının bürokrasilerin daha fazla vatandaşa hesap verebilmesinin sağlanmasıdır (Balcı, 2003: 280).

Hesap verebilirlik, kamu yönetiminde hiçbir makamın inceleme ve denetlemeden muaf tutulamayacağı anlamına gelmektedir. Hesap verebilirlik ile açıklık, saydamlık, tarafsızlık ve kanun önünde eşitlik ilkelerine uyulmaktadır (TÜSİAD, 2002: 191).

Devlet yönetiminde hesap verilebilirlik anlayışı son zamanlarda sıkça gündemde olan bir kavram olmuştur. Yönetimde yeniden yapılanma, değişim, reform, yeni kamu yönetimi ve yönetim yaklaşımları içerisinde önemle vurgulanmıştır. Gittikçe azalan kamuoyu güvenini kazanmanın ve artırmanın bir yolu olarak gündemde yerini almıştır

(Balcı, 2008: 155). Kısaca, yeni sağ politikaların getirdiği yapılanmayla birlikte kamu yönetimi şeffaf ve hesap verebilir hale getirilerek olumsuz kimliğinden sıyrılarak daha başarılı ve iyi hizmet vermenin önü açılmış olacaktır. Görüldüğü gibi hesap verilebilirlik kavramı da kamu yönetimine yeni sağ tarafından kazandırılan kavramlardan birisidir.

I.5.3. Müşteri Odaklılık

Kamu yönetiminde vatandaşın müşteri konumuna getirilmesi aniden oluşmuş bir düşüncenin unsuru değildir. Uzun süreç sonrasında kazanılan bir değerdir. Bilindiği üzere geleneksel kamu yönetiminde kamusal mal ve hizmetler kalitesiz ve verimsiz olarak görülmekteydi ve bu duruma çözüm olarak da yeni sağ yeniden yapılanma süreciyle birlikte gelişen yeni kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde vatandaş odaklı yaklaşımı yani müşteri odaklılık kavramı gelişmeye başlamıştır. Böylece vatandaş hizmetin belirleyicisi ve beğenicisi durumuna gelmiştir.

Kamu yönetimindeki müşteri odaklılık kavramının gelişiminde özel sektörün müşteriye bakışı, toplumsal, ekonomik ve sosyal gelişmeler ve de kamu hizmetlerine yöneltilen eleştiriler etkili olmuştur. Böylece kamu yönetimi, vatandaşa yakınlık sağlamanın yollarını aramaya başlamıştır. Vatandaşın memnuniyetinin sağlanması için çalışmalar yapılmaya başlandı (Eren, 2001: 188).

Kamu yönetiminde müşteri odaklılık şu yöndedir (Eren, 2001: 189):

1. Hizmet sunanların müşteriye karşı sorumluluğa zorlayacağı,
2. Müşterilerin hizmet sunucusunu seçmeye ilişkin kararlarında politik davranamayacağı,
3. Arz ve talep dengesinin sağlanmasından dolayı kamu savurganlığının önleneyeceği,
4. İnsanlara çeşitli hizmetler arasından serbest seçim olanağı sağlanacağı,

5. Daha fazla yeniliğe yol açacağı,
6. Fırsat eşitliği sağlanacağı yönündedir.

Kısaca, kamu kuruluşları bu kavramla birlikte sorumluluk ve şeffaflık temeline dayalı bir yönetsel yapılanma gerçekleştirerek verimli, etkili ve kaliteli bir yönetim anlayışını hedeflemektedirler (Eren, 2001: 117). Fakat şunu da belirtmek gerekir ki kamu yönetiminde genellikle bu kavrama karşı çıkmaktadır. Çünkü müşteri, alım gücüne sahip olan kişidir. Dolayısıyla alım gücüne sahip olamayan bireyler nasıl müşteri konumunda olacak ya da bir de şu açıdan bakmak gerekirse, müşteri odaklılık ile vatandaş daha kaliteli ve güzel hizmetler alacak ancak bu durumda sosyal devlet ilkesi zedelenip zarar görebilir mi? Kimsesizler, bakıma muhtaçlar, çocuklar vb olanların topluma kazandırılması ve iyileştirilmesi gibi sosyal devletin hizmetten yararlananlar da müşteri olarak kabul edilecek mi? gibi birçok soru akla gelmektedir. Kısaca, müşteri odaklılık, daha kaliteli ve verimli hizmet anlamında çok iyi olsa da birçok eksiklikleri olduğunu da belirtmek gerekir.

I.5.4. Rekabet Odaklılık

Rekabet, örgütlerin faaliyetlerinin sürdürülmesinde sürekli olarak kaliteyi artırmak daha iyiye daha hızlı bir şekilde ulaşmak için diğer yönetim birimleriyle girilen faaliyetlerin tümüdür. Diğer bir ifadeyle, yaşam standartlarının yükselmesi amacıyla verimliliğin sürdürülebilir bir şekilde artmasıdır da denilebilir (Peker, 2008: 42).

Yeni yönetim anlayışı, kamusal faaliyetlere ilişkin tüm alanlarda rekabet düşüncesinin sistematik bağlantısıyla belirgin hale gelmiştir. Kamu yönetimi kurumları genellikle monopol²² piyasa oluşturdukları için bu zamana kadar rekabet edebilme unsurundan yoksun kalmışlardır. Böylece, kamu kurumlarında daha pahalı ve daha kötü hizmet eğilimi ortaya çıkmaya başlamıştır (Eken, 1998: 131).

²²**Monopol;** tekel, herhangi bir alanda mevcut sistemin işleyişinin tek bir birimin kontrolünde olması; gücün tek elde toplanmasıdır (Acar ve Demir, 2005: 398).

Rekabete odaklanmanın amacı, bu zamana kadar kamusal olarak görülen hizmetlerin özel piyasaya aktarılması değil, aksine kamusal bir rekabete dayalı hizmet sunumunu olanaklı hale getirmektir. Yani amaç kamu sektöründe piyasa mekanizmalarını tesis etmek ve rekabet ortamını oluşturmaktır. Kamu hizmetlerinin verimli ve müşteriye odaklı görülebilmesi için rekabeti geliştirici bir çerçevenin oluşturulması gerekmektedir (Eren, 2001: 190).

Kamu yönetiminde rekabet odaklılık da yeni sağın kamu yönetimine kazandırdığı önemli kavramlardan bir diğeridir. Ülkemizde bu unsurlar tam olarak yerine getirilemese de geçmişle kıyaslandığında kamu yönetimi açısından önemli sayılabilecek adımlar atıldığının da altının çizilerek belirtilmesi gerekmektedir.

Genel olarak buraya kadar neler anlatıldığı kısaca değerlendirilecek olursa; ilgili tez de birinci bölüm olarak tez için önemli olduğu düşünülen bazı kavramların tanımlamaları yapıldı. Daha sonra yeni sağ kavramının ortaya çıkışı, gelişimi Dünya ve Türkiye açısından ayrı ayrı değerlendirildi ve yeni sağ politikalar kamu yönetimine nasıl yansıdığı ayrıca kamu yönetiminde bu alanda nasıl reformlar yapıldığı ve de son olarak yeni sağın kamu yönetiminde savunduğu değerlere değinildi. Görüldüğü üzere, gerek dünyada gerekse de ülkemizde yeni sağ politikaların gelişimiyle birlikte kamu yönetiminde yepyeni bir yapılanma süreci başlamıştır. Bu süreç aslında hem bir ihtiyaç hem de bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmıştır. Çünkü kamu yönetimi artık iyi hizmet vermemekte ve birçok olumsuz nitelendirilmelere tabi tutulmaktadır dolayısıyla da yeniden yapılandırma ile yeni kamu yönetimi anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu anlayışla özel yönetimin savunduğu değerlerin kamu yönetiminde de uygulanarak başarı sağlanmasına çalışılmıştır. Yeni kamu yönetimi ile etkinlik ve verimlilik sağlanarak hesap verebilen, müşteri odaklı, rekabetin olduğu, çalışanların performanslarının değerlendirildiği bir yönetim anlayışı

geliştirilmeye çalışılmıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışı ile sadece bu kavramlar ortaya çıkmamıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışı ikinci bölümde daha geniş ele alınacağından burada yeni sağ politikalar çerçevesinde kamu yönetimi için önemli olduğu düşünülen unsurlar değerlendirilmiştir.

II. BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE YENİDEN YAPILANMA ARAYIŞLARI VE BU YENİ YAPININ BEKLENTİLERE CEVAP VEREBİLME DÜZEYİ

II.1. Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma

Yeniden yapılanma, belirli amaçlarla girişilen planlı ve bilinçli değiştirme hareketi, köklü reform girişimleridir (Tutum, 1994: 3-6).

Yönetimde reform ya da yeniden yapılanma ise, yönetim sisteminin yapısında, hizmet tercihlerinde, personel rejiminde, iş görme zihniyeti ve yöntemlerinde, karar verme sürecinde, siyasal sistemle olan ilişkilerinde ve sistemi harekete geçiren unsurlarda köklü değişiklikler demektir. Yeniden yapılanma, kamu kurumlarının sınırlı kaynaklarla amaçlarını en rasyonel, en verimli ve en etkili biçimde nasıl örgütlenmesi gerektiği sorusuna yanıt aramaktadır. Yeniden yapılanma kısaca toplumun değerlerindeki ve tercihlerindeki değişiklikleri yakalama çabasıdır (Tutum, 1994: 3-6).

Dünya’da meydana gelen gelişmeler teknolojiden iletişime, tıptan mühendisliğe uzay sanayiden mikrobiyolojiye, meteorolojiden madencilığe, kamu yönetiminden turizme, işletme yönetiminden insan ilişkilerine hemen tüm alanlarda kendisini göstermekte ve etkili sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Aykaç, 2002: 15). Yaşanan bu gelişmeler sonucunda kamu yönetiminde yeniden yapılanma bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Kamu yönetiminde yeniden yapılanma düşüncesi, küreselleşmenin getirdiği değişimin doğal bir sonucudur. Çok yönlü toplumsal, ekonomik, siyasal, teknolojik ve kültürel boyutları olan küreselleşme, tüm sistemleri ve yapıları etkilediği gibi kamu yönetimlerini de etkilemiştir ve kamu yönetimlerinde değişimi zorunlu hale getirmiştir (Saran, 2004: 112). Diğer bir ifade ile geleneksel kamu yönetimi anlayışı yaşanan

değişimlerin sonucunda yetersiz hale gelmiştir ve bunun sonucu olarak yeni kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde yönetimde değişim başlamıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışı, klasik kamu yönetiminin “katı, hiyerarşik, büyük, hantal, kırtasiyeci, aşırı bürokratik ve özgürlükleri kısıtlayıcı” gibi birçok olumsuz yönlerinin olduğunu ve bu özellikleri içinde barındıran devlete atfen; “Gölge etme başka ihsan istemem” sloganıyla 1980’li yıllarda başta ABD ve İngiltere’de ortaya çıkmış bu akım bir dizi reform hareketi ile birlikte, dalga dalga dünyaya yayılmıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışı, klasik kamu yönetimi anlayışını sanık sandalyesine oturtmuş, bu anlayışı kapsamlı bir eleştiriye tutarak kendi öz değerlerini tepkisel olarak ortaya koymuştur.

1990’lı yıllardan sonra devletin düzenleyici özelliği öne çıkarılarak, ne yapması gerektiğine değil, nasıl çalışması gerektiğine yönelik konular üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bu çerçevede, devlete karşı çıkmadan, belli ilkelerin yerine getirilmesiyle maliyetlerin azaltılabileceği temel yaklaşım biçimi olarak kabul edilmiş ve devletin salt düzenleyici işlevinin öne çıkarılması hedeflenmiştir (Kutun, 2005: 101-102).

2000’li yıllara gelindiğinde, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması kapsamında bakanlıkların küçültülmesi ve merkezi yönetim yerine yerel yönetimlerin ön plana çıkarılması ile ilgili geniş kapsamlı bir dönüşüm girişimi söz konusudur. Kamu yönetimi de, bu değişim süreci içinde, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş, küreselleşme, devlet anlayışında yaşanan değişim, verimlilik arayışları gibi birbiriyle etkileşim içinde olduğu varsayılan söylem ve anlayışlardan etkilenmiştir. Özetle, 24 Ocak 1980 Kararlarıyla başlayan “istikrar ve yapısal uyum” politikalarının 1990’lara kadar olanı, küreselleşme sürecinde ülke ekonomisinin piyasa mekanizması etrafında şekillenmesini hedeflerken, bu yıllardan sonraki politikalar ise siyasal ve yönetsel yapıda küresel etkiler sonucu ortaya çıkan yapısal dönüşümü kapsamaktadır. Bugün bu yapısal dönüşüm, Kamu

Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun ve bunu bütünlleyen diğer yasalarla tamamlanmaya çalışılmaktadır (Kutun, 2005: 102).

Kısaca, 1980’li yıllarda başta gelişmiş ülkeler olmak üzere dünya ölçeğinde yeniden yapılanma arayışlarının hızlandığı ve devletin rolü ve işlevi üzerine tartışmaların yoğunlaştığı bir dönemde yeni sağ çerçevesinde yeniden yapılanma arayışları iktidara gelen siyasi parti politikaları ile uygulamaya konulmaya başlamıştır. 1979 yılında İngiltere’de yeni sağ görüşleri ile tanınan Başbakan Thatcher’ın, 1981’de ABD’de iktidarı ele alan Başkan Reagan’ın ve yine 1980’de Özal’ın aldığı 24 Ocak Kararları ile yeniden yapılanmada hâkim siyasal eğilim olarak yeni sağ politikaları uygulamaya koydukları bilinmektedir (Timur, 2000: 15).

İlgili tezde yeni sağ politikalar ekseninde yeniden yapılanma çalışmaları inceleneceğinden ki yeni sağ politikaların ortaya çıkışı da daha önce de belirtildiği üzere 1980’li yıllara tekabül ettiğinden 1980’li yıllardan günümüze TKY’ de yeniden yapılanma adına neler yapıldığı değerlendirilecektir. Bu bölümde yeniden yapılanma konusuna değinilmeden önce geleneksel kamu yönetimi nedir, eksiklikleri nelerdir ve nihayetinde yeni kamu yönetimi anlayışı ne zaman ortaya çıkmıştır, özellikleri nelerdir gibi konulara açıklık getirildikten sonra yeniden yapılanma konusuna ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

II.1.1. Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanmayı Gerektiren Nedenler

Kamu yönetiminde yeniden yapılanma kavramı yeni ortaya çıkmış bir kavram değildir. İnsanların var oluşundan itibaren ortaya çıkan ihtiyaçlara paralel olarak değişim sürekli olarak gündemde olmuştur. Bilim ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan yenilikler karşısındaki yetersizlikler, geleneksel kamu yönetimden kaynaklanan eksiklikler,

küreselleşme olgusu, özelleştirme politikaları gibi etkenler kamu yönetiminde yeniden yapılanmayı gerektiren nedenler olmuştur.

Diğer bir ifade ile günümüzde kamu yönetimini etkileyen eğilim ve unsurların sayısı ve çeşitliliğinde bir artış söz konusudur. Küreselleşme, insan hakları alanında yaşanan tartışmalar ve gelişmeler, devletçilik-piyasa ekonomisi tartışmaları ve beraberinde getirdiği gelişmeler, aşırı merkezîyetçilikten doğan siyasal sorunlar, yerelleşme ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi çabaları, sivilleşme eğilimi ve sivil toplum hareketleri, yeni yönetim tekniklerinin yaygınlaştırılması ve kamu sektöründe uygulanması girişimleri, politikacı-bürokrat ilişkisi ve bürokrasi-siyaset bütünleşmesi, kamu hizmeti konusundaki yeni eğilimler ve özelleştirme uygulamaları ülkelerin kamu yönetimlerine belirleyici düzeyde etkide bulunan ve onları reforma iten nedenler olarak örnek gösterilebilir (Parlak ve Sobacı, 2010: 325).

Özellikle 1980 sonrasında kamu yönetiminde yeniden yapılanmanın yaygın olmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunlar başlıca şu şekilde sıralanabilir. 1970'lerdeki petrol krizleri, bu krizlerin getirdiği ekonomik sorunlar, bunlarla bağlantılı olarak bütçe açıkları, vatandaşın devletten beklentilerinin artarak değişmesi ve bürokrasinin bunları karşılamakta yetersiz kalması ve yükselen yeni sağ ideolojileridir. Ayrıca bu yaklaşımların OECD, IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlar tarafından desteklenmesi küreselleşmeyle ve bilgi teknolojileriyle birleşmesi değişimi ve reformu hızlandırmıştır (Eryıldız, 2006: 10).

Bilindiği gibi, 1970'lerde yaşanan ekonomik krizin arkasından, ekonomide etkili olmaya başlayan Keynesyen yaklaşım ve refah devleti anlayışı terk edilmeye başlanmıştır ve yerine liberal anlayış benimsenmeye başlanmıştır. Bu durum, devletin ekonomik ve toplumsal yaşamdaki rolünün tartışılmasını da beraberinde getirmiştir.

Böylece, her şeyi bizzat üstlenen ve yapan devlet anlayışından, her şeyi denetleyen ve yapılmasının önündeki engelleri kaldıran devlet anlayışına doğru hareket edilen bir sürece girilmiştir (Parlak ve Sobacı, 2010: 325).

Kamu yönetiminde yeniden yapılanmaya gidilmesinin arkasındaki diğer bir nedende, çok hızlı bir şekilde yaşanan değişim ve dönüşüm karşısında yasal ve rasyonel temele sahip olan Weberyen bürokrasi modeli bağlamında şekillenen geleneksel bürokratik paradigmanın verimsiz ve etkisiz kaldığı düşüncesidir. Bu düşünce çerçevesinde kamu yönetiminde değişim başlamıştır. Bu konuda önemle belirtilmesi gereken bir diğer konuda bilişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte insanlar diğer ülkelerde yaşayan insanların yaşam biçimlerini ve ellerinde bulunan fırsatları görebilme imkânı elde etmişlerdir. Bunun sonucu olarak da daha iyi yaşama isteği bireylerde kamu yönetiminde kalite isteğini artırmıştır. Bu beklentilere cevap verebilmek adına kamu yönetiminde kalite ve verimi artırmak adına kamu yönetiminde reformlar yapılmaya başlamıştır.

Küreselleşme olgusu da yeniden yapılanma nedenlerinden biridir. Küreselleşmeyle birlikte sermaye, teknoloji, mal ve hizmetler ulus devlet sınırlarını aşmıştır ve bunun sonucunda uluslar arası şirketler birçok ülkede aynı anda faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu da kamuyu daha etkin ve problemlere daha hızlı cevap verme zorunluluğuna sevk etmiştir. Küreselleşme sürecinin etkisiyle birlikte rekabet koşullarının artması çerçevesinde özel sektör kuruluşları ayakta kalabilmek amacıyla yeni yöntem ve teknikler aramaya başladılar ve bu arayışlar sonucunda bulunan yeni yöntemlerin özel sektörde başarıyla gerçekleştirilmesi neticesinde kamu yönetiminde değişim bir zorunluluk olarak kendisini göstermiştir (T.C. Başbakanlık, 2003: 22-23).

Reformların bu derece yaygın olmasında OECD, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslar arası kuruluşların doğrudan veya dolaylı olarak etkisi olmuştur. Bu kuruluşlar

hazırladıkları raporlar sayesinde reformlar için uygun ortamlar hazırlamışlardır. Böylece yeniden yapılanma sürecini etkilemişlerdir. Diğer bir ifadeyle bu kuruluşlar tarafından hazırlanan raporlar reformları yönlendirmiştir. Ayrıca IMF gibi uluslar arası finans kuruluşları verecekleri kredilerin ön şartı olarak bir takım reformların yapılmasını zorunlu kılmışlardır ve kılmaya da devam etmektedirler (Eryıldız, 2006: 10-11). Kamu yönetiminde yeniden yapılanmayı gerektiren nedenler genel olarak yukarıda belirtilmiştir. Konunun daha anlaşılabilir olması adına ilgili nedenler ayrı başlık altında açıklanacaktır.

II.1.1.1. Geleneksel Kamu Yönetiminin Yetersizliği

“Kamu yönetimleri, küreselleşmenin ekonomik, siyasi ve toplumsal alanlarda ortaya çıkardığı değişim gereklerini, vatandaşların sürekli artan ve çeşitlenen kaliteli hizmet taleplerini, geleneksel yönetim yaklaşımlarına hâkim olan verimsizlik, atalet, hantallık, değişime direnç, kuralcılık ve kırtasiyecilik gibi olumsuz özellikler nedeniyle cevaplayamamakta; borç batağı, bütçe açıkları, israfçı kamu harcamaları, pahalı ve gecikmeli kamu hizmeti biçiminde ortaya çıkan kötü yönetimden kurtulamamaktadır” (Saran, 2004: 114). Bu sorunlar çerçevesinde ortaya çıkan kamu yönetiminin iyi işlememesi sorununa karşılık geleneksel yönetim yetersiz kalmıştır. Vatandaşlar tarafından denetlenemeyen, sorgulanamayan geleneksel yönetim vatandaşın devlete olan güvenini sarsmaya başlamıştır. Birçok açıdan beklentiler karşılanamaz duruma gelmiştir. Böylece kamu yönetiminde yeniden yapılanmaya gidilerek geleneksel yönetimin yetersizliklerine çözüm olarak yeni kamu yönetimi anlayışı ortaya çıkmıştır.

II.1.1.1.1. Geleneksel (Klasik) Kamu Yönetimi Anlayışı

Geleneksel kamu yönetimi modelinin ortaya çıkışı, 1854 yılında İngiltere’de hazırlanan Northcote-Trevelyan Raporu’na dayandırılmaktadır. Söz konusu rapora göre, kamu hizmetleri, çok dikkatli ve özenle seçilen genç kamu yöneticilerinin hâkim olduğu

kamu kurumları tarafından yürütülmelidir. Rapor, kamu görevlerine atanacak kişilerin liyakatli olmasının önemini vurgulamıştır. Rapora göre, kamu yönetimi sisteminin iyi bir şekilde işlemesi için, kamu görevlilerinin liyakatli olmaları en önemli etkidir. Rapor kayırmacılığın önüne geçilmesi için öneriler de sunmuştur. Buna göre kamu görevlerine atamada, açık bir sınav yapılmalı ve buna göre değerlendirme yapılarak kamu görevlileri seçilmelidir. Bunun için gerekli yapılar kurulmalıdır. Örneğin merkezi bir sınav kurulunun acilen oluşturulması gerekmektedir. Northcate Trevelyan Raporu'nun diğer tüm reform çalışmaları gibi, hemen uygulamaya konulduğu iddia edilemese de, geleneksel kamu yönetimi sisteminin oluşmasında ilk adımı oluşturduğu ve kamu yönetiminde liyakat sistemine geçilmesini sağladığı gerçeği yadsınmaz. Ayrıca rapor, sadece İngiltere'de etkili olmamış ve ABD'de de bir dizi reformun tetikleyicisi olmuştur. ABD kamu yönetimi sistemi de bu dönemde bir takım sorunlarla karşı karşıya kalmıştır ki bu sorunların başında şüphesiz kamu yönetimi-siyaset ilişkilerinin sağlıklı bir şekil alması ve yozlaşması gelmektedir. İngiltere'deki değişim rüzgârı ABD'yi de etkilemiş ve 1883 yılında Pendleton Yasası kabul edilmiştir. Bu yasayla Kamu Yönetimi Komisyonu kurulmuş ve bu komisyona, kamu görevlerine atanacaklar için sınavlar düzenleme ve değerlendirme sonucunda başarı sırasına göre adayları kamu görevlerine atama görev ve yetkileri verilmiştir. 18. ve 19. yy.'da Prusya'da da benzer reform çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde devlet memurluğunda liyakatin esas alındığı ve kamu yönetiminin siyasetin olumsuz etkilerinden uzak tutulmasına yönelik reform çalışmalarının yapıldığı görülmektedir (Polatoğlu, 2001: 17).

Geleneksel kamu yönetiminin ortaya çıkışıyla ilgili ilk gelişmelerin İngiltere'de 1854 yılında hazırlanan Northcate-Trevelyan Raporu ve bunun ABD'de yansıması olan Pendleton Yasaları olduğu kabul edilse de, kamu yönetiminin bir disiplin

olarak kabul edilmesinin temellerinin atılması Woodrow Wilson'un 1887 yılında yayımladığı "Yönetimin İncelenmesi" (The Study of Administration) makalesi ile olmuştur. Günümüzde, kamu yönetimi disiplininin başlangıç yılı olarak 1887 tarihi kabul edilmektedir.

Geleneksel kamu yönetimi anlayışı, 19. yy'ın ikinci yarısından başlayarak 20. yy'ın son çeyreğine kadar kamu yönetiminde hâkim olan paradigmaydı. Geleneksel kamu yönetimi anlayışının entelektüel temelleri büyük ölçüde Woodrow Wilson, Max Weber ve Frederick Taylor²³'un düşüncelerine dayanmaktadır. Wilson, 19. yy'ın son çeyreğinde yazdığı makalesinde, kamu yönetimini, siyaset biliminden bağımsız bir disiplin haline getirmek için "siyaset/ yönetim ayrılığı" ilkesini savunmuştur. Wilson'a göre kamu yönetimi, devletin temel faaliyetlerini gerçekleştiren teknik bir aygıt olarak ifade

---

²³ **Frederick Taylor**, Klasik kamu yönetimine katkıda bulunanlar arasındaki önemli kişilerden birisidir. 1990'lü yıllarda ABD'de Taylor'un önderliğinde başlayan bilimsel yönetim hareketi yönetim biliminin gelişimine önemli katkıda bulunmuştur. Bu hareket, çalışan insanı makinenin bir parçası gibi görmüş, "önce üretim", "örgüt için iyi olan çalışan içinde iyidir" gibi yaklaşımların yerleşmesine neden olmuştur (Peker, 1981: 29). 1910'da Louis Brandeis'in terimleştirdiği bu yaklaşımın temel amacı, çalışmanın verimini artırmak, yöntemi de işçinin üretim sırasında yapacağı hareketlerin, yöneticiler tarafından, planlanması, örgütlenmesi, ayrıntılandırılması ve denetlenmesi olmuştur (Kozlu, 1986: 15). Taylor'un klasik yönetime olan katkıları şu şekilde özetlenebilir (Koçer, 1970: 15):

- a) Örgüt sorunlarının çözümünde bilimsel metotların kullanılması
- b) Üretim sorunlarının çözümünde deneysel metodu sistemleştirmesi,
- c) Günlük çalışmanın ve normal verimin objektif ölçülere bağlanmasını sağlayan zaman etüdü metodunu uygulaması,
- d) Verimlilik primlerini belirlemede parça farklılaşmasına gitmesi,
- e) Örgüt yönetimine kurmay kavramını sokması,
- f) Personeli bilimsel metotlara göre seçmesi ve yetiştirmesi,
- g) Çalışan- yöneten arasında işbirliğini sağlaması,
- h) Görev dağılımında eşitliğe dikkat etmesi, faaliyetleri her çalışan açısından bilimsel incelemesi.

Tüm bu katkılara rağmen Taylor ve bilimsel yönetim hareketi eleştirilerden kurtulamamıştır. Yönetimde insan öğesini, çevresel değişkenlerin karşılıklı etkilerini ve örgütsel davranışın mekanik olmayan yönlerini yeterli ölçüde hesaba katmadığı söylenmiştir (Ertekin, 1985: 86).

edilmektedir (Wilson, 1961: 76). Max Weber’de, “ideal tip bürokrasisi” modelinin, en rasyonel ve etkili bir örgütlenme biçimi olduğuna ilişkin düşüncesini geliştirmiştir²⁴ (Tortop ve diğ., 2010: 312). Wilson ve Weber²⁵’in görüş ve düşünceleri, siyasetin alanıyla kamu görevlilerinin alanlarının farklı olduğu, siyasetçilerin kamu politikalarına ilişkin temel kararların verilmesi, kamu görevlilerinin de bunları, uzmanlık ve teknik bilgilerine göre en etkin ve tarafsız olarak uygulayacakları esasına dayanmaktadır. 20. yy’ın

²⁴ **Bürokratik örgütlenme modelinin temel ilkeleri** şu şekilde sıralanmaktadır (Polatoğlu, 2001: 38-39):

1. Belirlenmiş bir yetki alanı vardır. Buna göre işbölümü sonucunda oluşturulan görevlerin yürütülmesi için sorumlulukları oluşturulur. Görevlerin yerine getirilmesinin temini için lüzumlu olan yetkiler verilir. Yetkilerin kullanımı aşamasında kullanılacak olan baskı araçları açık bir şekilde tanımlanır ve istimal edilmeleri kat’i koşullara bağlanır.

2. Resmi görevlerin dayanağı kanunlar ve idari kararlardır. Resmi görevler süreklilik arz eder.

3. İdari kararlar, kurallar ve eylemlerde yazılı olmaları şartı vardır. Bürokratik örgüt yönetimi, yazılı belgelere dayanır. Bu belgeler, icap ettiğinde kullanılmak üzere saklanır.

4. Teknik kurallar ve normlar ile düzenlenen bürolarda, ancak uzman olarak nitelendirilen teknik bilgi ve yetenekleri istenilen düzeyde olanlar, idari görevli olarak çalışabilir.

5. Bürokraside gayri şahsilik uygulaması vardır. İdarinin tüm kaynakları üzerinde, idari görevlilerin hiçbir mülkiyet hakkı yoktur. Özel iş ve resmi iş, örgütsel gelirle kişisel gelir, kat’i olarak birbirinden tefrik edilir.

6. Bürokratik örgüt yapısının en önemli unsurlarından biri de, örgütlenmede hiyerarşi modelinin esas alınmasıdır. Buna göre, tüm idari görevliler, bir üstlerinin denetim ve yönetimi altındadır.

²⁵ **Max Weber**, 1864-1920 yılları arasında yaşayan Weber, Alman geleneğine göre yetişmiş, başta sosyoloji olmak üzere, tarih, iktisat gibi çeşitli disiplinlere önemli katkılarda bulunmuştur. En tanınmış eseri, “Protestan Ahlakı ve Kapitalizm Espirisi” olsa da bürokrasi konusunda yaptığı incelemelerle özellikle klasik yönetim teorisinin gelişimine önemli katkıda bulunmuştur (Dereli, 1981: 8). Weber bürokrasiyi geniş bir alana yayılmış toplumsal fiil ve hareketlerin rasyonel ve objektif esaslara uygun olarak düzenlenmesi süreci olarak tanımlamaktadır (Aykaç, 1997: 38). Teorisinde kamu yönetiminin rolünün, toplumun gelişmesinde güç ve otorite ile ilgili kurumsal teoriyi geliştirmek olarak görmüştür (Bogason- Toonen, 1998: 213). Weber tarafından kurumsallaştırılan ve klasik yönetim teorisine önemli katkılar sağlayan bürokratik yönetim yaklaşımı, yönetsel yaklaşımın ve bilimsel yaklaşımın benimsediği üretimin ve verimliliğin artırılması temeline dayanan bir özellik göstermektedir (Aykaç, 1997: 37). Bu model birçok özelliğinden dolayı oldukça etkili ve iyi olarak kabul edilse de diğer teoriler gibi bu teoride eleştirilerden kurtulmamıştır. Bürokrasi terimi bugün yavaşlık, verimsizlik, rüşvet ve halka eziyetle özdeşleştirilmiştir (Kozlu, 1986: 18).

başlarında F.Taylor'un "Bilimsel Yönetim"²⁶ olarak adlandırılan yaklaşımı da, bilimsel yöntemler kullanılmak suretiyle her iş için en iyi tek bir yönetimin bulunabileceğini vurgulamış ve geleneksel kamu yönetimi anlayışının gelişmesini etkilemiştir. Taylor, özel işletmelerdeki gibi kamu yönetimi örgütlerinde de birincil amacın "verimlilik" olduğunu ifade etmektedir. Yani yönetim olgusu, sosyal-siyasal ortamdaki uzaklaştırılarak, teknik-mekanik yönleriyle yeniden düzenlenmekte ve rasyonel, verimli, etkin örgütlenmiş, kaynakları verimli kullanan yönetim anlayışının ön plana çıkarılması hedeflenmektedir (Aksoy, 1995: 169).

Geleneksel yönetim anlayışı, yönetim literatüründe, kamu yönetiminin yapısında ve işleyişinde yakın zamanlara kadar egemenliğini korumuştur. Bu anlayış birtakım temel ilkelere ve düşüncelere dayanmaktadır. Büyük ölçüde Alman sosyolog Max Weber'in kavramlaştırdığı bürokrasi modeline göre örgütlenen klasik kamu yönetimi modeli; ayrıntılı kurallara ve biçimselliğe dayalı, gayrişahsî, katı hiyerarşi, kariyeri esas alan ve büyük ölçüde merkeziyetçi nitelikler taşımaktadır (Güler, 2005: 95). Bu ilkelerin kamu yönetiminde, tarafsızlığı, verimliliği ve etkinliği sağlayacağı varsayılmıştır. Klasik kamu yönetiminde, devletin kamusal mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtımında, kendi örgütleri (bürokrasi) vasıtasıyla doğrudan görev alması gerektiği düşüncesi vardır. Böylece devlet, refah devletinin ya da başka düşüncelerin etkisiyle bu alandaki rolünü arttırmış,

---

²⁶**F.W. Taylor bilimsel yönetimi tanımlarken özellikle dört temel ilke üzerinde durmuştur.** Baransel bu ilkeleri şu şekilde aktarmıştır (Baransel, 1993: 20):

- a) Her işin, her unsuru için tecrübeye dayanan geleneksel iş görme usulleri yerine, "bilimsel metoda" dayalı olarak belirlenmiş iş görme yöntem ve usullerinin geliştirilmesi.
- b) Personelin bilimsel yöntemlerle seçilmesi, eğitilmesi ve geliştirilmesi.
- c) Bilimsel metoda dayalı olarak belirlenen iş görme usullerinin işçiler tarafından benimsenmesi ve uygulanması için işçilerle içten gelen işbirliği yapılması.
- d) Yönetimle ilgili iş ve sorumlulukların, işçinin üzerinden alınması ve bunların yönetimin sorumluluğuna haline getirilerek, işçi ve yönetim arasında iş ve sorumluluk bölümü yapılması.

birçok mal ve hizmetin üreticisi olarak ekonomide önemli bir ağırlık kazanmıştır. Klasik kamu yönetimi anlayışının diğer özellikleri ise: Kamu görevlilerinin faaliyetlerinin ayrıntılı düzenlemelere tabi kılınması; kural ve prosedürlere aşırı bağımlılığın ortaya çıkması; yönetimin toplum ve bireylere hizmet etmek yerine, kuralları ve normları, amaçlara bakılmaksızın katı bir şekilde uygulamayı bir yöntem haline getirmesi olarak sayılabilir.

Klasik kamu yönetimi siyasi ve idari konuların birbirinden ayrılabilceğini ön görmüştür. İdarenin ya da kamu yönetiminin görevi, talimatları ve kuralları uygulamaktır. Siyasa ya da stratejileri belirleme yetkisi, siyasi iktidarındır. Siyasiler, kamusal alanda yapılacak olanları belirlemektedir. Kamu yöneticileri ise alınan kararları uygulamaktadır. Kamu yönetimine, siyasi kurumlara ve yöneticilere kesin bir itaat görevi verilmiştir. Böylece kamu yönetimi, denetim altına alınmış ve sorumluluğu da temin edilmiş olacaktır. Kamu kurumlarının denetimi, merkeziyetçi yöntemle hiyerarşik basamaklar vasıtasıyla ayrıntılı bir şekilde yapılmaktadır. Bu denetimde, kurumların misyonları, performans hedefleri ve maliyetleri ikinci planda kalmakta, piyasa mekanizması dikkate alınmamaktadır. Kamu yönetiminin denetiminde esas olan ise yasal ve finansal ilkelere uyulup uyulmadığının kontrol edilmesidir (Arslan, 2010: 33).

Klasik kamu yönetimi anlayışında bir başka önemli nokta ise kamu yönetiminin, yönetimin özel bir biçimi olduğu düşüncesidir. Bu anlamda, özel sektörün yönetiminden oldukça farklıdır. Bundan dolayı da kamu yönetiminin profesyonel bir bürokrasi anlayışına göre ve çalışanların hayat boyu istihdamına göre düzenlenmesi gerekmektedir. Refah devleti dönemi uygulamalarında, yönetimin siyasetten ayrı düşünülmemeyeceğine ilişkin anlayış egemen iken, 1970'lerden sonra ulus-devletin refah devleti olma işlevlerine ilişkin sorgulamaların başlamasıyla, tekrar yönetim ve siyaset ayrımına ilişkin tartışmalar yoğunluk kazanmaya başlamıştır. 1970'lerin sonlarından

itibaren tekrar belirginleşen siyaset-yönetim ayrımına ilişkin çeşitli anlayışlar ise kamu işletmeciliği, yeni kamu işletmeciliği, yönetim gibi yaklaşımları egemen paradigmalara haline getirmiştir. Bu süreçte ortaya çıkan dönüşümün boyutu ilk olarak, yönetsel açıdan geleneksel kamu yönetimi yaklaşımından yeni kamu işletmeciliği yaklaşımına, siyasal açıdan ise bürokratik devlet örgütlenmesinden düzenleyici devlet örgütlenmesine geçiş, diğer boyutu ise yeni kamu işletmeciliği anlayışından yönetim anlayışına geçiş olarak ortaya çıkmaktadır (Güzelsarı, 2004: 1).

Kısaca, yeni sağ politikaların öngördüğü yeniden yapılanma sürecinde, devletin işlevlerinin yeniden tanımlanması, kamu yönetimi alanında da köklü dönüşümlerin başlamasına ve kamu yönetimi anlayışında Aksoy'unda belirttiği gibi, kamu yönetiminin siyasal, sosyal boyutlarından soyutlanarak örgütleniş anlamında 'işletmeselleştirilme'sine, yani vatandaşın müşteri olarak algılandığı yaklaşımların ortaya çıkmasına tanıklık etmektedir (Aksoy, 1995: 167). Bu da, kamu sektörünün kaynak tahsisinin, milli gelirin adil dağılımının, ekonomik büyüme ve istikrarın sağlanmasındaki yönlendirici rolünün özel sektörün etkisi altına girmesi anlamına gelmektedir. Bu süreçte özel sektör ise refah devleti uygulamalarını onaylamamakta (Polatoğlu, 2001: 53) ve devletin, kamusal ve özel faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için istikrarlı, etkin, adil bir yasal düzenleyici çerçeve ortaya koymasını talep etmektedir. Bunun için de, piyasada istikrar ve adaleti güvence altına almak, etkin ve hesap veren bir kamu yönetimi modeli sunmak gerekmektedir. Bu anlayışın öngördüğü kamu yönetimi anlayışı olan yeni kamu işletmeciliği yaklaşımı, değişen koşullara göre kamu yönetiminin uyumunu sağlayacak yaklaşım olarak öne çıkmaktadır (Güzelsarı, 2004: 6).

II.1.1.1.2. Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı

Yeni kamu yönetimi anlayışı, geleneksel kamu yönetimine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu yeni yaklaşıma “*yeni kamu yönetimi*”, “*piyasa odaklı yönetim*”, “*kamu işletmeciliği*” gibi isimlerle anılmaktadır. Konunun daha ayrıntılı incelenebilmesi adına YKY anlayışının ortaya çıkış nedenleri, özellikleri ve bu yönetime yönelik eleştiriler ayrı alt başlıklara ayrılarak incelenmiştir.

II.1.1.1.2.1. Yeni Kamu Yönetiminin Ortaya Çıkış Nedenleri

1983’te James Perry ve Kenneth Kraemer “*Public Management: Public and Private Perspectives*” başlığı ile yayınlanan kitap yeni kamu işletmeciliği modelinin çıkış noktası olarak kabul edilmektedir (Üstüner, 2000: 16). 1970’li yılların sonlarına doğru ortaya çıkan kamu işletmeciliği yaklaşımı 1983 yılında “*kamu işletmeciliği bilimi*” olarak ilan edilmiştir (Üstüner, 2000: 16). Bu anlamda yeni bir bilim olarak nitelendirilen kamu işletmeciliği anlayışının temel amaç ve özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır (Üstüner, 2000: 17; Güzelsarı, 2004: 4–5): Birinci olarak, vurgunun siyasetten yönetime kaymış olmasıdır. Bu anlayışla birlikte yöneticilerin alacağı bütün kararlarda maliyet bilinci ön plana çıkmıştır. İkinci olarak, piramit örgüt modeli yerini idari sistemin düzenlenmesinde yatay örgütlenme modeline bırakmıştır. Üçüncüsü de, artık süreçlere odaklı bir kamu yönetimi anlayışı değil, sonuçlara odaklı bir yönetim anlayışı kendini hissettirmeye başlamaktadır. Son olarak, kamu yönetiminin geleneksel “vatandaş” kavramı yerini yeni kamu yönetimi anlayışıyla “müşteri” kavramına bırakmış ve hizmetlerin esnek sunumu ağırlık kazanmıştır.

Geleneksel kamu yönetimi “*geniş ölçekli, hiyerarşik, örgütlenmiş bürokrasi*” olarak tanımlanırken yeni kamu yönetimi ise “*âdem-i merkezîyetçilik, yetki devri, rekabet,*

tercih imkânı, müşteri-merkezcilik ve esneklik” gibi değerleri içerisinde barındırmaktadır (Bayraktar, 2003: 564).

1970’lerin sonlarında kamu sektörüne; performansı, büyüklüğü ve işleyişi konusunda yoğun eleştiriler yapıldı. Bilindiği gibi 1929 yılında yaşanan ekonomik krizden dolayı, 1930’lardan itibaren egemen olmaya başlayan keynesyen ekonomi modelleri ile devlet ekonomide aktif rol almaya başlamıştır. Bu politikalar, kapsamlı sağlık ve eğitim programları yoluyla; sosyal güvenlik harcamaları, yaşlılara, ailelere, öğrencilere, çocuklara ve konuta yönelik sosyal hizmetler devletin yapı ve faaliyetlerini genişletmiş ve refah devletini ortaya çıkarmıştır (Tortop ve diğ., 2010: 354). 1970’lerin ortasında patlak veren petrol krizinin kamu harcamaları üzerinde ve küresel ekonomide meydana getirdiği olumsuz etkiler, bütçe açıkları ve bunların kapatılması için yapılan borçlanmalar, hükümetleri radikal önlemler almaya sevk etmiştir.

1970’li yılların hemen başında “Yeni Kamu Yönetimi” olarak bilinen bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Yavaş yavaş geleneksel kamu yönetimi terk edilmeye ve bu sistem benimsenmeye başlamıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışı, herşeyden önce geleneksel kamu örgütlerinin, hizmetleri sunumundaki kusurlarını, eksiklerini ve etik dışı uygulamalarını doğru bir şekilde tanımlamaya çalışarak, temel sorun olarak kabul edilen “bürokratik paradigmanın” dışına çıkmayı amaçlamıştır (Al, 2002: 144). 1970’li yıllarda, devletin ya ekonomik ve ticari alandan çekilmesi, mevcut kamu hizmetlerinin bir kısmından vazgeçmesi, ya da eğer kamu hizmetleri mevcut haliyle devam ettirilecekse, bunların finansmanı için hizmetlere zam yapılması ve vergi oranlarının yükseltilmesi gibi seçenekler üzerinde tartışmalar başlamıştır. Bilindiği gibi 1970’li yılların sonunda, İngiltere ve ABD’de, devleti küçültmek ve yeniden yapılandırmak isteyen ve “Yeni Sağ” olarak nitelendirilen partiler ve liderler (İngiltere’de Margaret Thatcher ve ABD’de Ronald

Reagan) iktidara geldiler. Bu liderler ve iktidarlar, kamu sektörünün yapısını, devletin faaliyet alanını ve kamunun iş görme yöntemlerini ele almaya başladılar ve yeni sağ politikalar programları hayata geçirmeye başladılar. Bu program ve politikalar, devletin yapı ve işleyişinde radikal değişimi başlatmış ve refah devletinin sonunu ilan etmiştir. Yeni sağ ideolojisinin Türkiye’ye yansımaları “Özalizm” olarak nitelendirilmektedir. Bu anlamda 24 Ocak 1980 kararları ise kamuda ithal ikameci ekonomik anlayışın terk edilerek ihracata dayalı büyüme modelinin benimsenmesiyle yeni kamu yönetimi anlayışının ekonomik anlamda, yasal altyapısının hazırlandığı söylenebilir.

Yeni kamu yönetimi anlayışının temel ilkeleri literatürde genel olarak; küçülmek, özel sektör uygulamalarından yararlanmak, girişimcilik, yerelleşmek, bürokrasiyi azaltmak, özelleştirmek olarak belirtilmektedir. Bütün bu ilkelere yönelik birçok eleştiri olmuş ve bu eleştiriler doğrultusunda çeşitli alanlarda reformlar yapılmıştır.

Literatürde Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı’nın tanımı üzerine uzlaşma sağlanmış değildir. Bu yaklaşım çeşitli yazarlarca “işletmecilik”, “Pazar Merkezli Kamu Yönetimi” veya “Girişimci Devlet” olarak adlandırılmaktadır (Gözel, 2003: 196). Yeni Kamu Yönetimi anlayışının temelinde işletmecilik düşüncesi ile yeni kurumsal ekonomi anlayışlarının olduğu kabul edilmektedir. Kamu sektöründe mükemmellik yakalanacaksa özel sektörün üstünlükleri olarak kabul edilen düşük maliyet, yüksek kalite ve rasyonel yönetim gibi unsurların kamu yönetimine aktarılması gerekmektedir. Bu düşünceler 1980 ve 1990’larda o kadar yaygın kabul görmüştür ki bazıları basite indirgeyerek kısaca; işletmecilik iyi, bürokrasi kötü ya da suçsuzluğu ispat edilene kadar kamu sektörü suçlu, suçu ispat edilene kadar da özel sektör iyidir diye ifade etmişlerdir (Kutlu, 2006: 70).

Yeni anlayışın ortaya çıkış nedenleri üzerinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bazıları geleneksel anlayışın özelliklerinden yola çıkarak bazıları da hizmetlerde etkililik zorunluluğu üzerinde durmaktadırlar. Yeni Kamu Yönetimi anlayışının ortaya çıkışına zemin hazırlayan çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerin en önemlileri kamu yönetiminin iç yetersizlikleri, 1980'den sonra kamu sektörü üzerinde yoğunlaşan eleştiriler, ekonomik teorideki değişiklikler, özel sektörde yaşanan hızlı gelişmeler ve siyasal alanda ortaya çıkan değişikliklerdir (Eryılmaz, 2004: 232).

II.1.1.1.2.1.1. Ekonomik Nedenler

1929 yılında yaşanan ekonomik bunalım, devletin müdahalesini öngören Keynesyen anlayışla aşılmaya çalışılmıştır. Yirminci yüzyılın son çeyreğine kadar egemen olan bu anlayış, devletin daha aktif bir rol benimsemesiyle kamu kurumlarının büyümesi, çeşitlenmesi, hizmetlerin tür ve hacim bakımından artmasıyla sonuçlanmıştır. Kamu yönetiminde, refah devleti anlayışının gelişmesiyle birlikte siyasal alanda etkinlik azalmış kırtasiyecilik, hantallık, verimsizlik, kurallara aşırı bağlılık, merkeziyetçilik, gizlilik gibi olumsuz sonuçlar gün ışığına çıkmıştır (Bilgiç, 2003: 27).

1960'lı yılların ortalarından itibaren dünya ekonomisinde görülen kriz belirtileri, geleneksel bürokratik örgütlenme, fordist üretim süreci ve petrol fiyatlarındaki aşırı artışlar dolayısıyla 1970'li yılların ortalarına doğru derin bir ekonomik krize dönüşmüştür. Bu durum, tüketicilerin bir taraftan gelirlerinin reel olarak azalmasına neden olurken diğer taraftan onları tasarruf yapmaları yönünde harekete geçirmiştir. Böylelikle, enflasyon ve durgunluğun bir arada yaşandığı stagflasyon olgusu ortaya çıkmıştır (Gökçe ve Kutlu, 2002: 9).

Yaşanan ekonomik kriz sonucunda kamunun kaynaklarını verimsiz kullandığı, buna karşılık özel sektörün ise piyasa koşulları içinde kaynakları verimli, rasyonel ve ekonomik kullandığı kabul edilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla krizin temelinde refah devleti anlayışının yattığı bunun aşılması için, kamu işletmelerinin özelleştirilmesi, keynesyen politikaların terk edilmesi, devletin ekonomiden elini çekmesi, kamunun küçültülmesi ve dolayısıyla piyasa ekonomisinin kendi kurallarına göre işlemesinin sağlanması yönündeki görüşler önem kazanmıştır (Eryılmaz, 2004: 233). 1970 sonrasında kamu yönetimi alanında devletin rolü üzerine odaklanan tartışma sadece devletin işlevlerinin sınırlandırılması, yani devletin ekonomiden çekilmesi üzerine olmamış ayrıca devletin kurumsal yapısı da giderek önem kazanmıştır: Devlet sadece küçültülmemeli ayrıca farklı bir rol üstlenmelidir. Girişimcilik ruhu ile harekete geçirilen devlet piyasa yönelimli olmalıdır (Güzelsarı, 2004: 95).

Böylece hükümetler, mevcut ekonomik, siyasi ve toplumsal problemleri çözümlenebilmek için YKY reformlarını uygulamaya başlamıştır. Devlette verimlilik ve etkinlik arayışında, işletme yönetimi tekniklerinin ve uygulamalarının transfer edilmesi öngörülüyordu. Çünkü işletme yönetiminin kamu yönetiminden üstün olduğu, ekonomik ve sosyal sorunları çözüme yolunun iyi yönetimden geçtiği kabul edilmektedir (Sezen, 2006: 42).

II.1.1.1.2.1.2. Sosyal Nedenler

Sosyal değişme yeni kamu yönetimi anlayışının ortaya çıkışında önemli etkenlerden birisidir. Vatandaşlar gittikçe daha eğitilmiş, hakkını arayan ve siyasi otoriteye daha az itaatkârdırlar. Günümüzde insanlar sadece daha çok değil aynı zamanda daha kaliteli hizmet beklemektedirler. Yaşlı nüfusun artması ve genç nüfusun içinde bulunduğu

çeşitli sorunlar vb. etkenlere de değinmek gerekmektedir. Bu gibi etkenler artan talebi mevcut kaynaklarla karşılanamaz bir duruma sokmuş, bu da refah devleti anlayışından uzaklaşma ve kaynakların verimli bir biçimde kullanılma zorunluluğunu beraberinde getirmiştir (Farnham ve Horton'dan akt., Bilgiç, 2011: 103-104).

Sosyal refah devleti uygulamalarında toplumsal ve ekonomik sorunların çözümü, piyasa kurallarını izleme yöntemlerinin kesin biçimde reddine dayandırılmıştır (Barry, 1987: 1-2). Ancak kamu sektörünün ekonomik kriz sürecinde başarısız olması ve elindeki kaynakları verimsiz kullandığı yönündeki kamuoyundaki yaygın düşünce, vatandaşların devlete olan bakış açısını değiştirmiştir. Artık toplum geleneksel yönetim anlayışının öngördüğü bir toplum değildir. Vatandaş, daha az vergi vermek istemesine rağmen belli başlı gereksinmelerinin karşılanması yönünde daha büyük beklentiler içerisine girmiştir. Bu isteklerinin yerine getirilmesi yönünde de devlete baskı yapmaktadır (Kutlu, 2006: 65-66).

Yeni Kamu Yönetimi anlayışında yaşanan sosyal değişimler giderek daha fazla etkili olmuştur. Yaşanan küresel dünyada insanlar niteliksel ve niceliksel olarak bir gelişme içerisindedirler. Dolayısıyla toplum daha kaliteli bir kamu hizmeti talep etmektedir (Parlak ve Sobacı, 2005: 203). Yurttaşların eğitim seviyelerinin yükselmesi, hak arama ve otoriteyi sorgulama yeteneklerinin gelişmesi, iletişim imkânlarına bağlı olarak bilgi edinme ve yönetime katılma imkânlarının artması, insanların daha fazla eğitime ve boş zamana sahip olması yönündeki değişim karşısında kamu yönetiminin geleneksel yönetime göre oluşturulmuş yapıları, bu problem alanları ve koşullarını karşılamak için yetersiz kalmıştır (Eren, 2004: 90-91).

II.1.1.1.2.1.3. Siyasal Nedenler

Yirminci yüzyılda yaşanan ekonomik krizler ideolojilerin içeriklerinin yeniden gözden geçirmelerine ve kendilerini yeniden tanımlamalarına imkân vermiştir. 1970’li yıllara gelindiğinde serbest piyasanın sağlıklı işleyebilmesi ve sosyal adaletin sağlanabilmesi için müdahalelerde bulunulması gerekliliği devletin aşırı büyümesi sonucunu doğurmuştur. Bu duruma petrol krizleri ve ekonomilerin içinde buldukları yüksek enflasyon ve işsizliğin eklenmesi, keynesyen iktisat anlayışını ve sosyal refah devletinin sorgulanması sürecini hızlandırmıştır. Keynesci politikalar serbest piyasa düzenini ısrarla isteyen siyasi bir sağın baskısı altına girmiştir (Heywood, 2007: 114). “Yeni Sağ, devletin ekonomik, sosyal, siyasal ve yönetsel boyutları olan dönüşümünün çerçeve kavramıdır.”

Yeni sağ politikalar uygulama alanı olarak kamu yönetimlerini görmüşlerdir. Yeni sağ politikaların ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte kamu yönetiminde değişiklik yapılmaya gidilmiştir. Bu değişimin getirdiği faktörde yeni kamu yönetimi anlayışı olmuştur. Devletin toplumsal ve sosyal alana çok daha az karışması ve iktisadi faaliyetlerden olabildiğince kaçınması yeni kamu yönetimi anlayışından önce yeni sağın savunduğu temel değerlerdendir.

Yeni sağ ideoloji, devletin faaliyetlerinin piyasa kurallarına göre yürütülmesini savunmaktadır. Özelleştirme uygulamaları, yeni kamu yönetimi ile yeni sağ ideoloji arasındaki bağlardan en önemlisi olarak dikkat çekmiş ve sadece gelişmiş ülkelerde de 1980’ler itibarıyla hükümet politikalarının ana konuları arasında yer almıştır. 1970’lerin ikinci yarısında kendini gösteren ekonomik durgunluk ve mali darboğaz, kamu

harcamalarının kısılması ya da vergilerin yükseltilmesi gibi iki seçeneği ön plana çıkarmıştır (Bayraktar, 1999: 5).

Yeni sağ ideolojisi, sosyal refah devleti düşüncesine tepki olarak doğmuştur. Yeni sağ, serbest piyasa ekonomisine vurgu yaparak bireycilik, bireysel özgürlük ve eşitsizliği öne çıkarmaktadır. Kamu hizmetlerinin üretiminde devletin rolünün en alt düzeyde olması gerekmektedir. Çünkü bu görüşe göre, serbest piyasa kıt kaynaklarının tahsisinde verimlilik sağladığı için ekonomik zenginliğe ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

II.1.1.1.2.2. Yeni Kamu Yönetiminin Temel Özellikleri

Yeni kamu yönetiminin özellikleri konusunda çeşitli şekilde sınıflandırılmalar yapılmıştır. Hood'a göre kamu yönetiminin yedi özelliği bulunmaktadır. Bunlar (Hood, 1991: 4-5);

1. Profesyonel yönetime geçiş
2. Açıkça belirlenmiş standartlar ve performansın ölçümü
3. Süreçlerin değil, çıktılarının kontrolü
4. Kamu sektöründe tekliğin ve birliğin ayrılması
5. Kamu sektöründe daha fazla rekabet
6. Kamu sektörü yönetim uygulamalarında özel sektör tipi yönetim uygulamalarına ağırlık verilmesi
7. Kaynakların kullanımında daha disiplinli davranış ve tutumluluğun vurgulanması

Yeni kamu yönetimi yaklaşımına önemli katkı sağlayanlardan biri de Osborne ve Gaebler'in "Reinventing Government" adlı makaleleri ile gelmiştir. Osborne ve Gaebler on ilke üzerinde durmaktadırlar. Bunlar (Üstüner, 2000: 23);

1. Katalizör Yönetim
2. Sahibinin vatandaşlar olduğu yönetim
3. Rekabetçi yönetim
4. Amaçlara yönelmiş yönetim
5. Sonuçlara önem veren yönetim
6. Müşteri odaklı yönetim
7. Girişimci yönetim
8. Uzak görüşlü yönetim
9. Âdem-i Merkeziyetçi yönetim
10. Pazara yönelik yönetim

Bütün bu ilkeler genel olarak değerlendirilecek olursa, yeni kamu yönetimi anlayışı her şeyi yapan ve üstlenen devlet anlayışı yerine her şeyi düzenleyen, denetleyen ve kuralları belirleyen devlet anlayışını benimsemekte, kamu sektöründe daha fazla rekabete ve özel sektör tarzı yönetim anlayışlarına yer veren, vatandaşı bir müşteri gibi değerlendirip onların memnuniyetini önemseyen, kamusal hizmetleri halka en yakın birimler tarafından sunulması düşüncesi çerçevesinde güç ve yetki devrini ön gören bir sistemi benimsemektedir (Parlak ve Sobacı, 2010: 198).

II.1.1.1.2.3. Yeni Kamu Yönetimi'ne Yapılan Eleştiriler

Yeni kamu yönetimi anlayışını sorgulayan, eleştiren görüşler söz konusudur. Yeni kamu yönetimi yaklaşımını eleştirenlerin öncelikle sorguladıkları nokta, bu yaklaşımın neresinin yeni olduğudur. “Yeni” nitelendirmesi, yeni kamu yönetimi anlayışı iddiasıyla ortaya çıkan ve hatta savunucularının büyük bir çoğunluğunun üzerinde uzlaştığı bir söylemle bu akımın dışında kalan her türlü yaklaşımı geleneksel kamu yönetimi anlayışı olarak tanımlayan bu yeni bir paradigma arayışının kendini meşrulaştırması için

bir zorunluluk olarak değerlendirmektedir. Burada yeni kelimesi sadece ve sadece yeni kamu yönetimi anlayışına meşruluk kazandırmak için kullanılmaktadır (Üstüner, 2003: 366).

Yeni kamu yönetimine anlayışına yönelik eleştirilen eleştirilerden birisi de, yeni kamu yönetiminin demokrasiyle bağdaşmadığı konusudur. Moe, YKY yaklaşımının Amerika’da gerçekleştirilen National Performance Review (NPR)’nin kamu yönetimi ile özel sektör yönetimi arasındaki kritik farkları hesaba katmada yetersiz kaldığını, kamu yönetiminin piyasa mekanizmasına değil, hukuki kurallara dayanması gibi kurumsal varsayımları reddettiğini ve demokratik ilkelerle bağdaşmadığını belirtmektedir (Ricucci, 2001: 173’den akt., Parlak ve Sobacı, 2010: 201).

Profesyonel yöneticiliği öngören YKY yaklaşımında, kamu yöneticileri uzmanlaştıkça ve profesyonelleştikçe yönetilenlerin yönetime katılmaları ve yönetimi denetlemeleri problemlili bir hale gelmektedir. Örneğin, tüm kesimlerin yönetime katılımını ve diyalogu öngören “yönetişim” yaklaşımı ile YKY yaklaşımının uyum içerisinde olmasının zor olduğunu belirtmektedirler. Uzmanlaşmış, kendi iç dünyasında farklı teknik ve dilleri kullanan ve özerkleşen bir bürokratik yapının uzman olmayan kişiler tarafından denetlenmesi zordur. Bu da, demokrasinin “hesap verilebilirlik” özelliğinin tam olarak gerçekleşmemesine neden olmaktadır (Üstüner, 2000: 22).

YKY yaklaşımı, yeni sağ politikalarla olan ilişkisinden dolayı da eleştirilmektedir. Hiçbir kavram ve yaklaşım, kendini ortaya çıkaran, tanıtan ve literatüre sokan kurum, örgüt ve ideolojiden bağımsız bir değerler bütününe sahip değildir. Dolayısıyla yeni kamu yönetimi yaklaşımının da geleneksel bürokratik paradigmaya dayanan kamu yönetimindeki güç, sorumluluk ve kontrol ilişkilerini değiştiren ideolojik bir süreç olduğu ifade edilmektedir. 1970’ler de yaşanan krizlere bir çözüm olarak

geliştirilen yeni sağ politikalar, uluslar arası yaşanan krizlerden ancak ulusal ekonomilerin daha fazla dışa açılması ve serbest piyasa mekanizmasının temel değer ve ilkelerinin bütün ekonomik ilişkilerde hâkim kılınması yoluyla aşılabileceğine inanmaktadır. İşte tam da burada YKY anlayışı devreye girmektedir ve yeni sağ ideologlar tarafından bir araç olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bazı yazarlar YKY anlayışını küreselleşme ile ilişkilendirerek, ulusal ekonomilerin dünya ekonomisiyle bütünleşmesini sağlayan bir araç olarak algılamaktadırlar (Ömürgönülşen, 2003: 25). Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, YKY anlayışı köken ve içerik bakımından yeni sağ politikalar ile yakın ilişki içerisinde olduğu ortadadır. Lakin YKY anlayışı yeni sağın basit bir parçası değildir. Çünkü YKY anlayışı sadece muhafazakâr hükümetler tarafından değil, sosyal demokratlar ve işçi partili hükümetler tarafından da benimsenmektedir (Ömürgönülşen, 2003: 27). Dolayısıyla, YKY anlayışının yeni sağ politikalarla ilişkisi inkâr edilmemek kaydıyla, YKY anlayışı söz konusu ideolojinin ötesine geçerek, kamu yönetiminde yaşanan dönüşüm ve değişim sürecinin simgesi haline gelmiştir ve özellikle kırtasiyecilik, verimsizlik, hantallık ve etkinsizlik sorunlarına karşı bir çözüm önerisi olarak dünya çapında kabul görmüştür (Parlak ve Sobacı, 2010: 202).

II.1.1.1.2.4. Geleneksel Kamu Yönetimi ve Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Karşılaştırılması

Geleneksel kamu yönetimi, değişen ve dönüşen yeni toplum düzeni karşında vatandaşların sürekli artan ihtiyaçlarına paralel olarak daha kaliteli hizmet beklmeleri karşısında yetersiz kalmıştır ve verimsiz, hantal, kırtasiyeci gibi olumsuz nitelemeler kazanarak eleştirilmeye başlanmıştır. Bunlara paralel olarak daha verimli ve kaliteli hizmet sağlayabilme adına yönetimde değişikliklere gidilmiştir.

Tablo I: Geleneksel Yönetim ve Yeni Yönetimin Karşılaştırılması

	Geleneksel Yönetim	Yeni Yönetim
YAPI	<ul style="list-style-type: none"> • Katı örgüt yapısı • Merkeziyetçi • Katı hiyerarşi • Geniş merkez • Hizmet devleti • Büyük ölçekli yapı • Bürokrasi yönelimli 	<ul style="list-style-type: none"> • Esnek örgüt yapısı • Âdem-i merkeziyetçi • Yumuşak hiyerarşi • Dar merkez- geniş çevre • Minimal devlet • Küçük ölçekli yapı • Piyasa yönelimli
ROLLER İLKELER POLİTİKALAR	<ul style="list-style-type: none"> • Yönetim • Örgüt merkezli • Kurallara bağlı yakından kontrol • Sevk ve idare • Sabit ücret • Bürokrat tipi yönetici • Az yetkili yönetici • Gizlilik • Hizmetlerde nicelik • Üst yöneticiye bağlı değerlendirme • Kapalı enformasyon kanalları • Yetkiyi toplayan • Risk almakta isteksiz • Kuralcı ve kırtasiyeci • Girdi ve süreç odaklı • Birey yönetimli 	<ul style="list-style-type: none"> • İşletme • Müşteri-vatandaş merkezli • Performans odaklı denetim • Yönetişim • Performansa bağlı ücret • Girişimci yönetici • Yetkilendirilmiş yönetici • Şeffaflık • Hizmetlerde kalite • Çok yönlü değerlendirme • Açık enformasyon kuralları • Yetkiyi paylaşan • Risk almakta istekli • Vizyon sahibi ve esnek • Çıktı ve sonuç odaklı • Ekip yönetimli

Kaynak: Bilal ERYILMAZ, Kamu Yönetimi, Okutman Yayıncılık, 2009: 26-

Yeni kamu yönetimi anlayışı ile gelişen teknolojiler çerçevesinde vatandaşın daha iyi hizmet alabildiği, yönetimde verimin, kalitenin ve dolayısıyla başarının arttığı bir anlayış hedeflendirilmiştir ki her ne kadar tam olarak başarı sağlanamadıysa da eski yönetime oranla yeni yönetim daha başarılıdır denilebilir. Geleneksel yönetimde olumsuz olarak nitelendirilen birçok unsur yeni yönetim yapısı ile gerçekleştirilen değişim ile olumsuz kimliğinden sıyrılmaya başlamıştır. Geleneksel yönetim ile yeni kamu yönetimi arasındaki farklılıklar tablolaştırılarak gösterilmiştir.

Kısaca, yeni kamu yönetimi anlayışı; rekabeti, piyasa sisteminden daha çok yararlanmayı, sonuç odaklılığı, vatandaş merkezli yaklaşımı ve özel sektörde uygulanan yönetim tekniklerinin kamuda da uygulanmasını benimsemiştir. Yeni kamu yönetiminin vatandaş\müşteri yönelimli anlayışı, bireylerin taleplerine karşı duyarlı olunmasını, kalite standartlarının oluşturulmasını, iş ve işlem süreçlerinin belirlenmesini ve bunlara uyulmasını gerektirmektedir. Böylece kamu yönetiminin topluma karşı sorumluluklarını geliştirmek, toplumu öteki olmaktan çıkararak onu yönetim unsurunun ortağı durumuna getirmek, kamusal alanın rolünü artırmak ve böylece vatandaşın kamuya karşı güvenini yeniden tesis etmeyi amaçlamaktadır (Eryılmaz, 2009: 26).

II.1.1.1.3. Yönetişim

Bilindiği üzere, küresel sistemde ortaya çıkan hızlı değişim ve dönüşüm gerek kamu yönetiminde gerek özel yönetimde klasik örgütlenme ve hizmet verme şekillerinin ve anlayışının sorgulanmasına ve yeniden yapılanmaya gidilmesine neden olmuştur. Bu süreç amaçların, yapıların, teknolojilerin sürekli gözden geçirilmesini ve geliştirilmesini gerektirmiştir. Bütün bu değişimi anlatabilmek için son yıllarda üretilen kavramlar içinde belki de en önemlisi denilebilecek yönetişim kavramı büyük önem arz etmektedir.

Son yıllarda, kamu yönetiminde katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı “çok aktörlü yönetim” anlayışını ifade etmek için yönetim kavramı kullanılmaktadır. Yönetişim kavramının ilk kez, 1989 yılında Dünya Bankası tarafından yayımlanan bir raporda, daha sonra birtakım OECD raporlarında, kullanıldığı kabul edilir.

Yönetişim yaklaşımı, politika oluşturma ve karar verme süreçlerine sadece devletin değil; yurttaşların, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin de katılımını sağlayan bir yönetim anlayışını hayata geçirmeyi amaçlamaktadır. Görüldüğü gibi, yönetim, devletin rolünde önemli değişiklikler öngörmekte; devlet merkezli yönetimden toplum merkezli yönetime geçişi ifade etmektedir (Sözen, 2009: 11). Bu görüşe göre, devletin rolü doğrudan hizmet sunmaktan çok toplumdaki bireyleri, özel sektör ve sivil toplum örgütlerini güçlendirmek, desteklemek, yetkilendirmek, yönlendirmek ve yeteneklerini artırmak olarak görülmektedir. Ayrıca kavram devletin yanı sıra özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını da bünyesinde bulundurmaktadır.

Yönetişim kavramı kamu yönetiminde yaygın bir şekilde kullanılmasına rağmen anlamı çok açık değildir. Kavramın geleneksel kullanımı ve sözlük anlamı “yönetim-idare” ile eş anlamlıdır (Stoker, 1998: 17). Ancak yönetim mevcut kullanımıyla yönetim anlamında kullanılmamaktadır. Bu görüşe göre yönetim kavramı devlet merkezli yönetim yapısını betimlemektedir, oysaki yönetim kavramı yönetim kelimesinden daha kapsamlı bir kavram olup bir dizi aktörler, süreçler ve merkezi yönetimin birincil olmaktan çıkıp diğer aktörlerle görece eşit olduğu bir durumu tanımlamaktadır (Rhodes, 1996: 660).

Yönetişim bir ülkenin idaresi için tüm düzeylerde ekonomik, siyasi ve idari yetkilerin kullanılması olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda gerek vatandaşların gerekse grupların kendilerini açık bir şekilde ifade etmelerini, toplumsal haklarını kullanmalarını,

yükümlülüklerini yerine getirmelerini ve farklılıklarını ortaya koymalarını sağlayan mekanizma, süreç ve kurumların tamamını kapsamaktadır (T.C. Maliye Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler ve Dairesi Başkanlığı, 2003: 1).

Kamu yönetimi bağlamında yönetim kavramı en az altı değişik anlamda kullanılmaktadır. Bunlar; minimum devlet olarak yönetim, şirket yönetimi, yeni kamu işletmeciliği olarak yönetim, iyi yönetim, sosyo-sibernetik sistem olarak yönetim, kendiliğinden organize olan ağlar olarak yönetim (Rhodes, 1996'dan akt., Coşkun, 2008: 68)'dir. Minimal devlet olarak yönetim, devletin müdahalesinin boyutunun yeniden tanımlanması ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde piyasa ve piyasa benzeri mekanizmaların kullanılması anlamına gelmektedir (Rhodes, 1996: 653'den akt., Coşkun, 2008: 69). Yeni kamu işletmeciliği yaygın olarak bir yeni yönetim modeli olarak kullanılmaktadır. Basit bir şekilde tanımlamak gerekirse yeni kamu işletmeciliği özel sektör yönetim anlayış ve tekniklerinin kamuda uygulanması ve müşteri odaklı bir kamu kültürü oluşturulması anlamına gelmektedir (Coşkun, 2008: 69). Rhodes'a göre bazı Batı Avrupa ülkelerinde, özellikle Britanya'da, kamu yönetimi "Yeni Kamu İşletmeciliğinden" "Yönetişim" modeline doğru çevrilmiştir. Yani Rhodes Yeni Kamu İşletmeciliği doğrultusunda yapılan kapsamlı kamu reformlarının kamu yönetim sisteminde güven kaybı, parçalanmışlık, devletin etkisizleşmesi ve istenmeyen sonuçlar yarattığına inanmaktadır. Daha sonra kamu hizmetlerinin piyasalaşmasının olumsuz etkilerini önlemek için yönetim modeli oluşmuştur. Diğer bir ifadeyle yönetim modeli kamu sektörünün piyasalaşmasının olumsuz etkilerinin önlenmesine ilişkin bir gelişmedir (Rhodes, 2000: 352-353'den akt., Coşkun, 2008: 69). Yönetişim yaklaşımı ile Yeni kamu İşletmeciliği bazı benzerliklere sahip olmasına rağmen çok önemli farklılıkları da içermektedir. Bu benzerlik ve farklılıklar tablo halinde gösterilecektir.

Tablo 2: Yeni Kamu Yönetimi ve Yönetişim Arasındaki Benzerlikler

YKY VE YÖNETİŞİM ARASINDAKİ BENZERLİKLER
a) İkisi de, iyi toplum- iyi yönetim kurma amacındadır.
b) Her iki yaklaşımda da sorumluluğa önem verilmektedir.
c) Her ikisi de yönetimlerin toplumdan uzak olduğu, yönetim birimlerinin çok verimsiz çalıştığını öngörmekte ve bunların çözümüne yönelik öneriler getirilmektedir.
d) Her ikisi de etkinlik için rekabetin şart olduğunu öngörmektedir.
e) Her iki yaklaşım da sonuç odaklı olarak girdilerden çok çıktıların denetimiyle ilgilenmektedir.
f) Her iki yaklaşım da “dümen tutmaya” vurgu yapmaktadır.

Kaynak: Frederickson-Smith, 2003: 218’den akt., Özer, 2005: 334).

Tablo 3: Yeni Kamu Yönetimi ve Yönetişim Arasındaki Farklılıklar

YKY VE YÖNETİŞİM ARASINDAKİ FARKLILIKLAR
a) Yönetişim demokratik yapılanmada merkez unsurlardan biri olarak görülmektedir. Yönetişim süreçle ilgilidir. YKY ise daha çok çıktılarla ilgilidir. Yönetişimi anlamak, yönü ve çıktıları anlamaktan geçmektedir. YKY ise müşteri tatmini ve etkinliğine yönelik olarak örgütler arası yönetim tekniklerini geliştirmeye çalışmaktadır (Peters-Pierre, 1998: 228).
b) YKY reform sürecinde örgütler arası bir program iken yönetişim bir perspektif olarak dikkat çekmektedir. Gelişmiş ülkelerde yönetişimin ortaya çıkışı kamusal çıkarla ilgili alternatif modellere yönelik olmuştur (Peters-Pierre, 1998: 228-229).
c) Yönetişim, kamu sektörü kaynaklarını, siyasal denetimin ve yönetimin hareket kapasitesini artıran stratejiler geliştirilmesine bağlı olarak korumakla

ilgilenmektedir. YKY ise kamu sektörünün dönüşümüyle ilgilidir. Yönetişim yönetimin sınırlarını aşma, ona üstün gelme çabasında ve yönetim yapılarını birleştirme, işbirliğine dönük yönlendirme, kamu kuruluşları ve özel sektör çıkarlarını birleştirme çabasıdır. YKY de daha çok içe dönüktür ve devlet toplum ilişkilerinde alternatif arayışlar içerisindedir (Peters-Pierre, 1998: 228).

- d) Yönetişim yönetimle toplum arasındaki ilişkileri tanımlayan bir süreç olarak düşünülürken, YKY ise nasıl olmalı sorusuna cevap aramaktadır (Frederickson-Smith, 2003: 219).
- e) Yönetişim terimi, kamu yönetiminin tartışılmasıyla birlikte gündeme gelmiştir ancak anlamı hiçbir zaman netleştirilememiştir. Özellikle Avrupa literatüründe artan bir hızda yönetim yerine yönetim kavramı kullanılmıştır (Peters-Pierre, 1998: 223).
- f) Yönetişim kamu hizmetiyle kamu görevlileri arasındaki açık sorumluluk ilişkilerini görmek istemektedir. Bunun için de yönetim kamu kaynakları üzerinde yönetim kapasitesini kontrol amacıyla yeni stratejiler bulmaya çalışmaktadır. YKY ise yeni yönetim için modeller aramakta ve kamu sektörü üzerine yoğunlaşmaktadır (Frederickson- Smith, 2003: 219-220).

Şirket yönetimi olarak yönetim, diğer bazı özel sektör felsefe ve teknikleri olduğu gibi bu kavramda kamu yönetimine girmiş ve son yıllarda bazı batı ülkelerinde uygulama alanı bulmuştur. Şirket yönetimi yaklaşımının nedenleri YKY anlayışının işlenmeyen sonuçlarını önlemek ve aynı zamanda esneklik, yaratıcılık ve girişimciliği sağlamaktır (Coşkun, 2008: 70). İyi yönetim kavramı olarak yönetim ise, bu kavramı açıklamadan önce iyi yönetimin ilk defa Dünya Bankası tarafından kullanıldığını

belirtmek gerekmektedir. Dünya Bankası tanımına göre “bir ülkenin işlerinin yönetimi için siyasi güç kullanımınıdır.” Dünya Bankasına göre iyi yönetişimin başlıca öğeleri ise şu şekilde belirtilmiştir (World Bank, 1992):

1. Bağımsız bir yargı sistemi
2. Sözleşmeleri uygulamak için yasal bir çerçeve
3. Hesap verilebilir bir yönetim
4. Yönetimin her seviyesinde hukuka ve insan haklarına saygılı bir yönetim
5. Toplumun kararlara etkin katılımı
6. Uyumlu ve tutarlı politikalar üretme
7. Etkin işleyen ve saydam bir yönetim

Sosyo- siberetik sistem olarak yönetişim, siberetik²⁷ sistem modelinin sosyo-ekonomik alt sisteme uygulanması olarak kabul edilmektedir. Kendiliğinden organize olan ağlar olarak yönetişim kamu politikalarına ilişkin karar alma süreçlerinde ve özellikle kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde yönetişim ağları olarak isimlendirilen bir dizi kamu-özel-gönüllü kuruluş aktörlerinin ve kurumlarının etkin olmasına işaret etmektedir. Yönetişim ağları bazı özelliklere sahiptir. Birincisi aktörler arası bağımlılıktır. Kamu, özel ve gönüllü kuruluşlardan oluşan yönetim ağları tek başına kamu politikalarını belirleyemezler ve kaynak değişimine gereksinim duymaktadırlar. İkincisi, ortaklaşa amaçları belirlemek ve kaynak değişimi için aralarında sürekli bir pazarlık vardır.

---

²⁷Siberetik kavramı, eski Yunanca “Kübernetes” ve Latince “Gubernare” kökünden gelmektedir. Bu iki terimin de “Sevk ve İdare” etmek anlamına geldiği, ayrıca Fransızca “Gouvernement” (Hükümet) kelimesinin de aynı köke dayandığı görülmektedir. Bu durumda siberetik kavramının yönetim bilimi anlamına geldiği söylenebilir (Songar, 1983: 3-4’den akt., Tortop ve diğ., 2007: 213). Siberetik “Organize varlıkların davranış bilimi” olarak tanımlanmaktadır (Songar, 1983: 3). Diğer bir tanıma göre de, Siberetik, insan beyninin doğasını açıklama çabasıyla kompleks elektronik hesap makineleri ve sinir sisteminin karşılaştırılmalı etüdüyle ilgilenen bir bilim olarak tanımlanmaktadır (Tortop ve diğ., 2007: 213).

Üçüncüsü, bu ilişkiler karşılıklı güvene dayanmaktadır. Son olarak da, bu ağlar devletten önemli ölçüde bağımsızdırlar (Rhodes, 2000: 346'dan akt., Coşkun, 2008: 73).

Kısaca, kamu yönetiminde yönetim yaklaşımı ortaya çıkan yeni yönetim süreçlerini ve düzenini açıklamaya çalışan ve toplumun daha etkin ve demokratik olarak yönetilmesine ilişkin öneriler sunan kuramsal bir çerçeve olarak düşünülmektedir. Yönetişim kuramının kamu yönetimi kuramına katkısı kamu yönetimindeki değişimlere ve eğilimlere bir yol haritası sağlaması ve daha iyi ve demokratik yönetim için bir dizi öneriler sunmasıdır (Coşkun, 2008: 80).

II.1.1.2. Küreselleşmenin Kamu Yönetiminde Yarattığı Değişim

Küreselleşme terim olarak yeni olmakla birlikte köken olarak sömürgecilik tarihine uzanan çok eski bir sürecin adı olarak açıklanmaktadır (Ellwood, 2003: 13'den akt., Özer, 2006). Ancak kavram olarak küreselleşme, "ilk defa Marshall McLuhan'ın "Komünikasyonda Patlamalar" adlı eserinde, bu yeni süreç için "global" köy terimini kullanmasıyla literatüre girmiştir" (Özer, 2006: 143). Bu sürecin 20. yüzyılın son çeyreğinde bilgi iletişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler, serbest ticaret önündeki engellerin kaldırılması ve çok uluslu şirketlerin ekonomik güçlerini artırmasıyla hız kazandığı söylenebilir (Ellwood, 2003: 13'den akt., Özer, 2006). Küreselleşme, günümüzde genellikle ekonomik alana ilişkin olarak sürekli genişleyen uluslar arası mal ve hizmet ticareti olarak anlaşılmasına karşılık aslında kavram olarak bundan daha fazlasını ve çok boyutlu bir süreci ifade etmekte olduğu söylenmektedir. "*Küreselleşme, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel boyutları olan çok farklı perspektiflerden bakıldığında çok farklı değerlendirmelere konu edilen ve günümüzde hemen her kavramla bağlantısı kurulan bir olgu*" (Köse, 2007: 2) olarak değerlendirilmektedir. Kısaca, "*dünyanın tek bir mekân olarak algılanabilecek ölçüde sıkışıp küçülmesi anlamına gelen bir süreci tanımlayan*

küreselleşme, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırlar dışına taşarak dünya geneline yayılması olarak” değerlendirilmektedir (Köse, 2003: 4). Bu yayılmanın etkisi ise *“kaçınılmaz olarak dünya çapındaki standartların ve uygulamaların birbirine yaklaşmasına”* neden olduğu söylenebilir (Kızılcık, 2003: 185). OECD’nin küreselleşmeyle ilgili olarak önerdiği tanım üç faktörden oluşmaktadır: Bu tanımlardan birincisi, Uluslararası şirketler gibi güçlü ve yeni aktörlerin siyasal sahneye girişi; ikincisi, bilgisayar teknolojisinin iletişim ve enformasyon alanındaki hızlı yayılımı. Sonucusu da çoğu ülkede deregülasyon politikalarının benimsenmesidir. Bu anlayışa göre, teknoloji ve iletişimde meydana gelen büyük ilerlemelerin etkileyip yönlendirdiği süreçler ve ekonomik yapı küreselleşme kavramıyla açıklanmaya çalışılmaktadır (Hasanoğlu, 2001: 70).

Küreselleşme konusunda yapılan çalışma ve değerlendirme oldukça fazla olduğundan dolayı tek ve kesin bir tanımının yapılabilmesi mümkün olmamaktadır. Bu kavramın tanımlanmasında birbirinden farklı birçok tanım yapıldığı görülmektedir. Bu konuda her kesimin çalışma alanı ve savunduğu ideolojiye göre kavramın anlam, kapsam ve içeriği değişmektedir (Haque, 2004: 205). Küreselleşme kavramı üzerinde literatür çalışmalarının genel bir değerlendirmesini yapan ve küreselleşme konusunda sıkça vurgu yapılan ortak öğeleri Bülbül, şu şekilde özetlemektedir; *“zaman mekân sıkışması”*; *“dünya çapında toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması”*; *“sınırsız toplum”*; *“liberalizmin küreselleşmesi gezegen ölçeğinde yayılma”*; *“iletişim haberleşme ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı gelişme”*; *“ karmaşık bağımlılık”*; *“dünyanın küçülmesi ve bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesi”*; *“küresel karşılıklı bağımlılık”*; *“sosyal ve kültürel düzenlemeler üzerinde coğrafi engellerin azaldığı ve insanların bu azalmanın gittikçe farkına vardığı, bir süreç”*; *“emperyalizmin yeni versiyonu”*; *“kapitalist ekonomik*

ilişkilerin dünya düzeyine yayılması, artan ekonomik ilişkilerin karşılıklı bağımlılıkları artırması”; soğuk savaş sisteminin yerini alan uluslar arası bir sistem” vb tanımlar öne çıkmaktadır. Küreselleşme üzerine yapılan tanımlamalar sonsuz denecek kadar çok ancak küreselleşme kavramı üzerine yapılan tanımlamalardan da gözlemlenebileceği gibi yaklaşımlardaki farklılıklar tanımlara da yansımakta ve bu bağlamda küreselleşmenin “kendiliğindenliği, emperyalist boyutu, ekonomik merkezli olduğu, bütün dünyayı etkilediği...” yönü öne çıkmaktadır (Bülbül, 2005: 108-109).

Küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan karşılıklı etkileşim ve sürekli değişimden devlet sistemi ve devletin organik yapısını oluşturan kamu yönetimi önemli ölçüde etkilenmiştir. Küreselleşme olgusu bir yandan ülkeleri ulus-üstü düzeyde değişime zorlarken diğer yandan da aynı zamanda ulusal ve ulus-altı düzeylerde yeni yönetim modellerini zorunlu kılmaktadır. Bu da devletin yapı ve işleyişinin sürekli olarak yeniden yapılanmasını gerektirmektedir. Devletin rolü ve işlevi üzerine özellikle 1980’lerden itibaren büyük baskılar oluşmuştur (Tutum, 2003: 444-446).

Küreselleşmenin etkisi ile değişen yeni dünyada küresel değerler devlet olgusunu da bir takım değişimlere zorlamaktadır. Bu süreçte devletin yeni rolü ve yeniden yapılanması şu başlıklarda toplanabilir (Aktan, 1999: 81- 85):

1. Devletten bireye doğru bir “güç kayması” durumu yaşanmaktadır.
2. Uluslararası ekonomik ilişkiler “transnasyonel” bir özellik kazanmış “otarşik devlet” ve “korumacı devlet” anlayışları yıkılmış ve yerine “küresel devlet” anlayışı geçmiştir.
3. “Bölgeselleşme” adı verilen yeni bir değişim dinamiği ortaya çıkmış ve pek çok ülkenin bazı bölgesel ticaret blokları ve bölgesel ekonomik entegrasyonlara katıldığı

gözlenmiştir. Ulus devletlerin yerini uluslar üstü devlet ve kurumlar almıştır. Örneğin; Avrupa Birliği (AB) ve NAFTA.

4. Özelleştirme ile devletin görev ve fonksiyonlarının büyük bir kısmı özel sektöre devredilmiştir. Eğitim, sağlık, yaşlı ve kimsesizlere yapılan yardımları üçüncü sektör diye nitelenen, kar amacı gütmeyen “gönüllü özel sektör” oluşumları tarafından yapılmaya başlanmıştır.

5. “Müdahaleci Devlet” ya da “Müteşebbis Devlet” anlayışları yerini, piyasa ekonomisinde sadece oyunun kurallarını düzenleyen “Hakem Devlet”, “Sınırlı Devlet” anlayışlarına bırakmış, bu anlayış “Katalizör Devlet” olarak nitelenmektedir.

6. Siyasal alanda dünya da yaşanan en önemli değişim “demokratikleşme” dir. Demokratikleşme; sivilleşme ve yerelleşme gibi birey ve sivil toplumun devlet kavramında güçlenmesi anlamına gelmektedir.

7. Bilgi ve teknolojik değişim dinamikleri (bilgisayarlaşma, hızlı haberleşme, robotlaşma vs) devletin işleyişini ve hizmet sunumunu değiştirmektedir.

8. Dünya da sosyo-kültürel değerlerin ve davranış biçimlerinin değişmekte, en başta “ulus devlet” anlayışı bazı coğrafyalarda önem kazanırken, bazılarında ise önemini yitirmektedir.

9. Dünya da ekolojik alanda yaşanan değişimler konusunda ortak endişe ve çözümler getirilmektedir.

10. “Nüfuslaşma” adı verilen konuda devletin görev ve rolü devam etmekte, kamusal mal ve hizmetlere olan talep artmaktadır.

11. “Mega Rekabet” ya da “Hiper Rekabet” ortamında, kamu, özel ve üçüncü sektörde tüm organizasyonları değişime zorlamaktadır.

Kamu yönetiminde yeniden yapılanmanın nedenlerinden biri olan küreselleşmeyi arkasına alan yeni sağ politikalar bütün ülkeleri Güler'in ifadesiyle "*kendilerini dünya saatine ayarlamaya davet etmektedir*". Güler'in burada belirtmek istediği, 1980'li yılların yeniden yapılanma arayışları, büyüyen ve hantal bir yapıya dönüşen bürokrasiyi hedef aldığı görülmektedir. Temel argüman, hantallaşan bürokrasi hem kaynak israfına neden olmakta hem de beceriksiz bir yapı sergilemektedir. Bu yapı aynı zamanda az gelişmişliğinde bir nedeni olarak değerlendirilmektedir. Bunun için yapılması gerek mevcut bürokrasinin tasfiyesi, devletin iktisadi, kültürel, toplumsal alandan elini çekmesinden geçmektedir. Az gelişmiş ülkeler için bunu gerçekleştirmenin yolu, ulusal kalkınmada devlet öncülüğünden vazgeçmek, gelişmiş dış dünya ile bütünleşmek, bu dünyanın maddi nimetlerinden pay almak ancak onlar gibi olmaktan geçmektedir. İşte bu uygulamayı Güler; "*saatleri dünya saatine ayarlamak*" olarak formüleştirmiştir (Güler, 2005: 27-30).

II.1.1.3. Özelleştirme Uygulamaların Yaygınlaşması

Kamu yönetiminin kaynakları verimli kullanmayı, borç ve faiz yükünün artması, sorunların aşılmasında merkezi yönetimin tıkanması gibi birçok nedenden dolayı kamu yönetiminin ülke ekonomileri üzerinde yük oluşturması karşısında bir çıkış yolu olarak görülen özelleştirme ile birçok kamu hizmeti özel sektöre devredilerek daha etkili, verimli, müşteri tercihlerine duyarlı ve kaliteli kamu hizmeti anlayışının benimsenmesine çalışılmıştır (Saran, 2004: 118). Özelleştirme uygulamalarıyla birlikte kamu yönetimi küçültülerek daha etkili, verimli bir kamu yönetimi elde edilmeye çalışılmaktadır.

Yeni sağ anlayışa göre kamu faaliyetlerinin doğasında verimsizlik vardır. Bu nedenle verimsiz çalışacağı önceden bilinen kamunun faaliyet alanının küçültülmesi ve daraltılması gerekmektedir. Özelleştirme, bu küçültme ve daraltmaya katkıda bulunmak

için geliştirilmiş bir araçtır (Aksoy, 2003: 553). Türkiye’de özelleştirme uygulamaları 24 Ocak 1980 kararlarıyla gündeme yerleşmiş, bir yandan yasal düzenlemeler yapılırken diğer yandan da uygulamaya dönük uluslar arası düzeyde hazırlık çalışmalarına girişilmiştir (Yayman, 2000: 138).

T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’na (ÖİB) göre, *“Özelleştirmenin ana felsefesi, devletin, asli görevleri olan adalet ve güvenliğin sağlanması yolundaki harcamalar ile özel sektör tarafından yüklenilemeyecek altyapı yatırımlarına yönelmesi, ekonominin ise pazar mekanizmaları tarafından yönlendirilmesidir.”* Özelleştirme ile devletin ekonomideki sınaî ve ticari faaliyetlerinin en aza indirilmesi hedeflenmekte, rekabete dayalı piyasa ekonomisi oluşturulup, devlet bütçesi üzerindeki KİT’lerin finansman yükünün azaltılıp ve sermaye piyasasının geliştirilerek bu yolla gelir elde edilmesi hedeflenmektedir (www.öib.gov.tr, 10.10.2012).

Türkiye’de özelleştirme uygulamaları belirtildiği üzere 1980’ler itibariyle, yeni sağ politikaların ortaya çıkmaya başladığı dönemde, gelişmiştir ve 1985 yılından 2000’li yıllara kadar çok fazla verim sağlanamadıysa da 2000’li yıllardan sonra özellikle AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) hükümeti döneminde önemle üzerinde durulmuş ve de birçok alanda özelleştirmeler gerçekleştirilmiştir.

II.1.1.4. Teknolojik Yeniliklerin Artması

Bilgi çağının getirdiği birçok bilimsel ve teknolojik yenilikler karşısında kamu yönetimleri de geride kalmamak adına bu değişime ayak uydurarak yeniden yapılanmaya gerek duymuşlardır.

Teknolojinin gereklerinin yerine getirilmesi, teknolojinin iş bölümü, uzmanlaşma, örgütlenme, planlama özelliklerinin devletin yönetsel yapısına uygulanması sonucunu doğurmuştur ve de bu gelişmeler sonucunda, taleplere uygun olarak devletin

fonksiyonları artmış, alanı genişlemiştir. Bu olgular yönetim alanında reform ve düzenleme ihtiyacını gündeme getirmiştir (Saygılıoğlu, 2003: 95).

II.1.1.5. Ekonomik Koşulların Değişimi

Küreselleşmenin ortaya çıkışı ile birlikte, 1980’lerde, ekonominin yapısı büyük ölçüde değişmiştir. Ekonominin önünde sınırlar kalkmış, yerli ve yabancı sermaye piyasaları ortaya çıkmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle uluslararası ticaretin maliyetleri düşmüş; zorlukları azalmıştır. Uluslar arası kuruluşların hâkim olduğu bir sistem ön plana çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerdeki yeniden yapılanma hareketleri zamanla, uluslararası kurumlar ve şirketler vasıtasıyla diğer ülkelere de yansıtılmıştır. Ulus devletlere aşılana yeniden yapılanma politikalarını ulus devletler uygulamak durumunda kalmışlardır (Tutum, 2003: 444).

II.1.2. Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanmanın Amaçları

Kamu yönetimindeki “devletin küçültülmesi”, “müşteri odaklılık”, “halk katılımı ve denetimi”, “yönetimde şeffaflık”, “âdem-i merkezîyetçi yapılanma”, “modern yönetim tekniklerinin kamu yönetiminde uygulanması”, gibi yeni eğilimler bağlamında düşünüldüğünde kamu yönetiminde yeniden yapılanmanın amaçları şöyle sıralanabilir (Aktan, 2003: 431):

1. Demokrasinin kalitesini iyileştirmek
2. Kamu yönetimine karşı duyulan güvensizlik duygusunu azaltmak,
3. Kamu yönetiminde saydamlığı sağlamak,
4. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler bağlamında e-devlet projesini hayata geçirebilmek,
5. Bürokrasi ve kırtasiyeciliği azaltmak,
6. Vatandaşların yönetsel katılımını artırmak,

7. Sivil toplumu güçlendirmek,
8. Büyüyen bir devletin sebep olduğu etkinsizlikleri azaltmak,
9. Kamu sektöründe etkin bir insan kaynakları yönetimi uygulayarak hem çalışan personelin hem de vatandaşların memnuniyetini sağlamak,
10. Merkeziyetçi yönetimin ortaya çıkardığı olumsuzlukları azaltmak ve bu amaçla yerinden yönetim anlayışını uygulamak,
11. İşlevine gerek kalmayan kurumları tavsiye etmek veya diğer kurumlarla birleştirmek,
12. Kamuya ilişkin düzenlemelerin açık, basit ve anlaşılır olmasını sağlamak.

II.1.3. Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanmanın Özellikleri

Kamu yönetiminin yeniden yapılanma çalışmalarının başarılı olabilmesi adına aşağıdaki ilke ve özelliklerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bunlar (Sürgit, 1972: 13-22; Parlak ve Sobacı, 2010: 328-329):

1. Kamu yönetiminde yeniden yapılanma, kamu yönetiminin çevresinde gerçekleşen ekonomik, toplumsal, siyasal ve teknolojik gelişmelerin bir sonucudur.
2. Kamu yönetiminde reform zaman alıcıdır. Çünkü reform örgütsel, işlevsel, zihinsel ve beşeri değişimleri birlikte getirmektedir.
3. Kamu yönetiminde reform düzenleme yapmaktan ibaret değildir. Bu düzenlemelerin uygulanması güçlü bir siyasi iradeyi ve bunu benimsemiş yönetici sınıfını gerektir. Diğer bir ifadeyle yeniden yapılanma sadece yeni kurallar koymak mevzuat oluşturmak değil bunları işleyişe aktarmayı gerektirir.

4. Yeniden yapılanma verimli, etkili ve kaliteli hizmet vermesine yönelik olmalıdır.
5. Yeniden yapılanma çalışmaları sürekli olmalıdır.
6. Yeniden yapılanma planlı ve bilinçli bir süreç olarak uygulanmalıdır.
7. Yeniden yapılanma tüm alanlarda olabileceği gibi, değişim gerektiren alanlarda da olabilir.
8. Yeniden yapılanma temelde değişimi gerektirir, bu değişimde yönetici önderlik etmelidir.
9. Yeniden yapılanma kuruluş amaçlarına ulaşmak için amaç değil bir araçtır.

II.1.4. Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Süreci

Kamu yönetiminde yeniden yapılanma dört aşamalı bir süreçten geçmektedir.

Bunlar (Parlak ve Sobacı, 2010: 329):

1. Kamu yönetimindeki sorun ve aksaklıkların tespit edilmesi
2. Alternatif stratejilerin geliştirilmesi ve stratejilerin belirlenmesi
3. Stratejinin uygulanması
4. İzleme ve değerlendirme

Kamu yönetiminde yeniden yapılanma sürecinin ilk adımı, yeniden yapılanmayı gündeme getiren sorunların ve aksaklıkların tespit edilmesidir. Yeniden yapılanma tartışmalı bir süreçtir. Hangi aşamadan sonra reform yapılacağı konusu kişiden kişiye, ülkeden ülkeye, iktidardan iktidara değişiklik göstermektedir. Kesin olarak belirtecek bir şey varsa oda kamu yönetiminde yeniden yapılanmanın gerekliliğine tam zamanında karar vererek bu süreci başlatmak gerektiğidir. Aksi takdirde olumsuz sonuçlar doğurabilir başarısız olabilir. Bu süreçten sonra kamu yönetiminde belirlediğimiz aksaklıkların ortadan kaldırılabilmesi için alınacak tedbirler ve öneriler geliştirilmelidir.

Sorunları ortadan kaldıracabilecek olan stratejiler geliştirilerek yetkili organlar tarafından karar verilerek en uygun strateji seçilmelidir. Bundan sonraki aşama da stratejinin gerekli tedbirlerin alınarak uygulanmaya konmasıdır. Uygulama gerçekleştirildikten sonra, son aşama olarak geliştirilen ve uygulanan stratejiler belirli aralıklarla izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu aşamada elde edilen bilgilerle strateji üzerinde düzeltmeler yapılabilir ya da strateji tamamen reddedilebilir ve yeni kararlar ve de öneriler getirilebilir veya başarı elde edilmişse bunun devamlılığı sağlanmaya çalışılabilir (Parlak ve Sobacı, 2010: 329).

II.2. Türkiye’de Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması alanında dünyada gözlenen gelişmeler doğal olarak Türk kamu yönetimi üzerinde de köklü etkiler bırakmaktadır. Türk kamu yönetimi de değişim ihtiyacı geçmişten günümüze varlığını sürekli olarak korumuştur. Kamu yönetimi sisteminin gelişme süreci irdelendiğinde cumhuriyetin kuruluşundan bu yana belki her on yılda bir yeniden yapılanma ya da reform dalgasının ortaya çıktığı görülmektedir (Saran, 2005: 37).

Batıda özellikle post modern²⁸ kamu yönetimine özgü “*yeni kamu yönetimi anlayışı*”, “*kamu işletmeciliği*”, “*yönetişim*” gibi kavramların yönetim literatürüne

---

²⁸ **Post modern;** modernin ötesinde olana ve modernist inançlarda, kimliklerde ve kesinliklerde bir parçalanma olduğuna işaret eden bir kavramdır (Yayla, 2004: 199). **Post modernizm;** mutlak ve evrensel gerçek fikrini reddeden ve genellikle retorik (söylem), müzakere ve demokrasi üzerine vurgu yapan bir entelektüel hareket. Post modernizm önce mimari ve kültürel çalışmalarda doğmuş ve daha sonra diğer alanlara doğru genişlemiştir. Doğuş yeri Kıta Avrupası ve özellikle Fransa’dır. Anglo- Amerikan dünyasında norm haline gelen siyasal teoriye bir meydan okuyuş hüviyetini taşımaktadır. Moderniteden post moderniteye sosyal ve modernizmden post modernizme entelektüel ve kültürel bir kayışla ilintilidir. Modernizm modern toplumların endüstrileşme ve sınıf dayanışmasıyla yapılandırıldığını ve sosyal kimliklerin büyük ölçüde bireyin üretim sistemi içerisindeki yeri tarafından belirlendiğini düşünür. Post modern toplumlar ise parçalı ve plüralistik enformasyon toplumlarıdır, bu toplumlarda bireyler üreticilikten tüketiciliğe geçer ve bireycilik sınıf, din ve etnisite bağlılıklarının yerini alır. Metodolojik olarak bakıldığında post modernizmin temel

girmesiyle birlikte bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de devletin ekonomik hayattaki rolü ve yeri tartışılmaya başlanmıştır. Bundan dolayı da önceki yapılanmalardan farklı olarak, 20. Yy’ın sonu ve 21.yy ile birlikte devam eden süreçte kamu yönetiminin yeniden düzenlenmesine ilişkin çalışmalar, öncelikle mevcut siyasal ve yönetsel sistemin öngördüğü temel kurumların radikal bir biçimde gözden geçirilerek bilgi çağı gerekleri doğrultusunda yeniden inşa edilmelerini amaçlamaktadır (Saran, 2004: 205).

Türkiye’de kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasına yönelik olarak 1980’lere kadar getirilen düzenlemelerde ki, 1980’lere kadar yapılan yeniden yapılanma “idari reform” kavramı ile şekillenmiştir, mevcut sorunların çözümü için kamu yatırımlarının ve harcamalarının kısılması, çalışanların sayısının dondurulması, fazla personelin işten çıkarılması, harcamalar ve uygulamalar üzerinde denetimlerin daha etkili ve yaygın hale getirilmesi gibi Weberyen bürokrasinin Türk kamu yönetimine özgü modeline uygun biçimsel öneriler getirilmiştir. Geçmişteki reform girişimlerinden farklı olarak günümüzde yürütülen çabalar, yalnızca kamu örgütlerinin bürokratik mekanizmasının örgütlenme ve işleyiş ilkelerine göre içyapılarının daha rasyonel bir biçimde düzenlenmelerinden ibaret kalmamakta; vatandaşı, onun hassasiyetlerini, istek ve beklentilerini yeniden yapılanmanın temel önceliklerinden birisi haline getirme ve

---

iddiası, kesinlik diye bir şey olmadığı, mutlak ve üniversal gerçek fikrinin gayri ciddi ve ukala bir fikir olarak bir kenara atılması gerektiğidir. Şüphesiz, tarihsiciliğin bir yorumunda olduğu gibi, post modernizmin bu bakışında da çelişik bir yan bulunmaktadır. Kesinlik yoksa kesinlik olmadığı kesinliğine nasıl varılacaktır. Geniş bir düşünce demeti olan post modernizm hakikati bilme, ona sahip olma iddialarına eleştirel bakıştan ve bütün bilginin parçalı ve lokal olduğu varsayımından kaynaklanır. Bu yönüyle post modernizm bir taraftan komüniteryenizme bir taraftan Hayekyan anlamda liberalizme yakın durur (Yayla, 2004: 200-201). Terimi “post modernlik” şeklinde ilk kullanan tarihçi A. Toynbee’dir. Toynbee 1974 yılında Batı medeniyetinin İkinci Dünya Savaşından sonra girdiği yeni bir dönemi “post modernlik” olarak tanımlamıştır (Sarıbay, 2001: 6).

oluşturulan yeni mimarinin odak noktasına çekme iddiasını taşımaktadır (Saygılıoğlu ve Arı, 2003: 148-149).

1980'lerden ve özellikle 1990'lardan sonra tasarlanan yeniden yapılanma çalışmalarının karakteristik özelliği, kamu hizmetlerinde verimliliği, etkenliği, hizmet kullanıcılarının tatminini ve kalite düzeyinin yükseltilmesini ön plana almalarıdır. Bu kapsamda söz konusu çalışmalarda, serbest piyasanın her alanda hâkim kılınmasını, kamu yönetiminin küçültülmesini, özelleştirme ve özel sektöre ihale etme yöntemlerinin daha çok kullanılmasını, tüketicilere daha fazla seçenek sunulmasını amaçlayan, tüketici odaklı ve biçimsel olmaktan çok işlevsel nitelik taşıyan öneriler getirilmektedir (Gül, 1999: 26).

Türk kamu yönetimi alanında yapılan yeniden yapılanma çalışmaları her dönemde gündemde olmuştur. Ülkemiz kamu yönetimi alanında yaşanan sürekli reform arayışları sürecini Aykaç, “bitmeyen senfoni” ifadesi ile özetlemektedir (Aykaç, 2003: 154). Türkiye’de ki yeniden yapılanma çalışmaları genel olarak 1933 yılından itibaren başlatılmaktadır. Bu dönemde idari reform konusunda birçok araştırma ve çalışma yapılmış, raporlar hazırlanmıştır. Yeniden yapılanma çalışmaları planlı dönemden önce yapılan çalışmalar ve planlı dönem çalışmaları olarak bölümlere ayrılmıştır. Planlı dönemden önceki reform çalışmaları arasında 1949 yılında Neumark Raporu²⁹, 1951

---

²⁹**Neumark Raporu;** 1949 yılında Neumark tarafından hazırlanan ve kendi adıyla anılan “Devlet Daire ve Müesseselerinde Rasyonel Çalışma Hakkında Rapor” başlığını taşıyan bu rapor yapılan çalışmalar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Raporun birinci bölümünde yönetimde reformu gerektiren nedenler üzerinde durulmaktadır. Bu nedenler arasında memurların dengesiz dağılımı, örgütlenme eksiklikleri, mevzuattaki bozukluklar ve denetim yöntemlerinin bozukluğundan bahsedilmektedir (Acar, 2005: 25). İkinci bölümde yönetimdeki reorganizasyon çalışmaları için gerekli örgüt üzerinde durulmakta ve bakanlıklarda reorganizasyon için komisyonlar kurulması önerilmektedir. Üçüncü bölümde sorunların ve bunların çözümleri için alınacak tedbirlerin halka anlatılmasının önemi üzerinde durulmakta ve bu amaçla Başbakanlığa bir enformasyon bürosu kurulması önerilmektedir. Dördüncü bölümde memur sayısı ve kalitesi, memur dağılımının düzeni ve prensipleri ile çalışanlar hakkında yapılacak işlem ve alınacak tedbirler üzerinde durulurken, beşinci bölümde savaş sonrası uygulanan enflasyonist politika ile alt üst olan ücret

yılında Barker Raporu³⁰, Martin ve Cush raporları³¹ hazırlanmıştır. Daha sonra Devlet Planlama Teşkilatının (DPT) kurulması ile birlikte Planlı döneme geçilmiştir. Planlı döneme geçilmesi ile birlikte kamu yönetiminde yeniden yapılanma girişimleri 5 yıllık kalkınma planlarında yer alan ilke ve öneriler doğrultusunda ele alınmıştır. Bu dönemde

---

rejimi ele alınmakta, bazen de yatay ve dikey ilerleme sistemi tavsiye edilmektedir. Altıncı bölümde kamu bürokrasisinde memur sayısının azaltılması gerekliliği ve işten ayrılacak memurlar için yapılacak işlemler üzerinde durulurken; yedinci ve son bölümde ise meclis çalışmalarının, denetim sistemlerinin, kitlerin geliştirilmesi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca idari işlem ve usullerin basitleştirilmesi devletin ekonomik, mali işlerine açıklık getirilmesi ve memur enflasyonu üzerinde durulmakta ve çeşitli tavsiyelerde bulunmaktadır (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 1994: 28-30).

³⁰**Barker Raporu;** Türk Hükümetinin Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası ile ortaklaşa finanse ettiği, çeşitli alanlara mensup on üç üyeden kurulu bir heyet tarafından araştırmalara dayanılarak yapılmıştır. Bu rapor kurul başkanı M. Barker tarafından Türk Hükümetine sunulmuştur. Bu sebeple rapora Barker Raporu denilmektedir. Raporun genelinde kalkınmanın devamı ve programın başarıya ulaşması bakımından arz ettikleri önem dolayısıyla belirli sahalardaki idari organizasyon, idari işlem ve personelin rejiminin iyileştirilmesi üzerinde ısrarla durulmuştur. Genel olarak devlet yapısına ve personele yönelik tavsiyeler de ayrı bir bölüm halinde toplanmıştır. Bu arada yetki devri, merkez taşra ilişkileri, personel, danışma ve yardımcı hizmetler, mali idare, muhasebe ve eğitim sorunları üzerinde durularak tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu tavsiyeler; hükümetin Türk ve yabancı uzmanların yardımı ile bürokratik örgütlenmenin tüm yönlerini araştırarak bir komisyon meydana getirilmesi, yetki devri ve sorumlulukların dağıtılmasının sağlanması, iller ve yerel otoritelere daha çok sorumluluk yüklenmesi, bütün devlet dairelerinin personel politikalarını ve uygulamalarını inceleme ve birleştirme amacıyla merkezi personel dairesinin kurulması, teknik hizmetlerden daha geniş biçimde yararlanılması, kamu yönetimi ve işletme sahalarında gerek üniversitelerde kamu kuruluşlarında eğitim programlarının oluşturulması şeklinde sıralanabilir. Bunun yanı sıra kurulun raporunda çok etraflı bir takım analizlere girişmek yerine, acil ve zorunlu gördüğü alanlarda bazı önerilerde bulunmayı tercih ettiği görülmektedir (Aykaç ve diğ., 2003: 162-163).

³¹**Martin ve Cush Raporları;** James V. Martin ve Frans C.E. Cush tarafından hazırlanarak Maliye Bakanlığı'na sunulan rapor esas itibarıyla bakanlığın örgütlenme, çalışma metotları ve personel meselelerini ele almıştır. Maliye Bakanlığı'nın örgüt, metot, sevk ve idare, personel sorunlarına ait tavsiyeleri kapsayan raporda özellikle şu görüşlere yer verilmiştir. Öncelikle üst kademe yöneticilerinin rutin nitelikteki işlerden kurtarılarak dairelerinin faaliyetlerinin planlanması işleri ile meşgul olabilmelerinin sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Dairelerde çalışma metotları geliştirilmelidir. Sevk ve idare ilkeleri yönetime yerleştirilmeli, sınıflandırılmaya gidilmeli, yetenekli elemanların devlet hizmetine çekilebilmesi için işe alma yöntemleri geliştirilmeli, personel uygulamalarında koordinasyon sağlanabilmesi için Devlet personel dairesi kurulmalıdır (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 1994: 33).

yapılan kamu yönetiminde yeniden yapılanma sürecine yön veren temel belgeler arasında 1962 yılında başlatılan ve 1963 yılında tamamlanan Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi (MEHTAP)³² ve 1991 Yılında hazırlanan Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA) sayılabilir (DPT, 2000: 6-8).

Kısaca, 1980’li yıllara kadar devleti sürekli büyüten, ekonomik toplumsal ve kültürel her alana yerleştiren yaklaşımların geçerliliğini yitirmesi ve küreselleşmenin etkisiyle sermayenin uluslararası bir boyut kazanması, 1980’li yıllarla birlikte yeni sağ anlayışının hâkim olmaya başlamasıyla devletin birçok alandan elini çekmesini ve düzenleyici bir role bürünmesini gerektirmiştir. 80’li yıllarda o zamana kadar yapılan reformların tersi gerçekleştirilmiş ve devlet küçültülmeye başlanmıştır. Dünyadaki bu değişim sürecine paralel olarak yeniden yapılanma Türkiye’de 1950 ve özellikle 1960’lı yıllarda ulusal tartışma gündeminden hiç düşmemiştir. 1970’li yılların ilk başında önemini korumuş ama daha sonra 1980’li yıllara kadar unutulmuş ve gündemde çok fazla yer

---

³²**MEHTAP (Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi);** 24 Nisan 1962 tarihinde başlayan ve 24 Nisan 1963 tarihinde Başbakanlığa sunulan bu rapor 1960’lı yılların kamu yönetiminde yapılan en önemli çalışma sayılabilir. Raporun temel amacı, merkezi hükümet görevlerinin en iyi şekilde dağılımını sağlayacak daha rasyonel örgütlenme ve yöntemler, daha sistematik planlama ve koordinasyon, daha iyi işleyen bir personel sistemi zeminini hazırlamak, idareyi geliştirme görevini üzerine alacak mekanizma hakkında önerilerde bulunmaktır (Akın, 2000: 82). MEHTAP, öncülüğünü dönemin meşhur akademisyenlerinin yaptığı, önde gelen bürokratlarında desteklediği, kapsamı geniş tutulan ve mevcut sorunları çok iyi tespit eden bir projedir. Ancak proje yalnız merkezi teşkilatı incelemiştir. Devletin nasıl bir personel politikası izlemesi gerektiği ve nasıl örgütlenmesi gerektiği konularında yol gösteren önerilerde bulunmuştur (Nohutçu ve Coşkun, 2005: 9-10). Araştırma üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada bakanlık ve dairelerin görevleri mevzuat taranarak tespit edilmiştir. İkinci aşamada bu verilere dayanılarak bir el kitabı düzenlenmiş, genel raporda kullanılmak üzere her daire ve hizmet için ayrı ayrı raporlar hazırlanmış, bu raporlar genel araştırma grubu tarafından incelemeye tabii tutulmuş ve geliştirilmiştir. Son aşama da ise genel araştırma grubu tarafından hazırlanan raporlar proje idare kurulu tarafından incelenmiş ve son şekli verilmiştir (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 1994: 43).

alamamıştır. 1980’li yıllardan itibaren ise eski parlak günlerine dönmüştür (Güler, 2005: 9).

Kamu yönetiminde yeniden yapılanma çerçevesinde yapılan değişiklikler değerlendirildiğinde istenilen sonucun elde edilmediği belirtilmektedir. Reformların hedeflerine ulaşmamasının sebebi olarak da, hazırlanan raporların yabancı ülkelere kopya edilerek Türkiye’nin özel şartları ve özellikleri dikkate alınmadan yapıldığı aynı zamanda bu dönemlerde yaşanan ekonomik ve toplumsal sorunların ve de kısa süreli iktidar değişikliklerinin yaşanmasının yapılan yeniden yapılanma politikalarının ortada kalmasına neden olduğu belirtilmektedir (Aykaç ve diğ., 2003: 169).

İlgili tezde Türkiye’de kamu yönetiminde yeniden yapılanma konusu yeni sağ politikalar ekseninde değerlendirileceğinden dolayı ve bilindiği üzere yeni sağ politikaların ortaya çıkışı da 1980’li yıllar olduğundan burada 1980’li yıllardan sonra yeniden yapılanma çalışmaları ileride ayrıntılı olarak incelenecektir.

II.2.1. Türk Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanmayı Gerektiren Nedenler

Türk kamu yönetiminde yeniden yapılanmayı gerektiren nedenlere bakıldığında öteden beri karşılaşılan sorunlardan oluştuğu görülmektedir. Bunların başlıcaları şunlardır (Saygılıoğlu ve Arı, 2003: 93-97; Gökçe, 2007: 11).

1. Değişen ekonomik koşullar nedeniyle kamu yönetimlerinin halkın beklentilerini karşılayamaması,
2. Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde değişim ve esnekliği engelleyen katı hükümlerin ve bürokratik uygulamaların varlığı,
3. Toplumsal ve siyasal kültür yapısının, yönetime katılma isteği ve vatandaşlık bilincinin yeterince gelişmesine elverişli olmayışı,

4. Bürokrasi kültürü ve yönetim anlayışının değişime karşı direnç, statükoculuk, iletişimsizlik gibi tutum ve davranışları beslemesi,

5. Kamu sektörünün dengesiz büyümesi sonucu, hizmet sunma stratejisi ve kurumsal politika ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması,

6. Yasal değişiklik ve düzenlemelerin rekabetçi bir ortamda yeni yaklaşım ve stratejilerin üretilmesini zorunlu kılması,

7. Vatandaşların sunulan hizmetlerin müşterileri olarak daha nitelikli ve kaliteli hizmet beklmeleri,

8. Teknolojik yeniliklerin ülkelerin rekabetçi yapılarını değiştirmesi,

9. Küreselleşmenin getirdiği yeni tehdit ya da fırsatlar,

10. Güven açığının giderilmesi,

11. Kamu mali yönetimine ilişkin sorunlar,

12. Farklı statülerdeki kamu personelinin uygun işlerde çalıştırılmaması ve performansına uygun bir ücret ve diğer haklara sahip olmaması işsel verimi düşürmekte ve iş barışını olumsuz yönde etkilemektedir (Eryılmaz, 2004: 144).

13. Kamu hizmetlerinin yürütülmesine ve personel yönetimine ilişkin bazı kararlarda siyasal etkenlerin rolü olmaktadır. Bu durum yönetsel usule ve haklı gerekçelere dayandırılmaya çalışılmaktadır (Eryılmaz, 2004: 144).

Kamu yönetiminde yeniden yapılanmanın birçok nedeninden bahsedilebilir. Ancak tüm bu nedenlerin ortak bir nedeninden bahsedilecek olursa şüphesiz o nedende yönetimin gelişen ve değişen dünya karşısında eskimesi ve yeterliliğini kaybetmesidir.

Dünya genelinde yaşanan değişimler çerçevesinde Türkiye’de kamu yönetiminde yeniden yapılanmayı gerekli kılan dört açığın meydana geldiğinden bahsedilmektedir. Bunlar aşağıda ifade edildiği üzere şunlardır;

1. Stratejik açık
2. Bütçe açığı
3. Performans açığı
4. Güven açığı

Stratejik açık; özellikle uzun vadeli bir perspektifi gerektiren yatırım kararlarının alınmasında belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kısa vadeli değerlendirmeler, gündelik sorunlar içerisinde boğulma, birbirleriyle tutarsız çeşitli etkiler altında karar alma; kamunun genel yapılanmasında ve kaynak tahsisi sürecinde önceliği ve odaklanmayı ortadan kaldırmaktadır. Stratejik yönetimin yerleşmesini, performansa dönük çalışma anlayışının kökleşmesini, hesap verme sorumluluğunun bu kapsamda netleştirilmesini gerektiren stratejik açık sorunu, aynı zamanda kamu kurumlarının çevreye daha duyarlı hale gelmelerini, ilgili tüm tarafları sürece katarak planlama yapmalarını ve uygulamayı sürekli izlemelerini ve değerlendirmelerini gerektirmektedir. **Performans açığı;** stratejik açık içerisinde uzun vadeli planlama yapamayan ve halkın taleplerine duyarsız kalan kamu yönetiminin sunduğu hizmetler ve halkın beklentileri arasındaki farklılıklar her geçen gün artmış ve kamu hizmetleri arasında ciddi boyutlara ulaşan bir performans açığı doğurmuştur. **Bütçe açığı;** Türkiye’de kamu yönetiminde yeniden yapılanma gereğini çarpıcı bir biçimde ortaya koyan en temel unsurlardan birisidir. Siyasi ve idari yapıları içerisinde rasyonel kaynak tahsisi yapamayan Türkiye, gelirlerinin çok üzerinde harcama yapan bir mali yapı ile karşı karşıya kalmıştır. Toplumsal talepleri zamanında sağlam kaynaklarla ve verimlilik esasına göre çalışarak karşılamayan kamu kurumlarının harcamaları borçlanma ile finanse edilmiştir. **Güven açığı;** yaşanan ekonomik krizler ve siyasi temsil sorunları, toplumda derin bir güven bunalımı ile birlikte yaşanmakta, bu güven bunalımı da öncelikle kamu yönetimine güvensizlikte

odaklanmaktadır. Kısaca; stratejik bir bakış açısından ve uzun vadeli planlamadan yoksun bir çerçevede aşırı büyüyen ve merkezileşen kamu idaresi, gelirlerini aşan harcamalara yönelmekte ve kaynakları verimli kullanamayarak bütçe açığı oluşturmakta; halkın beklentilerini karşılamayarak performans açığı vermekte; bu verimsiz yönetim süreci çeşitli yozlaşma ve yolsuzluk olayları ile birleştiğinde ise halkın yönetime olan güvenini eritmektedir (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 65-73).

Kısaca, Machiavelli’nde söylediği gibi; “*Her değişim daima başka değişimlere ihtiyaç gösterir.*” Yani yeniden yapılanma yaşam boyunca değişimin bir nedeni olarak hep varolacaktır.

II.2.2. Türk Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanmanın İlkeleri

Yeniden yapılanma konusunda başarının sağlanabilmesi için öngörülen bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir. Türk kamu yönetiminde yeniden yapılanmanın ilkeleri şu şekildedir (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 127-135):

1. İhtiyaçlara Uygunluk
2. Katılımcılık ve Çok Ortaklılık: Yönetişim
3. Halk Odaklılık
4. Stratejik Yönetime Geçiş
5. Performansa Dayalı Oluş
6. Denetimde Etkililik
7. Etik Kurallar ve İnsana Güven
8. Hizmetlerin Yürütülmesinde Yerindelik

II.2.2.1. İhtiyaçlara Uygunluk

Yeniden yapılanma süreci geçmişten ve mevcut şartlardan kopuk bir şekilde başarıya ulaşamaz. Geçmişin tecrübelerinden yararlanılarak yeniden yapılanma için gerekli

olan ihtiyaçları, eksiklikleri görerek yeniden yapılanmanın önündeki engellerin kaldırılması sağlanarak yeniden yapılanma sürecine destek verilebilir (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 127).

II.2.2.2. Katılımcılık ve Çok Ortaklılık: Yönetişim

Yeniden yapılanmanın sonuçları kadar süreci de değişimin önemli bir dinamiğini oluşturmaktadır. Katılımı, saydamlığı, çoğulculuğu, etkinliği öngören bir yeniden yapılanma, hazırlanış ve uygulanış itibariyle de bu ilkeleri içselleştirmelidir. Katılımcı bir değişim süreci, süreçle ilgili tüm kesimlerin görüş, öneri ve eleştirilerine açık olarak yürütülmelidir (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 128).

II.2.2.3. Halk Odaklılık

Yeniden yapılanma çabasının nihai amacı insanların birey ve topluluk olarak daha iyi hizmet almaları ve yaşam koşullarında kalitenin artmasıdır. Değişim süreci içerisinde doğal olarak bazı geçici sorunlar ve çalışmalarda bazı aksamalar olabilmektedir. Yeniden yapılanma süreci halka çok iyi anlatılmalıdır ve halkın yönetime olan güveninin artırılması sağlanmalıdır, kamu hizmetlerinde memnuniyet düzeyinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 129).

II.2.2.4. Stratejik Yönetime Geçiş

Aşırı merkezi yapı içerisinde çalışan ve sık sık siyasi müdahalelere konu olan kamu kuruluşları, genel olarak politika üretme kapasitesinden yoksun hale gelmişlerdir. Kuruluş düzeyinde stratejik planların hazırlanması sonucunda kuruluşlar misyonlarını, ulusal plan ve stratejiler çerçevesinde netleştirecek, politika ve önceliklerini ortaya koyabilecek, performans göstergeleri geliştirmek suretiyle başarılarını ölçebileceklerdir (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 130).

II.2.2.5. Performansa Dayalı Oluş

Kamu bütçe disiplini büyük sapmalar sonucunda gerçek anlamını yitirmiştir ve kamuda bütçe disiplini ortadan kalkmıştır. Bu sorunlara çözüm olarak kamu mali yönetim kanunu çıkarılacaktır. Böylece, stratejik plan yapan kuruluşların uygulama esnekliği artırılacak ve performans odaklı bir bütçe sistemine geçişin altyapısı güçlendirilmiş olacaktır (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 131-132).

II.2.2.6. Denetimde Etkililik

Kamu kurumlarında denetim güçlendirilerek stratejik planlarda ortaya konan hedeflerin ve performans göstergelerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi sağlanacaktır.

II.2.2.7. Etik Kurallar ve İnsana Güven

Yeniden yapılanma konusunda beklenen en önemli sonuç halk ile devletin arasında ve devleti oluşturan çeşitli kurumlar arasında güven sorununun aşılmasıdır. Açıklık, dürüstlük ve iyi niyete dayalı olmayan bir yeniden yapılanma süreci sorunun aşılması yerine daha fazla artması sonucunu doğurabilecektir. Bundan dolayı reform sürecinde kurumsal ve bireysel çıkarların ön plana çıkmasına engel olunması, fırsatçılığa meydan verilmemesi ve amaçlar ile yapılan değişikliklerin arasındaki uyumun sürekli olarak kontrol edilmesi gerekmektedir (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 134).

II.2.2.8. Hizmetlerin Yürütülmesinde Yerindelik

Merkezi yönetim zaman içinde çoğu kamu hizmetini bünyesinde toplamış, bu hizmetleri yerine getirme gayreti içerisinde aşırı büyümüş ve hantallaşmıştır, kaynakları verimsiz bir şekilde ve halkın taleplerine uygun olmayan şekilde kullanır duruma gelmiştir. Bu süreç içinde merkezi yönetim asli işlevlerinde zayıflamıştır. Mahalli müşterek nitelikli, küçük ölçekli ve gündelik alanlardan çekilmediği sürece, merkezi idarenin kendisinden beklenen konularda kapasite geliştirmesi mümkün görünmemektedir. Bir alt düzeyde

çözülebiyecek bir sorunun veya verilebiyecek bir hizmetin, bir üst düzeye taşınmaması anlamına gelen "yerindelik" (subsidiarite) ilkesinin hayata geçirilmesi, merkezi idarenin gündelik ayrıntılı işlerden çekilmesi ve uzun vadeli stratejik konularda yoğunlaşabilmesi imkânını doğuracaktır. Gereksiz yüklerinden arınmış merkezi idare; ölçek ekonomileri gereği doğrudan yürütmesi gereken ulusal ve bölgesel nitelikli hizmetleri de daha nitelikli bir şekilde gerçekleştirecektir. Yerinden ve yerel yönetim yapılarının daha fazla yetki, görev ve kaynak ile mahalli müşterek nitelikli hizmetleri sunmaları ise bu hizmetlerin verimliliğini ve ihtiyaca uygunluğunu sağlayacak, katılımcılığı ve kamuoyu denetimini güçlendirecektir (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 135).

II.2.3. Türk Kamu Yönetimi'nde Yeniden Yapılanmanın Amaçları

Türkiye'de yeniden yapılanma bilindiği üzere yeni ortaya çıkmış bir olgu değildir. Ancak 1980'li yıllara kadar yürütölen yeniden yapılanma çalışmaları daha çok gündelik sorunların çözölmelerini sağlamak amacıyla örgütlenme yapılarını ve süreçlerini iyileştirmeye yönelik düzenlemeleri kapsamaktaydı ve de yeniden yapılanma idari reform kavramıyla ifade edilmekteydi. 1980'lerden itibaren yapılan yeniden yapılanma çalışmaları ise devletin rolünün özel sektör yönetim anlayışı çerçevesinde yeniden tanımlanmasını ve devletin rolünün sınırlandırılmasını kapsamaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren yeniden yapılanma daha da güçlenmeye başlamıştır ve 2000'li yıllara gelindiğinde de öncekilerden farklı olarak kamuya kendi içerisinde bakmak yerine kamu yönetimini toplumun geneli ile birlikte düşünme yaklaşımı hâkim olmaya başlamış ve özel sektörün yanı sıra sivil toplum örgütlerinin de değişim üzerindeki rolü üzerinde durulmaya başlanmış dolayısıyla bu değişim ve dönüşüm yönetim temeli üzerinde oluşturulmaya başlanmıştır (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 32).

Türkiye, 1980’li yıllardan itibaren yaşadığı enflasyon, dış ve iç borçlanmaların yol açtığı ekonomik krizlerden kurtulmak ve Avrupa Topluluğuna katılmak amacıyla Avrupa Birliği, IMF ve Dünya Bankası ile girdiği ilişkilerin sonucunda; liberal ekonomi politikalarının benimsenmesini, dış ticaretin önündeki engelin kaldırılmasını, devletin ekonomik hayattaki rolünün azaltılmasını, özelleştirme politikalarının uygulanmasını, devletin küçültülmesini, yerel yönetimler ve yerinden yönetimin güçlendirilmesini, kamu hizmetlerinde verimlilik ve etkinliğin artırılmasını, vatandaş odaklılığın sağlanmasını, kamu politikalarının kararlaştırılması ve uygulanmasında sivil toplumun ve gönüllü kuruluşların rollerinin artırılması gibi gelişmeleri amaçlamaktadır (Saran, 2004: 211).

1990’lı yıllardan sonra küreselleşmenin ve bilgi çağının gereği olarak yeniden yapılanma ihtiyacı daha da artmıştır. Toplumsal ve ekonomik alandaki reformlar 1980’li yıllarda Özal ile birlikte başlamıştır, fakat yaşanan krizler ile birlikte o dönemlerde yeniden yapılanmanın çok da üzerinde durulmamıştır, dünyada yaşanan değişimler pek takip edilememiştir. Dolayısıyla 21.yy’a gelindiğinde yeniden yapılanma ihtiyacı daha da artmıştır ve bu ihtiyacı karşılayabilmek ve toplumun değişen taleplerine zamanında cevap verebilmek amacıyla 2003 yılında “*Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma*” hareketi ile yeni bir ivme kazanmıştır. “*Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı*” çerçevesinde kapsamlı bir dönüşümü amaçlayan bu girişim, önceki reform çabalarından farklı olarak, kamu yönetimi sisteminin, yerinden yönetim, insan haklarına saygı, öngörülebilirlik, hesap verebilirlik, katılım, şeffaflık, kaynakların etkin kullanımı gibi aynı zamanda 21.yy’ın yönetim anlayışını oluşturan “*iyi yönetim*” değerleri üzerine inşa edilmiştir (Saran, 2004: 212).

Kamu yönetiminde yeniden yapılanma amacı esasen aşağıda da belirtileceği üzere şu cümlelerde ifadesini bulmaktadır (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 11):

“Dünyadaki değişim, genel olarak küreselleşme ve sanayi toplumu şartlarından bilgi toplumuna geçiş şeklinde özetlenebilir. Ancak, geçmiş kalıplarımız ve mevcut yapımız ile bu yeni ortama uygun çözümler üretmek yönetim kapasitemizi aşmaktadır. Bu çerçevede, sadece yönetim yapımızı değil, yönetim paradigmamızı da değiştirmek kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu da insanlığın ortak tecrübesi ile ülkemizin birikimleri üzerine kurulan bir yeniden yapılanma sürecini ifade etmektedir.”

Kısaca, Türkiye’de kamu yönetiminde yeniden yapılanma, merkezi birimlerin daha küçük, daha etkili bir yapıya dönüştürülerek performanslarının artırılmasını, yükleri azaltılan merkezi yapılarda stratejik düşünme boyutunun güçlendirilmesini, kaynak kullanımında stratejik planlar çerçevesinde verimliliğin sağlanması ve mali dengelerin kurulmasını, sivil toplumun güçlendirilmesi ve halkın yönetime katılma imkânlarının sağlanmasını gibi unsurların gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 65-73). Bu amacı gerçekleştirirken de sadece yönetim yapısında değil yönetim paradigmasında da değişimi gerektirmektedir. Ayrıca altını çizerek önemle belirtilmesi gereken bir nokta da yeniden yapılanma gerçekleştirilirken ne kadar başarı sağlandı sorusuna verilecek cevaptır. Bu amaçlar ne kadar başarı sağladı ya da başarı sağlanamadıysa da eksiklikleri nelerdi, neden başarı sağlanamadı gibi sorulara verilecek cevap ileride ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

II.2.4. Türk Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Çalışmaları

Türk kamu yönetiminde yeniden yapılanma çalışmaları yukarıda da belirtildiği üzere uzun bir geçmişe sahiptir. 1980’lere kadar önemle üzerinde durulmamıştır ve hatta o dönemlerde yapılan çalışmalar başarılı olmamıştır. İlgili tezde daha öncede belirtildiği üzere yeni sağ politikalar çerçevesinde yeniden yapılanma çalışmaları inceleneceğinden dolayı, 1980’lere kadar yapılmış olan yeniden yapılanma çalışmaları kısaca yukarıda

anlatıldığından bu başlık altında 1980'lerden günümüze yapılan çalışmalar üzerinde durulacaktır.

II.2.4.1. Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA)

Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA), kamu yönetiminde yeniden yapılanma çalışmalarının en kapsamlı örneğini oluşturmaktadır. 1988 yılında başlamış olan proje, 1991 yılında tamamlanmıştır. İlgili proje, merkezi yönetimi oluşturan genel ve katma bütçeli kuruluşlar ve bunların taşra ve yurt dışı teşkilatlarını, yerel yönetimleri ve öteki kamu kurum ve kuruluşlarını kapsamaktadır. Devlet Planlama Teşkilatınca finanse edilen ve TODAİE tarafından yapılan KAYA' nın amacı, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planına da ışık tutacak biçimde, kamu yönetimini geliştirmek ve yeniden düzenlemek amacıyla bugüne kadar yapılan çalışmaların uygulamaya ne ölçüde yansıdığını araştırmak, yapılan çalışmaların eksik yönlerini ortaya çıkararak sorunları belirlemek ve bu çerçevede sorunlara çözüm önerileri geliştirmektir (Parlak ve Sobacı, 2010: 342).

Yönetimde yeniden yapılanma konusu her dönem gündemde olmuştur ve bu çerçevede birçok değişim yapılmıştır, fakat yapılan çalışmalardan istenilen sonuç elde edilememiştir. Bu düşünceden hareketle KAYA projesinde, örgütlerin amaçları, yapısı, personeli, uygulanan yöntemler, işlemler ile donanım ve yerleşme konuları bakımından bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir (Parlak ve Sobacı, 2010: 343).

Projenin dile getirdiği sorunlar şu şekildedir (Akın, 2000: 84-85):

1. Kamusal hizmet ve görevler ya hiç yapılmamakta ya da kısmen yapılmaktadır.
2. Kamusal hizmetlerde birlik ve bütünlük yoktur.
3. Mevcut düzen gereksinimleri karşılayamamaktadır. Bunun nedeni işlevsel nitelikte bir örgütsel düzenlemenin olmamasıdır.

4. Merkezi yönetim görevlerinde amacı aşan bir örgütsel büyüklüğe ulaşılmıştır.

5. Merkezi yönetimin görevlerindeki gereksiz artış sistemde tıkanıklıklara neden olmaktadır.

6. Kıt kaynaklar söz konusu olmasına rağmen, öncelikli olmayan bazı konularda kaynak savurganlığı söz konusudur.

7. Kamu kuruluşları arasındaki görev, yetki ve kaynak dağılımı dengeli değildir.

8. Bazı kurumlarda ikincil görevler, asıl görevin yerini almıştır.

9. Aynı görev için birden fazla kurumun görevlendirilmesi nedeniyle görevler ortada kalmaktadır.

Ayrıca proje kapsamında Yerel Yönetimler Çalışma Grubu bir rapor hazırlamış ve raporda, yerel yönetimlerin, yürütülebilir karar alma yetkilerinin, yönetsel katılım ve yönetsel şeffaflığın yeterli olmaması nedeniyle demokratik niteliklerinin yetersiz olduğu; yetki, sorumluluk ve kaynak bakımından güçsüz oldukları ve etkin ve verimli hizmet üretemedikleri belirtilmiştir (Akın, 2000: 85).

II.2.4.2. Yerel Yönetimler Araştırması (YERYÖN)

TODAİE Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi tarafından 1999–2000 yılları arasında yürütülen araştırma, DPT yıllık yatırım programlarında yer almış ve genel bütçeden finanse edilmiştir (Avaner, 2004: 4).

II.2.4.3. Kalkınma Planlarında Yeniden Yapılanma Çalışmaları

Planlı dönemlerde yapılan çalışmaların incelenmesi 1980’li yıllardan itibaren başlatılmayacak ilk plandan itibaren anlatılacaktır. Kalkınma planları çerçevesinde yapılan çalışmalar yeniden yapılanmayı nasıl şekillendirdiği incelenecektir.

II.2.4.3.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Planda, devamlı bir reformun uygulanmasından bahsedilmiş ve reformun planlı bir şekilde gerçekleşeceği üzerinde durulmuştur (Baykal ve diğ., 2005: 36). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının 1. 2. ve 6. maddelerinde idarenin ve KİT'lerin yeniden düzenlenmesine ilişkin ifadeler yer verilmiştir (Ar, 1983: 73). Planda,

- İdarede yeniden düzenleme kavramı ile “idarede reform” kavramları aynı anlamda kullanılmıştır. Ayrıca,
- İdareyi bugünün ihtiyaçlarına uygun bir hale getirmek için yapılacak idari reform belirli bir zamanda bitecek bir faaliyet olarak düşünülmemesi gerektiği,
- İdarenin bütününe kavrayan bir reformun temel ilkelere ve reformu gerçekleştirecek ve takip edecek idari kuruluş tespit edilecek ve bu çerçevede içinde idarede tedrici ve devamlı bir reformun uygulanmasına başlanacağı ifade edilmektedir (Aykaç, 1991: 87; DPT, 1963: 79–80).

II.2.4.3.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

İktisadi ve sosyal hedeflere tam olarak ulaşılabilmesi için başlıca idari ve iktisadi kamu birim ve kuruluşlarının yeniden düzenlenmesi üzerinde durulmuş (Ar, 1983: 73) ve bu anlamda yeniden düzenleme temel bir faktör olarak kabul edilmiştir (Baykal ve diğ., 2005: 36).

Planda, “*idarede reform*” kavramına yer verilmemiştir. Yönetimle ilgili düzenlemeler “*Yeniden düzenleme çalışmaları*” olarak adlandırılmıştır. Planın içinde “*yeniden düzenleme*”, “*reorganizasyon*”, “*teşkilat iyileştirme*” kavramları eşanlamlı olarak kullanılmıştır (Aykaç, 1991: 87; DPT, 1967: 623–650).

II.2.4.3.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Kamu yönetiminin etkinliği ve verimliliği ile planlama arasındaki bağlantıya dikkat edilmiş ve kamu yönetiminin yeniden düzenlenmesinin hükümetlerin başlıca kaygısı olarak değerlendirilmiştir (Ar, 1983: 73–74). Ayrıca bu plan sanayileşerek kalkınmayı temel ilke kabul etmiştir (Baykal ve diğ., 2005: 36). Planda, “*Reform, tüm kamu kesiminin yapısı, işleyişi, donatımı ve personeli kapsayan bir bütün olarak ele alınacaktır*” denilerek, bütüncül bir yaklaşım sergilenmiştir (Aykaç, 1991: 87; DPT, 1973: 98).

II.2.4.3.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Bu kalkınma planında yeniden düzenleme çalışmalarının hareket noktası, kamu yönetiminin işlevlerini tanımlamak, bu işlevleri yönetim birimleri ve kademeleri arasında uyumlu bir şekilde dağıtmak şeklinde belirtilmiştir (Ar 1983: 75). Ayrıca planda kamu yönetiminin toplumun demokratikleşme sürecinde ve ekonomik gelişmelerle uyumlu bir şekilde iyileştirilmesi amacı üstünde durulmuştur (Baykal ve diğ., 2005: 36; DPT, 1979: 297-298).

II.2.4.3.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Gelişen toplumun ihtiyaçlarına ve kalkınma amaçlarına uygun esaslar üzerinde durmuştur (Baykal ve diğ., 2005: 36). Beşinci beş yıllık kalkınma planı(DPT, 1985: 173);

- Bürokratik işlemlerin basitleştirilmesi,
- Yetki devri,
- Personel sisteminin iyileştirilmesi,

•Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin yeniden tanımlanması gibi olguların üzerinde durmuş ve bunlara ilişkin politikalara değinmiştir.

II.2.4.3.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Planda öne çıkan noktalar şu şekilde sıralanabilir (DPT, 1989: 326);

- Kamu yönetiminin gelişen ve değişen toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda yapılandırılması,
- Kamu hizmetlerinin daha kaliteli ve hızlı şekilde hayata geçirilebilmesi için modern yönetim sistemlerinin geliştirilmesi,
- İdari usul ve işlemlerin sadeleştirilmesi ve devlet-vatandaş ilişkilerinde vatandaşın beyanına önem verilmesi,
- Kamu personeli için rasyonel bir ücret politikasının geliştirilmesi.

II.2.4.3.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1995-1999)

“Küreselleşme ve entegrasyon politikaları çerçevesinde devletin rolünün yeniden tanımlanması” ifadesine vurgu yapan plan, yeniden yapılanmaya ilişkin şunları içerir (DPT, 1995: 118):

- Devletin hangi faaliyetleri doğrudan yürüteceği ya da yürütmeye devam edeceği, hangi faaliyetler açısından gözetici, destekleyici, yol gösterici veya sadece izleyici rol üstleneceğine karar vermesi,
- Kamu hizmetlerinin yeniden değerlendirilmesi,
- Hizmet etkinliğinin arttırılması,
- Şeffaflık,
- Gerekli sayı ve nitelikte personelin istihdamı, ücret adaletinin sağlanması,
- Katılımcılık ve halka dönük bir anlayışın yerleştirilmesi.

II.2.4.3.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2000-2005)

VIII. 5 Yıllık Kalkınma Planında kamu yönetiminin iyileştirilmesi ve yeniden yapılandırılması başlığı altında kamu yönetiminde köklü ve kalıcı bir değişim ihtiyacının

devam ettiği belirtilmiştir. Bu çerçevede planın öncelikli gündem konusunu, kamu kuruluşlarının amaçlarında, görevlerinde, görevlerin bölüşümünde, teşkilat yapısında, personel sisteminde, kaynaklarında ve bunların kullanılış biçiminde, halkla ilişkiler sisteminde mevcut aksaklıkları ve eksiklikleri gidermek oluşturur (DPT, 2000: 236). Bunun yanında merkezi yönetimin görevlerindeki oransal artışın, sistemin birçok noktada tıkadığı ve işleme bozukluklarına yol açtığı; görevlerin merkez, taşra ve yerel yönetimler arasında ölçülü dağılımı yeterince sağlıklı biçimde gerçekleştirilemediği belirtilmektedir (DPT, 2000: 236).

Kamu hizmetlerinin sunumunda vatandaşın tatmini esas alınacak, hizmet kalitesine ve sonuçlara odaklanarak, kamu yönetiminin etkinliği sağlanacaktır. Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında verimlilik, etkinlik ve tutumluluğun dolayısıyla da performansın artırılması, çalışanlarının performansını etkin bir şekilde ölçen bir sisteme kavuşturulması, yetki devri ve esneklikle beraber hesap verme sorumluluğunun ve yönetsel saydamlığın güçlendirilmesi ve kamu hizmetlerinin sunumunda kalite anlayışının ve bu amaca yönelik yönetsel yöntemlerin yerleştirilmesi temel ilkeler olarak belirlenmiştir (DPT, 2000: 237). Personel rejimi konusunda, kariyer ve liyakatin esas alınması, mevcut çok sayıda ödeme kalemini içeren karmaşık ücret sisteminden vazgeçilerek, ortak ve eşit işe eşit ücret ilkesine dayalı bir sisteme geçilmesi, sendikal hakların geliştirilmesine vurgu yapılmıştır (DPT, 2000: 237). Kamu yönetimi-vatandaş ilişkilerinde karşılaşılan uyuşmazlıkların etkin ve hızlı bir şekilde çözümü amacıyla, halkın şikayetleriyle ilgili konularda, yönetimi denetleyen ama yönetime bağlı olmayan bir Kamu Denetçisi (ombudsman) sistemi kurulacağı belirtilmiştir (DPT, 2000: 237).

II.2.4.3.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)

Vizyonunu “istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye” olarak belirleyen Dokuzuncu 5 Yıllık Kalkınma Planı kamu yönetiminin yeniden yapılanmasına ilişkin birtakım maddeleri de içermektedir. Planın temel ilkeleri bölümünde yer alan “insan odaklı bir gelişme ve yönetim anlayışı, rekabetçi bir piyasa, etkin bir kamu yönetimi ve demokratik bir sivil toplum gelişme sürecinde birbirini tamamlayan kurumlar olarak işlev görülmesi, kamusal hizmet sunumunda; şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, verimlilik ve vatandaş memnuniyeti esas alınması, devletin ticari mal ve hizmet üretiminden çekilerek, politika oluşturma, düzenleme ve denetleme işlevlerinin güçlendirilmesinin esas alınacak olması, uygulamanın vatandaşa en yakın birimlerce yapılması” gibi maddeler planlanan kamu yönetimi ile ilgili bilgileri vermektedir (Taş, 2005: 6).

Bununla birlikte Avrupa Birliği’ne katılım sürecinde üyelik sonrası koşulların gerektirdiği idari yapılanma için kamu yönetimini ve düzenleyici çerçeveyi etkin kılacak tedbirlerin alınacağı planda yer almaktadır. Dokuzuncu Kalkınma Planında “Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinliğin Artırılması, Politika Oluşturma ve Uygulama Kapasitesinin Artırılması, Kamu Kesiminde İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi, e-Devlet Uygulamalarının Yaygınlaştırılması ve Etkinleştirilmesi” başlıkları altında kamu yönetiminin yeniden gözden geçirileceği belirtilmektedir (DPT, 2006: 5).

II.2.4.4. Hükümet Programlarında Yeniden Yapılanma Çalışmaları

Bu başlık altında, yeniden yapılanma konusuna, 1980’lerden sonra gelen hükümetler programlarında nasıl yer verildiği incelenecektir.

II.2.4.4.1. 45. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

13 Aralık 1983 tarihinde Anavatan Partisi (ANAP) Genel Başkanı Turgut Özal tarafından kurulmuştur. 45. Hükümetin programına göre kamunun verimliliğini arttırmak için daha önce yapılan çalışmaların başarısız olmasının nedeni olarak, sorunların gerçek sebeplerine göre değerlendirme ve düzenlemelerin yapılmaması gösterilmektedir. Kamu yönetiminin verimliliğini sağlamada yetki ve sorumluluk kavramlarına vurgu yapılmıştır. Yetkilere paralel olarak kamu hizmetlerinin gereklerine uygun olarak sorumluluğun da olması gerektiği vurgulanmıştır. Programda bu ifade şu şekilde açıklanmaktadır: *“Değişik birimler tarafından aynı maksada dönük olarak yürütülen hizmetlerin bir arada toplanması, yetki ve sorumlulukların dağınıklıktan kurtarılarak teşkilatlanmada sadeleşmeye gidilmesi, bakanlık ve her seviyede teşkilat sayısının birleştirilerek asgariye indirilmesi zorunludur. Buna mukabil, kararların ve hizmetlerin aksamasına ve tıkanmasına sebep olan aşırı merkeziyetçi birimlerde ise, yetki ve sorumluluk hiyerarşisinin yeniden tarifi ve tespiti de gerekmektedir. Vatandaşın işlerini doğrudan doğruya yerinde çözülebilmesini teminen mahalli teşkilatların yetki ve sorumlulukları da artırılmalıdır”* (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4.2. 46. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

46. Hükümet yine Turgut Özal tarafından 21 Aralık 1987’de kurulmuştur. Bu programda da kamu yönetiminde reformun gerekliliği üzerinde durulmuştur. Programa göre kamu idaresinde ve hukuk sisteminde gerçekleştirilecek reformlarla, Türk idare ve hukuk sisteminin, hızlı, etkili ve verimli hale getirileceği, pek çok işlemin bilgisayarla otomatik yapılacağı vurgulanmıştır. Bürokratik işlemleri kısa zamanda en aza indirmek amacıyla genel bir yetki kanunu çıkarılmıştır. Böylece, bürokrasi, kırtasiyecilik ve formalitelerle mücadele programına devam edilecek, bu konuda kamu personelinin

eğitilmesi ve programın vatandaşa tanıtılması sağlanacaktır (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4.3. 47. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

47. Hükümet, 31 Ekim 1989 tarihinde Turgut Özal'ın cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte 9 Kasım 1989 tarihinde kurulmuştur. Bu programda kamunun hizmet verme gücünün en hızlı biçimde yürütüleceği ve vatandaşa kamu hizmetlerinin en verimli biçimde götürüleceği hedeflenmiştir. 47. Hükümet programında yeniden yapılanma kapsamında şunlara yer verilmiştir (www.yerelsecim.com, 11.11.2012):

1. Türkiye'nin büyümesi ve gelişmesine paralel olarak il, ilçe ve büyükşehir sayısı belirli esaslar dâhilinde arttırılacaktır.

2. Belediye ve Köy kanunları değiştirilerek mahalli idarelerin daha da güçlenmesi temin edilecektir.

3. Teftiş ve denetim sistemi yeni bir anlayışla düzenlenecektir.

II.2.4.4.4. 48.Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

17 Haziran 1991 tarihinde kuruldu. Bu programda; mahalli idarelere personel yetiştirmek üzere eğitim kurumunun faaliyete geçirilmesinden, köy kanununun hızlı bir biçimde gözden geçirilerek yeniden düzenleneceğinden bahsedilmektedir. Aynı zamanda idari ve ekonomik alanda bürokratik işlemlerin azaltılması çalışmalarının sürdürüleceğinden bahsedilmektedir. Kamu yönetiminde hızlı, güvenilir ve etkili hizmetin verilmesi amacıyla çalışanla çalışmayanın ayırt edildiği bir sistemi amaçlamaktadır (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4.5. 49.Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

20 Ekim 1991 genel seçimlerinin sonucunda DYP birinci parti olarak çıktı. En çok milletvekili olan parti DYP olduğu için hükümeti kurma görevini cumhurbaşkanı,

Süleyman Demirel'e verdi. Bu hükümetin programında yeniden yapılanmada personel rejimi ve yerel yönetimler ön plana çıkmıştır. Bunlara şu şekilde değinilmiştir:

“Devlet personel rejiminde yapılacak reform: Kamu personelinin istihdam şekillerini, işe alınmalarını, hizmet içi eğitimlerini, yükselmelerini, hak, ödev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen personel rejimini; Kamu personelinin aylık ve diğer özlük haklarını düzenleyen ücret rejimini; Kamu personelinin sosyal güvenliğini sağlayan emeklilik rejimini; Kamu personeline sağlanan sosyal hak ve yardımları kapsayacaktır. Bu reform; Devlette, etkin hizmet, memura huzur ve güven veren bir reform olacaktır” (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

“Devletin yeniden yapılanması programı içinde, yeni ve kapsamlı bir yerel yönetimler düzenlemesine gidilecektir. Muhtarlar, ihtiyar heyeti, il genel meclislerinin ve belediye meclislerinin yetkileri arttırılacak ve yerel kaynakların bir bölümü bunlara tahsis edilecektir. Belediye meclislerinde, kamu çalışanları da dâhil olmak üzere, tüm toplum kesimlerinin temsiline olanak verilecektir” (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4.6. 50. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

25 Haziran 1993 tarihinde kurulan 50. Hükümet programında reformlara bütüncül bir açıdan yaklaşılması gerektiği belirtilerek, “Biz reform hükümetiyiz” demişlerdir. 50. Hükümet yargı sisteminde, kamu personel rejiminde, vergi sisteminde, finans kesimi ve sermaye piyasasında, KİT’lerde, Sosyal Güvenlik alanında, yerel yönetimlerde hızla reformların yapılacağını belirtmektedir. Bu programın sonunda “Hükümet her alanda değişim ve reformları başlatmak kararlılığı içindedir” sözü ile desteklenmektedir (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4.7. 51. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

5 Ekim 1995 tarihinde kurulan 51. hükümet, yerel yönetimler başlığı altında şunlara değinmiştir: *“Kamu hizmetlerinin yerinden karşılanması ilkesi çerçevesinde, demokratik yapılanma ve bölgesel kalkınmanın temel taşları olan mahalli idareler, yeni bir yapı ve çalışma düzenine kavuşturularak güçlendirilecektir. Merkezi idare tarafından sağlanan bazı hizmetler il özel idarelerinde başlanmak üzere, yerel yönetimlere bırakılacak ve bu bağlamda mahalli idareler sürekli ve düzenli kaynaklara kavuşturulacaktır. Yöre halkının yönetime katılmaları sağlanacaktır”* (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4.8. 52. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

30 Ekim 1995 tarihinde kurulan bu hükümetin programında yeniden yapılanma ile ilgili herhangi bir konuya rastlanmamaktadır.

II.2.4.4.9. 53. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

6 Mart 1996 tarihinde kurulan 53. Hükümetin programında reform kelimesi hiç kullanılmamıştır. Bunun yerine yeniden yapılanma deyimini kullanılmıştır. 53. hükümetin yeniden yapılanmaya bakışı programda şu şekilde ifade edilmiştir: *“Devlet idaresinin yeniden yapılanması konusunda kararlıyız. Bu yeniden yapılanmada getirilecek olan düzenlemeler kişiyi, hak ve hürriyetleri ile birlikte korumaya ve geliştirmeye yönelik olacaktır. Devlet asli görevlerine dönecek ve vatandaşa hizmet verme amacıyla yeniden yapılandırılacaktır. Devletin yeniden yapılanmasında, hizmetin gerekli kaldığı büyüklükte, verimli bir devlet yapısına geçilmesi temel hedefimizdir. Bu yaklaşımda devletin ekonomik faaliyetlerden çekilmesi, asli görevlerine dönmesi, bürokratik engellerin kaldırılması ana kuraldır”* (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4. 10. 54. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

28 Haziran 1996'da kurulan 54. hükümet, devletin yeniden yapılanmasından devletin küçültülmesi olarak bahsetmektedir. Bu programda da reform kelimesi hiç kullanılmamıştır. Burada devletin yeniden yapılandırılmasının ekonomiye hizmet edecek biçimde olacağı belirtilmiştir (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4. 11. 55. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

30 Haziran 1997'de kurulan 55. Hükümetin programında "Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması" başlığının altında şu maddelere değinilmiştir (www.yerelsecim.com, 11.11.2012):

1. Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında amaç, devleti hizmet sunan, vatandaşlarına güvenen, onlara güven veren bireyi ön plana çıkaran bir yapı oluşturulmasıdır.

2. Ülkemizde kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması kaçınılmazdır. Bu yeni yapılandırılma ile merkezi yönetim hantallıktan kurtarılarak halkın devletle bütünleşmesi sağlanacaktır. Kamu personel rejimindeki sorunların çözümüne önem verilecektir. Tutumlu ve etkin devlet teşkilatının gerekli kıldığı sayıda kamu görevlisinin istihdamına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

3. Kamu yönetiminin iyileştirilmesi ile beraber yerel yönetimlerin etkinleştirilmesi güçlendirilmesi de ele alınacaktır. Yerel yönetim ve merkezi yönetim arasındaki görev, yetki kaynak paylaşımı yeniden düzenlenecek, hizmetlerin büyük ölçüde yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesine ağırlık verilecektir. Yapının etkin kontrol mekanizması oluşturulacaktır. Bürokratik işlemler azaltılacak, vatandaşa güven esas olacaktır.

4. Yerel hizmetlere ilişkin kararların alınması, uygulanması ve denetlenmesi süreçleri demokratik katılımı ve şeffaflığı sağlayıcı tedbirler alınacaktır.

II.2.4.4. 12. 56. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

55'inci Cumhuriyet Hükümetinin güven oylaması ile düşürülmesi üzerine 11 Ocak 1999'da kurulan 56. hükümetin genel seçimlere az bir süre kalmasından dolayı ömrünün kısa olacağı bilindiğinden dolayı hükümet programı çok kısa tutulmuştur (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4. 13. 57. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

28 Mayıs 1999'da kurulan 57. Hükümetin programında yeniden yapılanma şu sözler ile ifade edilmiştir: *“Devlet yönetiminde güven ve verimliliğin sağlanması, Devletin gözetim ve denetim yetkisinin gereği gibi kullanılması için kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması ve kamu kurumları arasında görev ve yetki paylaşımının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle kamu yönetimi, çağdaş devlet ilkeleri ve ülkemizin gereksinimlerine yanıt verebilecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır”* (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4. 14. 58. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

19 Kasım 2002 tarihinde kurulan 58. Hükümet programı; kamu yönetimi sistemimizin çağdaş bir yönetim anlayışına uygun bir yapıya kavuşturulması için merkeziyetçi ve katı hiyerarşik yapıların aşılması, toplumsal denetim ve katılımın artırılması, kırtasiyecilik, şekilcilik ve verimsizliğin azaltılması, örgütsel büyüme ve hantallığın giderilmesi, kayırmacılığın ve yozlaşmanın önlenmesine ilişkin konulara ağırlık verilerek kamu yönetimi üzerinde sivil toplumun daha aktif katılımının sağlanacağı belirtilmiştir. Bu anlamda kamu yönetiminde tepeden inme ve tek yönlü anlayışlar terk edilecek, devlet-toplum diyaloguna ve eğitim, sağlık, çevre gibi sosyal boyutu olan

hizmetlerde, işbirliğine dayanan modeller geliştirilecektir. Hükümet programında devlet-piyasa-toplum birbirlerinin alternatifi değil, tamamlayıcısı olarak ele alınmıştır (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4. 15. 59. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

12 Mart 2003 tarihinde kurulan 59. Hükümet programı; daha aktif ticaret ve sanayi politikaları, vergi düzenlemeleri, bürokrasinin azaltılması ve konuyla ilgili kamu yönetiminde kurumsal yeniden yapılanma faaliyetlerine ağırlık verilecektir. Kamu yönetimi sisteminin çağdaş bir yönetim anlayışına uygun bir yapıya kavuşturulması üzerinde durulmuştur. Merkeziyetçi ve hantal yapıların aşılması gerektiği, katılımcı ve çoğulcu demokrasi ve yönetimde etkinlik ilkeleri doğrultusunda, kapsamlı bir yerel yönetim reformunun gerçekleştirileceği vurgulanmıştır. Kamu hizmetlerinin yerinden karşılanması temel ilke olacak, merkezi yönetim tarafından yürütülmesi zorunlu olmayan hizmetler, kaynaklarıyla birlikte yerel yönetimlere devredilecektir. Yerel Yönetim Reformu çerçevesinde, merkezi idare ile yerel idareler arasında görev, yetki ve kaynak paylaşımı, etkinlik, verimlilik ve çağdaş yönetim ilkelerine uygun olarak yeniden belirlenecektir. Yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılarak, kamu kuruluşlarının hizmet ve işlemleri halka duyurulacak, yönetimde şeffaflık sağlanacaktır. Kamu kuruluşlarında bilgi ve iletişim teknolojileri azami ölçüde kullanılarak, e-Devlet uygulaması yaygınlaştırılacaktır. Personel alımında objektif kriterler getirilecek, terfilerde liyakat ve fırsat eşitliği esas alınacaktır (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4. 16. 60. Hükümetin Programında Yeniden Yapılanma

29 Ağustos 2007 tarihinde kurulan 60. Hükümet programında; kamu yönetiminde yeniden yapılanma ekseninde şeffaf, sürekli, tutarlı ve öngörülebilirlik esas alınmıştır. Bu programda yeniden yapılanma ile ilgili olarak şunlara yer verilmiştir; “*Kamu*

harcama sisteminde, etkinlik, şeffaflık ve hesap verebilirlik artırılabilecektir. Yerel yönetimlerin finansman ve hizmet imkânları kuvvetlendirilecektir. Bürokratik işlem ve süreçlerin kolaylaştırılması çalışmalarına devam edilecektir. Kamu hizmetleri elektronik ortamda sunulacaktır. Tek Kart uygulaması gerçekleştirilecektir” (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.4. 17. 61. Hükümet Programında Yeniden Yapılanma

61. hükümet, 6 Temmuz 2011 tarihinde kurulmuştur. Bu programda, yönetimde sürekli yenilenmenin bir gereklilik olarak görüldüğü belirtilmiştir. Yönetimde şeffaflık, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ve her aşamada katılımcılık benimsenmektedir. Bugüne kadar merkezîyetçi, içe kapanık, kırtasiyeciliğe dayalı ve katı hiyerarşik yapıların aşılması için çeşitli reformlar yapıldığını ve ilk defa kamu yöneticileri için etik kurallar getirildiği ve denetim mekanizmalarının kurulduğu belirtildi. Kırtasiyeciliği azaltan mevzuat sadeleştirmeler yapıldığını, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın bir şekilde kullanıma önem verildiğini belirtmişlerdir. Bu programda; vatandaş ve sonuç odaklı yönetim anlayışının yeni dönemde de hız kesmeden devam edeceği vurgulanarak, bakanlıkların yeniden düzenlenmesi başta olmak üzere merkezi idare reformlarına ağırlık verileceği belirtilmiştir. “*İdarenin bütünlüğü ilkesinden*” hareketle, bir yandan yerel yönetimleri hizmet odaklı bir anlayışla daha da güçlendirirken, diğer yandan merkezi idarenin strateji geliştirme, standart koyma, izleme ve denetleme fonksiyonlarının geliştirmeyi hedeflemektedirler. Yine bu programda, e-devlet uygulamalarının yeniliklerle devam edeceği belirtilmiştir. 61. Hükümetin programında kamu yönetimi alanında yapılan yeniden yapılanma çerçevesinde, özelleştirme uygulamalarının devam edeceği de ayrıca belirtilmiştir (www.yerelsecim.com, 11.11.2012).

II.2.4.5. Yasalar Çerçevesinde Günümüzde Yeniden Yapılanma Çalışmaları

Yeniden yapılanma alanında Kaya projesinden sonra geniş çaplı bir çalışmaya girilmemiştir. Türkiye’de kamu yönetiminde yeniden yapılanma alanında bir değerlendirme yapılacak olursa kuşkusuz geçmişe göre birçok değişikliğin yapıldığını ve eskiye oranla daha başarılı bir kamu yönetimine doğru gidildiği söylenebilir. Toplumsal, siyasal, ekonomik alanda yaşananlar değişimi gerekli hale getirmiştir ki gelişen ve değişen dünyada çağın gereklerine duyulan ihtiyaç çerçevesinde kurumlar kendiliğinden reform yani yeniden yapılanma çabası içerisine girmişlerdir.

II.2.4.5.1. Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı

Türk Kamu Yönetiminin yeniden yapılandırılması çerçevesinde gerçekleştirilen son yılların en önemli değişimini meydana getiren ve 3 Kasım 2003 tarihinde kamuoyunun tartışmasına sunulan Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı 29.12.2003 tarihinde TBMM’ye gönderilmiş ve 15.07.2004 tarihinde “Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun” başlığıyla TBMM tarafından kabul edilmiştir. Daha sonra, 5227 sayılı kanun 21.07.2004 tarihinde onaylanması için Cumhurbaşkanlığı’na gönderilmiş, ancak ilgili kanun cumhurbaşkanı tarafından veto edilerek meclise geri gönderilmiştir (Parlak ve Sobacı, 2010: 347).

Kanunun amacı, birinci maddede belirtilmiştir. Bu madde aşağıda verildiği üzere şu şekildedir (T.C. Başbakanlık, 2003: 95):

“Madde 1: Bu Kanunun amacı, katılımçı, saydam, hesap verebilir, insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir kamu yönetiminin oluşturulması; kamu hizmetlerinin adil, süratli, kaliteli, etkili ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi için merkezî idare ile mahallî idarelerin görev, yetki ve sorumluluklarının çağdaş kamu yönetimi ilke ve uygulamaları

çerçevesinde belirlenmesi; merkezî idare teşkilâtının yeniden yapılandırılması ve kamu hizmetlerine ilişkin temel ilke ve esasları düzenlemektir.”

Kanunun ilk kısımda amaç, kapsam ve tanımlar ile temel ilkeler, merkezi idarenin ve yerel yönetimlerin yetki, görev ve sorumlulukları başlıkları, ikinci kısımda Merkezi İdarenin Teşkilatlanması, Danışma Birimlerinin Görev ve Yetkileri olmak üzere kanun toplam 51 madde ve 9 geçici maddeden oluşmaktadır.

Tasarı'nın 3. Maddesinde stratejik plan tanımlanmaktadır. 5. Maddesinde, sürekli gelişim, katılımcılık, saydamlık, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin yanı sıra; görev, yetki ve sorumlulukların hizmetten yararlananlara en uygun ve yakın birime verilmesi anlayışının kabulüyle, esasında subsidiarite ilkesi de benimsenmektedir. Aynı maddede, hizmetten yararlananların ihtiyacına ve hizmetlerin sonucuna odaklılık anlayışına da yer verilmiştir. Yine bu maddede, karar alma süreçlerine sivil toplum örgütlerinin katılımı öngörülmekte ve yönetsel katılım teşvik edilmektedir. 6. Maddesinde, merkezi idarenin kamu hizmetleri ile ilgili yetki ve sorumluluklarını düzenlemektedir. Bu maddenin gerekçesinde, günümüzde devletin işlevlerine ilişkin yapılan değerlendirmede, devletin hizmet üretmekten ziyade hizmetin üretilmesini kolaylaştırıcı önlemleri alma ve düzenlemeleri yapma işlevine vurgu yapılarak katalizör yönetim anlayışı ifade edilmiş ve bazı hizmetlerin mahalli idareler, sivil toplum örgütleri ve özel sektör tarafından sunulmaya başlandığı dile getirilmiştir. Tasarının 7-9. Maddelerinde, merkezi idare ile yerel yönetimler arasındaki görev, yetki ve sorumluluk dağılımı düzenlenmektedir. Tasarının 7. Maddesinin gerekçesinde, ilk defa merkezi idare ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin yeni kamu işletmeciliği anlayışına uygun olarak farklı bir yaklaşımla ele alındığı belirtilmektedir. 8. Maddesinde, yerel yönetimlerin sorumluluk alanlarına giren hizmetleri, idarenin bütünlüğüne, kamuda belirtilen esaslara ve kalkınma planlarının

hedeflerine aykırı olmamak koşuluyla, kendi stratejilerine, amaç ve hedeflerine ve performans ölçütlerine göre yürütülebilme imkânı verilmiştir. 9. Maddede ise yerel yönetimlerin yetkilerinin tüzük veya yönetmelik gibi düzenlemelerle kısıtlanamayacağı, zayıflatılamayacağı ve bu düzenlemelerle yerinden yönetim ilkesine aykırı hükümler konulamayacağı belirtilmektedir. 10. Maddesinde de, yerel yönetimlere görevleriyle orantılı bir gelir kaynağı öngörülmektedir. Bunlara ek olarak, 11. Maddede kabul edilen subsidiarite (yerellik) ilkesi ve bazı bakanlıkların taşra örgütlenmelerinin yerel yönetimlere devride düşünüldüğünde, tasarıda yerinden yönetim ilkesine ve yerel yönetimlere yoğun bir vurgunun yapıldığı anlaşılmaktadır. Tasarının 16. Maddesinde, Dışişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Çevre ve Orman Bakanlığının taşra teşkilatı kuramayacağı belirtilmektedir. Ayrıca tasarı, Yüksek Denetleme Kurulu ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nü kaldırmaktadır. Bu madde üzerinden düşünüldüğünde, devletin küçültülmesi ve etkinleştirilmesi tartışmaları bağlamında ortaya çıkan YKİ ile bu tasarının paralel çizgilerde hareket ettikleri söylenebilir. Nitekim 16.maddenin gerekçesinde bakanlıkların YKİ anlayışına uygun olarak ikili bir ayırım içinde değerlendirildiği belirtilmektedir. Tasarının 20. ve 21. Maddeleri, bakanlıklarda danışma birimi ve yardımcı hizmet birimleri olarak Strateji Geliştirme Başkanlığının ve İnsan Kaynakları Daire Başkanlığı kurulabileceğini ifade etmektedir. Tasarının 38-40. Maddeleri ise, denetimle ilgilidir. Bu maddeler iki tür denetimden bahsetmektedir. İç Denetim- Dış Denetimdir. 20, 21, 38, 39 ve 40. Maddeler değerlendirildiğinde, bu tasarının toplam kalite yönetimi, stratejik yönetim, performans değerlendirme ve kıyaslama gibi özel sektör tarzı yönetim yaklaşımlarının kamu yönetiminde uygulanmasının öngördüğü anlaşılmaktadır. Bu anlayış ise, YKİ yaklaşımı ile

birebir uyuşmaktadır. 41. Maddesi ise, Bilgi Edinme Hakkı ile ilgilidir. 42. Maddesinde, sadece yerel yönetimler bağlamında, halk denetçiliğini öngörmektedir. 43. Maddesinde, YKİ anlayışıyla birlikte kamu kurum ve kuruluşlarında stratejik yönetime geçildiği, dolayısıyla klasik anlamdaki mevzuata uygunluk denetiminin yerini, mevzuata uygunluk yanında stratejik plan ve programlara, performans ölçütlerine ve hizmet kalite standartlarına uygunluğun da arandığı bir denetime bıraktığı belirtilmektedir (Parlak ve Sobacı, 2010: 349-351).

Tasarıdan da anlaşılacağı üzere, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmalar açısından değerlendirildiğinde bu tasarının diğerlerinden farklı olduğu anlaşılmaktadır. İlgili tasarı kamu yönetiminde bir paradigma değişimini öngörmekte ve bu çerçevede kamu yönetimi YKY anlayışına doğru hızla ilerlemektedir. Kamu yönetimi alanında yapılan diğer çalışmalar daha çok gündelik sorunlara bulunan çözümler biçiminde ileriye dönük olmayan değişiklikleri kapsamaktayken bu tasarı ile birlikte ileriye yönelik bir biçimde zihniyet ve anlayış değişimini öngörmektedir.

“Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun” yürürlüğe giremeye de, Belediye Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu yeniden düzenlenmiştir. Kanunlarla ilgili düzenlemeler, yeni sağ düşüncenin ürünü olan YKY anlayışına uygun şekilde yapılmıştır. Bu kanunun yanında yeniden yapılandırmaya ilişkin birçok yasal düzenleme yapılmıştır. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu yine bu kanunlara ek olarak, 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu, 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Hakkında Kanun, 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kanunu gibi yeniden yapılanma kapsamında değişiklik yapılan

birçok kanun ve tasarılar mevcuttur. Kamu yönetiminde yeniden yapılanma konusu her zaman güncelliğini koruyacaktır. Bilişim teknolojilerinin her geçen gün gelişmesi ve buna paralel olarak insanların dünyanın diğer ucundaki insanlara sunulan hizmetleri görebilme fırsatı yakalaması sonucunda daha iyi fırsatlara sahip olmayan bireylerde bu hizmetlere sahip olmak isteyecektir. Dolayısıyla gelişen bir dünyada değişimin her adımda hissedilmesi, vatandaşın daha iyi hizmet beklemesi sürekli olarak yeniden yapılanmayı gerektirecektir. Bu çerçevede yeni kanunların çıkarılması, var olanların yeniden yapılanma çerçevesinde daha iyi hizmet sağlayabilme adına değiştirilmesi gündemde olacaktır.

II.2.4.5.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu

1580 sayılı Belediye Kanununun yeniden yapılanma kapsamında değiştirilmesi sonucunda 5393 sayılı yeni Belediye Kanunu kabul edilmiştir. İlgili yeni kanun, stratejik planlama ve performans yönetimi anlayışını ön plana alarak yönetimin etkinleştirilmesine vurgu yapmaktadır. 5393 Sayılı Belediye Kanunu nüfusu 5000'in altında olan yerlerde belediye kurulmasını yasaklayarak ölçek düzenlemesine de gitmiştir. Belediyenin görev ve sorumlulukları yani hizmet alanı yeni kanun ile genişletilmiştir. Kanun 14. maddesi bu görev ve sorumlulukları sıralamıştır. Bu maddeye göre okul öncesi eğitim, kültürel faaliyetler, kent ekonomisi eğitim/sağlık tesislerine destek gibi yeni görevler belediyelere verilmiştir. Kanunun 76. Maddesine göre *“Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan*

kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar.” hükmü ile katılımcı yönetimden bahsedilmektedir (Taş, 2005: 14).

Belediye kanununda ayrıca, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartnamesinde öngörülen “subsidiarite”³³ ilkesine paralel olarak, belediye hizmetlerinin halka en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulmasını kabul etmektedir. İlgili şartname ve subsidiarite ilkesine ileride ayrıntılı olarak değinilecektir.

II.2.4.5.3. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu

5216 sayılı kanun, kamu yönetiminde yeniden yapılanma çerçevesinde yapılan değişiklik sonucunda 3030 sayılı kanunun değiştirilmesi ile kabul edilmiştir. Kanunun birinci maddesinde amacı açık olarak belirtilmiştir. İlgili madde şudur; “Bu Kanunun amacı, büyükşehir belediyesi yönetiminin hukukî statüsünü düzenlemek, hizmetlerin plânlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesini sağlamaktır.”

Kanunun birinci bölümünde, amacı, kapsamı ve bazı tanımlar yer almaktadır. Bunlar 1,2 ve 3. Maddelerde belirtilmektedir. İkinci bölümde büyükşehir belediyesinin kuruluşu ve sınırları yer alırken (madde4-6), üçüncü bölümde büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları (madde 7-11), dördüncü bölümde büyükşehir belediye organları düzenlenmekte (madde 12-20), beşinci bölümde büyükşehir belediyesinin teşkilatı ve personeli ele alınmaktadır (madde 21-22), altıncı bölümde belediyenin bütçesi, gelir ve giderleri (madde 23-27), yedinci bölümde de “çeşitli hükümler” (madde27-33) yer almaktadır.

II.2.4.5.4. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

5302 sayılı kanun kabul edilmeden önce, 3360 sayılı kanun yürürlükteydi. Yeniden yapılanma kapsamında kabul edilen 5302 sayılı kanun, altı kısımdan 73 madde ve

---

³³Subsidiarite; geniş bilgi için bakınız; syf; 65.

3 geçici maddeden oluşmaktadır. Kanunun birinci kısmında, genel hükümler (madde1-8), ikinci kısmında il özel idaresinin organları (madde 34), üçüncü kısmında il özel idaresi teşkilatı (madde 35-36), dördüncü kısmında il özel idaresinin denetimi (madde 37-41), beşinci kısmında mali hükümler ve cezalar (madde 42-61) ve altıncı kısımda da çeşitli ve son hükümler yer almaktadır (madde 62-73). Kanunun birinci maddesinde amaç şu şekilde belirtilmektedir: “İl özel idaresinin kuruluşunu, organlarını, yönetimini, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemektedir.”

5302 sayılı kanun, il özel idarelerinin teşkilatını, yerel hizmetlerin süratli ve etkin bir şekilde sunulabilmesi için daha esnek ve büyük bir yapıyı öngörmektedir. 5302 sayılı Kanun’un 35.maddesine göre; *“il özel idaresi teşkilatı; genel sekreterlik, mali işler, sağlık, tarım, imar, insan kaynakları, hukuk işleri birimlerinden oluşur.”* Yeni düzenlemeyle, ihtiyaçlar çerçevesinde değişebilen ve gelişmeye elverişli bir yapının oluşturulması için çalışılmaktadır.

Belediye kanunu, büyükşehir belediye kanunu ve il özel idaresi kanunu incelendiğinde, YKY anlayışının izlerini görebilmek mümkündür. Bu kanunlarla hedeflenen *“hizmette yerindelik”*, *“vatandaş- müşteri odaklılık”* gibi anlayışların yerel yönetimlere uygulanmasıdır. Böylece hizmet vatandaşa en yakın birimler tarafından görülecektir.

II.3. Yeni Sağ Politikalar Ekseninde Türk Kamu Yönetimi’nde Yeniden Yapılanmanın Beklentilere Cevap Verebilme Düzeyi

Yeni sağ politikalar ekseninde yapılan yeniden yapılanma arayışları 1980’li yıllarda başta gelişmiş ülkeler olmak üzere dünya ölçeğinde hızla yayılmaya başlamış ve devletin rolü ve de işlevinde tartışmaların yoğunlaştığı bir dönemde iktidara gelen siyasi parti politikaları ile uygulanmaya başlanmıştır. 1979 yılında yeni sağ görüşleri ile tanınan

İngiltere’de Thatcher’in, 1981’de ABD’de Reagan’ın ve 1980’de Türkiye’de de Turgut Özal’ın yeniden yapılanmanın hâkim siyasal eğilimi olan yeni sağ politikaları uygulamaya koydukları bilinmektedir (Timur, 2000: 15).

Yeni sağ politikalar çerçevesinde yapılan yeniden yapılanma ile devlet ve kamu yönetiminin ve de kamusal faaliyet alanının özellikle ekonomik nitelikli olanlardan başlayarak küçültülmesi amaçlanmaktadır. Küçültülen, daraltılan kamu yönetiminin kamu işletmeciliği anlayışı etrafında yapılanması ve işletilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Aksoy, 2003: 553). Yeni sağ anlayışında birey ön plandadır. Birey kendisi için en doğru olan kararı verebilecektir, devlet hiçbir şekilde bireye müdahale etmemeli, tam rekabet şartlarının olduğu serbest piyasa mekanizması ile kişi gerek üretici olarak gerekse de tüketici olarak kendi ile ilgili en doğru kararı alarak çıkarlarını maksimize edebilecektir. Yani, yeni sağ politikalar özgürlüklerin kısıtlayıcı olan devlete karşı serbest piyasa mekanizmasını savunmaktadır. Devlet 20.yy’da gereğinden fazla büyümüştür ve bunun sonucu olarak da bireysel ve toplumsal özgürlükleri kısıtlamaktadır. Oysa piyasada sağlanacak rekabet toplumsal refahı kendiliğinden düzenleyebilecektir. Böylece “minimal devlet” düşüncesi çerçevesinde devleti küçülterek, özelleştirme, deregülasyon ve yeni kamu işletmeciliği gibi reformlarla kamu yönetiminde yeniden yapılanmaya gidilerek, gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurarak kamu yönetimini beklentileri karşılayabilecek düzeye getirmek amaçlanmaktadır.

Bu başlık altında, yeni sağ politikalar ekseninde yapılan yeniden yapılanma beklentilere ne kadar cevap verebilmiştir? Sorusundan hareketle Türk kamu yönetiminde yeniden yapılanma ile bireylerin beklentilerine ne kadar cevap verilebildiği değerlendirilecektir. Bilindiği üzere, 1929 dünya ekonomik krizi sonucunda devlet ekonomiye müdahale etmiştir ve ekonomide refah devleti anlayışı hâkim olmaya

başlamıştır. Fakat 1970'lerde yaşanmaya başlayan petrol krizleri refah devletinin sonunu getirmiştir. Bu krizden dünyadaki diğer devletler gibi Türkiye'de yeni sağ ekseninde yapılan yeniden yapılanma ile çıkmaya çalışmıştır. Refah devleti ile devletin ekonomik yaşama müdahalesi bireysel özgürlükleri sınırlandırmakta ve özel girişimler için haksız rekabet yaratmaktadır. Kamu yönetimi verimsiz ve pahalı çalışmakta bu durumda kaynak israfına yol açmaktadır (Sezen, 1999: 55). Görüldüğü üzere, refah devleti anlayışı ile devlet gereğinden fazla büyümüş ve bunun sonucunda da katı, hiyerarşik, hantal, bürokratik, kırtasiyeci gibi olumsuz nitelikler kazanmıştır. Bu düşünceler çerçevesinde kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması gerektiği düşüncesinden hareketle reformlar yapılmaya başlanmıştır. Bu reformlarla devlet asli klasik fonksiyonlarına çekilerek daha etkin ve verimli hale getirilmeye çalışılmıştır. Kısacası, daha az maliyetle ve daha çok sorumluluk duygusuyla çalışan bir kamu yönetimi kurmak amaçlanmaktadır (Eryılmaz, 2009: 15).

Yeni sağ anlayıştan önce kamu yönetiminde **Max Weber'in kavramsallaştırdığı bürokrasi modeli** hâkimdi. Weber'e göre bürokrasi, işbölümü, otorite hiyerarşisi, yazılı kurallar, yazışmaların ve faaliyetlerin dosyalanması, gayrişahsîlik, disipline olmuş bir yapı ve resmi pozisyonlardan oluşan bir örgüt biçimidir. Weber'in bürokrasi modeli "ideal tip" olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu model, realizede saf ve eksiksiz yönüyle gözlemlenebilen bir biçim değil, daha çok zihni bir tanımlama ve nitelemedir. İdeal tip şu ya da bu biçimde iyi ya da üstün anlamına gelmemektedir. Yani ideal tip, gerçek tipin üstün bir hali değildir, gerçekte tam örneği bulunmayan ve analizlerde kullanılacak bir kalıp, çerçeve demektir (Eryılmaz, 2009: 217). Kamu yönetiminde geleneksel yapıda hâkim olan bürokratik model kurallara bağlılığı gerektirdiğinden değişen şartlara ayak uydurulamamaktadır (Eryılmaz, 2009: 226).

Değişen şartlar karşısında vatandaşların beklentilerinin artması sonucunda geleneksel yapıda değişiklik zorunluluğa dönüşmüştür ve bu çerçevede yeni sağ yeniden yapılanma ile yeni kamu yönetimi modeli geliştirilmeye başlandı. Yeniden yapılanmanın bir unsuru olan yeni kamu yönetimi anlayışı ile geleneksel kamu yönetiminin bürokratik yapısının yerini piyasa yönelimli bir yapı almıştır. Devletin ekonomik ve siyasal yaşama müdahalesi karşısında hem devletin yükü artmış bunun sonucunda da verimsiz, hantal bir yapıya dönüşmüş ve de bütçe açıkları meydana gelmiş hem de vatandaşın devlete olan güveni sarsılmaya başlamıştır.

Bütün vatandaşlara aynı tür hizmet verilmesi üzerine kurulu olan bürokratik model değişim karşısında yetersiz kalmış ve kamu yönetimi hizmete cevap veremez duruma gelmiştir, ayrıca, teknolojinin gelişmesine paralel olarak iletişim araçlarının gelişmesi sonucunda vatandaşlar dünyanın diğer bölgelerindeki hizmetlerin nasıl yapıldığını öğrenebilme imkânı buldular (OECD, 1999: 5). Sonuç olarak, kamu kurumlarının performansları üzerinde baskılar oluşmaya başladı. Yeniden yapılanma çerçevesinde bürokratik yapının aşırı kurallara bağlı, zaman kaybına neden olan, katı hiyerarşik yapısı yerini esnek, devletin yükünün özelleştirmeler yoluyla azaltıldığı, piyasa yönelimli, işletme mantığı ile hareket eden ve zaman kaybı olmadan işlemlerin hemen yapılabildiği bir yapıya dönüşmüştür.

Yeni sağ ekseninde yeniden yapılanmaya konu olan bir diğer unsurda geleneksel yapıdaki **merkeziyetçilik** sorunudur. Merkeziyetçilik, kamu hizmetlerinin tek bir merkezden ve onun hiyerarşisi altındaki kurumlardan yürütülmesini, kaynak kullanımının ve karar verme yetkisinin başkente ya da örgütün tepe noktasındaki yöneticilere ait olmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda iki tür merkeziyetçilikten söz edilmektedir. Birincisi, coğrafi merkeziyetçiliktir ve kaynakların ve yetkilerin direkt olarak

başkentte toplandığı yani, yerel yönetimlerin ve hizmet yerinden yönetimlerin yetkilerinin sınırlandırıldığı yönetim anlayışını ifade etmektedir. İkincisi ise, örgütsel merkezîyetçiliktir. Kamu kurumlarında karar alma yetkisinin hiyerarşik olarak en üst makamda toplanması anlamına gelmektedir (Eken, 2002: 135-136). Merkezîyetçilikle birlikte, kamu yönetiminde kırtasiyecilik ve hantallık gibi sorunlar baş göstermeye başlamıştır. Çünkü alt kademede çalışan memurlar önlerine gelen her işlem için üst makamlara danışmakta veya onun onayını almakta bu durumda yapılan işin süresini uzatmaktadır. Yine merkezîyetçi anlayış, hizmetlerin yöresel ihtiyaçlara göre görülmesini güçleştirecektir. Bir mahalin ihtiyaç ve isteklerini en iyi bilecek ve ona göre hareket edecek idare, o mahale en yakın olan idaredir. Dolayısıyla, bir beldenin ihtiyaçlarının merkezden belirlenmesi verimsizliğe ve etkinsizliğe yol açabilecektir. Aynı zamanda merkezîyetçi yönetim, kararlara katılımı azalttığı ve halkı ve görevleri pasifleştirdiği için demokratik değerlerle bağdaşmamaktadır (Gözler, 2002: 29). Böylece, merkezîyetçi yapı yeniden yapılanma ile âdemi merkezîyetçi yapıya dönüşmüştür. Âdemi merkezîyetçilik ise, merkezîyetçiliğin karşıtı anlama sahiptir. Merkezde örgütlenmiş devlet ya da hükümetten bir biçimde değişen ölçütlerde özerk olmayı içermektedir. Diğer bir ifade ile âdemi merkezîyetçilik, merkezi yönetimin idari ve mali birtakım görev ve yetkilerinin, taşra birimlerine, yerel yönetimlere, yarı özerk kamu kurumlarına, meslek kuruluşlarına ve yönetim-hükümet dışı gönüllü kuruluşlara aktarılması sürecidir (Eryılmaz, 2001: 77).

Çok merkezli olan kamu yönetiminin yerelleştirilerek kamu hizmetlerinin vatandaşın ayağına götürülmesi ve halkın yönetime katılımının artırılarak kamunun hesap verebilir hale gelmesi için yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yerel yönetimler; merkezi idarenin belirleyeceği ilke ve standartlara, ulusal ve bölgesel planlara uygun olarak mahalli müşterek ihtiyaçların karşılanması konularında kendi

kararlarını alan, kaynaklarını oluşturan, uygulayan ve vatandaşların denetimine açık çağdaş idari birimler olarak yeniden yapılanacaktır (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 150).

Kısaca, geleneksel yapıdaki merkeziyetçilik ile kaynakların merkezden dağılımı bugüne kadar bir yandan gereksiz ve verimsiz yatırımların yapılması yoluyla kaynak kullanımında israfa neden olurken, bir yandan da bölgeler arasında ve iller arasında gelişmişlik farklılıklarının artmasına yol açmaktadır (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 152). Bu durumun giderilmesi için yeniden yapılanma çerçevesinde kaynakların daha etkin ve verimli kullanılması ve iller arasındaki gelişmişlik farkının azaltılması amacıyla yerel yönetimleri güçlendirici reformlar yapılmıştır.

Geleneksel yapıdaki yapılanmayı gerektiren bir diğer unsurda yönetimde **gizlilik ve dışa kapalıdır**. Gizlilik, yönetimdeki bilgi, belge ve diğer verilerin açıklanmamasını ifade etmektedir. Kapalılık ise, kamu kurum ve kuruluşlarının dış çevreden gelen tepkilere karşı duyarsız kalmasını ve alınan kararların gerekçelerinin açıklanmaması anlamına gelmektedir (Sezer ve Kargın, 2002: 209). Siyasi rejimin niteliği, devlet güvenliği ve diplomasi, özel hayatın korunması, otorite kazanma eğilimi, yönetimde etkinliği ve tarafsızlığı sağlama düşüncesi, kötü yönetim uygulamaları ve memurların kendilerini denetim riskinden koruma eğilimleri gizliliğin nedenleri olarak sıralanabilir (Eken, 1994: 28). Devletin çok önemli bilgileri, kişilerin başka kişiler tarafından bilinmemesi gereken bilgiler vb. gibi unsurlar dışında gizlilik ve kapalılık kamu yönetimlerinde; keyfiliği, hatayı, verimsizliği, yozlaşmayı, rüşveti ve torpili kapsayan bir kavram olarak kullanılmaktadır. Böylece memurlar denetimden kaçarak, otorite kazanma eğilimi elde edeceklerdir. Bu olumsuz özelliklerin giderilmesi için yeniden yapılanma kapsamında daha açık, şeffaf ve hesap verebilir bir kamu yönetimi oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışanlar artık hesap verebilecek böylece keyfi davranışlar önlenecek ve

vatandaş bilgi edinme hakkı elde ederek istediği zaman istediği bilgiyi bulabilme fırsatı yakalayacaktır.

Kırtasiyecilikte yeniden yapılanmayı gerektiren unsurlardan birini oluşturmaktadır. Kırtasiyeciliğin anlamının ne olduğu ile ilgili uzlaşa sağlanmış bir tanım olmamakla birlikte bir tanıma göre, gereğinden fazla imza, gereğinden çok kâğıt anlamına gelmektedir (Çoker, 1996: 45). Başka bir tanıma göre, hareketsizliğe yol açan gecikme ve kararsızlığı ifade etmektedir. Halk dilinde ise, kırtasiyecilik bürokrasi ve bürokrasilerin ağır işleme anlamına gelmektedir. Halkın, hükümetin birtakım muhtemel kötü uygulamalarına karşı korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda da, hükümetler zorunlu bazı düzenlemeler yapmaktadırlar. Bu düzenlemeler, olabilecek hataları engellemek için çok ayrıntılı bir şekilde yapılmıştır. Bu durumda, işin yapılış süresini uzatmakta, halk ile yönetici arasına müracaat, anket ve prosedürün girmesine yol açmakta ve performansı düşürmektedir (Öztürk, 2002: 44-45). İnsanın korunması düşüncesiyle temellenen kırtasiyecilik zamanla zaman kaybı ve rüşvet gibi olumsuz özelliklerle nitelenmeye başlanmıştır. Bu nedenle e- dönüşüm çerçevesinde elektronik devlet uygulamasıyla yığınlarca kâğıt, uzayan işlemler, uzayan kuyruklar vb unsurlar yerini 7 gün 24 saat hizmet veren, bize bir “tık” kadar yakın elektronik devlete bırakmıştır. Herkes işlemlerini kendi kendine internet ortamından kolay ve hızlı bir şekilde yapabileceklerdir.

Yeni sağ yeniden yapılanma sürecine katkıda bulunan bir diğer unsurda **serbestleşme(deregülasyon)dir**. Serbestleşme ile devletin sektörler üzerindeki hukuki düzenleme, kısıtlama ve kontrol etme yetkisinin kısıtlanması ve de bazı alanlardan kaldırılmasını içermektedir. Böylece kamu tekellerinin tekel olma niteliğinin kaldırılarak, kamunun girdiği alana kamunun yanında özelinde girebilmesini sağlayarak rekabet ortamının oluşmasına katkıda bulunmaktır (Aksoy, 1995: 168). Sonuç olarak, serbestleşme

ile daha önce devletin faaliyetinde olan alanların özel sektör rekabetine de açılarak rekabet odaklılık ve performans değerlendirme unsurlarının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Kamu sektöründe çalışanlar rekabet ortamının olmamasından ve performanslarının değerlendirilmemesinden dolayı görevlerini yapmıyorlardı, hizmeti aksatıyorlardı ve bu durumun sonucu olarak kamu verimli hizmet veremez duruma gelmekteydi. Yeniden yapılanma çerçevesinde yapılan reformlarla kamuda da **rekabet ortamı** meydana getirilerek, **çalışanların performansları denetlenerek** daha başarılı kamu yönetimine doğru gidilmek amaçlanmaktadır.

Yeniden yapılanma çerçevesinde yapılan bir diğer reformda **özelleştirme**dir. Özelleştirme ile devletin ekonomik hayattaki rolünün azaltılması ya da ortadan kaldırılması ile mal ve hizmet üretiminin özel kesime devri amaçlanmaktadır. Yeni sağ düşüncenin önem verdiği konulardan olan özelleştirme ile kamu kesimi küçültülerek serbest piyasanın gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Böylece serbest piyasa mekanizmasının işlemesi için gerekli olan tüm faaliyetler sağlanmış olacaktır. Özelleştirme ile devletin artan yükü azaltılarak devlet daha verimli hale getirilecektir.

Yeniden yapılanma çerçevesinde ortaya çıkan bir diğer unsurda, **hesap verilebilirliktir**. Hesap verilebilirlik ile kamusal yetkiyi kullananların bunu kendi menfaatlerine çekmesi engellenerek, yetkinin yanlış kullanılmaması sağlanacaktır. Böylece kamusal kaynaklar hukuka ve kamusal değerlere uygun olarak güvence altına alınmış olacaktır. Hesap verilebilirlik ile devlet ve vatandaş arasındaki ilişkinin daha güvenilir hale getirileceği düşünülmektedir. Böylece kamunun bilgilendirilmesi ve güç sahibi olanların denetlenmesi amaçlanmaktadır. Bu denetimde kamu denetçileri aracılığıyla olacaktır. Kamu denetçisi, devlet ve vatandaş arasında bir nevi köprü vazifesi görmektedir.

Hesap verilebilirlik ile vatandaşların devlete olan güveninin artırılması amaçlanmaktadır. Yönetim yapısından kaynaklanan eksiklikler ve yanlışlıklar zaman içerisinde vatandaşın devlete olan güvenini sarsmaya başlamıştır. Türk kamu yönetiminde hesap verilebilirlik adına ilk yapılan düzenleme 2000’li yıllardan sonra olmuştur. İlk yasal düzenleme 10 Aralık 2003 tarihinde TBMM’de kabul edilen Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunudur. Bu kanunda hesap verilebilirlik açısından önemli düzenlemeler bulunmaktadır. İlgili kanunun 8. Maddesinde hesap verme sorumluluğuna vurgu yapılmaktadır. *“Her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında görevli ve yetkili olanlar, kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesinden, kullanılmasından, muhasebeleştirilmesinden, raporlanmasından ve kötüye kullanılmaması için gerekli önlemlerin alınmasından sorumludur ve yetki kılınmış mercilere hesap vermek zordur”*. 2005 yılında ilgili kanunda bazı değişiklikler yapılarak kamu idarelerinde Araştırma, Planlama ve Koordinasyon birimleri yerine Strateji Geliştirme birimleri oluşturulmuştur. Bu kapsamda yapılan bir diğer gelişmede, Bilgi Edinme Hakkı Kanunudur. Bu kanuna göre, herkes bilgi edinme hakkına sahiptir ve kanunun amacı, *“demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektedir”*. Kurum ve kuruluşlar istedikleri belgeye on beş gün içerisinde ulaşmak zorunluluğu getirilmiştir. Hesap verilebilirlik açısından önemli bir diğer gelişmede, Kamu Görevlileri Etik Kurulunun kurulmasıdır. Kanunun amacı, *“kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verilebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkeleri belirlemek ve uygulamayı gözetmek üzere Kamu Görevlileri Etik Kurulunun kuruluş, görev ve çalışma usul ve esaslarının belirlenmesidir”* (Balcı ve diğ., 2008: 172-175).

Hesap verilebilirlik, özellikle gelişmekte olan ÷lkelerde sorun haline gelmektedir. Özellikle mali konularda, performansla ilgili hususlarda, gücün ve otoritenin nasıl kullanılacağı yönünde, vatandaş istek ve beklentilerine daha duyarlı olunması gibi konularda hesap verebilirlik yeni açılımlar getirmektedir. Avrupa Birliği yolunda hızlı adımlar atmakta olan Türkiye açısından şeffaf ve hesap verebilir, etkin ve verimli bir kamu yönetimine sahip olmak bir zorunluluk olmuştur. Bu yönde önemli adımlar atıldığı gör÷lmektedir (Balcı, 2005).

Yeniden yapılanmanın gereklerinden biriside **yönetmel yozlaşmadır**. Yönetmel yozlaşma üzerine de uzlaşı sağlanmış bir tanım bulunmamaktadır. Ancak yönetmel yozlaşma, devlet sistemindeki bozukluğu, kamu görevlerinin görevleriyle ilgili menfaat sağlamalarını, ayrıcalıklı işlem yapmalarını, keyfiliği, kayırmacılığı, siyasallaşmayı, rüşveti, vurgunculuğu ve yolsuzluğu ifade etmektedir (TÜGİAD, 1997: 3). Kayırmacılık, yönetmel yozlaşmanın en önemli göstergelerinden birisidir. Kayırmacılık, kamu görevlerine yapılan atamalarda, liyakat esasının yerini, akraba, dostluk gibi öznel faktörlerin almasıdır. Diğer bir kayırmacılık türü de, kamu görevlilerinin nüfuzlu kişilere karşı ayrıcalıklı bir tutum takınmalarıdır (TÜGİAD, 1997: 18). Kısaca, katı kuralcılık, biçimsellik, kırtasiyecilik, gizlilik, kayırmacılık, keyfilik, rüşvet gibi kavramları bünyesinde barındıran kötü yönetim olgusu ve buna eklenen bütçe açıkları ve verimsizlik genelde gelişmekte olan ÷lkelerde, özelde Türkiye’de, kamu yönetimi alanında reform ve yeniden yapılanma tartışmalarını gündeme getirmektedir. Ayrıca, kamu hizmetlerinin değişen ve gelişen koşullara uyumlu hale getirilmesi gerçeqliği; yeni teknoloji, donanım ve bilgilerin kamu yönetimine uygulanmak istenmesi; kamu görevlilerinde aranan niteliklerin değişmesi; halkın daha ucuz ve kaliteli hizmet beklentisi idari örgütlenmede yeniden yapılanmayı gerektirmektedir (Akın, 1998: 92).

Yeni sağ politikalar ekseninde yeniden yapılanma ile vatandaş müşteri olarak önemsenmekte, özelleştirmeler yoluyla devlet asli fonksiyonlarına dönerek daha verimli hale getirilmekte, yerelleşme ile hizmet vatandaşın ayağına getirilmekte, yeni kamu yönetimi anlayışı ile artık kamu yönetiminde de işletme mantığıyla hareket edilerek, çalışanların performanslarının denetlendiği yine çalışanların hesap verebildiği, açık, şeffaf ve vatandaşın önemsendiği bir yönetim ile hem çalışanın hem de vatandaşın memnun edildiği bir sisteme doğru gidilmektedir. Reformlar beklentilere cevap vermiş midir? Sorusuna evet cevabını vermek yanlış olmasa gerek. Eskiye oranla yeni yapı düşünöldüğünde birçok alanda halkın beklentilerine cevap verilebildiği görölebilmektedir. Bazı alanlarda eksiklikler, sorunlar yaşansa da bunlar düzeltildiğinde daha da verimli olunacağı şüphesizdir.

Yeniden yapılanma, uzun vadede herkesin yararınadır. Sadece bugünkü nesiller değil gelecek nesiller açısından da son derece önemli kazanımlar elde edilecektir. Değişimler kısa vadede bazı kişilerin veya kesimlerin dar çıkarlarına aykırı olabilir. “Diğerleri değişsin ama ben değişmeyeyim” mantığı veya kurumsal çıkarları maksimize etme çabaları oluşabilir. Yeniden yapılanma sürecinden olumsuz yönde etkilenenler; değişimin gerçek içeriğine karşı çıkmak yerine, kendi dar menfaatlerini haklı gösterebilmek amacıyla, çeşitli stratejiler geliştirilebilirler. Yeniden yapılanma sürecinin başarısı için, bu durumun kamuoyuna iyi anlatılması ve geniş kesimlerin desteğinin sürdürölmeye şarttır (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 165).

Sonuç olarak, bilgi çağı olarak adlandırılan 21.yy’da değişim zorunlu olarak kendini hissettirmiştir. Halk, gelişen ve değişen şartlarda, bilimsel ve teknolojik yenilikler çerçevesinde daha iyi hizmet almak istemektedir ve bu istek karşısında beklentiler kamu yönetiminde yeniden yapılanmayı gerektirmiştir. Bu süreçte vatandaşla daha iyi hizmet

verebilmek adına kamu yönetimi; daha demokratik, halka hizmeti önemseyen ve hesap verebilir bir yönetimi; hizmet anlamında ise; adil, etkili, verimli, süratli ve kaliteli sunumu amaç edinmiştir.

SONUÇ

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş süreci olan 21. Yy'da, küresel sürecinde etkisiyle toplumsal, ekonomik, siyasal ve yönetsel vb gibi birçok alanda yaşanan çok yönlü değişim ve dönüşüm sürecinden kamu yönetimi de nasibini almıştır. Kamu yönetimlerinde yeniden yapılanma konusu eskiden beri varolan bir ihtiyaçtır, fakat 1980'li yıllardan itibaren yeni sağ politikacıların iktidara gelişiyle birlikte yeniden yapılanma konusu farklı bir boyut kazanmıştır. Bilgi çağının getirisi olan en son bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sunduğu fırsatlar karşısında kamu yönetimleri yetersiz kalmıştır. Bu yetersizlik karşısında yeniden yapılanma konusu ertelenmemesi gereken zorunlu bir ihtiyaç olarak kendisini göstermeye başlamıştır.

İkinci dünya savaşından sonra kamusal hizmetlerin sayısında artış olmuş ve buna paralel olarak devletin harcamaları da artmıştır. Sosyal refah devleti anlayışı ile her gün görev ve yetkileri daha da genişleyen devlet, artan sorumluluk karşısında beklentilere cevap veremez duruma gelmiş ve hantal, kırtasiyeci, bürokratik vb gibi olumsuz niteliklemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu düşünceler çerçevesinde yeni sağ düşünce değişime bir cevap olarak ortaya çıkmıştır.

Yeni sağ düşüncesi sosyal refah devletine tepki olarak doğmuştur ve devletin minimize edilmesini, yani iktisadi ve sosyal alandan elini çekmesini, asli fonksiyonlarına döndürülmesini ve piyasa mekanizmalarının hâkim hale getirilmesini savunmaktadır. Yeni sağ düşüncesi kısa zamanda dünya çapında geniş yankı uyandırmaya başlamış ve ülkeler bu politikaları kendi sistemlerinde uygulamıştır. Türkiye'de bu politikalarla tüm dünyada olduğu gibi 1980'li yıllarda Turgut Özal'ın aldığı 24 Ocak kararları ile tanışmıştır. Yeni sağ yeniden yapılanmanın kamu yönetimine yansması yeni kamu yönetimi anlayışı ile olmuştur. Yeni Kamu Yönetimi anlayışı, kamu yönetiminin etkin ve verimli işletilmesini,

katı, hiyerarşik, kurallara sıkı sıkıya bağlı bir bürokratik örgütlenme yerine esnek, şeffaf, performans denetimine tabi, müşteri odaklı, hesap verebilir, katılımcı bir kamu yönetimi örgütlenmesinin oluşturulmasını savunmaktadır. Bu çerçevede kamu yönetiminde bilgi edinme hakkı getirilerek vatandaşlar istedikleri bilgiye ulaşabilme fırsatı yakalayacak, e-dönüşüm çerçevesinde oluşturulan elektronik devlet ile 7 gün 24 saat hizmet verebilen, bize bir bilgisayar faresinin tık sesi kadar yakın bir devlet ile uzun kuyrukların sona erdiği, uzun işlemlerin olmadığı devlet elde edilmiş olacaktır. Yine bu çerçevede kamu denetçiliği kurumu getirilerek devlet ve vatandaş arasında aracı olan kamu denetçisi vatandaşın şikâyetlerini devlete ulaştırarak vatandaşın daha iyi hizmet alabilmesini sağlayacaktır. Ayrıca YKY anlayışı çerçevesinde artık kamuda çalışanlarda performans denetimine tabi tutulacaktır. Böylece “alırım maaşımı sallarım başımı”, “bugün git yarın gel” gibi keyfi davranışların önüne geçilerek, çalışan ve çalışmayanın ayırt edileceği bir sisteme doğru gidilecektir. Kısaca, özel sektör yönetim tekniklerinin kamu yönetiminde uygulanması gerektiği düşüncesinden hareketle kapsamlı reformlar yapılmıştır. Bu reformlarla devletin yetkilerinin sınırlandırılması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve de bunlara ek olarak, insan haklarına saygılı, demokratik ve hukuk devleti değerleri çerçevesinde toplumun ve bireyin ön planda olduğu, özgürlükleri koruyan, toplumun önünü açan, küçük ama daha etkin devlet amaçlanmaktadır.

1980’lerden bugüne, yeni sağ politikalarla kamu hizmetlerinin bedelsiz olmaktan çıkarılması, “kullanan ve yararlanan öder” ilkesinin uygulanması, devlet ve vatandaş ilişkisinin yöneten ve yönetilen ilişkisinden üretici ve tüketici ilişkisine dönüştürülmesi gerektiği düşüncesinden hareketle vatandaş müşteri olarak görülmektedir. Bu anlayış, vatandaşın müşteri olarak özeldeki gibi daha değerli olarak görülmesi ve daha iyi hizmet alabilmesi adına artılar kazandırırken, toplumdaki gelir dengesizliğini de göz

önünde bulundurulduğunda parası olmayan vatandaş nasıl müşteri olarak görülecektir sorusundan hareketle özel sektördeki müşteri kavramını olduğu gibi alabilmenin mümkün olmayacağı gerçeği ortaya çıkacaktır ki bu çerçevede kamu sektöründeki bazı hizmetlerin görülmesinde ya da vatandaşa sunulmasında hizmeti alan ya da kamu yönetiminin eylemine muhatap olan kimselerin müşteri olabilmesinin mümkün olmadığı gerçeği ortaya çıkacaktır. Bu alanda daha kapsamlı bir çalışma yapılması gerekmektedir.

Yeni sağ politikalar çerçevesinde yeniden yapılanma arayışları, 1980'lerde ortaya çıkmış olmasına rağmen yaşanan ekonomik krizler, darbeler vb gibi olumsuzluklar nedeniyle tam anlamıyla gerçekleşmemiştir. Yeniden yapılanma konusunda Türkiye'de ciddi anlamda yapılan ilk kanunlaştırma girişimi Kasım 2003'te yapılmıştır. Bu tarihe kadar projeler ve kalkınma planları doğrultusunda yeniden yapılanmaya yer verilmiştir.

Yeni sağ söylem, dünyadaki politik ve ekonomik değişimleri küreselleşme süreci içerisinde meşru ve doğru kabul ederek, ulus devletin yeterliliğini ve özerkliğini sorgulamaktadır. Bunun yerine, merkezi yönetimin yetkilerinin büyük bir kısmının devredildiği yerel yönetim modelini savunmaktadır. Yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması gerekçesi ise doğrudan demokrasinin sağlanabileceği iddiasıyla desteklenmektedir. Çünkü doğrudan demokrasinin temel belirleyeni olarak yerel düzeyde halkın kendi ihtiyaçlarını daha iyi tanımlayacağı ve belirleyeceği kabulü yer almaktadır. Dolayısıyla yerelleşme, merkezi yönetimin hantallığı ve bu yüzden kaynakların etkin kullanılmadığı gerekçesiyle hizmetlerin yerinde görülmesinin etkin bir çözüm oluşturacağı savunusuna dayanmaktadır. Yerelleşmenin savunulmasının diğer bir nedeni de daha demokratik olunacağı düşüncesine dayanmaktadır. Dolayısıyla hizmetlerin yerinden üretilmesinin hizmeti kullanana en yakın olmasını ifade eden ilkenin (subsidiarite) uygulanması söz konusu olmakta, bu da yerel yönetimler üzerinde merkezi

yönetimin “vesayet”inin azaltılarak, seçilmişlerin atanmışlar karşısında güçlendirilmesi anlamına gelmektedir (Ataay ve Güney, 2004: 133).

Sonuç olarak, yeni sağ politikalar ekseninde kamu yönetiminde yeniden yapılanma adına eskiye oranla çok fazla yol alındığı, hantallaşmış, verimsizleşmiş bir yapıdan vatandaşın önemsendiği, vatandaşın hakkını daha iyi arayabildiği, devletin yetkilerinin daha az ama devletin daha etkili olduğu bir kamu yönetiminin elde edildiği görülmektedir. Bu alanda ortaya çıkan eksiklikler giderildiğinde daha başarılı bir kamu yönetimi ve daha da memnun bir vatandaş elde edileceği şüphesizdir. Şüphesizdir, çünkü kamu yönetiminde var olan performans değerlendirme özel sektör yönetiminde uygulandığı gibi uygulansa ve performans değerlemenin uygulanacak günlük rutin iş olmaktan çıkarılması halinde daha başarılı olunacaktır, işte tamda bu noktada kamu denetçiliği kurumu ile çalışanlar yakından takip edilebilecek, vatandaşın şikâyetleri dinlenerek değerlendirmeler yapılacaktır. Uzun bir süredir üzerinde durulan lakin bir türlü sonuçlandırılmayan kamu denetçiliği kurumu 2012 Haziran ayında kurulmuştur. Amacına uygun bir şekilde işlevini gerçekleştirdiği takdirde bu eksiklikler giderilecektir ve daha başarılı bir kamu yönetimi elde edilecektir. Gelişmeye ve değişime her an açık olan 21. Yy’da değişim her an gerekli olacaktır. Değişimler yeni değişimleri beraberinde getirecektir. Bu durumda yeniden yapılanma konusunun gündemdeki yerini hep koruyacağını göstermektedir. Bu düşünce ile “Değişmeyen tek şey değişimdir” ve insan var olduğu sürece daha iyisini isteme isteği ve de bilgi çağının getirdikleri yeni değişimleri beraberinde getirecektir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Muhittin, Özgür, H. (2003). *Çağdaş Kamu Yönetimi I*, Nobel Yay., 1. Baskı, Ekim, Ankara.
- ACAR, Muhittin, Özgür, H. (2003). *Çağdaş Kamu Yönetimi II*, Nobel Yay., 1. Baskı, Ekim, Ankara.
- AHMAD, Feroz. (1995). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Sarmel Yayınları, İstanbul.
- AKIN, Cengiz. (1998). *Cumhuriyetimizin 75. Kuruluş Yıldönümünde Yönetimin Denetlenmesinde Yeni Bir Denetim Yolu: Ombudsman*, Amme İdaresi Dergisi, S: 421, Aralık.
- AKIN, Cengiz. (1998). "Kamu Yönetimini Yeniden Düzenleme İhtiyacı", *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 70, Haziran, S. 419, ss. 89-100.
- AKIN, Cengiz. (2000). "Kamu Yönetiminde Yeniden Düzenleme Çalışmaları ve Denetim Sistemimiz", *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 72, S. 427, Haziran, ss. 77-108.
- AKSOY, Şinasi. (1995). "Yeni Sağ ve Kamu Yönetimi", *Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri*, Cilt 2, Ankara, ss. 159-173.
- AKSOY, Şinasi. (1998). "Yeni Sağ, Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetim: Eleştirel Bir Yaklaşım" *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, Dönem Ocak, ss. 3-13.
- AKSOY, Şinasi. (2003). "Yeni Sağ ve Devletin Değişimi", *Türkiye'de Kamu Yönetimi*, Burhan Aykaç, Şenol Durgun, Hüseyin Yayman, (Der.), (içinde), Yargı Yayınevi, Ankara, ss. 545 - 559.
- AKŞİN, Sina. (2000). *Düşünce Tarihi (1945 Sonrası), Türkiye Tarihi 5: Bugünkü Türkiye Tarihi 1980-1995*, Cem Yayınevi, İstanbul.

- AKTAN, Coşkun Can. (1995). “*Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm*”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 28, Sayı: 1, Mart, ss. 3-32.
- AKTAN, Coşkun Can. (1999). *İkibinli Yıllarda Yeni Yönetim Teknikleri (1)*, Değişim Mühendisliği, TÜGİAD Yayını, İstanbul.
- AKTAN, Coşkun Can. (2003). *Değişim Çağında Devlet*; Çizgi Kitabevi; Konya; Eylül.
- AL, Hamza. (2002). *Bilgi Toplumu ve Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi*, Bilim Adamı Yayınları, 1. Baskı, Kasım, Ankara.
- AL, Hamza. (2004). “*Türk Kamu Yönetiminde Liberal Ve Post modern Esintiler: Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı*”, *Amme İdaresi Dergisi*, TODAİE Yayınları, Cilt 37, Sayı 4, Ankara, ss.1–10.
- AL, Hamza. (2007). “*Dönüşüm Sürecindeki Türkiye*”, Editörler: Dursun, D., B. Duran ve H. Al, *Türk Yerel Yönetimlerinin Yeniden İnşası*, Alfa Yayınları, ss.355-383.
- AL, Hamza. (2008). *Yeni Kamu Yönetimi, Ülke Deneyimleri*, Değişim Yayınları, 1. Basım, Şubat, İstanbul.
- ALTHUSSER, L. (1991). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, çev: Yusuf Alp, Mahmut Özışık, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ALTVATER, E. (1985). “*Yeni Liberal Karşı Devrimin Mübtezelliği*”, *Kriz, Neo-Liberalizm ve Reagan Dosyası*, Der. Ragıp Zarakolu, Alan Yayınları, İstanbul, ss. 42-64.
- AR, A. Fikret. (1983). “*Türkiye ve Amerika Birleşik Devletlerinde Yapılan Bazı İdari Reform Çalışmaları*”, *Amme İdaresi Dergisi*, TODAİE Yayınları, Ankara, Cilt 16, Sayı3, s.65-88.

- ARIKBOĞA, Erbay. (2004). *Yönetimde Değişim Süreci ve Yönetişim: İstanbul Konseyi Örneği*, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ARSLAN, N.T. ve diğ. (2005). *Teoriden Pratiğe Kamu Yönetimi, Yaklaşımlar, Sorunlar ve Metotlar*, ed.: N.T. ARSLAN, Aktüel Yayınları, 1. Baskı, Ocak, İstanbul.
- ARSLAN, N. T. (2010). *Klasik - Neo Klasik Dönüşüm Süreci: Yeni Kamu Yönetimi, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, 2010.
- ATAAY, Faruk ve GÜNEY, Atilla. (2004). “Yerelleşme ve Kalkınma Sorunu: Kamu Yönetimi Reformu Üzerine Değerlendirme”, *Mülkiye Dergisi*, Sayı.243, Cilt. XXVII, Ankara. ss.131-146.
- ATEŞ, Hamza. (2006). “*Bilgi Çağında Kamu Yönetimi: Geleneksel Bürokrasiden Bilgiselleştirilmiş Bürokrasiye Geçiş*,” I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Kocaeli Ün., İzmit http://www.ceterisparibus.net/kongre/kocaeli_1.htm. 23.06.2006.
- AYKAÇ, Burhan. (1991). “Yönetimin İyileştirilmesi ve Örgütsel Değişim”, *Amme İdaresi Dergisi*, Ankara, TODAİE Yayınları, Cilt 24, Sayı 2, ss.81-122.
- AYKAÇ, Burhan. (1997). *Kamu Bürokrasisi ve Türk Kamu Personel Yönetiminde Bürokratik Eğilimler*, Ankara.
- AYKAÇ, Burhan; Hüseyin YAMAN; M. Akif ÖZER. (2003). “Türkiye’de İdari Reform Hareketlerinin Eleştirel Bir Tahlili”; *G.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*; Cilt.5; Sayı.2; Güz 2003; ss.153-179.
- AVANER, Tekin. (2004), *Türkiye’de Kamu Yönetimi Reform Raporları*, Ankara, kayaum.politics.ankara.edu.tr.

- BALABAN, Osman. (2004). “*Krizden Kaçış, Krize Kaçış: Türkiye’de Kamu Yönetimi Reformu*”; **Çağdaş Yerel Yönetimler**; Cilt.13; Sayı.4; Ekim, ss.5-18.
- BALCI, Asım ve diğ. (ed.). (2008). *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar, Sorunlar, Tartışmalar, Çözüm Önerileri, Modeller, Dünya ve Türkiye Yansımaları*, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ekim, Ankara.
- BARANSEL, A. (1993). *Çağdaş Yönetim Düşüncesinin Evrimi*, 3.Baskı, İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- BARBAROS, R. Funda. (2004). “*Küreselleşme Sürecinde Devletin Değişen Rolü: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme*”, 2004 Türkiye İktisat Kongresi 5-9 Mayıs İzmir Tebliğ Sunuşları-Kamuda İyi Yönetişim, DPT, Yayını, Ankara, ss. 1-44.
- BARRY, N. P. (1989). *Yeni Sağ*, (çev. Dr. Cevdet Aykan), TİSAMAT, Ankara.
- BARIŞIK, Salih ve Emin Barlas. (1994). “*Türkiye’de Özelleştirme*”, **Özelleştirme, Teori, Dünya ve Türkiye Deneyimi**, Ed: Yusuf Bayraktutan, İstanbul, ss. 107-136.
- BARIŞIK, Salih ve BARLAS, Emin. (2004). “*Türkiye’de Özelleştirme*”, **Özelleştirme, Teori, Dünya ve Türkiye Deneyimi**, Yusuf Bayraktutan (Ed.).
- Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, *21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Kamu Yönetiminin Geliştirilmesi ve Bazı Ülkelerdeki Uygulamalar: Araştırma Raporları II*. (1994). Mayıs, Ankara.
- BAYRAKTAR, Gonca. (1999). “*Yeni Sağ Düşüncesinin Kamu Yönetimindeki Yansıması, Olanak YKY Anlayışı*”, **KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, Ankara, ss.55-64.

- BAYRAKTAR, Gonca. (2003). “*Yeni Sağ Düşüncesinin Kamu Yönetimindeki Yansıması Olarak Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı*”, *Türkiye’de Kamu Yönetimi*, (Ed. Burhan Aykaç, Şenol Durgun ve Hüseyin Yayman), Yargı Yayınevi, Ankara.
- BAYRAMOĞLU, Sonay. (2005). *Yönetişim Zihniyeti: Türkiye’de Üst Kurullar ve Siyasal İktidarın Dönüşümü*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- BAYTAN, İlhan. (1999). “*Özelleştirme*”, TRT Genel Sekreterlik Basın Yayın Müdürlüğü, Ofset Tesisleri, Ankara.
- BEDÜK, A. (2010). *Karşılaştırmalı İşletme- Yönetim Terimleri Sözlüğü*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, 1. Baskı, Eylül, Konya.
- BELSEY, A. (1994). “*Yeni Sağ, Toplumsal Düzen ve Yurttaşlık Hakları*”, Mürekkap 1, Çev. H. İçeren, Ankara, Özyurt Matbaacılık, ss. 3-13.
- BENETON, P. (1991). *Muhafazakârlık*. (Çev., C. Akalın). İletişim Yayınları, İstanbul.
- BERKTAY, Fatmagül (2009). “*Liberalizm: Tek Bir Teorik Pozisyona İndirgenmesi Olanaksız Bir İdeoloji*” içinde Örs, H. Birsen (der.) 19. yüzyıl’dan 20. yüzyıl’a Modern Siyasal İdeolojiler, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- BIDİK, Dinçer. (2007). “*Türkiye’de Muhafazakârlık ve Liberalizm*”, Muğla Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- BİÇER, Türkan. (2006). “*Yüksek Öğretimde Yönetişim (Governance) ve Türkiye İçin Öneriler*”, Dokuz Eylül Üniv., Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- BİLGİÇ, Veysel ve K, GÖKSU, Turgut. (2004). “*Yeni Gelişmeler Işığında Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Yerelleşme Eğilimleri*”, 2004 Türkiye İktisat Kongresi 5-9 Mayıs İzmir Tebliğ Sunuşları-Kamuda İyi Yönetişim, DPT, Yayını, Ankara, ss.45-86.

- BİLGİÇ, Veysel. (2003). “*Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı*”; ***Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar***; Der. Asım Balcı ve diğerleri; Seçkin Yayıncılık; Ankara, ss.25-38.
- BİLGİÇ, Veysel. (2011). “*Küreselleşme Sürecinde Kamu Yönetiminde Dönüşüm*”, içinde; Bekir PARLAK (ed.). (2011). ***Kamu Yönetiminde Yeni Vizyonlar***, Alfa Aktüel, 2. Baskı, Şubat, Bursa.
- BORA, Tanıl. (2003). ***Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık***, 3. Basım, Birikim Yayınları, İstanbul.
- BORATAV, Korkut. (2000). ***Yeni Dünya Düzeni Nereye***, İmge Kitabevi, Ankara.
- BOZKURT, Ömer; Turgay ERGUN ve Seriya SEZEN. (1998). ***Kamu Yönetimi Sözlüğü***, TODAİE Yayınları, Ankara.
- BOZKURT, Enver ve Mehmet ÖZCAN. (2001). “*Subsidiarite İlkesi (İkincilik İlkesi) ve Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecine Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme*”, Süleyman Demirel Üniv, İİBF, Y. 2001, C.6., S.1., ss. 1-21.
- BÜLBÜL, Kudret. (2005). “*Türkiye Küreselleşme Literatürü Üzerine Analitik Bir İrdeleme: Büyük Anlatılardan Korkulara*”, ***Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi***, C. 7, S. 3, Ankara.
- CEVİZOĞLU, Hulki. (1989). “*Türkiye'nin Gündemindeki Özelleştirme*”, İlgı Yayıncılık, İstanbul.
- CEVİZOĞLU, Hulki. (1998). ***Özelleştirme***, Beyaz Yayınları; 3. Baskı, İstanbul, Eylül.
- COŞKUN, Bayram. (2000). “*Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma ve Kamu Hizmetlerinde Kalite: Etiksel Bir Bakış*”. TİD, Y.72, S. 426.
- COŞKUN, Selim. (2008). “*Kamu Yönetiminde Yönetişim Yaklaşımı*”, içinde *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar: Sorunlar, Tartışmalar, Çözüm Önerileri*,

Modeller, Dünya ve Türkiye Yansımaları, Ed. Asım Balcı ve diğ., 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul.

ÇAHA, Ömer. (1996). "**Liberalizmin Temel İlkeleri**", Yeni Türkiye, 25, ss. 38-56.

ÇAVDAR, T. (1992). **Türkiye'de Liberalizm (1860-1990)**, İmge Kitabevi, Ankara.

ÇAVDAR, T., (2004). **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi: 1950'den Günümüze**, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

ÇAYLAK, Âdem. (1996). "**1980 Sonrası Türkiye'sinde Neo-Liberal Canlanma**", Yeni Türkiye, 25, ss. 473-491.

ÇEVİK, H. H. (2004). **Türkiye'de Kamu Yönetimi Sorunları**, Ankara.

ÇİFTÇİ, Birgül vd. (2007). **İnsan Kaynakları Yönetimi**, Ekin Yayınevi, Bursa.

ÇOKER, Ziya. (1996). **Yönetim ve Siyaset**, Kazancı Matbaacılık, İstanbul.

ÇUBUKÇU, Sevgi Uçkan. (2009). "**Sosyal Demokrasi: Melez Bir Politik Gelenek**", içinde Örs, H. Birsen (der.) 19. yüzyıl'dan 20. yüzyıl'a Modern Siyasal İdeolojiler, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif ve Hülya EŞKİ. (2001). "**Kamu Hizmeti Sunumunda Yeni Yöntemler**" S.Ü. İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 1-2, Nisan-Ekim.

ÇUKURÇAYIR, Mehmet Akif ve EŞKİ, H. (2001). "**Kamu Hizmeti Sunumunda Yeni Yöntemler**" S.Ü. İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 1-2, Nisan-Ekim.

ÇUKURÇAYIR, Mehmet Akif vd. (2010). **Yönetişim**, Çizgi Kitabevi, Nisan, Konya.

DAVİS, Mike. (1985). "**Yeni Sağın Yükselişi ve Yeni Sağ**", **Kriz, Neo-Liberalizm ve Reagan Dosyası**, Der. Ragıp Zarakolu, Alan Yayınları, İstanbul, ss. 119-136.

DEMİR, Ömer ve Mustafa ACAR, (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Adres Yay., 6. Baskı, Ankara.

DİNÇER, Nabi; Turan ERSOY. (1974). **MEHTAP Tavsiyelerinin Uygulanma Durumunu Değerlendirme Araştırması**; TODAİE Yayınları Yayın No.143; Ankara.

DİNÇER, Ömer; Cevdet YILMAZ. (2003). **Değişim Yönetimi İçin Yönetimde Değişim**; T.C. Başbakanlık; Ekim, Ankara.

DPT, (1963). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1967)*, Başbakanlık DPT Yayını, Ankara.

DPT, (1967). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972)*, Başbakanlık DPT Yayını, Ankara.

DPT, (1973). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973- 1977)*, Başbakanlık DPT Yayını, Ankara.

DPT, (1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1978–1983)*, Başbakanlık DPT Yayını, Ankara.

DPT, (1985). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985–1989)*, Başbakanlık DPT Yayını, Ankara.

DPT, (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994)*, Başbakanlık DPT Yayını, Ankara.

DPT, (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000)*, Başbakanlık DPT Yayını, Ankara.

DPT, (2000). **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kamu Yönetiminin İyileştirilmesi ve Yeniden Yapılandırılması Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara.

- DPT, (2007). *Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Başbakanlık Yayınları, Ankara.
- DUBİEL, H. (1998). *Yeni Muhafazakârlık Nedir?*, (çev. Erol Özbek), İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- DURGUN, Şenol ve YAYMAN, Hüseyin (der.). (2003). *Türkiye’de Kamu Yönetimi*, Yargı Yayınları, Ankara.
- EKEN, Musa. (1994). “*Kamu Yönetiminde Gizlilik Geleneği*”, AID, C. 27, S.2. Haziran.
- EKEN, Musa. (1998). “*Kamu Yönetiminde Kötü Yönetim Olgusu*”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı 419, Haziran, s. 129-139.
- EKEN, Musa. (2002). “*Kamu Yönetiminde Kötü Yönetim Olgusu*”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 74, Eylül, Sayı: 436, ss. 135-136.
- ELLWOOD, Wayne. (2003). *Küreselleşmeyi Anlama Kılavuzu*, (Çev. Betül Dilan Genç), Metis Yayınları, İstanbul.
- EMRE, Cahit. (2002). “*Değişen Kamu Yönetimi Anlayışı ve Mülki İdare Amirliğinin Geleceği*”, *İyi Yönetim Arayışında Türkiye’de Mülki İdarenin Geleceği*, Cahit Emre (Ed.), TİAV, Ankara,
- ERCAN, Fuat. (2003). “*Neo-Liberal Orman Yasalarından Kapitalizmin Küresel Kurumsallaşma Sürecine Geçiş: Yapısal Reformlar I*”, *İktisat Dergisi*, Sayı: 435.
- ERDOĞAN, Mustafa. (1998). *Liberal Toplum, Liberal Siyaset*, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- ERDOĞAN, Mustafa. (2005). “*Liberalizm ve Türkiye’deki Serüveni*”, Murat Yılmaz (ed), (2005), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 7 Liberalizm*, İstanbul: İletişim Yayınları, s.23–40.

- EREN, Veysel. (2001). *YKY Anlayışı (Büyükşehir ve İl Belediyeleri Üzerine Bir Araştırma)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya.
- ERGUN, Turgay ve POLATOĞLU, Aykut. (1992). *Kamu Yönetimine Giriş*, TODAİE, Ankara.
- ERKAN, H. (2000). *Bilgi Uygarlığı İçin Yeniden Yapılanma*, 1.Baskı, Ankara.
- ERSOY, U. (2002). *Türkiye Örneğinde Yeni Sağ: Anavatan Partisi Üzerine Bir İnceleme*, H.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ERTEKİN, Yücel. (1985). "Yönetim Kuramında Düşünce Akımları", *Amme İdaresi Dergisi*, 18, 4.
- ERYILMAZ, Bilal. (1994). "Kamu Bürokrasisinin Denetlenmesinde Yeni Gelişmeler", *Türk İdare Dergisi*, Y.66, S. 402, Mart.
- ERYILMAZ, Bilal. (2001). "Ekonomi Yönetimi ve Siyaset", *Sakarya Ekonomi Dergisi*, Yıl 3, Sayı 17, Mayıs-Haziran.
- ERYILMAZ, Bilal. (2001). *Kamu Yönetimi*, Erkam Matbaası, İstanbul.
- ERYILMAZ, Bilal. (2003). "Türkiye'de Bürokrasinin Sorunları"; *Türkiye'de Kamu Yönetimi*; Ed. Burhan Aykaç ve diğerleri; Yargı Yayınları; Ankara.
- ERYILMAZ, Bilal. (2004). *Bürokrasi ve Siyaset*, Alfa Yayınları, 2.Basım, İstanbul.
- ERYILMAZ, Bilal vd. (2007). *Kamu Yönetimi Yazuları*, Nobel Yay., 1. Basım, Ekim, Ankara.
- ERYILMAZ, Bilal. (2009). *Kamu Yönetimi*, Okutman Yay., 2. Baskı, Ankara.
- EŞKİ, Hülya. (2004). "Kamu Yönetiminde Değişim Dinamikleri ve Değişimin Yönü", *2004 Türkiye İktisat Kongresi 5-9 Mayıs İzmir Tebliğ Sunuşları-Kamuda İyi Yönetişim*, DPT Yayını, Ankara.

- EŞTÜRK, Özlem. (2006). *“Türkiye’de Liberalizm: 1983- 1989 Turgut Özal Dönemi Örneği*, Mustafa Kemal Üniversitesi, Temmuz, Hatay.
- FRIEDMAN, M. (Çev. Doğan Erberk ve Nilgün Himmetoğlu). (1988). *Kapitalizm ve Özgürlük*, Altın Kitaplar Matbaası, İstanbul.
- FUKUYAMA, F. (2005), *Devlet İnşası: 21. Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim*, Çev: D. Çetinkasap, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- GERAY, Cevat. (2001). “Kentleşme Sorunlarının Çözümü Açısından Küreselleşme, Özelleştirme, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 10, ss.7-22.
- GÖKÇE, Gülise. (2007). *“Kamu Yönetiminin Yapısal Görünümü ve Sorunları”*, *Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları*, (Ed. Akif Çukurçayır ve Gülise Gökçe), Çizgi Kitapevi, Konya.
- GÖKÇE, Orhan ve Önder KUTLU, Mehmet GÖKÜŞ (2002). *Kamu Yönetimi Ders Notları*; Selçuk Üniversitesi İİBF Yayınları; Konya.
- GÖZEL, Kadir Akın. (2003). “Yeni Kamu Yönetimi Nedir?”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı:438, Ankara, Mart, ss.195-208.
- GÖZLER, Kemal. (2002). *İdare Hukuku Dersleri*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref. (1992). *Yönetim Hukuku*, Turhan Yayıncılık, Ankara.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref. (2000). *Yönetim Hukuku*, Turhan Yayıncılık, Ankara.
- GÜL, Songül Sallan. (2004). *Sosyal Devlet Bitti, Yasasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskaçında Refah Devleti*, Etik Yayınları, Ankara.
- GÜLER, Birgül Ayman. (1996). “Neo Liberal Sömürgeleşme Süreci: Türkiye Örneği”, *Küreselleşmeye Güneyden Tepkiler*, Ceyhun Gürkan (Ed.), Dipnot Yayınları, Ankara.

- GÜLER, Birgül Ayman. (1996). *Yeni Sağ ve Devletin Değişimi*, TODAİE, Ankara.
- GÜLER, Birgül Ayman. (2000). “*Devletin Yeniden Yapılandırılması*” Yerel Gündem, II, 9.
- GÜLER, Birgül Ayman. (2005). *Yeni Sağ ve Devletin Değişimi*, İmge kitapevi, 2. Basım, Mayıs, Ankara.
- GÜLER, E. Zeynep. (2009). “*Muhafazakârlık: Kadim Geleneğin Savunusundan Faydacılığa*”, içinde Örs, H. Birsen (der.) 19. yüzyıl’dan 20. yüzyıl’a Modern Siyasal İdeolojiler, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- GÜNGÖRMEZ, Bengül. (2004). “*Muhafazakâr Paradigma: “Dogma” ve “Önyargı”*”, *Muhafazakâr Düşünce*, Ankara: Kadim Yayınları, Sayı:1, Yaz, ss. 11-30.
- GÜZELSARI, Selime. (2003). “*Neo-Liberal Politikalar ve Yönetişim Modeli*”, *Amme İdaresi Dergisi*, Ankara: TODAİE Yayınları, Cilt 36, Sayı 2, s. 17–34.
- GÜZELSARI, Selime. (2004). “*Kamu Yönetimi Disiplininde Yeni Kamu İşletmeciliği ve Yönetişim Yaklaşımları*”, *GETA Tartışma Metinleri Serisi*, Ankara.
- HAQUE, M. Shamsul. (2004). “*Küreselleşme, Yeni Politik Ekonomi ve Yönetişim: 3. Dünya Bakışı*” (Çev. M. Akif. Özer), *Türk İdare Dergisi, İçişleri Bakanlığı Dergisi*, S. 445, Ankara.
- HALİS, M., Tekinkuş, M. (2003). *Kamu’da Performans Yönetimi, Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar*, Ankara.
- HAMİTOĞULLARI, Beşir. (1978). *Çağdaş İktisadi Sistemler*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- HASANOĞLU, M. (2001). “*Küreselleşmenin Devlet Yönetimine Etkileri*” Sayıştay Dergisi S. 43, Ankara.

- HAYEK, Friedrich. (1999). *Kölelik Yolu*, Çev: Turhan Feyzioğlu- Yıldırım Arsan, Liberte Yay, Ankara.
- HELVACI, A. (2004). Muhafazakâr Duruştan Demokratik Tavra Anakronik Bir Yolculuk. *Muhafazakâr Düşünce 2*, ss. 193-206.
- HELVACIOĞLU, B. (2002). “*Neo-Liberal Siyasi Ahlak: Beterin Beteri Vardır*”, *Birikim Dergisi*, Ankara, ss. 44-49.
- HEYWOOD, Andrew. (2006). *Siyaset*, Çev: Zeynep Kopuzlu (11. Bölüm), Liberte Yayınları, Ankara.
- HEYWOOD, Andrew. (2007). *Siyasi İdeolojiler*, Adres Yayınları, Ankara.
- IŞIKLI, Alpaslan. (2001). “*Küreselleşmenin Anlamı*”, *Perşembe Konferansları*, Rekabet Kurumu Yayınları, S. 15, Ankara.
- İNAÇ, Hüsamettin ve Feyzullah ÜNAL. (2007). “*Türkiye’de Kamu Yönetiminin Denetlenmesinde Yönetimde Açıklığın Önemi ve Uygulanma Düzeyi*”, *Dumlupınar Üniv., Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 18, Ağustos, Kütahya.
- KAHRAMAN, H. B. (1995). *Sağ, Türkiye ve Partileri*, İmge Kitapevi, Ankara.
- KALAYCIOĞLU, Ersin (2000). “*1960 Sonrası Türk Politik Hayatına Bir Bakış: Demokrasi Neo-Patrimonyalizm ve İstikrar*”, *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*, Der: Ersin Kalaycıoğlu, Ali Yaşar Sarıbay, İstanbul: Alfa Yayınları, ss. 387-412.
- Kamu Yönetimi Araştırması (KAYA) Genel Rapor*. (1991). Ankara.
- KAMU YÖNETİMİ SÖZLÜĞÜ (1998)**. TODAİE Yayını, No: 283, Ankara.
- Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı İle İçişleri, Plan Ve Bütçe Ve Anayasa Komisyonları Raporları (1/731)*, <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22>. (07.07.2007).

- KARA, Uğur. (2008). *“Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma Sürecinde Belediye İktisadi Teşekkülleri: İSTAÇ A.Ş. Örneği*, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KARTAL, Alparslan. (2006). *“Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Türkiye’ye Yansımaları Olarak Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı”*, Kocaeli Ün., Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- KAVRAAL, Selahattin. (2010). *“Yeni Sağın Bürokratik Modeli”*, Niğde Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- KAYA, Erol. (2003). *“Yerel Yönetimler Reformu ve Belediyelerde Yeniden Yapılanma”*, Kent Yönetimi Dizisi 2, 1.Baskı, Kilim Matbaacılık, İstanbul.
- KELEŞ, Ruşen. (1995). *“Hizmette Halka Yakınlık (Subsidiarity) İlkesi ve Yerel Yönetimler”*, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Ankara: TODAİE Yayınları, Cilt 4, Sayı 1, s.3-14.
- KERMAN, Uysal. (2006). *“Türkiye’de Devletin Küçültülmesi Sorunu”*, Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara.
- KILAVUZ, Raci. (2003). *Kamu Yönetiminde Etik*, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Eylül, Ankara.
- KIZILCIK, Recep. (2003). *“21. Yüzyılda Yönetişim ve Kamu Yönetimi: Yeni Eğilimler Ve Yeni Teknikler”* *Türk İdare Dergisi*, İçişleri Bakanlığı Yayınları, S. 438, Ankara.
- KONGAR, E. (2001). *21. Yüzyılda Türkiye*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KOZLU, Cem. (1986). *Kurumsal Kültür*, Bilkom Yayıncılık, İstanbul.

- KÖROĞLU, Ahmet. (2011). *“1990’lı Yıllarda Türkiye’de Siyasal Liberalizm”*, İstanbul Üniv., Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KÖKER, Levent. (1988). *“Liberal Demokrasi ve Eleştirileri”*, G.Ü. İİBF Dergisi, 4, ss. 91-115.
- KÖKSAL, Tuğçe. (2006). *“1980 Sonrası Yeni Sağ Politikalar ve İcraatın İçinden Programlarının (1984-1989) Değerlendirilmesi”*, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- KÖSE, Ömer. (2003). *“Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü”* Sayıştay Dergisi, S. 49, Ankara.
- KÖSE, Ömer. (2007). *“Küreselleşmenin Devlet ve Kamu Yönetimi Üzerindeki Etkileri ve Kamu Yönetimine Yansımaları”*, *Bilgi Çağında Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması-II*, (Ed. Ahmet Nohutçu ve Asım Balcı), Beta Yayınları, İstanbul.
- KUTLU, Önder. (2004). *Kamu Reformu ve Yönetimin Yeniden Düzenlenmesi*, Nobel Yayınları, Mayıs, Ankara.
- KUTLU, Önder. (2006). *Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi: Teorik Çerçeve ve Ülke Uygulamaları*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- KUTUN, Melahat. (2005). *Küreselleşme ve Kamu Yönetimi: Türkiye Örneği*, Mersin Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- LEADBEATER, C. (1995). *“İktidar Kişiyne”*, *Yeni Zamanlar: 1990’larda Politikanın Değişen Çehresi*, der. Stuart Hall ve Martin Jacques, çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, s. 127-141.
- LORDOĞLU, Kuvvet. (1996). *Kapitalizm, İZM’ler Dizisi*, BDS Yayınları, İstanbul.

- MEMİŞOĞLU, Dilek. (2006). Yeni Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetimler Reformu, Süleyman Demirel Üniv., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- MOUFFE, C. (1985). “*Demokrasi ve Yeni Sağ*”, *Kriz, Neo-Liberalizm ve Reagan Dosyası*, Der. Ragıp Zarakolu, İstanbul, Alan Yayınları, s. 65-86.
- NOHUTÇU Ahmet & Coşkun BAYRAM. (Editörler) (2005). *Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetimi'nin Yeniden Yapılandırılması*, Beta Yayınları, İstanbul.
- NOHUTÇU Ahmet, Coşkun BAYRAM. (2005). “*Türkiye’de Kamu Yönetimi’nde Yeniden Yapılanma: Kurumsal- Tarihsel Perspektif, Genel Değerlendirme ve Saptamalar*”, *Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetimi'nin Yeniden Yapılandırılması*, Ahmet Nohutçu, Coşkun Bayram (Editörler), İstanbul: Beta Yayınları, s.1-36.
- ODYAKMAZ, Zehra; Ümit KAYMAK, İsmail ERCAN. (2006). *Anayasa Hukuku ve İdare Hukuku*; İkinci Sayfa Dizisi-8, Arıkan Yayıncılık, İstanbul.
- ÖĞÜT, Âdem. (2003). *Bilgi Çağında Yönetim*, Nobel Basımevi, 2. Baskı, Ankara.
- ÖKE, M. Kemal ve Sait Say. (2007). “*Türk Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Gereksinimi*”, <http://www.iibf.ibu.edu.tr/bolumler/kamuyonetimi/mkepdl/5.pdf> . (13.08.2007).
- ÖKTEM, M. Kemal ve Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN. (ed.). (2004). *KAMU YÖNETİMİ, Gelişimi ve Güncel Sorunlar*, İmaj Yayınevi, Mayıs, Ankara.
- ÖMÜRGÖNÜLŞEN, Uğur. (2003). “*Kamu Sektörünün Yönetimi Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Yeni Kamu İşletmeciliği*”, *Çağdaş Kamu Yönetimi I*, (Ed. Muhittin Acar, Hüseyin Özgür), Nobel Yayınları, Ankara.
- ÖRNEK, A. (1991). *Kamu Yönetimi*, Meram Yayın Dağıtım, İstanbul.

- ÖRS, Birsen. (der.). (2009). *19. Yüzyıldan 20. Yüzyula: Modern Siyasal İdeolojiler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, 3. Baskı, Eylül, İstanbul.
- ÖZALP, Ahmet. (2008). “Diyalektik Düzlemde Refah Devleti İle Yeni Sağ İlişkisi”, *Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 23, ss. 106-119.
- ÖZER, Mehmet Akif. (2005). *Yeni Kamu Yönetimi*, Platin Yay., 1. Baskı , Mayıs, Ankara.
- ÖZER, Mehmet Akif. (2006). “Küreselleşme Yerelleşme ve Kamu Yönetimi”, **Türk İdare Dergisi**, İçişleri Bakanlığı Yayınları, S. 450, Ankara, ss.141- 142.
- ÖZGÜDEN, Mehmet. (2007). “*Türkiye’de Sivil Toplum İdeolojisi: Yeni Sağ, Sol Liberalizm ve Siyasal İslamcılık Üzerine Bir İnceleme*”, Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara.
- ÖZİPEK, Bekir Berat. (2004). “Muhafazakâr Siyasetin Temelleri”, **Liberal Düşünce**, İstanbul: Liberte Yayınları, Sayı:34.
- ÖZKAZANÇ, A. (1996). “*Yeni Sağ,*” Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi; Yüzyıl Biterken, İstanbul, İletişim Yayınları, , ss. 1218-1224.
- ÖZKAZANÇ, A. (1998). “*Türkiye’de Siyasi İktidar ve Meşruiyet Sorunu: 1980’li Yıllarda Yeni Sağ*”, Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara.
- ÖZTÜRK, N. Kemal. (1993). “*Yeni Yönetim Paradigması*”, **Amme İdaresi Dergisi**, C. 26, S. 4.
- ÖZTÜRK, N. Kemal ve B. Coşkun. (2000). “*Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma ve Kamu Hizmetlerinde Kalite: Etiksel Bir Bakış*”, **Türk İdare Dergisi**, 72, 426.
- ÖZTÜRK, Namık Kemal. (2002). “*Bürokratik Devletten Etkin Yönetime Geçiş: İyi Yönetişim*”, **Türk İdare Dergisi**; Yıl.74; Sayı.437; Aralık.

- ÖZTÜRK, Nursel. (2007). “*Değişen Devlet Anlayışı Ve Özelleştirme*”, Özelleştirme Ders Notları, 2005, [http://www.ydk.gov.tr/egitim_notlari/ozellestirme.htm\(25.09.2007\)](http://www.ydk.gov.tr/egitim_notlari/ozellestirme.htm(25.09.2007)).
- PARLAK, Bekir ve Zahid Sobacı. (2005). *Kuram ve Uygulamada Kamu Yönetimi*, Alfa-Aktüel Yayınları, İstanbul.
- PARLAK, Bekir; Zahid Sobacı. (2010). *Kuram ve Uygulamada KAMU YÖNETİMİ, Ulusal ve Küresel Perspektifler*, Alfa Aktüel, 3. Baskı, Ocak, Bursa.
- PARLAK, Bekir (ed.). (2011). *Kamu Yönetiminde Yeni Vizyonlar*, Alfa Aktüel, 2. Baskı, Şubat, Bursa.
- PEKEL, V. (1994). “*Yeni Liberalizmin Özgür Dünyası*”, Mürekkep, Ankara.
- PEKER, Kadir. (2008). “*Yeni Sağ Düşünce Ekseninde Belediye’de Hizmet Anlayışı*”, Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- PEKER, Ömer. (1993). *Toplam Kalite Yönetimi, Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:29, Sayı:1, Ankara.
- POLATOĞLU, Aykut. (2001). *Kamu Yönetimi: Genel İlkeler ve Türkiye Uygulaması*, METU Press, Ankara.
- ROUSSEAU, Jean-Jacques. (1999). *Toplum Sözleşmesi*, Çev: Alpagut Erenuluğ, Öteki Yayınevi, 1. Kitap, VI. Bölüm, Ankara.
- SABUKTAY, Ayşegül. (2009). *2000’lerde Türkiye’de Devlet ve Kamu Yönetimi Mülksüzleştirmenin Yönetimi*, TODAİE Yayınları, Ankara.
- SAKALLIOĞLU, Ü. C. (1995). “*Türkiye’de Yeni Sağ, Siyasallaşma, Meşruiyet ve Sivil Toplum İlişkisi: Hayaller ve Gerçekler*”, Toplum ve Bilim, s. 66-85.
- SARAN, Ulvi. (2001). “*Küresel Değişim Dinamiklerinin Kamu Yönetimi Alanına Etkileri*”, Türk İdare Dergisi, İçişleri Bakanlığı Yayınları, S. 433, Ankara.

- SARAN, Ulvi. (2004). *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma, Kalite Odaklı Bir Yaklaşım* Atlas yayınları, 1. Baskı, Ağustos, Ankara.
- SARAN, Ulvi. (2005). “*Türk Kamu Yönetiminde Değişimin Genel Çizgisi: Reform Arayışlarının Karşısındaki Beklentiler ve Güçlükler*”, *Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetimi'nin Yeniden Yapılandırılması*, İstanbul: Beta Yayınları, ss.37-55.
- SARIBAY, A. Y. (2001). “*Özal'ın Toplumunu, Toplumun Özal'ı*”, *Kim Bu Özal? Siyaset, İktisat, Zihniyet*, der. İhsan Sezal-İhsan Dağı, İstanbul, Boyut Kitapları, s. 153-159.
- SAYGILIOĞLU, Nevzat, Selçuk ARI. (2003). *Etkin Devlet*, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- SENCER, M. (1992). *Türkiye'nin Yönetim Yapısı*, Alan Yayınları, İstanbul.
- SEZEN, Seriyeye. (1999). *Devletçilikten Özelleştirmeye: Türkiye'de Planlama*; TODAİE Yayınları; Yayın No:293, Mayıs, Ankara.
- SEZEN, S. (2001). *Ombudsman: Türkiye İçin Nasıl Bir Çözüm?*, Amme İdaresi Dergisi, 34-4, ss. 71-96.
- SEZEN, S. (2006). *Türk Kamu Yönetiminde Kurullar, Geleneksel Yapıdan Kopuş*, TODAİE, Ankara.
- SEZER, Birkan Uysal. (1992). “*Büyük Devlet Küçük Devlet Tartışması*”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 4, TODAİE, Ankara.
- SEZER, Yasin ve Naci KARGIN. (2002). “*Kamu Yönetiminin Modernleşmesinde Şeffaflaşma Sorunu*”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 74, Eylül, Sayı: 436.
- SMITH, Adam. (Çev. Ayşe Yunus ve Mehmet Bakırcı). (1997). *Ulusların Zenginliği*, Alan Yayıncılık, İstanbul.

- SÖNMEZ, Samet. (2008). *“1980 Sonrası Türkiye’deki Sosyo-Politik ve Ekonomik Değişimlerin 2000’li Yıllara Yansımaları”*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Eylül, Afyonkarahisar.
- SÖNMEZ, Sinan. (1998). *Dünya Ekonomisinde Dönüşüm-Sömürgecilikten Küreselleşmeye*, İmge Yayınevi, Ankara.
- SÖZEN, Süleyman ve ALGAN, Bülent. (2009). *İyi Yönetişim*, Pozitif Matbaacılık, Ankara.
- SÜRGİT, Kenan. (1972). *Türkiye’de İdari Reform*, TODAİE Yayınları, Ankara.
- ŞAYLAN, Gencay. (1973). *“Bir Yapısal Değişim Sorunu Olarak Yönetim Reformu”*, K. Fikret Arık’a Armağan, AÜSBF- TODAİE Yay., 493-514, Ankara.
- ŞAYLAN, Gencay. (1994). *Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, İmge Yayınevi.
- T.C. Maliye Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler ve Dairesi Başkanlığı. (2003). *İyi Yönetişimin Temel Unsurları*, Ayrıntı Basımevi, Nisan, Ankara.
- TEMİZEL, Handan. (2007). *“Neo-Liberal Politikalar Doğrultusunda Türkiye’de Devletin Yeniden Yapılanması, Küresel Sistemle Bütünleşme Sorunları”*, Selçuk Üniv., Doktora Tezi, Konya.
- TİMUR, Taner. (2000). *Küreselleşme ve Demokrasi Krizi*, 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- TOPAL, Aylin. (2002). *“Küreselleşme Sürecindeki Türkiye’yi Anlamaya Yarayan Bir Anahtar: Yeni Sağ”*, Praksis, 7, ss. 63-84.
- TORTOP, Nuri vd. (2007). *Yönetim Bilimi*, Nobel Yay., Ekim, 7. Basım, Ankara.
- TORTOP, Nuri. (2010). *Yönetim Bilimi*, Nobel yayım dağıtım, 8. Basım, Eylül, Ankara.
- TUTUM, Cahit. (1990). *Kamu Personeli Sorunu*, Amme İdaresi Dergisi, XXIII.
- TUTUM, Cahit. (1995). *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma*, Yeni Türkiye Dergisi, 4.

- TUTUM, Cahit. (2003). “*Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma*”, *Türkiye’de Kamu Yönetimi*, (Ed. Aykaç Burhan, Şenol Durgun ve Hüseyin Yayman), Yargı Yayınevi, Ankara.
- TÜĞİAD, (1997). *2000’li Yıllara Doğru Türkiye’nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: 23- Kamu Yönetiminde Yozlaşma ve Rüşvet*, TÜĞİAD, İstanbul.
- UÇKAN, Ö. (2003). *E-Demokrasi ve Türkiye, Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması İçin Strateji ve Politikalar-I*, Literatür Yay., İstanbul.
- ULAGAY, O. (1984). *24 Ocak Deneyimi Üzerine*, Hil Yayınları, İstanbul.
- UYAR, H. Sami. (2008). “*Özal Döneminde Sosyal Politika (1983- 1989)*”, Kocaeli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- UYARGİL, Cavide. (2000). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, İ.Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Araştırma ve Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul.
- UZUN, Emel. (2008). “*Demokrasi Retoriği: VIII. Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın Konuşmalarında Demokrasi*”, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÜSTÜNER, Y. (2000). “*Kamu Yönetimi Kuramı ve Kamu İşletmeciliği Okulu*”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.33, Ankara.
- VERSAN, Vakur. (1990). *Kamu Yönetimi*, Der Yayınları, 10. Basım, İstanbul.
- VİKİPEDİ, 2012.
- WEBER, Max. (1986). *Sosyoloji Yazıları*, (Çev. Taha Parla), Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- WILSON, Woodrow. (1961). *Seçme Parçalar*, (Çev. Nermin Abadan), İstanbul.
- YASİN, Melikşah. (2006). “*Özelleştirmenin Hukuki Çerçevesi*”, Beta Yayınevi, İstanbul.

- YAYLA, A. (1992). *Liberalizm*, Liberte Yayınları, Ankara.
- YAYLA, A., Seyitdanlıoğlu, M. (1998). “*Türkiye’de Liberalizm*”, Liberal Düşünce, 10-11, s.s. 52-63.
- YAYLA, Atilla. (2001). “*Liberal Siyaset- Liberal İktisat: Özal Çizgisi*”, *Kim Bu Özal? Siyaset, İktisat, Zihniyet*, der. İhsan Sezal-İhsan Dağı, Boyut Kitapları, İstanbul.
- YAYLA, Atilla. (2002). *Liberalizm*, Liberte Yayınları, Ankara.
- YAYLA, Atilla. (2003). “*Liberal Siyaset / Liberal İktisat: Özal Çizgisi*”, *Özal-Siyaset, İktisat, Zihniyet*, Der. İhsan Sezal ve İhsan Dağı, İstanbul: Boyut Kitapları.
- YAYLA, Atilla. (2004). “*Siyasi Düşünce Sözlüğü*”, Adres Yayınları, 2. Baskı, Ekim, Ankara.
- YAYMAN, Hüseyin. (1998). *Kamu Yönetiminde Yeni Arayışlar ve Türk Kamu Yönetiminin Sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- YAYMAN, Hüseyin. (2000). “*1980 Sonrası Türkiye’de Özelleştirme Uygulamalarının Gelişimi ve Kamu Yönetimi Üzerindeki Etkileri*”, *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 3, s.135–156.
- YAYMAN, Hüseyin. (2003). *Türkiye’de Kamu Yönetimi*, (Ed. B. Aykaç- Ş. Durgun’la birlikte), Yargı Yayınları.
- YILMAZ, Ejder (2005). *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yay., 9. Baskı, Ankara.
- YILMAZ, Osman. (2001). *Kamu Yönetimi Reformu*, DPT Yayınları, Ankara.
- YÜKSEL, M. (2002). *Modernite, Post-Modernite ve Hukuk*, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- ZARAKOLU, Ragıp. (1985). *Kriz, Neo-Liberalizm ve Reagan Dosyası*, Der. Ragıp Zarakolu, Alan Yayınları, İstanbul.

